

અર્પણ પત્રિકા.

શ્રીયુત શેઠ ચીમનલાલ વાઢીલાલની કંપની
ફલકરતા.

આપ શ્રી પ્રાર્થના પુસ્તકોઢાગની સારી છાગળી ધરાયી
વારંવાર તે કાર્યમાં સહાય આપતા રહો છો, મુનિશ્રી માનેક
મુનિમહારાજના મહુપદેશયી દયાલી પર્વત યથાશક્તિ તે
પ્રગલ્ભ કાર્યમાં સહાય આપવાની આપશ્રીએ મુત્ય પ્રતિષ્ઠા
લીધી છે, અને આ પુસ્તક પણ આપશ્રીની સહાયચીજ પ્રગટ
કરવા અમો શક્તિવાન થયા છીએ.

આપની આવી પ્રગલ્ભ વૃત્તિ પ્રતિ હરકોઈ આકર્ષાય તેમાં
કાંઈ આશ્ચર્ય નથી અર્થાત્ તે સહજ છે અને તેમજ અમે પણ
આ પુસ્તક આપશ્રીનેજ અર્પણ કરીએ છીએ.

અમો છોંય.

શ્રી જૈન મિત્ર મંડલ.

મંડલ (તા. વીરમગામ)

પ્રસ્તાવના.

બાલ જીવોને માટે કથાનુયોગનાં પુસ્તકો જેટલાં રાસિક તેટલાં હિતાવહ છે. ગઢવા પ્રવાદીમાં છૂપાયેલાં કટુ આપધનાં ટીપાં જેવું કાં તે પુસ્તક સારું છે.

જેનાર્યાં જીવન ઓતપોત (તન્મય) થવું જોઈએ તેવાં નીનિ તેમ ધર્મનાં તત્ત્વોની સમગ્ર સાથે સહજ પ્રવર્તનેછાને ઉદ્ભવાવન કથાનુયોગ છે.

જુદા જુદા પાત્રોનાં, જુદા જુદા વર્તનનાં, જુદાં જુદાં ઇષ્ટાનિ પરિણામો દ્વારા ધર્માધર્મનું સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ સદૃશ કથાનુયોગથી દર્શાવ શકાય છે.

× × × × ×

તેવાજ દેનુર્યાં આજ કાલ તેવાં પુસ્તકો સંખ્યાબંધ પ્રસિદ્ધ થઈ પડ્યાં છે. બિન્ન બિન્ન રુચિપૂર્વક તે બંધાય છે અને કિંમત (કદર) પણ તથા પ્રકારેજ થાય છે. આ પુસ્તક પણ તેવાજ દેનુર્યાં મળત થયેલ એટલું જણાવી ઇન્સાફ આપવાનું કામ વિચિત્રણ બાંધકોનેજ સોંપીયે છીએ.

આ ગ્રંથ અચલ ગચ્છાચાર્ય શ્રીમન્ શ્રી જયશેખર સૂરીશ્વરજી સંસ્કૃતમાં લખેલો છે, તેનું નવલકથા રૂપે ભાષાંતર કરનાર, આ મંડળના પરમ ઉપકારી મુનિ મહારાજ શ્રીમન્ માળેક મુનિ છે જેઓની કલમ સરલતા સાથે સચોટ અસર કરનારી છે એમ સમાજ પ્રસિદ્ધ થયેલું છે.

× × × × ×

આ મંડળનો આજ થોડાંક વર્ષથી તેવાંજ (પુસ્તક પ્રકટ કર સસ્તી કિંમતે બાંધન ફેળાવવાનાં) ઉન્માદ મર્યાદા પ્રયાસ છે. શ્રી માળેક મુનિ મહારાજશ્રીનો આ મંડળ ઉપર પૂર્ણ ઉપકાર છે. ફરીથી જણાવીએ છીએ. આજ મુર્ખીમાં આ મંડળે તેઓ શ્રીનાં લખેલાં સાત આઠ પુસ્તકો પ્રકટ કર્યાં છે જે સમાજને દિનકર દોડ રુચિવર થયાં

આ પુસ્તક પણ તેઓત્રીનીજ કૃતિ છે.

x   x   x   x   x

જે કોઈ સદ્ગૃહસ્થો અમારા આ ઉત્તમ પ્રયાસને સહાય કરવા
ઇચ્છાનુસાર દ્રવ્ય મોકલશે તેમનો આ મંડલ આભાર માનશે. યાદ રાखો
કે આવા કાર્યોમાંજ વ્યય કરવાથી દ્રવ્યની સફલતા છે.

x   x   x   x   x

આ પુસ્તક ધારવા કરતાં ઘણું મોડું બહાર પડ્યું છે તે માટે અમે
વાંચકટંદની સમા ધાહીયે છીએ. યથાશક્તિ સુધારવાની કાલજી છતાં
પણ રહી ગયેલી ભૂલો માટે પણ સમા યાચના છે. ગ્રંથમાંથી વાંચકટંદ
કાંઈ પણ સાર ગ્રહણ કરે પટલું ઇચ્છિ વીરમીયે છીએ.

અશાદ શુકલ પંચમી }
સંવત ૧૯૬૯ }

અમો છીએ.
શ્રી જૈન મિશ્ર મંડલ.
મંડલ (તાલુકા-વૈરમગામ).

તા. ક. આ ચુકની કીમત રૂ. ૦-૮-૦ રાસવામાં આવેલી પણ
પાઈન્ડીંગ વીગેરેનું સર્વ વધી જવાથી તેની કીમત રૂ. ૦-૧૦-૦
રાસવામાં આવી છે.

અમારી ઓફીસમાંથી મળતાં પુસ્તકો.

- ૧ સદ્બોધ વિતામણી અને ગુણમાળા .... રૂ. ૦-૨-૦
- ૨ સકામ નિર્જરા અને નારી હિતશિષા.... રૂ. ૦-૨-૦
- સ્ત્રીઓને સ્વાસ્થ્ય રાંચરા લાયક ઉચ્ચ શૈલીથી આ પુસ્તક મુનિ માળેકની કસાપલી કલમથી લલ્લાયેલ છે અને સાચે લેનારને. .... રૂ. ૦-૧-૦
- ૩ સતી શોપલક્ષ્મી, આટ્ટચિ ૨ જી. (શોપલ ૧૬ પેજી પૃષ્ઠ ૨૦૦) .... રૂ. ૦-૪-૦
- ૪ માળેકમાળા..... રૂ. ૦-૧-૦
- ૫ વિશ્વાનુભવ અને દર્પણશતક. .... રૂ. ૦-૧-૦
- ૬ ચંપકચૈટ્ટી ચરિત્ર. .... રૂ. ૦-૨-૦
- ૭ ચરીત્રમાળા..... રૂ. ૦-૧-૦
- ૮ સતી નર્મદા ચરિત્ર (શોપલ ૧૬ પેજી પૃષ્ઠ ૨૨૫) રૂ. ૦-૪-૦
- ૯ ધમ્મિલકુમાર ચરિત્ર (દીપી ૮ પેજી પૃષ્ઠ ૧૭૬) રૂ. ૧-૦-૦

ઉપર લેખેલ પુસ્તકમાંથી રૂ. ૧-૦-૦ નાં પુસ્તક લેનારને નંબર ૭ નો મુક્ત ખેટ આપવામાં આવશે.

જયાંબંધ પુસ્તકો લેનારને કમીશન આપવામાં આવશે.

દરેકનું પોષ્ટલર્ચ ગ્રાહકના શીર છે. વિશેષ સુલાસો વ્યવસ્થા રથી કરશે, નોટપેટ પણ લેવામાં આવશે નહિ, ઓર્ડર આપો, નવ જ્ઞાનસ્વાતામાં જાય છે, એક પંચ દો કાજ.

શ્રી જૈન મિત્ર મંડલ સભા.

માંદલ (તા. બીરમગામ).

ધમ્મિલકુમાર ચરિત્ર.

પ્રકરણ ૧ લું.

કુશામ્બપુર.

જાણીતું કિસ્સો છે કે
જે સમયે
હોય

ઉત્તમ ભૂમિયાં શાકેલું સી સ્થાને પ્રસન્નતા યોગ્ય ફલને આપનારૂં થાય છે તેમ આ દેશની ભૂમિ ઘેટી હોવાથી સારાં અનાજ ફલ વિગેરેને ઉત્પન્ન કરનારી થઈ હતી અને તેનો ઉપયોગ કરનારા મનુષ્યો પણ ઉત્તમ પ્રજાને જન્મ આપનારા થયા હતા તેથી નીર્યકર ચક્રવર્તી ષામુ-દેવ સહદેવ મનિવામુંદેવ વિગેરે આ દેશમાંજ પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે અને ભવિષ્યમાં પણ થશે. તેથી તે ભૂમિને આર્યભૂમિના નામથી ઓઢ-સ્થવા લાગ્યા હતા, તે આર્યભૂમિને જે ષામુ જે સ્વાહાઓ માફક જે નદીઓ આવી રહી છે. જે સિંધુ તથા ગંગા નામથી ઓઢાવાય છે અને જેની ઉત્તર દિશામાં ઉંચા કોટ માફક. વૈનાદય પર્વત આવી રહેલો છે અને દરિયાને પણ તે ભૂમિને ખેંટી પવિત્ર થવાની દૃષ્ટિ હોવાથી તે તેને દક્ષિણ દિશામાં અવલંબી રહ્યો છે અને તે આર્યભૂમિમાં સ્થાને તાપથી લોકો કંટાળી ન જાય તેટલા માટે તે દરિયાં, શીતલ પવનની હરોળે વારંવાર વિભનારૂં આર્યભૂમિના પોતાને પરમુપામક. દર્શાવી તેમાં ઘણે છાંં મુખી ફેલાવતાં હતાં. નેથીજ જાણે સુગ્ર થઈને આ આર્ય દેશ પોતાની ભૂમિમાં મેંચે મૃત્યુદારા ચારાં જઈને ઇકલો કોરેલો દરિયાના જલનોં જલ્યાં થાપણ મુકવા માફક (આ આર્યભૂમિમાં) વસ્માવતાં, તે જલને અગ્રાદ્ય ગર્ભા તે દરિયાનાં પ્રિયા આ જે નદીઓ તેનીદારા તેનેજ પાટું પાંકલવા તેને સ્થિતિ ગાંધેલો જણાતાં હતાં નથી મેંચ મેંચ તેટલો જલનોં જલ્યાં તે દરિયામાંથી ઉત્તરી જતાં હતાં તાપણ નદીઓદારા પાછા જતા જલથી તે દરિયાં કદાપિ પણ સ્વાલી થયેલો લાગતાં નહોતાં.

આવા આર્યભૂમિના ન્યાયી રીવાજથી તેમાં ઉત્પન્ન થયેલા લોકો પણ ન્યાયીજ હતા. અને જ્યાં ન્યાય છે ત્યાંજ વહેવાર વિશેષ થાય છે, અને જ્યાં વિશેષ વહેવાર છે ત્યાં વિશેષ લક્ષ્મીનો નિવાસ થાય છે અને જ્યાં લોકો ધનવાન ત્યાં લોકપાલ જે રાજા તેનો સ્વજાનો પણ તર હોય છે. તેવા સમયે દેશમાં દારિદ્રતા, ચોરી, હુલ્લુટ, અકાઠ મૃત્યુ, અન્યાયથી ધન લેવું, ઘીજાને કટુવચન કહેવું તથા ઘીજાની મૂકેલી યાપણ સ્વાઈ જવી એ વનવુંજ અશક્ય હતું તેમ ભોગની વસ્તુની ઉત્તમતાથી ભોગ લેનારા થોડામાં સંતોષ પામી જતા તેથી પરદારાદિને ભોગવવાનું દૂષણ દુનિયામાંથી નષ્ટ થઈને દેશમાં હતું. વેપારીઓ વેપારમાં નિપુણતા ધરાવનારા હોવાથી ધન મેળવવું તેમને સહેલ હોવાથી દાન દેવામાં અને ઉપભોગ કરવામાં દ્રવ્યને તેઓ ટૂંકની તોલે ગણનારા હતા.

આ આર્યભૂમિને ભરતક્ષેત્રના દક્ષિણના મધ્ય ભાગ તરીકે ઓળખવામાં આવતા હતા. આ ભરતક્ષેત્રનાં ધર્મચોરસ પૂર્વ પશ્ચિમ વૈતાલ્ય પર્વત આવી જવાથી બે ભાગ થયા અને ગંગા સિંધુ ઉત્તર દિશાએ આવેલા ચુલહિમવંતના પદ્મદ્વિપમાંથી નીકળી દક્ષિણ દિશાના લવણસમુદ્રમાં તે નદીઓ મળતી હતી તેથી વૈતાલ્યની ઉત્તરના ત્રણ ભાગ તેમ દક્ષિણ દિશાના ત્રણ ભાગ મળી છ ભાગ ભરતક્ષેત્રના થયા છે તેમાં ચત્રીસ-હજાર દેશ છે; જેમાંના દક્ષિણના મધ્ય ભાગમાં સાદીપ્ત્વીસ દેશ આવી રહ્યા હતા. તે દક્ષિણના મધ્ય ભાગના પણ મધ્ય ભાગમાં કુશાગ્રપુર નામનું નગર સિદ્ધિવંદે ભરપૂર છે. આ ભરતક્ષેત્ર જંબુદ્વીપના વિશાળ લઘાટ તરીકે અષ્ટમીના ચંદ્ર માફક શોભે છે તેમાં ઉપર કહેલું નગર લઘાટમાં કરેલા તીવ્રકસમાન લાગતું હતું.

ઘણા કાલ પહેલાં લોકો ઘણાજ સરલ અને મંદબુદ્ધિવાળા હોવાથી “મોઝાના મગવાનું” તેની માફક આ દેશમાં કલ્પદ્રુષ્ટ પટલે ઈચ્છા પ્રમાણે વસ્તુ આપનારાં ફલવાળાં જાદુ હતાં તેમાંથી સ્વાપાનું, પીવાનું,

પેરેસાનું, ઓઢવાનું, રહેવાનું, પ્રંધાનું દૂર કરવાનું સપનું સાધન તેમાંથીજ તેમને મળવું હતું પણ જેમ જેમ મેમનામાં કિંચિત્ કિંચિત્ સુદ્ધિ થવા લાગી તેમ તેમ કલ્પદ્રશી નાદુ યવા આગ્યા અને તેમજ વધારે રસવાળાં કાદો પણ ચમરણ આવવા લાગ્યાં તેથી ભોલકે મમત્ત્વ થવા લાગ્યો. મમત્ત્વ થવાથી લોકમાં કુટીલતા પણ થવા લાગી તે કુટીલતાથી ધીજાને અન્યાય પણ કરવા લાગ્યા, તેથી માંદોમાંદો ભટકાઈ પણ થવા લાગી તેથી એક વિશેષ સુદ્ધિવાનને ન્યાય કરનારા તરીકે નીમવાનો રિવાજ થયો, તેટલેથી પણ મંત્રાંકારક લોકને ન્યાય ન મળવાથી મધ્યમ જે વચનથી શિક્ષા થતી તે હવે સામદાય દંડભેદની નીતિ ચાલુ થઈ અને તેને માટે રાજા પણ નીમાયો, અને તે સાંમાં માનનીય થાય માટે તેમને અધિપતિ જનમમાજ નરપર્યા વગ્યામાં આવતો. તે રાજા-ઓમાં પ્રથમ રાજા તર્કિ. નાધિકુલકાના પુત્ર કૃષ્ણભદ્રેને નીમવામાં આવ્યા હતા તેજ કૃષ્ણભદ્રે પહેલા રાજા તર્કિ, પહેલા કાઢ્યા ઉપદેશ કરનારા તરીકે તથા પહેલા ધર્મોપદેશક તરીકે જાણીતા થયા હતા, તેમનું રાજ્ય હાલના અપોધ્યા દેશમાં હતું તેમની રાજધાની વિનીતા નગરી હતી; અને તેમાં મગજાં સામર્થ્ય ઈંદ્રના દુઃખથી તેના સેવક દેવનાથ પૂરી પાડી હતી. તે કૃષ્ણભદ્રેને લઢવાવાળાને કાર્યો છૂટે તેઓ-પરથી લડીને પોતાનો પ્રજાનું પાલન કરવું એવી સંજ્ઞા આપી હતી. વિદ્વાનોને ધર્મનું, (વ્રત) આત્મનું, તથા નીતિનું સ્વરૂપ સમજાવે પ્રજાને ધર્મ માર્ગે દોઢવરી તેમને દ્રાહ્મણ તરીકે ઓળખાવ્યા હતા; વેપારમાં કુશલતા ધરાવનારાને વૈશ્ય વર્ણજ વિશે નામથી ગણાવ્યા હતા અને તે વ્રણ વર્ગને જોડેની વસ્તુ વનારી આથી તેમની સેવા કરવા માટે શૂદ્રની નીમણૂક કરી હતી તે ચાર વર્ણમાથી પડી અનેક વર્ણો ઉત્પન્ન થઈ હતી, છતાં પણ તે વસ્તુ શૂદ્રમાંથી પણ ડંચ અવસ્થાવાળો ડંચ પંથો કરી દ્રાહ્મણનાદ સંપાદન કરા શકતા હતાં તેથી તે સમયે મુખ્યત્વે ગુણની પ્રાધાન્યતા ધનાતી હતી.

છોકોમાં હવે મોક્ષમાર્ગની યોગ્યતા માત્ર થવાનો સંભવ દેવાનો
 હતો. તેથી ક્રમભેદેવે પ્રથમજ સંસારનો મોહ છોડી વૈરાગ્યદશા માત્ર
 કરી હતી અને પહેલા સાધુ તરીકે ઓઢાયાયા હતા અને તે સાધુત્વ
 પોતાને માત્ર ધયા પછી થોડા વરસમાં તદન નિસ્પૃહ રહેવાના કાર-
 ãથી સંપૂર્ણજ્ઞાનના અભાવનો રહેલો થોડો પણ પડદો દૂર થવાથી
 કેવલ્યજ્ઞાન માત્ર કરી કેવલ્યજ્ઞાની સાકાર ईશ્વર તરીકે તેઓ ઓઢ-
 આતા હતા. તેઓએ દેવોએ રહેલા સમોવસરણ (મંડપ) માં ઉપદેશ
 દેવા માંડતાં પૂર્વ દિશામાંજ ઓઢોને સન્મુખતા મળતી હોવાથી તેમના
 મન્ત્રદેવોએ ત્રણ દિશામાં તેમના જેવાંજ રૂપ સ્થાપન કરવાથી તેઓ
 ચતુર્મુખી બ્રહ્મા તરીકે ઓઢાયાયા હતા. તેમની ઘાળી અસ્પૃશ્ય થાતુ
 રહેતી હોવાથી તેમની ઘાળીમાં સંતુષ્ટ પામેલી સરસ્વતી દેવી અધિષ્ઠા-
 યિકા થનેતી હોવાથી તે સ્ત્રીક્રિયા અર્ચાનું અન્ય મતિઓમાં રહેતી
 ગણાતી હતી. તેમણે નિરુપદ્રવસ્થાને જે મોક્ષ તેને લેવાનો પોતાની મેઢે ઉચ્ચ
 કરવાથી સ્વયંમૂ તરીકે ઓઢાયાયા અને તે સ્થાનમાં ઉપદ્રવ કે અર્ચાનિ
 ન હોવાથી તે શિવપદ શિવસ્થાન ગણાતું અને પોને તેના સામારીક
 ઉપદ્રવને દગનારું પદ માત્ર કરવાથી શિવ તરીકે ગણાયા હતા. તેઓએ
 સંસારનો મોહ છોડવા જે સમતા ધારણ કરેલી હતી તે પર્વતનો થોથો
 ઢગાવવા કરતાં પણ અધિક કઢગ હોવાથી તે પાર્વતી તરીકે ગણાતી
 અને તેઓએ ઉપદેશો ધર્મે મોક્ષાગતું કારણ છતાં પણ તે કાઢ
 આથી ન વધોવે ત્યાં ઓળી મંમારતું મુખ અનામન્ત પરિણામથી ધર્મ-
 કંઈ મોગતાતું. તે પુત્ર તરીકે હતું અને તે સર્વવ્યાપેતું હોવાથી પોને
 વિન્નુ તરીકે મુખ આરજાના નિધિને તથા પાત્ર્ય કમનારા તરીકે
 ગણાતા હતા અને તે પુત્રમાં જે ચન્નુ મુખ્ય મ્ત્રી અને ઓળા
 (મસ્તિષ્ક) હોવાથી તે તેમને આધિન રહેવાથી તેઓ તેને રોળા
 મન્થતા હતા છતાં વન તેઓ તેનાં પોને મુદ્રાવા નરોળા તથા પોતાના
 મોં દુશેને વન તેનાં નહીં રાખતા માટે મન્થ ઉપદેશ દીધો હતો, તથા

તે અનુપમ વસ્તુમાં પણ વિશેષ શુદ્ધિપણે રાચવાથી અત્યંત વિગાઢ થતો જાણીને તેઓજ તે આપાત રમ્ય સુંદર ધોંગોને શુદ્ધિ રાચી ભોગવનારાને વિદ્મુક પટલે કુહરની ઉપમા આપી હતી અને તપશ્વર્યા પોતે કરી પુત્રો વિંગેરેને તેમ કરવા આજ્ઞા ઉપદેશ દેવાથી તેઓ નિર્લેપ તરીકે ગણાતા હતા.

જો કે સંસારમાં રવા છતાં પોતે નિર્લેપ હતા તોપણ વહેવારથી તે નિર્લેપ ન ગણાય અને ચહેવાર તથા નિશ્ચય નયજનમાં ઘેને માનનીય હોવાથી પોતે અંતરમાં પણ વૈરાગ્ય દશા રાચી અને વહાર પણ રાજ્યાદિ કુટુંબનો મોહ છોડી જુદા જુદા દેશમાં ફરી કેવલજ્ઞાન સંપાદ કરી તે જ્ઞાનવટે જીવોની અનુકંપા લાવી તેમને ઉપદેશ દેઈ સંસાર સાગરના ભ્રમણથી ઘવાવ્યા હતા અને તેઓ પોતે પણ મોક્ષમાં ગયા છે. તેઓ પ્રથમ સાકાર ईश्वर અરિહંત તરીકે તથા પાછળથી સર્વ અર્થ સિદ્ધ થવાથી સિદ્ધ તરીકે નિરાકાર દેવ તરીકે સર્વ લોકમાં માનનીય છે. તેઓજ આપેલી દિક્ષાને ગ્રહણ કરનારા સાધુ ઉપાધ્યાય અને આચાર્ય-પદ પામતા તેથી અરિહંત સિદ્ધ આચાર્ય ઉપાધ્યાય અને સાધુ જ પંચ પરમેષ્ઠિની સ્થાપના થઈ. તેની સાથે દર્શન જ્ઞાનચારિત્ર તપ મલ્લવાથી તે ગુણી ગુણ સાથે મઝી નવ પદ તરીકે પણ આરાધવા યોગ્ય ગણાય છે.

આવી રીતે અનાદિકાલથી યથા અને નવા તીર્થંકર થવાનો તથા તીર્થ સ્થાપન કરી લોકોને ધર્મમાં દોરવવાનો રિવાજ ચાલ્યો આવ્યો છે. તે ધર્મથી અધિક લાભ થવાનો છે એવું લોકોના દિલમાં દૃષ્ટાતથી સારી રીતે સમજાય તેના માટે ધમ્મિલ્લનું જે ચરિત્ર કહેવાનું છે તેની જન્મમૂમિ આ કુશામ્બપુર નગર ઘાંચકવર્ગે જાણી લેવાનું છે.

ધનવાનો દાન દેવામાં મુલ્ય હોય તોજ તેનું ધન સફળ થાય છે. અને તે દાનમાં જિનેશ્વરનું મંદિર તથા તેમાં સ્થાપન કરવાની વીતરાગાદિ દશાની મૂર્તિ મુલ્ય હોવાથી તે ઘનાવવામાં અનર્ગલ દ્રવ્ય

ઉત્પન્ન થયેલા ચંદ્રમાં જેમ કાલંકનું દૂષણ છે, (આ લૌકીક દૃષ્ટાંત છે) તેમ આ જોડાથી ઉત્પન્ન થયેલા અરિદમન કુમારમાં પણ રૂપ વિગેરે ઘણા ગુણો છતાં પણ મંદબુદ્ધિનું મોટું કાલંક હતું. (તેને ઢેકાળે સ્ત્રાવનાર પટલે સુબુદ્ધિ વધારી પંડિત બનાવનાર ધમ્મિલકુમારનો પિતાજ કારણરૂપ થયે.

આ અરિદમન રામકુમારમાં મંદબુદ્ધિ ક્યાં સુધી હતી કે છોકો તેના પિતા ઉપર અતિશે સંતુષ્ટ હોવાથી તેનામાં આ દૂષણથી જેટલો રાજાને સ્વેદ હતો તેથી પણ અધિક સ્વેદ રાજ્યભક્ત બનેલી મનાને હતો. અને તેથી તેઓ તેની મંદબુદ્ધિ દૂર થવા માટે પોતાના શ્વેદેવ આગલ નિરંતર માર્યના કરતા હતા.

પ્રકરણ ૨ જું.

સુરેન્દ્રદત્તનો જન્મ.

તેજ કુશાવ્રપુર નગરમાં અનેક શ્રેષ્ઠિઓ ધનવદે ધનેશ (કુબેર)ની ઉપમા પામ્યા હતા. તેમાં સમુદ્રદત્ત શેઠ અગ્રવદને પામેલો હતો. જેના ઘરમાં સમુદ્ર માફક કોઈ જગ્યાએ પરવાઝાં, કોઈ જગ્યાએ મુક્તાફલ્લ, કોઈ જગ્યાએ તેમાં વિવિધ જાતનાં રત્ન ધોરેલાં દેસાતાં હતાં. તે મિષ્ટુ-કોના ત્રાસથી કંટાળેલો નહોતો તેથી તેને યોગ્ય જાણીને લક્ષ્મીજી ક્યાં ત્યાં ફરી કંટાળો સ્વાધેલો હોવાથી વિધાંતિ છેલ્લા તેનું ઘરજ આશ્રય માટે પસંદ કરેલું હતું તેને લક્ષ્મીની સ્પર્ધા કરનારી પતિમાં એક સરસ્વો મેમ ધરનારી સતિ ગુપ્તરા નામે પત્ની હતી. તે ધંનેનું જોડું દંદ અને ધામા માફક મંદિરના ભૂષણરૂપ હતું. એક ધવન તે સૌભાગ્યવતી ઇંદરીએ સ્વપ્નમાં સ્વેદાર્થી ઉપર ઘેટેલા ઇંદ્રને જોયો અને તે કહેતો હતો કે. હે મનમોહને ! તને ધોરા કાઢ્યાં થી અને મુપતિપુત્ર પુત્રની પ્રાપ્તિ થયે. આથી અદ્વન્યમાન વાણી સાંભળી તુરત નાગેલી

पत्नीए ते स्पमने यरोवर याद करी धीमे धीमे पति पासे जई तेमने मयुर वचने जायत करी स्वप्नतुं वृतांत कही तथा शुं फायदो यरो ? एवो मश्र करतां पतिए पोतानी मतिवडे मनमां तेने सारी रीते विचारी कयुं के हे मुग्धे ! आ स्वप्नयी आपणा कुळना भूषणरूप पुत्रनी तने माप्ति यरो ! मफुल्लित यएली प्रेमदाए पतिना ते वचनने हाथ जोड़ी माथे चढावी ते प्रमाणे हो ! एम वदती पोतानी शय्यामां आवी धर्म-जागरणवडे रात्रि पूर्ण करी दिवसो निर्गमन करवा छागी अने ते दिवसयीज जेम शीपमां भेयनुं बिंदु स्वातिनक्षत्रमां पडेलुं मुक्ताफळने जन्म आपनारुं थाय छे तेम दिव्य स्वप्नना प्रभावयी तेणे तेज रावें तेजस्वी गर्भने धारण कयों अने पूर्ण मासे पूर्णीमाना (पूर्ण) चंद्र सरखा वदनवाळा पुत्रने जन्म आव्यो. कमळ सरखा कोमळ अंगवाळो अने सूर्यना बिंब माफक तेजस्वी मुखवाळो घाळ जेम बादळनी छायामांथी नीकळेळो सूर्य आनंद आपे तेम ते जनोना नेत्रने आनंद आपनारो ययो इतो. आ बाळनी नाभिनी नाळ छेदीने जमीनमां दाटवा माटे खाडो खोदतां तेषांथी घननो भंडार प्राप्त ययो तेथी इषयी रोमरानी विकस्तर यएला दासो खाडो पडतो मूकी जेप्रतेम ते बाळनी नाळने ठेकाणे पाटी शेडना आगळ ते बान कहेवा दोहवा. शेडे पण दाटिदरणी लाकडांने बाळवा तेजस्वी झगझगाट अशिसपान भंडार जोई संतुष्ट चित्तवाळो यई शोन्त्यो के पुण्यना प्रभावयीज आवी रिद्धि प्राप्त थाय छे एम बोळी सयळो भंडार रोली जोतां तेषांथी एक मणी मळी आव्यो. आ मणि कई जानिनो छे के तेनो शुं प्रभाव छे, एम विचारतां शेडने नेना संवयमां ललेय्यो एक श्लोक पण मळी आव्यो.

“आ मणियो स्पर्श करेलुं पाणी पीनार मागस पशु सरखी जड बुद्धिवाळो पण विद्या मेळववा घडे पंडितोमां पूजनीक थाय छे.”

आवो महिमावाळो मणि तथा अनर्गळ घननो भंडार येंने साथे मटेळो जोई श्रेष्ठ विवरवा छाव्यो के अशे ! आ बाळकना भाग्यनी

મુલના કોની માગે કરી ઘવાય ! મ્હેં સ્વર ! આ ઘેને વસ્તુઓ સ્વપ્નમાં
કહેના દેદના ચમનને રહ કોર છે !!

કેટલાક પુત્રો ગર્ભમાં જ મરી જાય છે ત્યારે કેટલાક પિતા માતાને
પત્નિરોના આધારે દુઃખ દેવદાવનારા થાય છે, ત્યારે કેટલાક ગુપ્ત
માપક પોતે જ દુઃખ દેનારા થાય છે પણ સ્વેચ્છા હું બાળ્યગાલી છું કે
મને આજીવન પુણ્યવાન પુત્રની માત્રિ પડે છે તેથી તેની માતા રત્નગર્ભા
અને પુત્રનો પિતા હું રત્નાકરની વપમાને પામું છું.

ધનને અસાર જાણી તથા પુત્રની તથા પોતાની ભવિષ્યની પ્રામા-
નિક સ્થિતિ પુણ્યવદે કાયમ રહેવા માટે નીકળેલું દ્રવ્ય પુત્ર જન્મની
સુશાન્તિમાં અધિષ્ઠાને માં માગું દાન આપવામાં રહેવા પાપરી દીધું. આ
અપાર દ્રવ્ય જન્મમહોત્સવમાં સ્વસ્થાપાથી સંતુષ્ટ થઈ અધિષ્ઠાને
સર્વે પ્રતેના ગુણ ગાવા માંડવાથી ત્યાંનો રાજા પણ આશ્ચર્ય પામી માગું
પુણ્યવતો થયો હતાં. અત્યુક્તે અગ્યાર દિવસ સુધી જન્મસંસ્કારની વિધિ
કરી ચારમે દિવસે સર્ગાવશાલને જાતિમિત્રો સંવર્ધનને ધોલકાવી અંક
મકારનાં પિટાદિનું ભોજન કરાવી સંતોષ પમાડીને સ્વપ્નમાં મૂચવેલું
રહસ્ય કાયમ રહેવા માટે તેમની સમક્ષ તે શાલકનું નામ સુરેન્દ્રદત્ત પાડ્યું.
(જે ધર્મિલકુમારનો પિતા તરીકે ભવિષ્યમાં જણાશે.)

प्रकरण ३ जुं.

अरिदमननी मंदबुद्धि तथा सुरेंद्रदत्तनो उपकार.

बाळक पांच पावमाताधी उछेरानो अने सुंदरीभोधी हुजरातो बीमना चंद्र माफक बधवा लाग्यो हतो. अनुक्रमे आठ बरसनी उमरनो पती बळाना सागर एवा विश्वभूने आचार्य पासे विद्याभ्यास माटे तेने मोकलवामां आय्यो कारण के विद्यार्थीज सर्व गुण शोभाने पावे छे !

आ आर्य देशमां राजाभोना पुत्रो पण सामान्य गृहस्थोना पुत्रो माफक एकज अध्यापक पासे भणता हता. जेथी प्रजाना दरेक बहे-चारथी बाळपणाधीज राजानो पुत्र जाणोता थतो तथा लघुताने स्वीकारी ते प्रजाना बंधु तरीके बनी भविष्यमां प्रजाने सुखदायी थतो हतो. पूर्वे करेछो अरिदमन राजकुमार तथा गुरेंद्रदत्त शेट-पुत्र तथा एक बाळिका साथे अभ्यास करनारां शाळामां मुख्यहता, तेवा बीजा अनेक शिष्यो पण अनेक जातनी कळा शिकवाने ते अध्यापक पासे भणवा आवेला हता.

आ अध्यापक एक दिवस पोतानो परिश्रम नेपने भणाववामां केटले दरजे सफल थयां छे ते जाणवा माटे विद्यार्थीभोन बोलावी तेभोनी अभ्यंतर चातुर्यता जांवा माटे प्रश्न कर्पो के हे मुख्यपणा बाळको सांभळो ! जे कोइ राजाना माधामा वे पग बडे स्पर्श करी आपात करे तेने शुं करवुं ? आवा अंदरना गढ रहस्यने न समजनारा सामान्य बुद्धिवाळा बाळको बोली उठया के ते अधम बुद्धिवाळा निर्भागीने जीवथी मारवो के तेना पग छेदी नांखवा ! आ बखते केटलाक जवाब आपवाने अशक्त हांवाथी भोन गदा हता त्यारे केटलाके तेवो खोटो उत्तर आप्या हतो. त्यारे गुरेंद्रदत्त संभाळथी सोना सांभळतां गंभीरताथी धीमे स्वरें बोल्यो के हे बंधुओ ! तमे शुं गुरुजी

કર્તાસામ્યના મહત્ત્વ શુદ્ધ રાજ્ય સમાવ્યા ત્યાં કે જાહે ? એ સમયના હો
તો કાં દિવ્યાના સર્વો. કે ને કે સમયે રાજાને ધારામાં આવ્યાન કર-
માને પંદિતોને એવે જગત્તેન પદ્મવીર. એ તેને મેંથી રીતે ધારણો ! આયો
કર્મો ક્રેતના પુણ્યો સમય રામજી મેં કાળથી આસર્ય ધાર્યો પૂજક
ભાગ્યા મેં કે સેવો ! મેંથી રીતે ને કાળ મેંધે ! રાજાનું અધમાન કર-
માર પુણ્ય પંદિતો વિગેરેથી મેંથી રીતે પૂજાય ? આયો સામયે કોળા-
દ્ય તેઓએ સાથે કરી મુકવાથી સુરેશ્વરને પીઠેથી સમમાન્યું કે. કે
સંદુર્ધો ! વિચારો તો મર્યા કે. રાવના મળિને કે. યિરના મૂલના કાળને
કે. કાળની રજાલાને સંગતનાવાનો કયાં આજ્ઞા છેવા નેધાર થાય !
નેયજ કયો કાળો કાળના મર્ધા મર્ધના કરી રાજાને દુઃખ દેદ કહે !
વળ તે રાજાનો કરાગ્યો જાનો કાળક કયારે રાજા પોને તેને રમાદક
દાસમાં છેદ કાયા તરફ કોમ ! સ્વચરે કે. તે કાળકના પનો રાજાના
ધારામાં સ્પર્શ કરી આવ્યાન કો. દેવે આયો રાજાના માળ કાળાં વળ
કયારે કરાણો પુલ પંદિતોને પૂજકા યોગ્ય છે કે. જાહે ? સ્વારે તેના
પણ તમે મેંથી રીતે છેદણો ? કે. તેને બીવથી યાત્રી માંવણો !

મહત્ત્વ કાળકો આ મહોત્સર્ગથી પવિત્ર થઈ પોતાની મંદુકાદિ
માટે અપમાન કરવા ભાગ્યા, તેમ પંદિત વળ આવા મંદુકાદિના શિષ્યોમાં
પોતાનો કરાગ્યો કયાવ નિષ્કલ મળણો જાણી હીક્રીતર થયો; વળ
ધીરજ મેલા જોગ તેને પવિત્ર હતું કે. આવા અતિ શુદ્ધ રાજ્યને વળ
સમર્પાને યથાયોગ્ય હલ આપનાર વળ સુરેશ્વરને એવો શિષ્ય પોતાને
છે તેવો વિચાર કરી કાર્દેવ. મંત્રોષ અને કાર્દેવ. સંદુકાલો તે નીચું
માર્ધું કરી થેઠેણો દત્તો. મેંને સુરેશ્વર સાથે મળતી કુમારિકાવ ધીરજ
આવવા તેની ! પંદિતની ! આગ્રવા વિવિત્ર આવેણી આગુને પોતાના
ચમ્પના છેદાવેદ તૃપ્તી તેને સ્વસ્થ કર્યાં. આ આગુનું મુલ્ય કારણ એ
હતું કે. એક યાત્રી આવા મુર્ચ શિષ્યોનો સમુદાય, સ્વારે મીંચી કાણુ
નારત્ન સમાન પવન વિનવી ! શુધ્ધ ! કે. એ શિષ્યે પોતાના પિતા તરીકે

ते पंडितने मानीने सर्वदा तेनुं मन संतोष करेलुं हुतुं तथा मणाववापां
 से अध्यापकने तेणे जरा पण कंटाळो आप्यो नशेतो. हजारो पत्थरो-
 मार्या एकाद पण रत्न प्राप्त थाय अने ज्यारे तेनी बहुत मूल्यता जणाय
 छे त्यारे खेडेला पत्थरोनी मडेनतनो गेद दूर यई रत्ननी मासिथी
 अपूर्व संतोष जेम थाय छे तेम धीमे धीमे पंडितने तेनाथी संतोष यवा
 मांड्यो तथा तेना उपर अधिक प्रीति पण उत्पन्न यई, अने मनमां
 अनेक विचार करी तेणे नक्की कर्तुं के आवुं शिष्य रत्न प्राप्त यवुं तेमां
 मारा ईष्टदेवो पण कारणभूत छे माटे ते शिष्य रत्ननुं प्रविष्यमां पण
 कल्याण थाय अने मारी शोभाने बधारे माटे हुं फरीमी ईष्टदेवनी
 पूजा तेना कल्याण माटे करूं. एम विचारी फरी स्नान करी स्वच्छ
 वस्त्र पहरी देवोनी पूजा करवा जती यखने तेणे शिष्योने कर्तुं के हे
 विचक्षण शिष्यो! सुवर्ण पद्ममाळाने लावो.

आ समये अध्यापके सौ शिष्योने स्नेहदृष्टिना भावधी कहेलुं
 होवाथी तेम पंडितने तेओए पूर्वे अयोग्य उत्तर आपवा छतां पण तेमनी
 प्रीति पोताना उपर तेदलीज छे तेमां विशेष बधारो यवा माटे दरेक
 शिष्य उत्कंठाथी ते हुकम बजाववा माटे फुलवाळानी दुकाने दोड्या.

ज्यारे पंडित देवतुं जलादिकवडे पूजन करवा लाग्यो हतो अने
 बीजा शिष्यो फुलनी माळा लाव्या हता, त्यारे पंडितनुं कहेलुं अत्यंत
 मंदबुद्धिवाळा अरिदमन राजकुमारने न समजायाथी तेसुवर्ण वर्णवाळी
 पद्ममाळा दासीने पोताना राजमहेलमांथी लई आव्यो हतो.

ज्यारे आ राजकुमार दासीने लेई पंडितनी पूजा करवाना स्थान
 पासे आव्यो, त्यारे पंडित पूजाना समय यखते अमंगलमूचक दासीनुं
 आवागमन राजपुत्र सहित जोइने आश्रय पायी ते राजकुमारने (पंडिते)
 पृच्छुं के, आ समये आ दासीने केम लई आव्यो छे ? तेणे खुलासो
 कर्पो के आपे सुवर्णपद्ममाळा मंगावी ते नामनी आ दासी छे तेने

आपे बोलावेली होवाथी हुं तेडी लाग्यो छुं ! ते विचित्र उत्तर तथा तेनी अनिघे मंदबुद्धिची पंडित खेद पायी विचारमां पडी गयो तेथी राजपुत्रे दासीने खाना करी दीधी पण आ पंडितने पूजन करवुं तो दूर राहूं पण उलटुं परदेशगमन करवा शुक्रन जोनारने विलाडी आदी उतरे तेम आ अमंगळसूचक दासीनुं तेने दर्शन घवाथी ए शेठ पुत्रनुं भविष्यमां वीगाढ यवानुं अपशुक्रन अत्यारथी मने जणाय छे तेनुं पंडित मानवा लाग्यो. तथा राजपुत्र उपर कांईक प्रोथ अने कांईक द्यानी दृष्टिथी जोई चिंतवचा लाग्या के आ कुमार पशुनी दिंता यती जोई ब्रह्माने दया आचवाथी आ पशुने मनुष्यरुपे राजाने त्यां तेना दुर्भाग्यथी ते ब्रह्माए जन्म आपेलो देखाय छे ! कारण के आ कम-अकलनो कार्य करे तोपण ठपको खासे अने कार्य नहि करे तोपण ठपको खासे ! आ निर्भीगी राजकुमारनी एटली पण अकल न पडोची के देवपूजन वखते दासीने शुं काम घोलावे ? आवा घेवकुफ शिष्य उपर कीघेलो मारो सयलो प्रयास ते अंगारा बुझावतां तेनी राखवडे अंग मलीन करवा जेवो थपल छे !

अरेरे ! ए दुर्बुद्धिए पूजन वग्वे दासी लावने मारुं तो अमंगळ कर्युं छे पण तेनी साथे महारा रत्न समान शिष्यनुं पण अति अमंगळ कार्य कर्युं छे. वली आथी एम पण जणाय छे के प्रथम देवपूजन सारुं थपलुं होवाथी ते रिद्धिमां कुवेर जेवो मुखदायी यशे पण दासीना छेवटना दर्शनथी ते कोइ नीच जातिनी स्त्रीनी कोरली पीढाथी दुःखी यइ वृद्धावस्थामां दुःखी यइने मरसे ? ! !

विशेष विचार करे शुं यवानुं छे ! घनबा कारण तो यनी चूक्युं छे. एम धीरज आणी दासीना दर्शनथी अपवित्र थपला धंगने अध्यापक स्वच्छ जळथी स्वच्छ करी पोताना स्थाने घेवो.

आ समये सयला शिष्योए यथायेत्य कार्य करवाथी पंडितने संतोष पमाडयो इतो त्यारे एकला मूर्ख राजकुमारे पंडितने असंतोष

પમાડયો હતો અને તેનાથી પંડિતને અત્યંત સ્વેદ થયો હતો તેવું સચ્ચાઓ જાણીને તે રાજકુમાર તરફ જોડીને તે બાલકો હસવા લાગ્યા તથા અનેક પ્રકારની અપમાનમૂચક ચેષ્ટાઓ કરવા લાગ્યા, તેમાં પણ સાવે ભળનારા યુવાન કુમારિકા જેનું નામ સુભદ્રા હતું તે વધારે હસીને રાજકુમારને યસીયાળો પાડવા લાગી. તે જોઈ પોતાની મૂર્ખતાથી પોતે પ્રયાસ કરવા છતાં એક સામાન્ય ગ્રહસ્થના પુત્ર જેટલું પણ મળી નથી શક્યો. એટલુંજ નહિ પણ એક કન્યાથી પણ અધિક મૂર્ખ રહ્યો છે અને તેના લીધે તેવાઓથી પોતાનું અતિશે અપમાન થયેલું જાણી રાજકુમાર નીચી દૃષ્ટિ બિચારવા લાગ્યો કે હે પ્રભો ! મેં શું પાપ પૂર્વે કરીયાં છે. હું આવો એક મંદબુદ્ધિનો બાલકાથી પણ અધિક મૂર્ખ રહ્યો છું ? હે કર્મનું ફલ દેનાર વિધાતા ! તું મારા હૃદયના બે ફાઢવાં (ઢુકડા) કરી દે કે અંદર રહેલો જડતારૂપી કાદવ સુકાઈ જાય ! હે સરસ્વતિ ! મેં બ્રહ્મહત્યા, બાલહત્યાદિ પાપ કરીયાં નથી તેમ ચંડાલનો સ્પર્શ કરીયો નથી છતાં તું હાસ્યવદે પણ શા માટે મારો જરા પણ સ્પર્શ કરતી નથી.

હે માતા ! જો તને સ્ત્રીજાતિ ઉપર પ્રેમ હોય અને તેથી તું આ સુભદ્રા કન્યાને પ્રસન્ન થઈ હોય તો પછી મારા આ વીજા પુરુષ વંશુઓને શા માટે પ્રસન્ન થઈ છે ! કારણકે તે પંક્તિભેદ કરી મને મૂર્ખ રાખવાથી મારે આ સંસારમાં મોટું દેશાદવાનો વચ્ચત હવે રહ્યો નથી !!!

હે રત્નગર્ભે હે પૃથ્વી ! જો મારો યીજો કોઈ સ્નેહી મને વિદ્યા મેઝવી આપવામાં મદદ કરનાર ન હોય તો હે માતા ! તું હવે મને માર્ગ આપ કે ઘડીલોની કીર્તિને મૂર્ખતાવડે લાંછન લગાડી કર્લકરૂપ યાડ નહિ !

આંત્રો વિનાના અંધાને દુનિયાની સુંદર વસ્તુઓને દેખવાના અભાવનું દુઃખ છે, કાન વિનાના ઘેરાને વીજાનું ગાયેલું મધુર સ્વરનું ઘચન સાંભળવા વિનાનું દુઃખ છે. મુંગાને ઘોલી વતાવવાનું, જીભ

વિનાનાને સ્નાદનું અને મારી ગયેલી સ્પર્શ શક્તિવાળાને સ્પર્શનાં સુખના અભાવનું દુઃખ છે પણ જેનું હૃદય શુન્ય છે એટલે કોઈ પણ કાર્યમાં જેની બુદ્ધિ પહોંચતી નથી તેવાને તો સચળા વિષયોનું સુખ દૂર થવાનું અને સર્વથ અપમાન થવાનું મોટું દુઃખ છે; કારણકે એક વેળે જોઈના અભાવવાળાને સમજાવવાના કે સમજવાના અનેક રસ્તા વિદ્વાનોએ શોધી કાઢ્યા છે પણ મૂર્ખની મંદબુદ્ધિને મુધારવાનો એકે ઉપાય શોધી કાઢ્યો નથી. અરેરે ! આ દુનિયામાં મારા સરસ્વો કમભાગ્ય કોણ છે ?

આ પ્રમાણે શોકસાગરમાં હુલેલા રાજકુમારની દયાથી કે તેણે અત્યંત પશ્ચાત્તાપ સ્વરા ભાવથી કરવાયી કે પૂર્વે કહેલી રાજ્યમક્ત પ્રજાએ તે રાજકુમારની મંદબુદ્ધિ મુધારવાની પોતાના ઈષ્ટદેવો પાસે પ્રાર્થના કરવાયી કે તે કુમારના પ્રયત્ન પુણ્યોદયનો ઉદય થવાયી તેની પાસે ડબેલા મુરેદ્વદત્તના કોમળ અંતઃકરણમાં દયારૂપી અંકુરો ઉત્પન્ન થયા; અને તે રાજકુમારના હૃદયમાં ઉત્પન્ન થયેલી ચિંતાની જ્વાળાના ઘુમાટાથી મલીન થયેલા મુખને જોઈ મયુર સ્વરે તેને કહેવા લાગ્યો કે, —“હે વંશો ! હે રાજકુમાર ! હે સરસ્વી વયના સ્નેહી ! તું એટલો વધો રોદ ન કર ! દુનિયામાં દરેક રોગનો કે ઉપાધિનો કે વ્યાધિનો જેમ ઉપાય છે તેમ તારી મંદબુદ્ધિ દૂર થવાનો પણ ઉપાય છે અને તે ઉપાય પણ દિવ્ય પ્રભાવવાળો હોવાથી થોડા કાલમાં પૂરેપૂરો ફલદાયી થાય છે, માટે છે આ, મારા દિવ્ય પ્રભાવવાળા મણિવટે પવિત્ર કરેલું પાણી પી લે.” એમ કહી પ્યાલામાં પવિત્ર કરેલું પાણી તેને આપ્યું. રાજપુત્રે પણ મરણ તુલ્ય દરદીને વચવા માટે જેમ પથ્ય ઔષધ જેમ વૈદ્ય આપે અને તે સ્વીકારી છે તેમ પોતાની મંદબુદ્ધિ દૂર થવા માટે રાજકુમારે ગ્રહણ કરી પી લીધું. જ્યારે રાજ્યપુત્રે પાન કર્યું ત્યારે સ્વયમેવ સરસ્વતી તેને પ્રસન્ન થઈ ગઈ અને પોતાના હૃદયમાં થયેલો પ્રકાશ પોતાને જણાયો તેથી ચિંતા શાંત થવાયી મલીન મુખ પણ પૂર્ણિમાના શરદઋતુના ચંદ્ર માફક નિર્મળ દેખાવા લાગ્યું. યીજાની કિંચિત્ કરેલી વાત પણ સારી

રીતે સમજીને ઉત્તર-આપવાની શક્તિને પામેલો પોતાને જોઈ રોમાંચિત થઈ તે રાજ્યકુમારે હર્ષથી તે શેઠ પુત્રને મેટીને તેનો અત્યંત ઉપકાર માનવા લાગ્યો. અને બોલ્યો કે,—

હે શ્રેષ્ઠ પુત્ર! જે પંડિતના પ્રવચ્ન પ્રયાસથી પણ ન મળાયો તેમ પશુથી પણ અવિવેકી અને નાનાં વાલ્કિકાઓને પણ હસવા યોગ્ય પુત્ર મને મૂર્ખને તેં બોધવાલો કયોં તેનો ઉપકાર કેવી રીતે વાલ્કી શકું? ગલીયા બેલને ધોરી બનાવવો, અંધાને દેખતો કરવો, અમાવાસ્યા પ્રકાશવાલ્કી પૂર્ણિમા કાઠી કે પત્યારને મણિ બનાવવો તેવી રીતે તે મૂર્ખને પંડિત બનાવ્યો છે! આવા તારા પરમ ઉપકારનો હું પૂરો વરદા વાલ્કીશ, એ બોલવું તે તો અયોગ્ય છે તોપણ ઇચ્છું તો મારી વાલ્કીચેષ્ટા જીમથી ઘોલાય છે કે જ્યારે હું રાજ્યપદની ધુંસરીને ધારણ કરી ત્યારે સારથી માફક તને હું નગરશેઠનું પદ અર્પણ કરીશ! આ વાત થયા પછી વાલ્કી પડી ગયેલો રાજકુમાર ઉત્કંઠાથી મળવા માંડયા તથા મળિના પ્રભાવવાળા પાળીથી સ્વીલેલી બુદ્ધિવડે અધ્યાપક પાળી થોડા કાલમાં વધારે મળી પોતાના મિત્ર સુરેન્દ્રદત્તની તુલનામાં આવી ગયો તેમ પ્રથમ કહેલી યુવાન કુમારિકા પણ સુરેન્દ્રદત્તની છાયા માફક દરેક અભ્યાસમાં તેને અનુસરતી રહી શકી હતી. વચ્ચે મિત્રો તે મંત્ર અધિષ્ઠિત મળિનું પાળી પીવાથી વિદ્યાભ્યાસ વધારી શક્યા હતા ત્યારે વિના પાળી પીધેલી કુમારિકા તેઓની સાથે રહી સરસો અભ્યાસ કરી શકનારી તે સર્વેને આશ્ચર્યસ્પદ થઈ હતી.

વાલ્કીપણને ત્યાંની યુવાવસ્થામાં આવેલાં વંને મિત્રો વિદ્યાભ્યાસ સંબંધે અમૂલ્ય કળાઓને શીખી પોતાના સ્થાનકે ગયા ત્યારે સુમદ્રા પણ કળામાં પ્રવીણ અને યુવાવસ્થાથી અધિષ્ઠિત થઈ યુવાન પુરુષોને ધેરવેને હળનારી પોતાના ઘેર ગઈ.

પ્રકરણ ૪ થું.

પ્રશ્નોત્તર પરીક્ષણથી સુમદ્રાની પતિ પસંદગી.

એક રમણિક દિવાનગાનામાં એક પાવટ થવનો શ્રેષ્ઠ પોતાની સુરોષ્ઠ ગાત્રી તથા વપોતના આરામ ભેજાના સમયે ચિંતા સમુદ્રમાં દુષેશો હતો અને આંત્ર મીંચવા છતાં પણ નિદ્રા સ્પર્શ કરતી ન હોવાથી વિચાર થમજમાં ગોળાં ચ્વાતો નિઃશ્વાસ નાન્યતો હતો, અને કોઈક ધીમે ધીમે મંદ સ્વેરે ચોળતો હતો કે. આ મારી, મર ઉપરમાં આવેલી પુષ્પાને યોગ્ય કાળાવાન થર થયારે અને થયાંથી મળ્યો ? પિતાને પુષ્પનું નેટનું દુઃખ છે તેના કરતાં અધિક દુઃખ પુષ્પીનું હોય છે. કાળને પુષ્પીને જો પતિ સ્વાથ મળ્યો તો તેના પિતાને શશદિવસ તેની ચિંતામાં જ રહેવાનું હોય છે અને યમ્મા ઉપરલાપક પુષ્પીને શાળ્યાથી પણ લોકિક અપવાદનું કારણ છે. ૬ ૭ કરં ! મરોથ હોય તો મમે તેને દેડ શકે પણ પોતાના સમ્ભવો આવગવાને જુલવાને મોઢાવાળાં શ્રીમંતનો પુષ્પ યોગ્ય ટમરવાળાં થયાથી મળી શકશે કે થદાચ વૃદ્ધને કે થાલકને આવવામાં આવે તો પુષ્પાના જન્માગ શદ થાય, કજારં થાય, પુષ્પીને રંદાપો આવે તો શ્રીગવતનો યગ કરવાના કારણરૂપ થાય, કુમાર્ગે દોગાય ઇન્પાદિ અનેક દુષણ ઉપાર્જન કરનારી થાય છે. માટે હે મહો ! માટે શું કરવું આ મમાર સ્વમ્ભવ દુઃખમયજ છે. મરીઓ શ્રીમંતોને જોઈ મનમાં નલ્યે કે. થયારે અમ શ્રીમંત થદ મૃત્યુ ભાંગવાળ, પણ જ્યારે શ્રીમંતોનું દુઃખ જા તોજાને સાથ મમ્ભવાથ તો મોઢો શમ્ભવાના દુઃખને કેદુઘાના કરતા પણ અધિક પાર્તીને મ્વત્ર પણ શ્રીમંત થવાની હુચ્છા થો નાદે આથ વટલાક થાટ થયના થયાંથી તેનું શરીર દિવસે દિવસે ભેવાનું જતુ હતું તેથી તેના નિમ્નજ ચંદ્રગાને નિહાળી તેની ઉપર લાયક પુત્રી તેજ મમય આચરી આર્થા લાગેલી તે પોતાના

રીતે સમજીને ઉત્તર આપવાની શક્તિને પામેલો પોતાને
યદી તે રાજ્યકુમારે હર્ષયી તે શેઠ પુત્રને મેટીને તેનો અત્યંત
માનવા લાગ્યો. અને બોલ્યો કે,—

હે શ્રેષ્ઠ પુત્ર! જે પંડિતના પ્રવચ્ચ મયાસથી પણ ન મળાયા
પશુથી પણ અવિવેકી અને નાની ઘાઝિકાઓને પણ હસવા
મને મૂર્ખને તે ઘોઘવાલો કર્યો તેનો ઉપકાર કેવી રીતે ઘાઝી
ગઢીયા વેલને ધોરી બનાવવો, અંધાને દેશતો કરવો,
પ્રકાશવાળી પૂર્ણીમા કરવી કે પત્થરને મણિ બનાવવો તેવી રીતે તે મને
મૂર્ખને પંડિત બનાવ્યો છે! આવા તારા પરમ ઉપકારનો હું પૂરો મદલો
વાઢીશ, એ બોલવું તે તો અયોગ્ય છે તોપણ ઇટલું તો મારી ઘાઢવેશની
જીમયી બોલાવ છે કે જ્યારે હું રાજ્યપદની ધુંસરીને ધારણ કરીશ
ત્યારે સારથી માફક તને હું નગરશેઠનું પદ અર્પણ કરીશ! આ વાત
ચલા પછી પાછલ પડી ગયેલો રાજકુમાર ઉત્કંઠાથી મળવા માંડયાથી
તથા મણિના મમાવવાલા પાળીથી સ્ત્રીલેલી ઘુદ્ધિવડે અધ્યાપક પાસે
થોડા કાલમાં વધારે મળી પોતાના મિત્ર સુરેન્દ્રદત્તની તુલનામાં આવી
ગયો તેમ પ્રથમ કહેલી યુવાન કુમારિકા પણ સુરેન્દ્રદત્તની છાયા માફક
દરેક અભ્યાસમાં તેને અનુસરતી રહી શકી હતી. અને મિત્રો તે મંત્રવડે
અધિષ્ઠિત મણિનું પાળી પીવાથી વિદ્યાભ્યાસ વધારી શક્યા હતા ત્યારે
વિના પાળી પીધેલી કુમારિકા તેઓની સાથે રહી સરલો અભ્યાસ
કરી શકનારી તે સર્વેને આશ્ચર્યરૂપ યદી હતી.

ઘાઢવણને ત્યાગી યુવાવસ્થામાં આવેલા અને મિત્રો વિદ્યાભ્યાસ
સવડે અમૂલ્ય કલાઓને શીખી પોતાના સ્થાનકે ગયા ત્યારે સુમદ્રા પણ
કલામાં મવીળ અને યુવાવસ્થાથી અધિષ્ઠિત થઈ યુવાન પુરુષોના
ધેર્યને હજનારી પોતાના ઘેર ગઈ.

પ્રકરણ ૪ થું.

મહોત્તર પરીક્ષણથી સુમદ્રાની પતિ પસંદગી.

એક રમણિક દિવાનઘાનામાં એક પાકટ ચપનો બેઠિ પોતાની મુકોમજ માદી ઉપર ચપોરના આરામ લેવાના સમયે ચિંતા સમુદ્રમાં દુઃખેલો હતો અને આંત્ર મીંચવા છતાં પણ નિદ્રા સ્પર્શ કરતી ન હોવાથી વિચાર ચપટમાં ગોળાં રાત્રો નિઃશાસા ખાતલો હતો, અને કાંઈક ધીમે ધીમે ધંદ સ્વેરે ચોલતો હતો કે આ મારી, મર ઉપરમાં આંબેલી પુષીને યોગ્ય કઢાબાન થર ચપારે અને ચપાંથી મઢશે ? પિતાને પુષનું બેટનું દુઃખ છે તેના કરતાં અધિક દુઃખ પુષીનું હોય છે. કારણકે પુષીને જો પતિ ત્રવાચ મઢ્યો તો તેના પિતાને રાષ્ટ્રદિવસ તેની ચિંતામાં જ રહેવાનું હોય છે. અને ધરમાં ઉપરલાયક પુષીને રાષ્ટ્રપાથી પણ લોકિક અપવાદનું કારણ છે. હું હું કારું ! ગરીબ હોય તો ગમે તેને દેહ શકે પણ પોતાના સરસ્ત્રો આવડવાન કુઢવાન મોખાચાઢો થીમંતનો પુષ યોગ્ય ઉપરલાઢો ચપાંથી મઢી શકશે ? કદાચ હૃદને કે ચાઢકને આપવામાં આવે તો પુષીનો જન્મારો રદ થાય, કજોટું થાય, પુષીને રંદાપો આવે તો થીઢઢવતનો મંગ કરવાના કારણરૂપ થાય, કુપારે દોરાય રત્યાદિ અનેક દૂષણ ઉપાર્જન કરનારી થાય છે. માટે હે મખો ! મારે હું કરવું ? આ સંસાર ત્રેરત્ર દુઃખમયજ છે. ગરીબો થીમંતોને જોઈ મનમાં મઢશે કે ચપારે અમે થીમંત થઈ સુખ મોંગવીય, પણ ઉપારે થીમંતોનું દુઃખ જો તોઢીને સાથે સરસાંચે તો મોખો રાસવાના દુઃખને કેદવાના કરતાં પણ અધિક માનીને સ્વમે પણ થીમંત થવાની રૂચા કરે નહિ ? આમ કેટલોક કાઢ ચિંતા કર્યાંથી તેનું શરીર દિવસે દિવસે લેવાતું જતું હતું. તેથી તેના નિસ્તેજ ચહેરાને નિરાઢી તેની ઉપર લાયક પુષી તેજ સમયે ઓચિંતી આવી લાગેલી તે પોતાના

छायां छे. मोर ग्याइने भगुलिन धिगवाली कोपयो आंवाणी दाओयां
टांवा करी रही छे अने पुण्याना मकरंदनी गुगंधीयी भयरा भयरीभो
खेबाइ आरी महु रीने मधुर म्यंर गुंगारव करी रया छे, वुरना परा-
दायां वरफा पीगळीने धरणम्ये नीचे परी नानी नंदेगोना रुपयां वनमां
विम्वरावापी बपोरना कांडक बटण नापपी बंटोळंछा तथा बाकेछा
मुगाफरो तेना छीतळ तथा निर्मळ जळने पोवा पोताना बासणो भरी
गडगटावा मांदया छे. मल्ल्यागिरिनो गुगंधी पवन पुण्याना गुगंधने
चोतरफा मसरारी तमनो भाक तथा मरेवेद दूर करे छे.

गुदेरमां पोताना नाना वगीचामां अनेक मकरानी गुंदर बेछो
छनां गीच बस्तीना घोवाटपी बंटोळी तथा मोदनथी घासी विधांति
छेवा थीपेन तथा सामान्य ग्रहणो पण कुटुंब साहित ते वनमां मिटा
अंधे आवना हता. तेथी एक दिवस सुभद्रा पण पोतानी सखीओ
साथे ते वनमां गुंदरता देखवा तथा दायां राखेछा हृदयमां पळता
वामना कवरने दांत करवा ते छीतळ वनमां आवी हती. तेवा समये
सुरेंद्रदत्त पण अचानक तेज वनना घीजा भागमां पोताना मित्रो साथे
मोज करवा आवी पढयो हतो. वनमां बैठलाक दोखीनो वननी गुंद-
रताने निछाळी गुगंधी पवनथी आनंद पामी ते वननी तथा पोताना
पुण्यनी स्तुति करवाए मधुर स्वरथी गावनो गाता हता ते सांभळ-
नाराने अतिशे आनंद आपतां हतां. ते सांभळवामां आपणो सुरेंद्रदत्त
पण लीन यह गयो हतो. घीजा मित्रो घीजी जगवापखेलता हता अने
समीपमां रहेलो मित्र पण पास आवी कानमां बहेवा लाग्यो के मोर
वमारुं मन संतोष करवा मोटे वनना भुपणए कांडक अलंकार तमने
अर्पण करबो जोइए मोटे हुं जावं हुं, एम सर्वेथी एक्यो पढेलो सुरें-
द्रदत्त कांडक विचार करतो हतो तेवामां नेनाथी थोटे दूर पण नजरे
सुरेंद्रदत्त न देखाय तेवी रीते दूर रहेथी सुभद्रा पुण्येने छुंटी हती.
किंचित हसवाए सुछा वदनथी तेना दांत खिलेछी कळीजेवा लागता

4. 1. 19

1. 1. 19

1

1. 1. 19

1. 1. 19

1

ક્યારે જનસ્પતિ તથા ધીજઝી પણ પતિને આશ્રય કરવાથી રજા સ્થિતિ થાય છે તો તારે તારા ખેલા માટે જા માટે પુરુષને પરણવામાં બાંધો માંસલો જોઈએ ? અને વિપણીને વિપ સમાન અત્યંત દુઃખદાપી જાણતી હોય તો પ્રતોને જા માટે પ્રરણ કરતી નથી ? પણ સંસારમાં રહેતું અને કુંવારાણામાં કાઝ ગુમારલો એ કુઝબાન શાલિક્યમોને કોઈ પણ પાતે યોગ્ય નથી છે. સમયે સાક્ષાત્ સરસ્વતી રૂપ સુમદ્રાએ કમું કે જે રહેનો ! સમાર્ક કહેતું શુક્ર છે. પણ હું પણ પતિને પાહું છું કે જે મેમના વિધામનું પામ હોય અને ગુણોની કદરને આજનારો હોય, પણ હાલનો મંદ પુદિના માણસોથી વિશ્વ સર્વેશ્વ સ્વીચોસ્વીચ મરાપેલું છે. તેણે પદાદ અજ્ઞાનીને પસંદ કરી તેને પરણવા ખતાં સંસારમાં કાઝ કેવી રીતે ગુમારાય તથા મુલ્કનો લેણ સ્વમમાં પણ કર્યાં પાપી ઘરકાય તેવા સદાના દુઃખના કેદસ્થાનામાં પડવા કરતાં પતિ વિનાની પણ ધીજઝી શોમિત્રી હુંદરીને પિતાના ઘરમાં રહેવા છતાં પણ સૂર્ય સામી ઘૂલ પેકવા માફક છોકની નિંદા મને શું દુઃખ દેનારી છે, તેમ મયથી માગતા ચિતવાઝાને રાજ્ય પ્રાપ્તિ માફક ઉત્તમ પ્રતોની અભિલાષા પણ મને કર્યાં પાપ ? જો કે પાતા પિતાના હૃદયમાં હું હાલ ચિંતા રૂપ છું. છતાં પણ યોગ્ય પતિના અભાવે હું શું કરું ? ત્યારે ફરીને સત્તીઓએ પૃથ્વું કે તું કેવા ધરને પસંદ કરે છે ! ત્યારે કામરૂપી હાથીને અંકુશમાં રાખવા સમાન ધવન ગુલ્લા દિલે કહી બતાવ્યું કે મારા નીચલા મશ્ત્રાનો ઉત્તર જે કોઈ આપણે અને તે ઉત્તરથી મારા મનનું સમાધાન થશે તેનેજ હું ધરીશ પણ ધીજાને કદાપી પરણવાની નથી. તે પ્રશ્નો:—

મુકુત્યનો સાર શું છે ? અને મનુષ્ય જન્મ, વિદ્યા અને મહેશ્વર મુલ્કોનો સાર શું છે ?

આ વાતને પ્રગટપણે સુરેન્દ્રદત્ત સાંભળી તેનું રહસ્ય સમગ્રી તેનો ઉત્તર આપવા તૈયાર થયો હતો પણ એમ જુલ્લા પ્રગટ થઈ જુલ્લા મુલ્કોમાં બોલી તેમની વાર્તામાં મંગ કરવાનું તેને યોગ્ય ન ઠાગવાથી

1

2

જ્યારે વનસ્પતિ તથા ધીમઝી પણ પતિને આશ્રય કરવાથી હજી સ્થિતિ પામે છે તો તારે તારા મળા માટે શા માટે પુરુષને પરણવામાં શાંપો નાંચવો જોડે ? અને મિયણોને વિષ સમાન અત્યંત દુઃસ્વદાથી જાણતી હોય તો જતોને શા માટે ગ્રહણ કરતી નથી ? પણ સંસારમાં રહેવું અને કુંવારાવળામાં કાઠ ગુમારવો એ કુલ્લજાન બાલિકાઓને કોઈ પણ માટે યોગ્ય નથી તે સમયે સાક્ષાત્ સરસ્વતી રૂપ સુમદ્રાએ વસ્તુ કે જે મેમના વિશ્રામનું ધામ હોય અને ગુણોની કદરને જાણનારો હોય, પણ હાલનો મંદ મુદ્દિના માણસોથી વિશ્વ સર્વત્ર સ્વીચારીય ભરાયેલું છે. તેવા એકાદ મજાનીને પસંદ કરી તેને પરણવા જતાં સંસારમાં કાઠ કેવી રીતે ગુમારાય તથા મુલ્લનો સ્લેષ સ્વપ્નમાં પણ વર્ણવો પામી શકાય તેવા સદાના દુઃસ્વદા કેદસ્વાનામાં પડવા કરતાં પતિ વિનાની પણ ધીમઝી શોભિતી મુંદરીને પિતાના ઘરમાં રહેવા છતાં પણ સૂર્ય સામી ઘૂલ પેલવા માફક લોકની નિંદા અને શું દુઃખ દેનારી છે, તેમ મયથી માગતા ચિત્તબાજીને રાજ્ય પ્રાપ્તિ માફક ઉત્તમ વ્રતોનો અભિલાષા પણ અને વર્ણવો શાપ ? જો કે માતા પિતાના હૃદયમાં હું હાલ ચિંતા રૂપ છું. છતાં પણ યોગ્ય પતિના અભાવે હું શું કરું ? ત્યારે પતિને સચ્ચીઓ પૃછવું કે હું કેવા થવને પસંદ કરે છે ? ત્યારે કામરૂપી હાથોને અંકુશમાં રાખવા સમાન વચન મુલ્લા દિલે કહી થતાવું કે મારા નીચલા પ્રશ્નોનો ઉત્તર જે કોઈ આપશે અને તે ઉત્તરથી મારા મનનું સમાધાન થશે તેનેજ હું ધરીશ પણ કીજાને કદાપી પરણવાની નથી. તે પ્રશ્નો:—

મુકુત્યનો સાર શું છે ? અને મનુષ્ય જન્મ, વિદ્યા અને મહેલો મુલ્લોનો સાર શું છે ?

આ વાતને યગદયજ્ઞે મુરેદ્રદત્ત સાંમઝી તેનું રહસ્ય સમજી તેનો ઉત્તર આપવા તૈયાર થયો હતો પણ એમ મુલ્લા યગદ યજ્ઞ મુલ્લા શબ્દોમાં યોડી તેમની વાર્તામાં મેળ કરવાનું તેને યોગ્ય ન લાગવાથી

તથા હવે સાંમનો વસત થયા આવ્યાથી ત્યાં રહેવું યોગ્ય ન. એક કાગઢમાં તેના ઉત્તર છઠ્ઠી તે સુમદ્રાને આવવાના નગરે પડે તેવી રીતે છટકાવી દીધો. જે શાદના ઇંચા ભાગમાં ઉડવા થઈ નાની પતાકા (ધ્વજા) માફક ઉડતો દેખાતો હતો. ધીમે ધીમે નીકળી પોતાના ઘેરે ચાલી ગયો.

અહીં સુમદ્રા પણ સહીઓના મનનું સમાધાન કરી તેઓની સાથે યોદીવાર છુપી થાકી રહેલી સુંદર બેઠો તથા કુમઢાં શાદાંને ઢતી તથા પક્ષીઓના સુંદર અવાજને સાંભળતી તથા નાની જઢનાં આસ્વાદ છતી ધારે થાણુ કરી થાકીને રસ્તા ઉપરના ત્રણ શાદ આગઢ આવી પહોંચી કે જ્યાં પોતાના મશ્નના ઉત્તરનો કાગઢ ધ્વજા માફક ઉડતો જણાતો હતો.

નેત્રને આનંદ આપનાર ધ્વજને જોઈ તેને લેવા આતુરતા સહીઓ તેને ઢાલી તેના હાથમાં મૂકતાં તે માફક ઢહાસથી તેને નિહાળવા લાગી જમાં લખું હતું કે, સુકૃતનો સાર ચીજાનું મહું કરવું, મનુષ્ય જન્મનો સાર સુકૃત્ય કરવા, વિધાનો સાર તત્વજ્ઞાન મેળવવું અને સુખનો સાર સંતોષ રાખવો.

આવા અભિલાષિત ઉત્તરાંને જોઈ આશ્ચર્ય પામેલી તથા આનંદમાં ગરકાવ થઈ ગઈ પ્રથમ થોલી શકી પણ નહિ પણ નેત્રોનું વિકસ્વર થઈ ગાલો ઉપર તેજી આવવી, દૃષ્ટસ્પષ્ટ થઈ ઉચ્છવાસ લેવો હત્યાદિ આનંદનાં તેનાં ચિહ્નોથી પ્રથમ હર્ષના ઉભરારૂપ વીળાવેણુ વિગેરે વાર્જીવ ધાગવા વિના પણ તે નાચવા લાગી અને છુટ્ટા દિલે થાચાઢ થઈ સહીઓને કહેવા લાગી કે હે થનો ! મારે માટે પણ વિધિય યોગ્ય પુરુષ પણ પુણ્યવાન્ સરજી રાખ્યો છે !!!

આજે પણ પંદિત વિનાનું જગત્ નથી તેમ સતિઓના સત્સ્વતી સિદ્ધિઓ પણ વિધમાન છે, પણ એક આશ્ચર્ય લાગે છે કે આ ઉત્તર આપનાર મારા હૃદયના ગૂઢ અભિપ્રાયને ધરના મોંપરાના ઢંડાર માફક કેવી રીતે જાણી શક્યો ! બહી મારા હૃદયના આનંદરૂપ સમુદ્રને ઢહ

સિત કરવામાં ચંદ્ર સમાન તે પ્રકાશિત છતાં પણ નામઝામ વિનાનાને તેને મારે કેવી રીતે શોધી કાઢવો એ હલ્કાહલ્ક વિષ સમાન દુઃખદાયી છે ! એમ ચોલતી ને હૃદયમાં ચારંચાર મુંઝાતી તે ચીઠીના ચારંચાર અક્ષર નિહાળીને વાંચતાં તે અક્ષરનો લેખનાર પણ તેના ધ્યાનમાં આવી જવાથી ઘોલી કે-હે મગિનીઓ ! મારી તે પણ ચિંતા દૂર થઈ છે, તે અક્ષરના મરોઢં ઉપરથી તેના લેખનારને પણ મેં શોધી કાઢ્યો છે અને તે ધીજો કોઈજ નહિ પણ સમુદ્રદત્તશેઠના વંશમાં મૂળપણુપ તેમનો પુત્ર સુરેન્દ્રદત્ત છે અને જ્યારે હું બાલપણમાં વિશ્વભૂતિ અધ્યાપક પાસે કલ્યા-
ભ્યાસ શીખતી હતી ત્યારે તે પણ ત્યાં મળતા હતા તેથી મેં શોધી કાઢ્યા છે; તેની યુદ્ધિ કેટલી તીક્ષ્ણ છે કે દેવોનો ગુરુ વ્રહ્મપતિ તેની યુદ્ધિથી લજ્જાયમાન થઈ દાદાદે મોટું દેવાદવા અશક્ત હોવાથી રાત્રેજ ઊગલો આકાશમાં દેખાય છે. ગંભીરતામાં સમુદ્રથી અધિક અને રૂપમાં કામદેવથી અધિક છે અને તેની વાર્ણાની મયુરતાથી વિદ્વાનો મુખાને પણ મુઠા (વ્યર્થ) જાળવા લાગ્યા છે ! પણ અરે મેં તેને ઓઢાલ્યા છતાં પણ હજુ એક શંકા મારા દિલમાં દાવાનળનો દાહ ઉત્પન્ન કરે છે, અને તે એજ છે કે તે મને પસંદ કરશે કે નહિ ? કારણ કે જેમ પરીક્ષા કરીને પતિને પસંદ કરવા હું ઉત્કંઠિત હતી તેમ એ પણ પરીક્ષા કરીને પત્નીને ગ્રહણ કરવા આગ્રહ ધરાવતાજ હોવા જોડે અને મારી મંદ યુદ્ધિના મશ્તોનો ઉત્તર તો તેઓ વિવક્ષણ હોવાથી કોઈ પણ રીતે સમજીને આપી શક્યા.

પણ તે યુદ્ધિના નિધાન એવા શ્રેષ્ઠ પુરુષના પૃથેલા મશ્તોના ઉત્તર હું મંદયુદ્ધિવાળી મૂર્ખ સ્ત્રી કેવી રીતે આપી શકીશ ? હે સહીઓ ! તમે હું નિર્ભાગીજ છું કે પતિ યવાને યોગ્ય પુરુષ મળવા છતાં હું તે પતિને યોગ્ય પત્ની યવાને સરજાઈ શકી નથી !!! તોપણ ચિંતા કરવાથી સર્વું ! દરેક માણીનું માગ્ય પણ સાધેજ લાગેનું હોય છે અને તેથી તે માગ્યજ તેવો સંજોગ છારી મૂકાયે. એમ કહી વાત ધેર્ય આળેલી પણ અંદરથી શંકાશીલ કન્યા પોતાની સહીઓ સાથે બનમાંથી શહેરમાં આવવા લાગી.

તથા હવે સાંજનો ઘસત થયા આવ્યાર્થી ત્યાં રહેવું યોગ્ય ન લાગવાથી એક કાગળમાં તેના ઉત્તર લેલી તે સુભદ્રાને આવવાના માર્ગમાં તેને નજરે પડે તેવી રીતે છટકાવી દીધો. જે શાહના ડંચા ભાગમાં પવનથી ઉડવા લાગે નાની પતાકા (ધ્વજા) માફક ઉડતો દેખાતો હતો અને ધીમે ધીમે નીકળી પોતાના ઘેરે ચાલી ગયો.

અહીં સુભદ્રા પણ સહીઓના મનનું સમાધાન કરી તેઓની સાથે થોડીવાર મુખી થાકી રહેલી સુંદર વેલો તથા કુમળા શાહોને નિહાળતી તથા પક્ષીઓના સુંદર અવાજને સાંભળતી તથા નાની વાવડીઓના જલનો આસ્વાદ લેતી ચારે બાજુ ફરી થાકીને રસ્તા ઉપરના તેજ શાહ આગળ આવી પહોંચી કે જ્યાં પોતાના મશ્રના ઉત્તરનો કાગળ ધ્વજા માફક ઉડતો જણાતો હતો.

નેત્રને આનંદ આપનાર પવને જોઈ તેને લેવા આતુરતા ધરાવ્યાથી સહીઓ તેને લાવી તેના હાથમાં મૂકતાં તે પણ ખૂણાને મોજન મઢવા માફક ઉછાસથી તેને નિહાળવા લાગી જેમાં લેખું હતું કે,

સુકૃતનો સાર બીજાનું ભલું કરવું, મનુષ્ય જન્મનો સાર સુકૃત્ય કરવા,
વિદ્યાનો સાર તત્ત્વજ્ઞાન મેળવવું અને સુખનો સાર સંતોષ રાખવો.

આવા અભિલાષિત ઉત્તરોને જોઈ આશ્ચર્ય પામેલી તથા આનંદમાં ગરકાવ થયેલી પ્રથમ વોલી શક્તી પણ નહિ પણ નેત્રોનું વિકસ્વર થવું, ગાલો ઉપર તેજી આવવી, વૃક્ષસ્થલ લાગે ઉચ્છ્વાસ લેવો इत्यादि આનંદનાં તેનાં ચિહ્નોથી પ્રથમ દર્પના ઉભરાવેલ વીણાવેણુ ત્રિગેરે વાર્તાવાર વાગવા વિના પણ તે નાચવા લાગી અને સુલ્લા દિલ વાચાલ થઈ સહીઓને કહેવા લાગી કે હે વનો ! મારે માટે પણ વિધિય યોગ્ય પુરુષ પણ પુણ્યવાન સરજી રાખ્યો છે !!!

આજે પણ પંડિત વિનાનું જગત્ નથી તેમ સત્તિઓના સત્વની સિદ્ધિઓ પણ વિદ્યમાન છે, પણ એક આશ્ચર્ય લાગે છે કે આ ઉત્તર આપનાર મારા હૃદયના મૂઢ અભિમાયને ધરના મોંઘરાના મંડાર માફક કેવી રીતે જાણી શક્યો ! વહી મારા હૃદયના આનંદરૂપ સમુદ્રને ઉલ્લ-

અધિક જો કે ચરતે ચંપુ વિગેરે આપતિના સમયે ડમા શંકે કે નહિ, પણ તમે તો સર્વે સર્વદા સદાય કરનારા છો ! જન્મ મરણ વ્યાપિના મોટા ભયોથી જે મુક્ત કરનાર છે તેની વિશેષ સ્તુતિ કયા વર્ણોથી કરવી ! કારણકે જગત્માં જેટલા ઉપકારી છે તે બધાને માટે એક જ શબ્દ નિર્માણ થઈ ગયો છે ત્યારે સર્વ ઉપકારોને કરનારા આપને કયા નામથી યોગ્ય રહે ! હે પ્રભો તમારા ગુણો ગાવાને હંદો પણ સમર્થ નથી તેમ મુનિયો પણ અશક્ત છે અને કેવળીઓ પણ જાણવા છતાં સંપૂર્ણ વર્ણવી શક્યા નથી તેમ લીલાને સમજાવો શક્યા અશક્ત છે તો હું મંદબુદ્ધિનો શાલિકા કેવી રીતે યથોક્ત ગુણોને વર્ણવી શકું પણ શાલિકા જેમ માતાપિતાને પોતાના કાલા ઘેલા ચોલોથી અદ્યુષ્કૃત સમજાવતાં વિચીક્ષણ માત્રાપો તેનું સમજીને યથાયોગ્ય પૂરું પાડે છે તેમ આ મુખ્ય શાલિકાના શાલિકાના કોયલે બચનોથી સમજીને માર્યના સ્વીકારી છે. જો કે હું તમને દેશો ધ્યાનું તેવી મારી મુદ્દિ કાચક રહેતો આપદાવાળી સ્થિતિને પણ દર્પવાળી માનું અને તમને મૂલી જાઉં તો સંપદાવાળી સ્થિતિ પણ મજામજાના કારણરૂપ દોષથી દુઃખદાયી માનું છું કારણકે તમારી પ્રસન્નતારૂપ મોલની ટોચે ઉભેલીને વ્યાધી રૂપ આપદ કેવી રીતે વ્યાધાત (દુઃખ દેવાને) કરવાને શક્તિવાન થાય ! જો મારા પિતાને, ચંચુને, મિત્રને કે અંતરંગ સ્નેહીના સ્થાને તું છે, તો હે કૃપાનામ્યાન ! મારા મનની આપદાઓ ટાળીને મારું પાલન કરો ! હે દેવ ! સર્વદા હું તમને જ નમીશ, તપાસું સ્તવન કરીશ ! અને તમને જ અંતરમાં ધારણ કરી રાખીશ કે મારું હૃદય નિર્મલ થવાથી કદાચ મારો મનિષ્યનો પતિ પ્રશ્ન કરશે તોપણ આપની સહાયથી તીક્ષ્ણ બુદ્ધિવાળી બનેલી તેના ઉત્તરો સંદેહથી આપી શકીશ.

જો કે હું ગુરુ સન્મુખે જાણી શકી છું કે સંસાર ઉકાયમાં ધર્મન સારરૂપ છે અને તે જ જીવ નિકાયની રક્ષારૂપ વિરતિ ધન છે પણ જેમ નિર્માણીને ચિંતામણી રત્નની અયોગ્યતા છે પણ તેને કિંચિત આપેલું ભોજન મહા આનંદને દેનારું છે તેમ આ મુખ્ય શાલિકાને તેવી વિરતિ

અધિક છો કે વરતે યંદુ વિગેરે આપણના સમયે ડમા રહેશે કે નહિ, પણ તમે તો સર્વે સર્વદા સદાય કરનારા છો ! જન્મ મરણ વ્યાપ્તિના મોટા ભયોથી જે મુક્ત કરનાર છે તેની વિશેષ સ્તુતિ કયા વર્ણવી શકી ! વરણને જગત્પા જેટલા ઉપકારી છે તે વધારે માટે અકેત શબ્દ નિર્માણ થઈ ગયો છે ત્યારે સર્વ ઉપકારોને કરનારા આપને કયા નામથી ઘોલાવવા ! હે પ્રમો તમારા ગુણો ગાવાને રૂંદો પણ સમર્થ નથી તેમ મુનિયો પણ અશક્ત છે અને કેવળીઓ પણ જાણતા હતાં સંપૂર્ણ વર્ણવી શક્યા નથી તેમ સ્ત્રીજાને સમજાવી શક્યા અશક્ત છે તો હું મંદબુદ્ધિનો શાલિકા કેવી રીતે યથોક્ત ગુણોને વર્ણવી શકું પણ શાલિકા જેમ માતાપિતાને પોતાના કાલા પેલા ઘોળોથી અદ્યંતપદ્ય સમજાવતાં વિચીક્ષણ માલાપો તેનું સમજાવે યથાયોગ્ય પૂઠું પાટે છે તેમ આ મુગ્ધ શાલિકાના શાલિકાના કોમલ વચનોથી સમજાવે પ્રાર્થના સ્વીકારી ભેજો. વળી જો હું તમને દેશો ધ્યાવું તેવી મારી મુદ્ધિ કાપમ રહેતો આપદાવાળી સ્થિતિને પણ દર્પવાળી માનું અને તમને મૂલી જાઉં તો સંપદાવાળી સ્થિતિ પણ ભવભ્રમણના કારણરૂપ હોવાથી દુઃસ્વદાયો માનું હું કારણકે તમારી પ્રસન્નતારૂપ મહેલની ટોચે ઉભેલીને ધ્યાત્રી રૂપ આપદ કેવી રીતે વ્યાયાન (દુઃખ દેવાને) કરવાને શક્તિવાન થાય ! વળી મારા પિતાને, વંદુને, મિત્રને કે અંતરંગ સ્નેહીના સ્થાને તુંજ છે, તો હે કૃપાનાથ્યાન ! મારા મનની આપદાઓ ટાળીને મારું પાલન કરો ! હે દેવ ! સર્વદા હું તમનેજ નમીશ, તમારુંજ સ્તવન કરીશ ! અને તમનેજ અંતરમાં ધારણ કરી રાખીશ કે મારું હૃદય નિર્મલ થવાથી કદાચ મારો મવિવ્યનો પતિ પ્રશ્ન કરશે તોપણ આપની સહાયથી તીક્ષ્ણ મુદ્ધિવાળી બનેલી તેના ઉત્તરો સંઘેલ્યો આપી શકીશ.

જો કે હું ગુરુ સન્મુખે જાણી શકી હું કે સંસાર છકાયમાં ધર્મજ સારરૂપ છે અને તે છે જીવ નિકાયની રક્ષારૂપ વિગતિ ધન છે પણ જેમ નિર્માણીને ચિંતાવળી રત્નની અવોગ્યતા છે પણ તેને કિંચિત આપેતું મોજન મહા આનંદને દેનારું છે તેમ આ મુગ્ધ શાલિકાને તેવી વિરતિ

રૂપ મહા સંપદા લેવાની યોગ્યતાં નથી અને કદાચ લેવા ઇચ્છા કરશે તો પણ મહાન મેરુપર્વત સમાન વ્રહ્મચૂર્યવ્રત પાલ્લવાને અશક્ત છે. તુષ્ણા અને આશામાં વ્યગ્ર થઈ સમુદ્રમાં જે હુલ્લવા માફક ગોથાં સ્વાપ છે તો તેને દેશ વિરતિ રૂપ દ્વીપમાં આસરો આપવા યોગ્ય ગણશે તો વધારે સારું છે. એમ કહી વારંવાર વીતરાગપ્રભુના ચરણમાં નમસ્કાર કરતી એક દાષ્ટિથી જિનેશ્વરને ધ્યાવવા લાગી. આ વચ્ચે તેનું મન તદન પ્રભુમય થઈ રહ્યું હતું કારણકે અનાથનો આધાર વિશ્વમાં દેવ અને ગુરુજ છે!!!

આ પ્રમાણે તન્મય થયેલી સુભદ્રાની ભક્તિથી સંતોષ પામેલા ચૈત્યના અધિષ્ઠાપક દેવો જેઓ વીતરાગપ્રભુની સેવામાં તત્પર હતા તેઓએ અદ્રશ્યરૂપે તેને સહાય કરવાવાળા થયા તેથી પોતાના મનમાં નવી જાગૃત્વશા થયેલી જોઈ પોતાને પતિ જે પ્રશ્ન કરશે તેનો ઉત્તર આપવા સમર્થ થયેલી પ્રસન્ન થઈને દેવ તરીકે વીતરાગને અને પતિ તરીકે સુરેન્દ્રદત્તને હૃદયમાં ધારણ કરીને સહીઓ સાથે ઘેર આવી. જે સુભદ્રાએ પોતાના પિતાને પોતાના પતિ માટે વારંવાર વાંધો કાઢેલો, અને જૈના માટે રાત્રિ દિવસ તેને લેવું થતો લોકોના છૂપા અપવાદ સાંભળવા પડતા અને શું કરવું? પુત્રીને કેમ સમજાવવી, ઘરની આવક કેમ રાખવી, એવા વિચાર ચમળમાં ગોતાં સ્વાતા સાગરશેઠને જ્યારે સહીઓએ વધામણી આપી કે તમારી સુભદ્રા કન્યા અત્યારે પરણવા તૈયાર થઈ છે અને પોતાના પતિ માટે સમુદ્રદત્તશેઠના પુત્ર સુરેન્દ્રદત્તને પસંદ કર્યો છે ત્યારે તેને અપૂર્વ આનંદ થયો; જેમ વેપારીનું હુલ્લી જવાની તૈયારીમાં આવેલું વહાણ સહિસલામત કિનારે આવવાથી જેટલો હર્ષ તેને થાય તેવું પ્રફુલ્લિત હૃદય સાગરશેઠનું થઈ ગયું. સહીઓને અને કુમારી કન્યાને આશીર્વાદ આપતો પિતા યોગ્ય જગ્યાએ પોતાની પુત્રીનો સંબંધ જોડાતો જોઈ તેમાં કાલ્પવિલંબ કરતાં કોઈ પણ જાતનું વિગ્ન ન આવે માટે પોતાના ચાર મૌઢ સ્નેહીઓને બોલાવી સર્વે વાતથી વાકેફ કરી સમુદ્રદત્તને તેમને ત્યાં મોકલ્યા.

प्रकरण ६. ठुं.

भार्याना भरोसे भूलनार धर्मदत्तनुं द्रष्टांत.

एक युवान पुरुष पोताना पिता साथे कांई बातचित करतो हतो तेमां पिता आग्रह करतो हतो के “हे पुत्र हवे तूं उमर लायक भणी-गणीने घर चव्यववा योग्य थयो छे, मारे तारे हवे लग्न कावुं जोइए कारण के पुरुषनी शोभा अने वंशजो बधारां रीं साथे लग्न करवापीन पाय छे, पण जो उमर लायक थतां पण परणवानी ना पादे तो गृह-स्यावासमां रहेला पुरुष उपर कुचाळनो डर होवानो संभव पाय छे, पट्टुंज नहि पण तेनी अने तेना बापनी आबरुने धोको परोचे के ते पुत्रमां के तेना पितामां के तेना वंशमां कांईक पण लांछन छे जेयी ते उमर लायक पुत्रने बन्या मळती नथी.”

आवा छूपा अपवादो पिताने संभळाता त्यारे केटळाक अंतरंग स्नेहोओ आबीने मगटपणे लोकापवादने जाहेर करना तथा पुत्रने पर-णाववानी ताकीद करवा सूचवता हता तथा केटळाक गृहस्थो तेनी कुञ्जळतापी तथा उत्तम गुणोपी बाकेफ हता ते पोतानी उमर लायक कुमारिकानो संवंध तेना पुत्र साथे जोडवा पारंवार कहेबटाववा छतां पिताए पुत्रनी सलाह पृच्छतां तेणे अनेक पक्षानां बाटो पोतानुं सगपण धनुं अटकावुं हनुं. बापे पणाकाळ सुधी धीरज स्वामी पण समुद्र गंभीर छतां पण चंद्रने ज्यारे जुए त्यारे तेनो प्रेम उलळी आवतां मळवा उन्मुक थई पाणीने केटछेक. दूर सुधी जमीन उपर मोक्ले छे तेवी रीते पितानी धीरज पण पुत्रना प्रेमपी हमणा खमी गई हती तेयो ज्यारे पार ग्रहस्थो पिता पासे आबी भार्यना करवा लाग्या के तमारा कुटुंबनो संवंध अपारा विघना कुटुंब साथे जोडाय ते सर्वोत्तम छे ते दुश्मां साबर जेवुं छे माटे तमे दरेक बातनो विचार बारी अमने जबाब आपो.

भा पार भायेला प्रहम्योने सागरथेडे पोतानी पुत्री सुमद्रानुं सगण
 समुद्रदत्तना पुत्र सुमद्रदत्त माथे करया मोहलेल्या नेत्र अर्दी आरी
 समुद्रदत्तने धार्यना करता होता. पुर्वे भावेली कन्याभो तथा नेमना
 पिताभोनी प्रजमा भेटली हनी तेना करता भा कन्या तथा नेना पिताभो
 भेज मरं प्रहारे चढतो होतो अने आरी कन्यानुं लग्न पोताना पुत्र माथे
 पावतो पुत्रनुं तथा पोतानुं पूर्ण भाग्य मीळिळुं जाणीने भाजे भेजे
 त्याम बोल्यानीने ते सगणमा हा पाडरा ते भायेला गृहम्योनी सप्त
 सुमद्रदत्त पुत्रने करज पाडवा जेवो देव्याव कर्तो होतो.

सुमद्रदत्त भन्याह सुधी पितानी आज्ञाने पामेश्वरनी आज्ञा सपान
 पानतो होतो नेमना वचनने उलयतुं ए मोटुं पाप सप्तजतो होतो उंच
 स्त्रो कदापि पण बोल्यां नशतो नेमनुं वचन हाथ भोडी माथे पडारी
 कवुळ करतो होतो अने तेथीज पुर्वे पिताने पोताना लग्न माटे ना पाडता
 जुदा जुदा चाना काडया होता पण उपार आज्ञे पिताए त्याम सुद्धा
 दण्डोभा करज पाटी क " नां मा लग्न स्वीकारतुंज भोष्ट. ग्यारे
 नेम विचार कया के ना ना पाटुं ना पितानु वचन उलयत पाव छ.
 हा पाटुं ना मारी मीदगा मग । अथवा गये तेरी मीने दरीता कर्तो
 पिता पणोने इड करवा जेवु छ हे मयो । हेरुं कर्तुं तेरी मीन
 वा नया. नया हा पाडता क नया ना पाडतो ग्यारे पिताए स्त्रो
 लाहो कापट वचनया पुत्रने समजाराता माळो के हे मद्र पुत्र ! नेने
 कया मयां हू कदा । कागल पुत्रने उलय कळनां उलय यदगी
 सुलभम माया सुलभटी पांग वचतो कन्या पुकारण्यानी (पुत्रने)
 वनेने, कागलन करवा इट गये भागल मल पावछे भने आवा मरडा
 मयां गो मरडा मयां नू ना पाट ना पाट छे । ग्यारे पुत्र पण मय
 नेदी विन मयां मरवा होरा के हे पितानी । मल कर्तो छे ते
 मरटु मय छ उता पण म पुत्र मया मरटे मीन दगलीने ते मीने
 कागलनी कुरवा मीने मीने वरी ने नेवा मीने मीने मीने मीने

કરતાં શૂલીય ચઢવું વધારે સારું છે ? જો કે મોહને વશ થઈ પડ્યા યુવાનો વિષયરસમાં લુબ્ધ થઈ પાણવાનું નામ સાંપડીને અતિ આનંદ પામે છે છતાં પણ હું ના પાહું છું તેનું કારણ એટલુંજ છે કે સ્ત્રી જો ઉદ્ધત સ્વેચ્છાચારી અને દુર્વચનને પ્રગટ કરનારી મળી હોય તો મહાન પુરુષોની સમામાં પૂજાતો પંડિત પણ ઘરમાં કુમારજાના જેટલો જી કંટાળી ગિલાદીથી ડંદર માફક ઢરતો રહી પુદ્ગિહીન તથા શક્તિહીન થાય છે. તેટલા માટે જે પિતાની માથું વાળીને કહેલું એક દ્રષ્ટાંત આપ કદાચ જાણતા હો તો પણ ધ્યાનમાં લેવા ફરી સંમળાવું છું.

જ્યાં અમૂલ્ય કીમતનાં અચેતન રત્નો થાય છે તેના કરતાં પણ અધિક કીમતવાળાં સચેતન હાથી ઘોડા સ્ત્રી વિગેરે રત્નો પાકે છે તેવા સચેતન અચેતન રત્નોથી વીંટાયેલા પુરુષના સમૂહથી વિશાળ નગરી પણ સંકુચિત થઈ લાગે છે તેવી વનારસ નામની નગરીમાં મહાવલ નામનો રાજા રાજ્ય કરે છે, જેના શત્રુઓ તેનો તાપ સ્વીકારી પોતાના રાજ્યમહેલો તથા સેવા કરનારી પ્રજાને ત્યાગીને જંગલના દ્વાડોની શીતલ છાયામાં રહેવું વધારે પસંદ કરતા હતા. તે મહાવલ રાજાને અતિ માનનીય અને ધનવંદે ધનેશની તુલના કરતો પશોધર નામે શેઠ હતો તે શેઠને મનોરમા નામની મનને રમણીયતા પમાડનારી અર્ધાંગના હતી તેના સ્ત્રીલાદિ અર્ધવંતર ગુણોથી તથા રતિને તીરસ્કાર કરવા સરખા રૂપથી તે શેઠ તેનામાંજ રક્ત થઈ મૃદમ્થને યોગ્ય બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળવા તૈયાર થયો હતો, તેમના મુદ્ધુદિ ગુણના જાંઘાથી જેમ વિવેક પુત્ર ઉત્પન્ન થાય તેમ તેમને ઘણો કાલ સંસારમાં નિર્વાહ કરતાં પુત્રની ઉત્પત્તિ થઈ અને ધર્મનું આરાધન કરવાથી તે ઉત્પન્ન થઈ હતા તેટલા માટે તેનું નામ ધર્મવત્ત પાડ્યું હતું અને ધર્મવત્તને જેવું રૂપ તેવા ગુણ પ્રાપ્ત થવા માટે કન્યાચાર્ય પામે ઘણોકાલ રાગી સર્વે પ્રકારની કળાઓ મળાવી મર્ચાણ કર્યો હતો અને ગુલાવમ્યામાં મુખ્યા નામની સુંદર રૂપ-વાળી કન્યા સાથે લગ્ન કરી આપ્યું હતું. જેની સાથે ધર્મવત્ત વિદ્યાસ

કર્તા ભૂમિના દેવ માફક ચાપને ઘસી ચિતા સાંધીને નિધિાગે સંભારમાં કાઢ મુગ્યથી નિર્વાહ કરતો હતો.

જુદા યજ્ઞ ઘોડાના કેળ સરખા ઝગ્ગઠ પણ પહેરી સોનું મળિ માળેક રિંગેથી ઘનાચેલાં અમૂલ્ય અઢંકારોને પહેરી ઉત્તમજાનિશ અખને રેવાળમાં ચલાવી રાજ્યમાર્ગે ધીમેથી ઘોડા ડરર વેસીને જાો હતો. તેના ઁગની મુગ્યેથી આશ્ચર્ય પામેલા અને ઉત્તમ યજ્ઞાભૂષણી અઢંકૃત યજ્ઞ દેવાંગીકુમારને જોઈ તેમની દષ્ટિ તેના ડાર મોવાનાં માંડોમાં ટોચે પડી તેમો વાત કરવા આગ્યા. ધીમેથી ચાલનારા જુમારે પણ તેમની વાત ડાર યજ્ઞ દેવા માંડું. આ વાત કેટલાકો જેમો મુગ્યારી હતા અને ધર્મવંદે જેમોનું ઁતઃકરણ કોમઠ હતું તેમો ચોંટ્યા હતા કે આ પુત્રવાન જુમારે પૂર્વે જુનું મારઠ પુગ્ય ચાંધું છે કે સંભારમાં જે ઉત્તમ મુગ્ય કરેલાય તે સચટું યોગનળ ગતિ અને મુંદર મી રિંગે વાત થયાં છે. અને માંડે હવ મમાન વાત વેટેટો હોવાથી નિધિાગે મનમતા વિટામો યજ્ઞાલિ નિર્ભર દેવજુમાર માફક. મોગમે છે તે વ્યવે કેટલાક જેમો ધર્મના રહસ્યથી વિમુગ્ય હતા તેમો ચોંટવા આગ્યા કે ઁં ! માદમો ! તેની મુનિ ન કમે ! તે તો મશાપાત્રી છે કે ઉત્તમ યજ્ઞ હતા વાંચે પેદા કોંટી. જુની જે માતા મમાન તેને તે મોગમે છે !!! અને કદાચ તમને વચાગ કર્યા હોયતો તેના વાતનાં કમે કે વાતો વાંચે કમાતા ઁતો પુત્ર મવા હતા તેનું તે વોગ્ય કમે છે અને રાગ્યા હોય માદક નિધિાગ હતા દે છે કાગમે. જુને વગ વગ નામનો વાગ્ય પુત્ર છે તેને વેદ નમાત્રી છે છે ! ! (આ યોદ્ધા દેવ-કયા છે) આ મમાને તેને કેટલાક નિદતા હતા મારે કેટલાક તેના જુગ્યને મુનિ કર્યા હતા વગ માગમને મોદટો મુનિયાં જેમની મોદેન હોવાય તેના કર્યા વગ વગ નિદાનું કર્યા વગ મમાન જુગ્યારી કાટકાને રિધિ નાનનારે વગ છે. તેથી તે વગ ચરિત્ર વાંચે વાંચે મોદાવણું મુની જુદે તેમના કર્યા વગ ડાર જે રિતાર કર્યો

દિવસો ગુજારતાં કેટલાક દિવસ વીંત્યા પછી માર્ગમાં વરુચિ નામનો બ્રાહ્મણ મળ્યો. શેઠપુત્ર વાર્તાનો અને વિદ્યાકલાનો શોશીન રોવાયાં વરુચિ બ્રાહ્મણ સાથે વાર્તા કરતાં વચ્ચેનું દીલ મઠો જવાયાં માર્ગ સહેલાઈથી કપાવા માટે કાંઈ પણ રસિક કથા કહેવા વરુચિને વિગતિ કરવાયાં તેણે ઉત્તર આપ્યો કે વિલાસો અને વાતોનો રસ છેવાળાં વિત્ત વાપર્યા વિના ઈષ્ટસિદ્ધિ થતી નથી માટે કંજુસાઈ મૂકીને ૫૦૦ પાંચસો સોનામોહરો પ્રથમ ભેટ કર એટલે રસિક વાત સંભળાવું !

કમાવાની શક્તિથી દ્રવ્યને ટૂંણસમાન ગણતા શેઠપુત્રે તુર્ત પાંચસો મોહર આપવાયાં બ્રાહ્મણે કથા સંભળાવી કે “ પોતાનું હિત ઇચ્છતા માણસે નીચ માણસની સોચત ન કરવી ” આટલું કહી ચૂપ રહેવાયાં શેઠપુત્રે કશું કે પછી શું ? ત્યારે બ્રાહ્મણે કશું કે વાત પૂરી થઈ ગઈ ત્યારે તે ઘોલ્યો કે ઘાઢકોને પણ હસવું આવે તેવું નાનકડું વાત્ચ કરી વાત સંભળાવ્યા વિના પાંચસો મોહર મારી પાસેથી છિનવી લીધી છે માટે કંઈ પણ રસિક બીજી વાત કહી મારું મન સંતોષ કર ! બ્રાહ્મણે કશું કે પિત અને હિત વચનથી અમૂલ્ય લાભ તને યશ્ચે તોપણ તને જો બીજીજ વાત રસ ગળેને કકડા પડે તેવી સાંમળવી હોય તો હજાર મોહર તુર્ત મને આપ ! કયાના રસિક અને કમાવામાં સમર્થ શ્રેષ્ઠિપુત્રે તુર્ત અર્પણ કરી. પછી હજાર મોહર સ્વાધિનમાં લેઈ ટાવકે મોટેબ્રાહ્મણ ઘોલ્યો કે “ ધુદિવાન્ પુરુષે નારીનો વિશ્વાસ ન કરવો. ”

તેથી સાથે સમજાવ્યું કે આ પંદરસો સોના મોહરોથી મેઢવેટ્ટી બે નાનકડી શીશ્વામણી “ તું સ્વેદ પામતો નહિ ” પણ “ હિતાના હાર માફક. ” તેને “ કંઠમાં મૂકી રાખજે ” તો ભવિષ્યમાં વધુ કામ લાગશે. આ અમૂલ્ય શીશ્વામણી અનુભવ વિના સમજાય તેવી ન હોવાથી ઘાઢબુદ્ધિનો ધર્વદત્ત મનમાં અકુશોપ કરવાં છાગ્યો કે આ બ્રાહ્મણના વેશમાં કાંઈ પદ્ધો ઘુનારો છે કે જેણે વાત કરવાને વહાને મારી પંદરસો સોનામોહર ટગી લીધી છે ! અથવા તો બ્રાહ્મણોજ જન્મથીજ છોર્મીયા

અને દરિદ્રી હોય છે તેથી તેઓ ધનને માટે તથા ભોજનને માટે સદા આતુર હોવાથી તેઓ સમય શોધી મારા જેવા ભોજાને ભરમાવી ફેસા-
વાને પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ કરી છે છે !!!

હવે આપેલું ધન પાછું માગવા માટે પણ મને શરમ લાગે છે !
સ્વેદનું તે સ્વદં ! તેનું પરભવનું દેવું ! હશે તે પૂતળી આપું ! તેટલે-
થીજ મારો છુટકારો થયો. એમ વિચાર કરી તેની સાથે વધારે વાત
ન કરતાં અનેક મકારના વિત્તો કરતાં આસરે થીપુર નગરની સર-
દારમાં તેઓ આવી પહોંચ્યા. ત્યારે સાથેના માણસોને તથા પોતાને
શહેર ઘઘાર રહેવું તેણે અનુકુળ જોવાથી મજબુત તંબુ નંસાવી તેમાં
પોતાનો મુકામ રાખ્યો. ત્યારે સોવતી વરસુચિ બ્રાહ્મણ મધુર સ્વરે શેઠને
કહેવા લાગ્યો કે હે મિત્ર ! હું તારો અંતઃકરણનો હિતચિંતક છું. આજ
મારું ગામ છે વરસુચિ મારું નામ છે વિદ્યુત ધન કમોડી ધાંકીના ધર-
તમાં અહીં સુસ્તથી રહી દિવસ ગુજારું છું અને મારી ધીરશામળ દર
ઘડી યાદ રાખને છતાં જો તને માણ સંકટનું પણ કષ્ટ આવે તો મને
યાદ કરજે મારાથી ધનતા ગ્રયત્ને તને મદદ કરીશ ! વઢી આપણા
સ્નેહની યાદગીરી માટે આ મંત્રથી યવિત્ર કરેલા યવોને ગ્રહણ કર, તે
ઉત્કૃષ્ટા પુણ્યના ફળની માફક મારી પાટીમાં ઘાવતાં તુર્તે લગી નીકળે
છે અને તેને અંકુર પળ આવે છે એમ કહી તેને જવ આપી બ્રાહ્મણ
ગયો. શેઠપુત્રે તે જવ (જવ) સૂત્રે સોંપી દીધા.

એક દિવસ શુભ મુદ્દતે મેટળું લેઈ રાજાને મળવા ગયો. પહેરીગરે
રાજાની પરવાનગી માગતાં રાજાએ શીઘ્ર લાવવા આજ્ઞા કરવાથી રાજ-
સભામાં ધર્મદત્ત ગયો. રાજાએ તેનો નમસ્કાર તથા મેટળું સ્વીકારી
તેને યોગ્ય આસન ઘાતવતાં ત્યાં કમઝમાં જેમ હંસ બેસે તેમ બેઠો. રાજા
તથા શ્રેષ્ઠિપુત્રને મળતાં સ્વભાવથી વાતચીત કરતાં અતિશય આનંદ થયો.
રાજાએ તેની વાતોથી તથા મેટળાથી સંતોષ પામી તેના માલનું દાણ
(જકાત) માફ કર્યું તથા મધુર વચને તેને હમેશાં આવવા આગ્રહ

કર્ચો. તથા તેના જેવો ભાગ્યવાન બહાર રહે તે સારું નહિ માટે ત્રણ માલ્લનો સુંદર મહેલ શહેરના રાજમાર્ગમાં આવેલો રહેવા માટે આવ્યો. ત્યાં રહી વેપાર કરતાં ધર્મદત્તને કરીયાણું લેવા વેચવા કારણે જતાં ગંગદત્ત નામના લક્ષ્મી માણસની સોવત થઈ. આ બંનેની સોવત કેઢ અને ઘાવલ, રાહુ અને ચંદ્રમા, અગ્નિ અને વૃક્ષ જેવી વિપરીત અને દુઃસ્વ-દાયી હતી. તેના દુર્ગુણો કેટલાકે તેને કહી ચતાવ્યા છતાં પણ જેમ સમુદ્રમાંથી નીકળેલા વિપને મહાદેવ છોડતા નથી તેમ તેણે તેની સોવત છોડી નહિ. તેમ ઘરમાં આવતો અટકાવ્યો નહિ.

રાજાઓની સભામાં કેટલીક વાવતો ધોલતાં સ્વાસ વિચાર કરવો જોઈએ, સ્ત્રીનો ભરોસો ન કરવો જોઈએ. કુટીલ માણસની સોવત નહીં કરવી જોઈએ, કોઈ પણ જાતની હારજીત ન કરવી જોઈએ વિગેરે નીતિની શીખામણો જો દરેક લક્ષમાં રાખી સંસારમાં વર્તે તો દુઃખનો પ્રસંગ ન આવે; પણ પ્રમાદથી, ભોળાપણાથી પોતાની બહાદુરી કે ઉદારતા યતાવવાથી ઘણી વસ્તુ હદ બહાર વર્તન થતાં માણસ માટા કષ્ટમાં આવી પડે છે. ત્યાર પછી દુઃખી અવસ્થામાં કાયર થઈને પોતાના આત્માને નિંદે છે કે મેં બડીછોનું, નીતિકારનું અને હિતસ્વીઓનું વચન ન સાંભળ્યું તો આ દુઃખમાં પડવાનો વસ્તુ આવ્યો છે. આવું ઘણાને થાય છે તેમ અહીં ધર્મદત્તને થવા પ્રસંગ આવ્યો. દુષ્ટ મિત્રને ઘરમાં ન પેસવા દેવા માટે દ્રાહ્મણે અમૂલ્ય શીખામણ આપ્યા છતાં હિતસ્વીઓએ તેની કુચાલ સમજાવ્યા છતાં ભોળા ધર્મદત્તે તેને ઘરમાં આવવા દીધાથી પ્રથમ ધન ઠગીને લેતો હતો અને છેવટે એકાંત પ્રસંગ મળતાં તેની સ્વ-વર્તી માર્યાના રૂપમાં લીન થઈ કુર્કર્મ પણ કરવા લાગ્યો અને છેવટે ધન તથા જીવનનો સમૂલો માલિક થવા સ્ત્રીને સમજાવી પોતાના પક્ષમાં લઈ તેને મારવા સંકેત કરી રાખ્યો. લોભ એ સઘળાં પાપોનું મૂળ છે, તેમાં જીવનનો પ્રેમ સંપાદન થયો ત્યાં શું બાકી રહે? તેમ આ અધમ મિત્ર તથા તેની મુરુષા સુંદરી તેને કોઈ પણ રીતે મારવા કે ઠગવા

तैयार हतां पण मसंग बिना शुं करे ! तेथी तेवा अवसरनी राह भोतां
हतां ! एक दिवस राजसभामां आश्रय दुनियापां जे भोयां होय ते
कहो एम बात चालतां ज्यारे श्रेष्ठिपुत्रने पूछयुं त्पारे ते बोल्यो के
नजर धांपीने मदारी खेल करे के इंद्रजाळनो चमत्कार बतावे ते हुंतो
पर्सद करतो नयी, पण मारी पास चित्रबेलो जेवा प्रभाविक जब छे
के धावतां हुते फळदापी थाय छे, राजा तथा समाए तेथी आ आश्रय
पामी मायुं घुणान्युं ते बखते लफंगो पित्र जे राजसभामां धर्मदत्त साथे
आबेलो ते मसंग मळेलो जोइ बोली उठया के महाराज ! आप शाणा
थइने तथा आवा विद्वान संभ्यो आपनी पास राजर छतां आवा बाळ-
वेष्टा जेवां गपवाळा बचनने सत्य मानी स्वीकारी लो छो तेने माटे
मने धणो अफसोस थाय छे ! तेठलुं बोली बंध रहतां राजाए श्रेष्ठिपुत्र
सामुं जोइ तेनो उत्तर मागतां ते बोल्यो के ते बात सत्य छे त्पारे
गंगदत्त बोल्यो के असत्य छे.

आम परस्पर धाद यतां बळेए हठ न मूकवायी गंगदत्त बोली
उठयो के हे राजन ! हवे बीजुं कंड वधारे कहेवामां सार नयी जो ए
कहेला जब लावी आपी समानी खातरी करे तो मारुं धन सर्वस्व हुं
तेने आपी देवा तैयार हुं पण जो ते न बतावेतो तेना घरमांपी मारा
वे हायमां माय तेवी वस्तु हुं ग्रहण करी लउं. धने जणा बादपर आवी
छाग्यापी धर्मदत्ते पण ते बात स्वीकारी अने समा बरखास्त थइ पण
काले शुं थाय छे ते जोवा सर्वे समासदो आतुर थइ रक्षा हता. भोळा
दिलनो धर्मदत्त स्त्रीना भरोसे रही सीधो वेपार माटे बहार गयो त्पारे
अथम गंगदत्त तेना घेरे जइ स्त्रीने फोसलावी सर्वे बात कहीने जब
छेइ गयो तेना बदले सादा जब स्त्रीए गोठवी दीधा. सांजना घेरे
आबीने धर्मदत्ते स्त्रीने राजसभामां बनेली बात कही बतावतां ते कुल-
टाए कृत्रिम ढोंग करवा मांड्या के हे स्वामिनाय ! तमे शाणा छतां
आवी बिना विचारनी प्रतिज्ञा छा माटे करी ! ढोंगी धुतारा माझणना

जोइ अत्यंत अफसोष करवा लाग्यो. सर्वे लोको तेना माटे धोलता हता के अधम मित्रनी सोचतनुं फळ हवे साक्षात भोगवी ले! तेथी कोइने बात करवानो विधाम पण न होवारी शोकसमुद्रमां गरकाव थाई गयो तेवामां तेना पुण्योदयया चररुचि ब्राह्मण मित्र तेने. सांमळी आव्यो; तेनुं घर शोधी तेने सयळी बात करी. ब्राह्मण तो मयमयीज तेना भोळापणायी ते फांसामां फस्या विना हितनी शीखामण :अंगी-कार करवानो नयो माटे ते प्रसंग आवेलो जाणी तेनी खाधेली मोहो-रोनो तथा मित्रताना प्रेमयी उमंग लावी तेने ठपकाने बदल धीरज आपी तेनो उपाय चताव्यो त्यारे धर्मदत्त तेनो मोटो उपकार मानी रजा लेई नीकळ्यो.

वाजे दीवसे गंगदत्त राजाने विज्ञप्ति करवा लाग्यो. के. हे प्रभो! पधारो अने मारी अधिवांछित वस्तु अपावो ! जो के ते मारो मित्र छे तो पण बेपारना बहेवारमां मळेलो नफो मूकी देवो ए कोइ बात येने तेहुं जयी तेवामां धर्मदत्त पण तेडवा आवी राजाने कहेवा लाग्यो के पधारो महाराज ! हुं तेना देवामायी मुक्त थावं ! एम घने जणानी विज्ञप्तियी राजा तथा सभासदो तेपना घर तरफ आवे छे त्यारे धर्म-दत्ते ब्राह्मणे आपेली शिखामण प्रमाणे दोढतो दोढतो घेर जइ स्त्रीने सूचव्युं के उठ उठ राजा विगेरे आपणा घेरे आवे छे तेमनुं योग्य सन्मान कर ! स्त्री पण बेवडा हर्षमां आवी हती तेणे गंगदत्तने छुपी मार्यना करी हती के रखे तुं धननो लोभी यइ आ शेठना हीरामाणे-कना भंडारने हाथ लगाडे ! नहितो मारी पूरी कमपखी यशे.

गंगदत्ते कजुल करेलुं होवारी हवे थोडा काळमां इच्छित पुरुषनो समागय राजानी समस्त यशे ते माटे उलटयी मागेली वस्तु शेठना मोठा आगळ स्त्री मुक्ता छागी तेवामां शेठे उपरयी गाडीचा विगेरे मंगाववा स्त्रीने उपर मोकली अने ते उपरयी पाठी नीचे आवे ते पोछां शेठे नीसरणीने बाजुए मूकी दीधी. ते स्त्री उपारे नीचे उतरया खल-

પોંતે મિય માનેલી અર્ધાગનાની કુચાલ તથા તેને આવી અત્યંત
 ધૂર શિષ્યાર્થી સ્વદ પામી વરુચિ પાસે પાછો જતાં વરુચિ ધર્મદત્તને
 સોંપ દેવા લાગ્યો કે, નિર્મલ બુદ્ધિવાળો પણ કુલટાથી હેશ પામે છે,
 અને ચંદ્ર અમાવાસ્યામાં જતાં કઠારહિત થાય છે તેમ અધમ મિત્રની
 સોંપે ગુણથી ભ્રષ્ટ થાય છે અને તે નિર્મલ જલ સારની ભૂમિમાં જવાથી
 સ્વાદ થાય છે, બઢી વિપની વેલ તો પાસે વેટેલાંનેજ મારે છે પણ
 કુલટા સ્ત્રીનું દૂર વેટે પણ ધ્યાન કરવાથી આ લોકમાં અપમાન અને
 કલંક દેવદાસે છે ત્યારે પરમવમાં દુર્ગતિ અપાવે છે માટે તેનાથી જો
 વિરક્ત થઈ તેના મોહમાં ન પડતાં તેના નેચાવ્યા નાચ્યા નથી તેઓજ
 સ્વસ્થ ધન્યવાદને યોગ્ય છે ! આ પ્રમાણે દીધેલી શિક્ષાને હૃદયમાં
 રચાવી સદ્મતિ માટે સત્સંજ્ઞામાં દ્રવ્ય વાપરી સુમતિ ગુરુ પાસે દિક્ષા
 ઐર્ગાકાર કરી અગ્યારે અંગોને મળીને તપસ્યાવડે કાયા ગાળીને તેજસ્વી
 મુક્તવડે દીપતા લોકોને પ્રતિવોધ દેતા ગુરુવર્ષની આજ્ઞાથી કાશીદેશમાં
 આવ્યા. ત્યાં આવેલાને ઉપદેશ દેઈ અરિહંત પ્રમુખ પ્રકાશેલા ધર્મમાં
 અનેક ભવ્ય પ્રાણીને સ્થિર કરતાં વિદેશ ગયેલા પુત્રની કાંઈ પણ સ્વર
 ન મળેલી હોવાથી દુઃખ માતાપિતા વિના તપસ્યાવડે કાયા ગાળી નાંચી
 નિરંતર અકળાપ કરતાં હતાં. તેઓ જ્ઞાની ગુરુને પૂછવા લાગ્યા કે, હે
 મગવન્ ! અમારા પુત્રની તપને કાંઈ સ્વર હોય તો કહો ! પુત્રે વૈરાગ્ય-
 મય દેશનાવડે ધર્મમાં સ્થિર કરી પોતાને તેમના પુત્ર તરીકે જનાવ્યો.
 મુનિરાજનું રૂપ છતાં અંગનાં ચિદ્રોથી ઓઝસી માવાપે આમ કરવાનું
 શું કારણ છે તે પૂછતાં સર્વે હઠીકન સમજાવી તેઓને સંસારની અસા-
 રતા સમજાવી ઘત આપીને તે પ્રજે જનાં તપસ્યાવડે કર્મ રૂપન
 ઘાળીને મોક્ષમાં ગયાં.

પ્રકરણ ૭ મું.

સુરેન્દ્ર તથા સુમદ્રાનું પાણિગ્રહણ.

આ વાત કરી સુરેન્દ્રદત્તે પિતાને કહ્યું કે મારી પરીજ્ઞા કોઈ સીનેજ પરણવા હું યુગી છું માટે આગ્રહ ન કરો ! ત્યારે તેના પિતાએ કહ્યું કે હે પુત્ર ! આવા સાગરદત્ત શેઠનો સંયંધ તથા મુખદ્રા જેવી પુત્ર-વચુને હું પારી કેવી રીતે મેઢવીશ માટે તું અમારું કીધું મારીને શા પાડ ! આમ પરસ્પર પુત્ર પિતાને વાદ થયેલો પાણે લગ્ન કરવામાં કંઈ વિશેષ કાયદો નહિ જાણીને ઉઠી ગયા. અને સાગરશેઠને સગલી વાત સંમઢાવી વિરાદ થવામાં લાંબો થતાવ્યો.

પણ મુખદ્રાએ તેમને શું લાંબો છે ! તે પૂછવાથી તેના કંઈપણ પાર મથો સંમઢાવ્યા.

નિશ્ચય સ્નેહલાલો કોણ છે ! નિરંતર પ્રકાશ કયો છે ! સર્વોત્તમ શ્યામ શું છે ! કયું રૂપ કાયમ રહી શકે છે !

ગંભીર રહસ્યલાલ્યા પરમાર્થના વિષયના મથોને સાંમઢી તેના જલરો યથાપોમ્ય આપવાને પોતાને અમુક જાણીને તે રદતી રદતી ચોલવા લાગી હે મર્મીઓ મારી એ શંકા હતી તે મર્મી પડી છે હવે હું શું કરીશ ! હું તેના ઉત્તરો કેવી રીતે આપીશ ! અને ઉત્તર આપ્યા વિનાની મૂમ્મ મીને તે કેવી રીતે અંગી કાર કરશે. આમ શોરમાં દુરેથી શીને પૂરે વાદના આપેલા જિનસાતના અધિષ્ઠાપક દેવોએ તેને આજ્ઞા-વાદીથી મંત્રોણ કરી કહ્યું કે અને તારા સહાયક છીએ, રદ ના; પડી દેવોની મહાવર્યા તેના ઉત્તરો તેને મળી આપ્યા કે નિશ્ચય સ્નેહલાલો થને છે ! નિરંતર પ્રકાશ જ્ઞાનનો છે ! ચિદા સર્વોત્તમ શ્યામ છે ! અને કાયમનું રૂપ શીત છે પણ ઉત્તર મર્મીના હાથમાં આવી પોતાના તિલ મારણને મનુદ્રદત્તને તે વચ પોષાડવો. મનુદ્રદત્તને પણ માવતા મોતન માનક પુત્રના પરણાનો લાંબો દૂર થયેલો જોવાથી હર્ષના આવી તે વચ સુરેન્દ્રને આપ્યા. અને વચ સાથે મરિચ્યની પુત્રવચુની આવી ચિત-

શન શુદ્ધિ જોઈ આનંદ દર્શાવી પુત્રની રૂચ્છા જાણવા માગી. મઝંલ્યા યથાર્થ ઉત્તરોને ઘાંઘી ડોટપુત્ર પણ વિચાર કરવા લાગ્યો કે આવી શુદ્ધિવાન કન્યાને પણ પરણવા ના પાડીશ તો મારા જેવો ધીમો નર પણ કોણ છે ?

અંગિતચેષ્ટાથી તેની રૂચ્છા જાણી પુત્રવધુ તરીકે સુમદ્રાને સ્વીકારવાનું સાગરદત્ત ડોટને જણાવવાથી તત્પ્ર નિરધાર્યું. વચલા દિવસો આંગઝીના બેઢે ગળીને પરણવા આતુર થયેલાં શુરેન્દ્રદત્ત અને સુમદ્રા દિવસ ગુઝારવા લાગ્યાં. યદ્યેના ઘેર દપ્તની તૈયારી થવા લાગી, દપ્તના દિવસે ઉત્તમ રીતિપૂર્વક સ્નાન કરી વસ્ત્રાલંકારબદ્ધે કાપાને શન-ગારી સગાંવદાલાંને સાથે લઈ સમુદ્રદત્તનો પુત્ર સાગરડોટને ત્યાં પરણવા આવ્યો. શહેરના મધ્ય ભાગમાં આદંબરથી ઘાનતેજાગને ફરી જ્યાં સાસરાના ઘર આગલ આવ્યો કે સહીઓથી પ્રેરાયલી પતિને પ્રશ્ન કરવા લાગી કે હે અલ્લેલા સ્વામી ! અલંકારથી શોખતા પુરુષને મેમદા ઘાહે છે માટે ઉત્તર આપો કે કૂર કોણ ? પૃથ્વી તથા પાણીમાં ઘાઢનારું કોણ ? મુતેલાં કમલને જગાડનારું કોણ ? મુરેંદ્રે જવાબ આપ્યો કે, અદિમકર. સાપ કૂર છે ! મગર પૃથ્વી તથા પાણી બંને જગ્યાએ ચાલે છે ! કમલને જગાડનારું મૂર્ચ છે ! પણ સાથે મારા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપો કે કેવો ગુરુ સંદેહના સમૂહને દૂર કરે ? ગરમ લૂથી ધાવી ગયેલા માણસોને સજીવન કરનારું ઔષધ કયું છે ? સુમદ્રાએ ઉત્તર આપ્યો કે ધનાગમ પાહું સુમદ્રાએ પૂછ્યું કે દીવસ છતાં પણ કમલ શા કારણે સંકોચાય છે ! પતિએ કયું કે સરોવરમાં સ્નાન કરતી મુંદરીના મુંદર મુલ્કના પ્રમાથી તેને ચંદ્રોદય માની કમલ ઘીઠાઈ જાય છે. આમ પ્રથમ બંનેએ પરોક્ષ પરીક્ષા કરી ઢીધેલી તે હવે સાક્ષાત્ પરીક્ષા કરી અરસ્પરસ નિપુણ જાણીને બંનેનું મન સંતોષ થવાથી અતિ હઝાસથી બંનેએ સગાં સમક્ષ વિધિપૂર્વક દપ્ત થતાં એકઠીજાનો દસ્ત સ્વીકાર્યો અને સસરાએ કોટી સુવર્ણ ધન આપ્યું કે રાત્રાને પ્રજા પાસે કરગ્રહણ કરવાથી પણ તેટલું ધન પ્રાપ્ત થતું નહોતું !

માનવોને ત્યાં શુભી થોડ પળ પ્રકાશની ત્યાંથી માનવ ન પડે ત્યાં શુભી પડે ત્યાં શુભવર્ત્તો શુભ થઈ અર્ધકારમાં આવી ધર્મક્રિયાને રૂંચી મૂકે છે. કોનાં શુભ ઉપદેશો છે મારા, શુભ નિષ્કલ છે શું, શુભમાં મારી જ છે. અને ત્યારે પાપનો પડો પૂર્ણ થાય ત્યારે શુભમાં દુઃખ આવી પડે છે ત્યારે સંતાપ માત્ર પોતાને શુભથી પણ દુઃખો મારી પોતાર કરવા લેશે છે. અથવા ત્યાંથી નથી હાથ અકાળોપમાં પરનાં શ્રેષ્ઠો વિગતી મૂકે છે. મલ્લિકા શ્વાદિષ્ટ યોજનને પણ કટકો વિષ સમાન માને છે આશા સંકટો દાઢવા જોઈએ છીએ પણ અનુમ-યવા છતાં પણ મોટદવાની મલ્લિકાથી મૂલી જણાય છે. તેમ અર્ધી શુભદ્રાને પણ પાપનાં ઉદય થવા માટે છે તેથી પાપમાં ત્યાંથી નથી પાવું કામ છોટી દીપ્તિ છે સર્વાંશોને ઉત્તર આપતી નથી પાપનાં કામ કરનારાંને પણ કામ થવાતી નથી ત્યાંથી શુભી દીન થઈ જાણે થોડે થતાં અકાળમૃત્યુ થયું હોય તેથી શોક ધારણ કરીને મુંઝી થઈ સાંજના થાવને પેટી છે ત્યારે સમગ્ર દીનસ્વભાવેને વાળાલા કરે છે પણ કોઈનું માનતી નથી તેમ ઉત્તર પણ ન આપતી સમગ્ર રહે છે તેવા સમયે ભોજન સમયે દુઃખનેથી મોટ પેર આવી શુભ છે તો શુભ અરણ્ય જેવું પોતાનું પર જોતાં તેને પ્રાસનો પડ્યો.

ધર્મો ધર્મો ઉપર જા જોતાં કરુણાજનક દેવતાદેવતા તેની આંખમાં પણ આંશુ આવી ગયાં. થોડ પણ જણાય આવું ન હોવાથી પોતાની મેમદા પાસે જઈ આ શું છે આ શું છે એમ અનેકવાર મથ્ત કરતાં પણ તે સ્ત્રીએ જવાબ ન આપવાથી કોમલ બચને મોટ કરેલા શાળ્યો કે દે પ્રિયે ! કરી પણ તે મારાથી શુદ્ધ રાહી નથી તો આજે તારા મય-વર દુઃખને પણ કરીને મને જા માટે તેમાં ભાગીઓ કરતી નથી ? શું તારું કોઈએ અવમાન કર્યું છે ! કોઈએ કોઈ સામો જણાય આપ્યો છે કે અનિષ્ટ થીજું કાર્ય થયું છે ! જે થયું હોય તે શીઘ્ર બોલ ! મારા માળ પણ તારા દુઃખને દૂર કરવા માટે દેવા તૈયાર છું ! માટે બિલંબ ન કર !

પ્રકરણ ૯ મું.

ધમ્મિલકુમારનો જન્મોત્સવ.

ઉત્તમ જીવોનો પ્રોથ અતિ અત્ય દોષ છે અને તેઓની દૃષ્ટિ સર્વે માણીઓનું ભલું કરવાની દોષ છે. કદાચ કોઈ જીવનું ભલું કરતાં તેનાથી મુલમાં છીન થવાય અને તે સંસારીમુલમાં લીન થઈ પોતાના મુલના ધીજ સમાન ધર્મને તેનાથી ભૂલી જવાનો દોષતો તેને કિંચિત્ શિક્ષા કરી પાછાં ટેકાણે લાવી તેને ધર્મમાં જોડે છે અને આપણે પણ જાણીએ છીએ કે શાલ્પણમાં આપણાં માતાપિતા આપણને અનેક પ્રકારે સ્વાર્થાપીવાનું તથા પદેસ્વામીદવાનું તથા સૂચાયેસવાનું આપ્યા છતાં પણ આપણે જો રમતમાં જોડાઈ મળવા ન જઈએ કે કોઈને મારીએ કે કોઈને દુઃખ દઈએ તો આપણાં માતાપિતા આપણને ધમકાવીને કે થોડી શિક્ષા કરીને આપણને ટેકાણે લાવી પાછાં પ્યાર કરતાં જોડાઈ છીએ. વઢી નિશાલમાં મળાવનારા શિક્ષકો પણ પોતાના વિદ્યાર્થીઓને ટેકાણે લાવતા માલમ પડે છે તેમ સર્વે માણસોનો રક્ષક રાજા પણ આપણને કિંચિત્ શિક્ષા કે ધાક થતાવીને ન્યાયમાં ચલાવે છે પણ માતાપિતા કે શિક્ષક રાજાઓને પોતાની પ્રજા ઉપર અંતરંગ દ્રેષ હોતો નથી તેવી રીતે ચીતરાગમમુની મક્તિ કરનારા અધિષ્ઠાયક દેવો પણ અર્ચન દયાલુ હોય છે તેઓએ મુમદ્રાને શિલામળ દેવા માટેજ તેનો ગર્ભ સંવયો હતો તેઓએ તેને ટેકાણે આવેલી જોડે તેના ઉપર અર્ચન કરાવ્યા લાવી તેનો ગુન્હો માફ કરી તેનો ગર્ભ પ્રકટ કર્યો, અને ગર્ભની મુદત પણ લગભગ પૂરી થતાં તેનો ચેહેરો મખાતની માફક દેદીપ્યમાન દેખાવા લાગ્યો. ઉપારે સુમદ્રાએ ગુરુર્વ પાસેથી ડઠીને જિનમંદિરમાં જઈ ધીતરાગમમુની સ્તુતિ કરી દેવોને સ્વામી પોતાનો ગર્ભાશય દૂર કર્યો તે ગુરુર્વ પાસે મુરંદ્રદત્તે ધર્મોપદેશ સાંભળી ગુરુર્વર્ષને પ્રણામ કરી ઘેર આવી

વિશેષ પ્રકારે દાન દેવા માંડ્યું તથા અનાથોને આશ્રય, ગરીબોને અન્ના-
દિનુ પોષણ, રોગીઓને દવા અવાચક અર્પણ વશુવશીનું આશ્રમ સ્થાન
(પાંતરાપોઢ) ત્રિનમંદિરમાં અનેક પ્રકારે મહોત્સવો કરવા માંડ્યા
તે વસતે છુમદાનો પેદરો વિકુસ્વર તથા તેના ગર્ભનાં પ્રકટવર્ણનાં
ચિહ્ન દેખી પોતાના ધંડનું મૂળગણ રત્ન પોતાની સ્ત્રીને માત્ર યજ્ઞે તેથી
પોતાના હૃદયમાં પણ તેને હર્ષ માનો નહોતો. ગુરુવર્ષે કહેલા ધર્મનાં
આવો તાત્કાલિક કાયદો મોડે તેમના દર્શાતથી ઘણા ઝીંચો ધર્મમાં
આસ્થા રાખવાયાઢા થવા લાગ્યા.

પુત્ર જન્મ એ દુનિયામાં મૃદસ્યોને અતિ આનંદનું કારણ છે. મૂ-
લ્યાને મોજન, તરણ્યાને પાળી, થાકેલાંને આરામનું સ્થળ તાપે તપતાને
સુંદર વગોચાનો વિશ્રામ સૂર્યે તપેલાંને શરદ્સ્તુના ચંદ્રની કૌમુદિની
રાત્રિ મળતાં જેમ રોમરાત્રી વિકુસ્વર થાય છે, આત્મા જ્ઞાત થાય છે
અને આનંદમાં આવી તેમાં સહાયક ધનારાને પોતાની પાસે જે હોય તે
આપી દે છે, તેમ પુત્રનો જન્મ થતાં માતાપિતા હર્ષમાં આવી અનેક
પ્રકારે પોતાના ધનનો સદુપયોગ કરે છે પણ શ્રીમંતોનાં કે રાજાઓના
પુત્રના જન્મની खुशाली તો જુદી તરેહની હોય છે.

હજારો તેમના સ્નેહીઓ યથાશક્તિ ભેટણું લાવી પુત્રના માતા-
પિતાને આપી પોતાનો મિત્રભાવ દર્શાવે છે ત્યારે હર્ષમાં આવેલાં માતા-
પિતા તે આવેલ દ્રવ્ય કરતાં અસંખ્યગણું દ્રવ્ય પોતાના પરમાંથી કાઢી
તુળ માફક ગણી મોં માંડ્યું દાન ગરીબોને આપે છે તે વસતે માગતાં
મૂલ્યો, અને અવસર ચૂક્યા તે નિર્ભાગીજ ગણાય છે. જે રંકો દમદી
પાસે ન હોવાથી હાથપીટ કરી પોતાના વચાનું પોષણ આત્મો દિવસ
ઘણી મહેનત કરીને પણ પૂરું ન કરી શક્યાંથી વચાનાં વલેશથી દિવસ
માફક રાત્રિ પણ દુઃસ્વમાંજ ઉજાગરે કાઢવી પડતી તેવા રંકો પણ
રાજાઓ કે શ્રીમંતોના પુત્ર જન્મની खुशालीમાં મળેલા દાનથી શ્રીમંત

प्रकरण १० मुं.

धम्मिलनो ज्ञानाभ्यास.

गरीबोंने पण पुत्र बहालो होय छे तेथी दूर करता नथी तो श्रीमंतोना एकना एक छाडकवाया तेमां पण मोटी उमरे केटलाक महान कष्टने बेटीने मेळबेला बहाला पुत्रने घटीभर बीलो मुकवानुं मन केवी रीते थाय ! अने पांच धावमाताथी उछेरातो कोमळवपनो बालक शिक्षकी शिक्षा खमवा योग्य केवी रीते थाय ! तेथी केटलांक मात्रापो पोतानी श्रीमंत स्थिति हमेशां कायम रहेवी जाणीने पोताना पुत्रोंने सारी रीते भणाववा उपर लक्ष आपता नथी तेम कळाचार्य पासे भणवा मुकतां आंचको खाय छे तेथी घणा श्रीमंतना पुत्रो विद्याना अभावे विलासमां राखी के अज्ञान रही पोतानी मनुष्यपणानी मळेळी अमूल्य जींदगीने रद्द करे छे पण आ सुदृढचे श्रेष्ठ तथा सुभद्रा श्रेष्ठानी बचें विद्वान् हतां. तेओए पोते सारी रीते ज्ञान लीधेलुं होवाथी ज्ञानना फायदा जाणतां होवाथी तथा धम्मिलनी बुद्धि अति ताएण जाणीने पांच वरसनी उमरेज पुत्र बहालने दयाणमां राखी तेना भविष्यना हित माटे कळाचार्य पासे भणवा मोकल्यो. कळाचार्य तेनो नाममात्रज निमित्त तरीके विद्या शीखववामां सहायकारी हतो बाकी एक बात बतावतां अनेक प्रकारनी बात क्षणवारमां जाणी लेतो हतो.

पुरुषनी बानेर कळा शीखीने पुत्र तैयार थया छतां पण धर्म कळा बिना सयळी “कळाओ” एकडा बिनानां मीढां समान नकापी होवाथी सुदृढचे पूज्य गुरुवर्यो जे संसारी विषयभोगोथी निस्पृही थया छतां पण परमार्थ भव्य जीवोंने धर्मापदेश देवा उपरांत धार्मिक तत्त्वोनुं ज्ञान पण अवकाशना बखने शिष्योंने भणाववा उपरांत एह-स्योना बाल के युवान के वृद्ध पुरुष जे शीखवाने योग्य होय तेमने

આપતા હતા અને મુનિવરોની સંખ્યા પણ વિશેષ દોષાથી જમાનાને અનુસાર મુનિરાજો વનમાં વિશેષ ન રહેતાં ગૃહસ્થોને પોતાને ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરવા માટે ગૃહસ્થોએ બંધાવેલી પાપથગાળા જે ઉપાશ્રય નામથી ઓળખાય છે તેમાં હતરતા હતા અને ગૃહસ્થોને પણ દેવપૂજન અને ગુરુ સેવા કર્યા પછીજ પોતાના સાંસારિક કાર્યમાં જોડાવાનું દોષાર્થી સુરેંદ્રદત્તશેઠ દમેશાં સદ્ગુરુને ઉપાશ્રયમાં નમસ્કાર કરવા માટે જતાં હતાં અને તેની સાથે ધમ્મિલ્લ પણ ઉપાશ્રયમાં જતાં દોષાર્થી તેની દિવ્યકાંતિ અદ્ભુતરૂપ, મધુરી કોમલ વાળી, અતિશે વિનયવાળો અને તેઓના સમાગમનો તેને ચાટક જાળીને તે ગુરુર્વર્યની પાસે ધાર્મિક શિક્ષા લેવા માટે તેઓના ઉપદેશથીજ સુરેંદ્રદત્તશેઠે તે ધમ્મિલ્લને મોકલવા માંડ્યાં.

સાંસારીક અનેક કાળાઓ શીખવ્યા છતાં તેમાં મુખ્યત્વે પાંચ ફેટ્ટીઓના અનુકૂળ વિષયોને મેલવવા તથા અનુચિતને ત્યાગવાનો વિષય દોષાર્થી તેને માટે થતા ક્ષયઢા, હુંડફાટ, ચોરી, વદમાસી ર્ષપાદ્રેપરૂપાદી દિસાદિ અદારે પાપ સ્થાન થતાં દેહીને તેના મનમાં વિદ્યાનો આનંદ ઉત્પન્ન થવા છતાં પણ તે થતાં પાપોથી તથા પોતાને પણ આરંભ પરિગ્રહનાં મોટાં પાપ તથા સાશ્વત્ત કાર્યો કરવાં પડશે તેથી તેને અર્પૂં શાંતિ પ્રાપ્ત થતી નહોતી પણ ઉપારે સદ્ગુરુ પાસે મળવા માંડ્યો ત્યારે પ્રથમ પરમેષ્ઠિ મંત્રમાં નવકારથી શરૂઆત કરી પ્રતિક્રમણાદિ વિધિ સહિત શીખવવામાં આવ્યું અને જીવવિચારમાં જીવોનું સ્વરૂપ સમજાવી જીવ વિનાના અજીવ દ્રવ્યોનું જ્ઞાન આપ્યું તથા સંગ્રહિણીમાં વિસ્તારથી વતાવેલું ગ્રણ લોકનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું અને કર્મ ગ્રંથની પ્રકૃતિ સ્થિતિ રસ મદેશના બંધનું સત્તાનું ઉદયનું ઉદીરણાનું તથા ગુણસ્થાનનું ઉપસમ્યક્ત્વ ક્ષય ઉપશમિક વેદ ક્ષાપિક સાસ્ત્રાદિન મિથ્યાન્વનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું અને મતિજ્ઞાન આદિ પાંચ ખેદે જ્ઞાન તથા ગ્રણ ખેદે અજ્ઞાન સમજાવ્યું તથા ઉપશમ મિથ્રક્ષાયિક ઉદયિક પરિણામિક પાંચ ખાવોનું તથા પાંચ

भावर्थो उत्पन्न यता सन्निपातिक भावनुं ज्ञान आप्नुं त्यारपछी संख्यात असंख्यात अनंतना बधा मळी एकवीश भाग समजाव्या त्यारे तेने धीमे धीमे अंतरमां अपूर्व शांति प्राप्त थवा लागी अने भणवामां एटलो रस पडवा लाग्यो के निशाळमां भणीने थाकनी विश्रान्ति लेवा बहार फरवा जवानुं पण पूर्वे सांजसवार मन थनुं हनुं पण हवे तो बे बज्जत घेर जमवा आववा सिवाय बीजानी साथे बात करवानुं पण तेने गमनुं नहोनुं. एटले सुधी के सगांवहालांने त्यां लग्नमां के जमणमां के मेळामां के नाचमां के तमाशामां के फरवाहरवानुं कजुं तेने गमनुं नहोनुं ! फक्त उंघमां पण उपाश्रय अने गुरुमहाराज सांभरता हता छतां पण आश्रय ए हनुं के तेने धर्मनुं ज्ञान भणतां थाक के कंटाळो के उदासी नता बीलकुल आवती नहोती तेम मोढानो चेहरो अने शरीरमां शक्ति तथा बचनमां कोमळता दिवसे दिवसे बध्ती जती हती आवी बन्ने प्रकारनी केळवणी लीधेछो शाणो पुत्र कोने वहालो नहि लागे ?

प्रकरण ११ मुं.

शोपाल कविनुं दृष्टान्त.

आप मातापिता तथा पुत्रना दिवसो गुह्यमां गुह्यवा इत्यां पण
 तार्थारिक बोलार पलावसामां धम्मिल्ल हाल जोहानो न होवार्थी तथा
 पुत्रने परणाव्या विना वंगद्विध थर्वा अदावप होवार्थी तथा नदि पर-
 नावर्ता वग्वनं कुमारो होराधे गेवा दरर्था तथा गुह्यानावस्यामां आवेलो
 तथा दिव्य कविवाजो तथा सारी घाल्लो तथा सुरेन्द्रचना निर्मल
 कुलमां संबंध जोहवाने पणा गृहस्थो पोतानी कन्या आपवा तैपार
 दण्ण होवार्थी अने तेपनी तथा पिपौनी वारंवार यती मेरणाधी सुरे-
 द्रक्ष घेठे पण हवे धम्मिल्लने परणाववा माटे विचार करो तेने योग्य
 कन्याओ शोधो तेनी साथे लग्न करवानो मग्य सगपणनो संबंध जोहवा
 माटे एक वग्वन एवांतमां धम्मिल्लने पासो पेसाटी तेनी संपत्ति मागी.
 धम्मिल्लने “स्त्रीनो कर ग्रहण करवो” ए अतिशे दीणपन भरेहुं त्याग-
 वार्था पिताने नयीने विनयर्था करेवा शायो के मारुं लग्न करवा हुं
 कोई पण रीते राजी नथी तेम तमे पण मने हाल धर्मशास्त्रना अमृत
 रसना उदधिमां मुखयो छे तो तेनुंज हाल तो संवृण रीते मने पान
 करवा दो कारण के अनुप्य जन्म, जैनधर्म, धर्मपर धृष्टा अने
 आदरवानी शक्ति वारंवार ए पारे साथे मास यतां नथी. ज्यारे
 पिताए घणो आग्रह करवा मांछयो त्यारे धम्मिल्ले कर्तुं के हे पिताजी !
 तमे मारा सुवना माटे जे कन्या परणाववा तैपार यथा छो ते तो
 उल्टे मारी कळा तथा सुद्धि तथा शक्तिने नाश करवाना कारणरूप
 यशे कारण के स्त्री परण्या पछी तेनुं, तेनार्थी उत्पन्न थनी मजानुं तथा
 नोकर चाकरांतुं तथा सणांतुं सपळांतुं मन संतोष करवा जतां करवी
 पटती खटपटर्था मने आश्रय मजवाने बढळे अनायत्वनी माप्ति यशे

પોંચસો ગાથા બનાવી રાજાને મેં મળાવવા માંડી. એમ કિંમતે કિંમતે રાજાએ તેની કાવ્યકળામાં અકિંમત મહુરતા જાણીને પોતાની સમાપ્ત થના કાવ્યો સેવનારા અને સર્વાંગન સ્વાત્ત વિદ્વાન કવિરાજો ઉપરથી તેની પ્રમદતા સ્તરવા માંડી અને પોતાનું તનમન થન સગવડું ગોપાલ કવિનેન અર્પણ કરી દીધા તેનું તેને કરી દીધું ! જેથી તે વર્તના વિચ-
શન કવિરાજોએ મેળા મળી વિચાર કરવા માંડ્યો કે આ ગોપાલકીમા છંદે શું ગુણમ ગુનારવા માંડ્યો છે ? રાજાને કેવો મોહિત થયો છે કે જે આપણા જેવા અનેક સર્વાંગી અનેક પ્રકારે રાજાને રંજિત કરવા-
માલા છતાં પણ અત્યારે રાજા આપણા સામું પ્રેમદષ્ટિથી પણ જોરાને અશક્તિ થનાર છે ! શ્વેરે પણ તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ? ગોપ (ગોપાલ)
કહે ગોપ (રાજા) રાજી થાયમ. મળી કામીઓને જેમ ઘરમાં પદમળી સરસી પરણેલી સ્ત્રીમાં જોટું ચિત્ત રોય તેના કરતાં અધિક પ્રેમ માલા કરી છટકાં મારી મહુર થોડી પમાવનારી દુરાચરણી દાસી ઉપ-
રજ હોય છે ! ! !

તેથીજ રીતે આ રાજાને દેવ યાત્રીનાં ઉચ્ચ કાવ્યો કરતાં ગાય-
રીયાની ગમાર માપા જેમાં નીચનાં કાવ્યોમાં ક્યારે રસ લાગે છે ! અને તેથીજ આપણાં ઘરોમાં પક્ત દારિદ્રે નિવાસ થયો છે, અને હમણાં આપણી દીનરિધિને રાજાને કહેવા જતાં હલ્ટો તે કોંપાયમાન થાય છે માટે આપણે કંઈ પણ ઉપાય કરીએ કે તેથી રાજાની તેના ઉપર હત-
રાની થાય ! એમ વિચારી એક દિવસ જ્યારે મરસભામાં રાજા ગોપાલ-
કવિ ઉપર મસન્ન થઈ તેની સ્તુતિ કરતાં હતાં ત્યારે આ સપલા વિદ્વાનો સમા થઈ રાજાને અનુસરતુંજ થોડી ગોપાલકવિની મશંસા કરીને એક વિજ્ઞપ્તિ કરી કે હે પ્રમો ! શ્વેરેશ્વર આ ગોપાલકવિ કોઈ દિવ્ય શક્તિ-
વાળા છે કે જેની તુલના કરવાને અમે કોઈ રીતે સમર્થ નથી ! આવી તેની ઉત્તમતા જોઈ તેની દરેક પ્રકારે તમે તજવીજ કરો છો તે સર્વ થાતે યોગ્ય છે છતાં પણ એક સ્વામી રહી છે તે દૂર કરવા આપે છલ

આપવું જોઈએ કારણ કે દેવો દેવી સાથે મનુષ્યો માનુષી સાથે અને પશુ પક્ષીઓ પણ પોતાની માદા સાથે આ સંસારમાં અલૌકિક આનંદ મેળવે છે છતાં આ અમારો મિત્ર ગોપાલ કવિ આપની પૂર્ણ કૃપા છતાં પણ તેવી આનંદિત અવસ્થાને પ્રાપ્ત થઈ શક્યો નથી ! ! !

રાજા તથા ગોપાલ તેઓનું આવું મામિક બોલવું તેમનું સરલ હૃદય હોવાથી ન સમજી શક્યાથી એક ગૃહસ્થની રૂપવતી કન્યાનું તે ગોપાલ સાથે તે રાજાએ લગ્ન કરી આપ્યું. થોડા દિવસ તો તેની સાથે ગોપાલે નવી મોજમાં ગુજાર્યા તથા તેનું કવિત્વ ડુંચું મુકાયું કારણકે વિના પુરસદે શ્લોક વ્યાંથી બનાવે ! અને ધીમે ધીમે શ્લોક બનાવ્યા વિના રાજાએ નવું દ્રવ્ય ન આપવાથી જીવું સ્વાદ જતાં ઘરમાં મોખા પ્રમાણે સ્ત્રીની ઇચ્છા પૂરવા અનેક પ્રકારની વસ્તુ લાવવાની સ્વટપટમાં પડવાથી ચિત્તમાં હલ્લાસને વદલે ચિંતાએ ઘર કરવાથી પછી રાજસભામાં જવા છતાં પણ કાવ્ય કરવાનું તો તેણે વિસરવાજ માંડ્યું અને જ્યારે રાજાએ નવાં કાવ્ય બનાવવા તેને આગ્રહ કરવા માંડ્યો ત્યારે વેચાર રસ વિનાની ભાગ્યેજ કવિતા તેણે બનાવવા માંડી અને દિવસે દિવસે અંધારિયાના ચંદ્ર માફક તેનું મોં ઉદાસીવડે કાંતિરહિત થવા લાગ્યું. જ્યારે તેની આવી દયાજનક દશા જોઈ ત્યારે રાજાએ તેની દયા લાવી તેનું કારણ પૂછતાં તેણે પોતાની દુર્દશાનું સ્વરૂપ કારણ સ્ત્રીની પરણવા પછીની સઘળી સ્થિતિનું વર્ણન કહી બતાવ્યું જેથી તે રાજા પણ આશ્ચર્ય પામી ગયો પણ કરે શું ? તેનો કંઈ ઉપાય તેની પાસે નહોતો !

પ્રકરણ ૧૨ મું.

ધમ્મિલનું પરજ્યાત લગ્ન-પરિણામે પત્ની
યશોમતિની ઉપેક્ષા.

હે પિતાર્જી ! આતું સ્ત્રીથી દુઃખ થવું જાણીને હું કેવી રીતે પર-
ણવા ઇચ્છાં વતાતું ! ત્યારે પિતાએ કહ્યું કે હે પુત્ર ! સંસારમાં નહિ
પરણનારા ઉન્મત્ત યુવાનો કુમારોં વડી જાય છે, અને માવાપના નિર્મલ
બંધને કલંકિત કરે છે, અને તે ગોપાલે અભ્યાસ ન રાખવાથી કલ્લા
મૂલો ગયો તેમાં સ્ત્રીનો શું દોષ ? વલ્લો સારી સ્ત્રીથી પુરુષ પણ વિશેષ
શોમાને પુર્ણામાના પંદ્ર માપક કેમ નથી પામતો ! વલ્લો નારી અવલ્લા
છે માટે તેના સંકડો દોષો જોવા સાં તૈયાર થાય છે પણ પુરુષમાં શું
દોષો નથી હોતા ? એમ તેને બોલતો વંધ કરી પરાણે હા પઢાવી તેના
માટે કન્યાઓ શોધવા માંહી અને કેટલાક શ્રીમંત કુલવાન્ ગૃહસ્થોએ
પોતાની કન્યાનું સગવળ તેની સાથે કરવા હા પાડી પણ એક વલ્લત
ધમ્મિલને વલ્લત મલ્લતાં પોતાના મિત્રોને પોતાના હૃદયના વિચાર સુલ્લા
જળાવી દીધા કે પિતાના આગ્રહ છતાં પણ મારા શાસ્ત્ર અભ્યાસરૂપ
અમૃત ઉદધિમાં પાન કરતાં વિદ્ર કરનારી અપશુકન કરનારી ચિલાડી-
રૂપ કન્યાને હું કદાપિ પણ ગૃહણ કરનાર નથી, આ વાત પ્રગટ થતાં
સવલ્લા શ્રીમંતોએ પોતાની કન્યા વીઝા સારા યુવાનો સાથે પરણાવી
દીધી, જાણી જોઈને કયો પુરુષ પુત્રીને પાંસામાં નાંખે !

કેટલાક જાણતા હશે કે આવા પક્ષાંત ધર્મના અભ્યાસમાં સ્ત્રીન
થણ્ણને કન્યા નહિ મળે ! પણ જેનો પૂર્વ સંબંધ છે અથવા ભવિષ્યનો
સંબંધ થવાનું નિર્માણ થપ્તું છે તેનો સંબંધ કદાપિ પણ છૂટનો નથી,
તેવીજ રીતે તેજ શહેરમાં ધનવત્થુ નામનો શેઠ હતો તેને ધનદત્તા નામની
કુલાંગનાથી યશોમતિ નામની નામ પ્રમાણે ગુણવાલો પવિત્ર પુત્રી

घेर स्त्री होवार्थी રાત્રે બહાર નીકળી ઉપાગ્રહે જવાય તેનું નહોતું તેથી ઘેર રહેવા છતાં પણ સાથે છુટેલી પ્રેમદાને ઘાંઝાવવા વિનાજ પડો રહેતો અને મલ્લ્ય રાત્રે તે સૂતેલી માલુમ પડતી કે શાસ્ત્રમાં સાંભળેલી દેવલો-કના દેવોની વિમાનની કે નરકના પાયદારી કે ચારગતિમાં અસં-સ્પર્શવાર ભ્રમણ કરતાં ભૂમી અને તોકાલ ગુમાવી ભોગવેલા દુઃખનો વિચાર કરતો. જાગી હિસાબ મેઢવનો કે જ્યોતિષદેવોની ચાલનું ગણિત કરતો, ઘરેની તારાની ચાલ તપાસતો રાત્રે ગુજારતો હતો. કેટલાક દિવસો એમ ધમ્મિલ્લને તો સુષ્ણના અર્થને વિચારવાં આંસ મીંચતાં બીતી ગયા પણ પતિયી ઉપેક્ષા કરાવેલી યશોમતીએ અધીરતા લાવી વીજો કોઈ ઉપાય ન જોવાર્થી પોતાના પિયર જઈ માતા આગળ પોકેપોક રહી પોતાના દુઃખની હકીકત જણાવી દીધી. ત્યારે તેની માતાએ તેને પૂર્વે કદા છતાં પણ તે કદાગ્રહ કર્યો તો તેનાં ફળ ભોગવ ! એમ કદા છતાં પણ પુત્રીના અત્યંત પ્રેમથી આકર્ષાઈ તેનું દુઃખ દૂર કરવા પોતે વિચાર કરી તેને ધીરજ આપી શાંત કરી તેથી પોતે તેના સાસરે જઈ પોતાની વહેવાળ મુખદ્રા શેઠાણીને કેટલાંક સામાન્ય તથા કેટલાંક કઠોર વચન સંબળાવી ઠપકો દેઈ જમાઈને ઠેકાણે લાવવા કોઈ પણ ઉપાય લેવા આગ્રહ કરી ગઈ હતી.

મુખદ્રા પોતે મળેલી અને ગંભીર પેટવાલી છતાં પણ ડમર લાયક પુત્રની વિચિત્ર વર્તણૂકથી તથા લોકમાં અન્યંત અપવાદ યતો સાંભળી દીલમાં ઘણો સ્વેદ લાવી પુત્રને ઠેકાણે કેમ લાવવો તેના સંબંધમાં અનેક વિચારો કરી જ્યારે પોતાનો પતિ ઘેર આવ્યો ત્યારે મુખદ્રાએ પોતાના હૃદયના રુદ્ધગાર જોસભર તેની આગળ વાદવા માંડ્યા. હે સ્વામિનાથ ! તમે સર્વ વાતે શાળા છતાં પુત્રની આવી વેડંગી ચાલ સારુ શા માટે ધ્યાન આપતા નથી ? તે દુનિયાના વહેવારથી તદ્દન અજાણ્યો રહી ગયો છે તે શું તમારાર્થી અજાણ્યું છે ! મળવાની વય પણ બીતી ગઈ, હવે પણ થઈ ગયું. ડમરલાયક સારા ઘરની બુદ્ધવાન

સુંદર વધૂ પળ ઘેર આવી છતાં પળ જાણે કોઈ અતરાયું ઘરમાં સંગે
 હોય તેમ તે ઘરમાં દુકાનમાં તથા વહેવારમાં તથા સ્ત્રી સાથે પળ વિ-
 સ્વજ રહે છે. આજો દિવસ ઉપાશ્રય અને રાત્રે પળ ધર્મનીજ વાત !
 આતે આપણા ઘરમાં કેમ નમશે ! પુત્ર ક્યારે વહેવાર સમજશે ! ક્યારે
 તેની વહુની સાથે બોલશે. અરેરે મારે આ દુઃખ શા માટે વેઠવું જોઈએ !
 મારું કોણ માને તેમ છે !

સુદૃઢત્ત ધમ્મિલની આવી એકાંત ધર્માવસ્થાથી નારાજ હતો
 કારણ કે ગૃહસ્થને તો ધર્મ અર્થ અને કામ એ ત્રણેને વાધ ન આવે
 તેમ વર્તન કરવું જોઈતું હતું. તેમ જુવાનુ અવસ્થા, નવી પરણેલી સ્ત્રી
 ઘરમાં આવેલી વિગેરે સવચ્છાં વહેવારમાં પડવાનું તેને યોગ્ય છતાં તેણે
 તેથી તદન વિમુક્ત રહેલો જોઈ તેને સુધારવા ઇચ્છા હતી પણ વચ્ચે
 ધર્મને મૂકી તે એકલા કામમાં રાત્રી કુમાર્ગે દોરાય તો વેવડી જાતિ
 જોઈને મીનજ રહેતો હતો અને સ્ત્રીને પળ તે વાત સારી રીતે સમજાવી,
 છતાં પળ તેણે ક્યારે આગ્રહ છોડ્યો નહીં ત્યારે ફરી સમજાવ્યું કે હે
 કન્યાણિ ! તું જે કહે છે તે પળ સત્ય છે પુત્રને વહેવારમાં નાંચવોજ
 જોઈએ ! પણ સંસારમાં નાંચવા જતાં કદી તે કુમાર્ગે દોરાશે તો વર્ગી
 પાછો ઢેકાળે લાવવો મુશ્કેલ થઈ પડશે એ કેમ ખૂટી જાય છે !
 હાર્યાના આગ્રહ મુકેલો પૂલો પાછો લેવો મુશ્કેલ છે તેમ જો તેને વિ-
 પરિત માર્ગે વર્તન કરાવવા અથમ ઉપાય લઈશું તો પાછો સારી ચાન્-
 માં લાવવો અત્યંત દુર્લભ થઈ પડશે । માટે ધીરજ રાખ । કામનો
 અભ્યાસ કોઈને શીખવાડવો પડતો નથી તેથી અનાદિ કાઠથી મૈથુન
 નામથી એકંદ્રિયો વેદ લઈને આવેલ છે અને તે વેદ મયંકર સિંહ મા-
 ફરુ સુનેતોજ એક વાતે મળ્યો છે કારણ કે જાણેલો સિંહ જગાડના-
 રને પણ પાંસામાંથી છોડતો નથી પણ તેના પ્રાણ હરે છે તેમ તે ધ-
 મ્મિલનો વેદ મૂતો છે ત્યાં મુથી ને આપણું કિંચિત્ પણ કીધું માને

તનાથી આપણાં પણ અવિનય કરનારો સરસો મેનું આ માટે કુળી જાય
તે ! દુષ્ટદ્રાણુ આ પાત્ર શ્રી રાંને દુદયમાં જગારી પણ મેને મેની મહે-
રાણે જે ધરેણાં ધારેણાં હતાં તથા મેની જગાંધરી શ્રીની જે દુઃખી અ-
વસ્થા મેને કરી હતી તે દુદયમાં સારવાર મેને કોળસા રહેલી યાદ
આવતી હતી, મેથી મેણે વિશ્વાસ કરી વર્તુ કે. ધણે કુમારો દોગપ પણ
મે સંવારનો શરેવાર મે કીમ્પો દેને મોં કોક દિવસ પણ પોતાની
મીમે સોજાવશે પણ તે વાતુ જેનો વાત્તા રેમી રહેનારો કે. સંવારના
શરેવારથી તરલ અજાણ્યો બનના ધનધર માલક શ્રીની પણ રૂપેતા
કરનારો રહે તે કોટ પાત્રે સારું મર્ચી. માટે તમે સંવારના શરેવાર કીમ્-
કનારા શોજીઓનો મેને વિલાપ કરી આપો. પણ મારી ઉપદેશી
માર્થના છે ! ! !

પ્રકરણ ૧૩ મું.

હાલંટોની સોયતનું માટું પરિણામ.

સ્વપ્ને પણ જેનો સંગ ન યાચ્છે તેવા અથમ દુરાચારી, રોગોપી સહેલા, પૈસાર્યા સુવાર થઈલા, જુગારમાં આગેવાન, ખામત્ર નામથી છોકમાં ઓઢાલાતા, બનોમાં નિદાતા, માયાપે દૂર કરેલા, કોઈ પણ જાતના કૃત્યથી નહિ દરનારા, તથા સંદેહ ધર્મગોના ઘર સમાન પણ હાલંટો પુરુષોની સોયતમાં ધમ્મિલને મૂકવો એ સુરેન્દ્રદત્ત શેઠને કોઈ પણ ઘાતે યોગ્ય લાગ્યું નહિ, પણ રીતોનો રોજનો આગ્રહ અને ધમ્મિલની ધર્મમાં એકાંત નિશ્ચલતા જોઈ ધીજાથી તે કોઈ પણ પ્રકારે મુશ્કેલી (સંસારમાં પડે) તેમ ન હોવાથી યાકીને આશ્વરે અમૃતને બદલે ભૂલમાં હલાહલ વિષ ગ્યાવા માફક દીલગીર ચહેરે સીપાઈ મારફતે તે અથમ દુરાચારીઓને ઘોળાવી તેમને ધમ્મિલને સોંપી સંસારના ચક્રવારમાં વાલેફ કરવા સૂચવ્યું. તેના માટે કોઈ પણ રીતે સંકોચ ન રાખવાની પણ તેણે આજ્ઞા આપી, તથા જોઈતું ધન વાપરવાનો વંદોવસ કર્યો. ભાવતું હતું અને વૈદે આજ્ઞા આપી તેમ આ હાલંટોને કોઈ ઉપાય રાખે તેમ નહોતું. તેમના દર્શનથી પણ લોકોને ત્રાસ થતો. તેવાઓને જ્યારે આવા તથંગર નગરશેઠે માનપૂર્વક ઘોળાવી આમંત્રણ આપી પોતાના બહાલા પુત્રને સોંપ્યો ત્યારે તે અથમોના હૃદયમાં હર્ષની સીમા નહોતી. તેઓએ શેઠને પક્ષી સ્વાતરી આપી દીધી કે શેઠજી યાદ રાખો કે અમારી સોયતમાં આવેલો ધમ્મિલ કેવો સંસારી કલ્હામાં તથા ભોગ-વિલાસમાં પ્રવીણ થાય છે, તથા હાથપાવતું તથા ગુરુનું નામ કેતું વિસરી જાય છે તે આપ સાચી રીતે તપાસી અમને સુચી કરજો.

તેઓની સોયતમાં સોંપેલો ધમ્મિલ તેમને કોઈ પણ પ્રકારે ગાંઠે તેમ

नारी नाटकशाळायां तथा नाच मिलावडाओमां मोट्य खर्चें तेने लेइ गया. वेदयाओना के कुलटाओना हावभाव के नाटकना कोमळ वपना स्त्रीनां रुप लीधेला बाळकोना लटकावटका कोइ पण वाते ओछा होता नथी तेषां गमे तैवो पाकट बटनो श्रुत भणेलो ब्रह्मचारी साधु पण कडवा नरकांदि दुर्गतिना विपाकने जाणनारो छतां पण भोज्वाइ जाय. त्यां आ विचारा मोठे गोखी राखेल मुत्रना अर्थने नवो युवान् कोमळ धम्मिल्ल वयां मुधी आवा सासातु स्वर्गनो आभास आपनारां मुखो आगळ घारी राखी शकें? मयय दिवसेन नाटकनी मजाइ हृदयमां रुचि गई एटले उपाश्रयने बदले नाटकशाळास्थान थयुं, साधुने बदले कोमळ वपना बाळको सोवतो यया, मुत्रनां वचनोने बदले तेमनां श्रृंगाररसनां गायनोना पाठ हृदयमां रुचवा लाग्या. त्यांथी जुगार खानुं देखडाव्युं के ज्यां विना महेनते हजारो रुपिया कोई कोई आंख मींचतां अने उघाडतां कमाई जता हता. ज्यारे वेपारमां सवाशेर परसेवो नीकळे पैसो मळतो हतो! त्यांथी वगीचायां अनेक जातनां झाड तथा पक्षीओ तथा वेळो झाडोनी साथे वींटावेली देखाडी खीलेळां कमळवाळी बावडीओ देखाडी. एक बखते वपोरना समये विश्रांति लेवा थाकीने बनस्पति उपर चालवा मांड्या त्यारे तेषां जीव मानता धम्मिल्लने गुरुनुं वचन याद आववाथी पापना टरथी ना पाटी त्यारे पेला दुष्टोए कशुं अरे! पशुसमान बाळक वदेवारथी अजाणपाने धोळे दहाडे ठगवासमान साधु नामथी पूजाता धुताराओए तने टग्यो छे के आपां जीव छे, पाणीमां जीव छे के बापटा भोज्याओ भरमाई तेनी मजाइ लेतां अटकी जाय अने मळेलो मनुष्य जन्म व्यर्थ गुमावी दे पण तुं तो बटो शाणो छे त्यारे कां विचारतो नथी के जीव होय तो शामाटे चोळे नहि? तेष शामाटे भागी न जाय तेष एमां जीवनी शुं खात्री छे अने पाप छेज वयां? ए तो दुनियांमां बंगाल, कायरो, कम अफळना तेंतुं कार्य करी शके नहि त्यारे कहा दे के एमां पाप छे,

तणनी परीसक तरीके नीमवानी गृहना करी के सीनी दृष्टि एक राशुए बेडेला धम्मिल्ल डपर गइ तेने सीए पर्गइ करी परीसक तरीके नीम्पो. सपली कलामा मवीण बेदयानी परीक्षा करनारो धम्मिल्ल पण रीसा करवामां डनरे तेवो न होवारी बेदयाए पण हइ घरार धानु-पना तथा गायन तथा भंगनुं धालुं धनाथी सीने तट्टीन करवा साथे धम्मिल्लने पण आधर्यथी दोहुं धुणावनो तेथी बाट बाट सोलावनो कयो के राताए तेने पास थपली गयी. रजा आपका साथे पुनल्ल द्रव्य इनाममां आपुं हतुं अने तेथी सी संतोष पामनि पोतपोताने स्थानके गया.

आम धन्नेनी मयम ओलखाण अने मीति तथा अरसररस हृद-यमां धोतरी रखापेल्लं यतांज तेना अयम मित्रोए तेने योग्य थप्लो गणी मसंगोपात बेदयाना मोहल्लामां लइ जवा मांढयो. ज्या एक वस्त्र नणगार सजेछी धसंततिलक गोखमां पेदेछी जोइ के त्यां धम्मिल्लनुं चित्त खंचायुं धन्नेनी दृष्टि एक थइ त्यां तेना मित्रो तुर्व तेने छइ गया अने तेना धापनो संदेशो कही काम प्रीटानो अनुभव लेवा तेने सोंपी दीयो तथा जोइना खर्च माटे तेना धाप पासे मगाइवानुं पण साथे गृहवी देइ तेने त्यांज छोटी धम्मिल्लना अयम मित्रो त्यांयी नीकली गया. शेटने तथा शेटाणीने सपली बात कही त्यां धम्मिल्लने रहेछो जोइ सुभद्राने संतोष यपो पण शेट वो मनमां समजतोअ हतो के आ परिणाम सारं देखानुं नयी पण सीनी हउ आगळ कांइ धोलाए तेनुं नहोतुं माटे उपरयी संतोष धनावी पेछा अयम मित्रोने सारी रीते धन आपी संतोष करी खाना कया तथा बेदयाने पण मों मार्गुं द्रव्य मोकलवा मांढयुं.

प्रकरण १४ मुं.

पसंततिलका वेदपानो समागम-मातपित्तानो पभात्ताप.

स्वर्गनाविमान जेवो तेना घरनो ठाठ हतो. मोढेयी मीटुं बोच-
 वामां नोकरो तथा दासीओ चतुर हनी आसनोनी खोट नहोती तेष
 आ वसंततिलका तेने पोतानो राजसमाथो परमउपकारी मानी अं-
 रमां चाहनारी हनी तेमां पण वेदपानी जाति तथा आदरसत्कार तथा
 बोलवाचालवामां सयलुं धम्मिलने आनंददायी यइपइयुं. पथारो पथारो
 आसनने पवित्र करो, मोढी कृपा अमारा जेवा रंको उपर करी अपार
 घरनं पवित्र कर्युं. एम कही सर्वे वाते तेने संतोष पमाडी दास दामी
 समी गयां के तुत वेदयाए तेनी आसनावसना पोताना कोमळ हप्प-
 बडे एवी सफादयी करवा मोढो के अत्यार गुपी ग्रन्थचारी रोअे
 धम्मिल मयमज नरककुंडनी कुरीसमान दुर्गंधिधी भरेली नवे द्वाग्गा
 दुर्गंधीने बहार काहनारी उपरयी शगगार सजेय्यीमां आपानरम्य आ-
 नंद फेळयी पोतानुं सर्वेष पापमाल करनार नरककुरीमां हुण्यो ! अने
 संसारमां अन्यंत मुख्य कहे छे तेनुं पांचे इंद्रोभोना विषयनु मुख अन्धारे
 धम्मिलने नाम थई चुरसुं हुं. गायनमां नंवर परेयो, आंखना कथ-
 क्षमां आगेवान, हास्यममां अदभुत, नाचमां नायिका, अंगनी कोमळ-
 तामां मांमगथी पण अधिक एवी पांचे इंद्रियोना विषयोने अनृष्ट
 वेदया तेनी आशानुमार यथारिधि चालनारी मळी जवारी तेनो दिवम
 अने रात्रि एक शगवारमां पूग थई जता हता, तेम वेदया अंतःकरण्यी
 के बहारयी बारंवार तेने एज मायना करनी हनी के हे मागाथार !
 ओ नवे एक शग पण मागथी विनुर यन्नो तो आ देरमां मारा
 माग नही रहेवाना नथी एम (समती येजो) ! नवी नवी जकनी
 रत्नोमां रंजन करी नवी नवी चानुर्यतामां रसिक करी नरा नरा

प्रश्नोत्तरना गुढ रहस्यना मारिक वचनोधी मनस्वी घनावी उत्तम जातिना फुलना हार गजरायी तथा सुंदर अलंकारोधी तथा नवी नवी जातना रंगरंगित वस्त्रोधी, दासीओधी शणगाराती वेश्या धम्मिल्लने पण तेवो मनमोहन वनावी कोमल वस्त्रोधी तथा कुसुमादिनी सुगंधीधी शोभायमान कोट्या देदीप्पमान पलंगमां ज्यारे तेओ शयन करतां त्यारे साक्षात् देव देवीममान जोडूं जणातां. आम दिवसो, मासो अने वर्षो बीत्यां पण जेम देवलोकमांथी एव भवनां मगांने मळवा जवानी इच्छा छतां पण देवांगनाना मोहथा छुटाय नहि नेम अही वसंततिलकाथी धम्मिल्लनो पटलो गाढ स्नेह थट गयो हनो के एक क्षणपण वस्नेनुं छुटूं पडवुं ते एक बीजाना प्राण जवा जेवुं हनुं !

अदभुत शणगागनुं तथा वेश्याना कुटुंबीओनुं पोषण करवुं तथा भविष्यना स्वर्चनुं पण भेनुं स्वर्च गणी राज आठहत्तार सोनामोहारां ओवा पोसे शेट नरफर्षी आवर्ता हनी. जो के शेट चोकम समजतो हनो के पारुंधन पवित्र धर्म स्थानोमां धर्मना कार्यमांज स्वर्चावुं जोड्ण पण माग प्रवळ पापोदयर्षी मळेल्या कुपुत्र तथा कुभार्याना कदाग्रहथी राखमा ची होमवा माफक अमति पोषण श्रावकने वर्जवानो हुकम बीतगग प्रभुण करवा छतां तेन अणवाल्लेन करवा पडता हनो.

संसारमा माणमन कोट पण प्रकारे मुख नथी जेटल्यां मुख छे ते मयरां मानी लीयेल्या अने कृत्रिम छे अने तेथी माणमन इष्ट चीजनो जेटलो वियाग वाय तटलुं दुःख मानी रायपीट करे छे अने इष्ट चीजना प्राप्ति तथा तेनो मयाग वायम रहे त्या मृथी हरे मानी गर्वमा अने ते बाव्यज कोट भटाय संकाय रागी हरे शोकना कारणे स्थिर रहता हट ना ता वायदा राहता प्राणीआ वातवानमा दुःख मानी रावती. राजाराज नजर पडता दुःखाय ते ! कोट वाटटीनुं दुःख. कोट पुण्ड्र दुःख. कोट रत्न दुःख. कोट तेना वियागनुं दुःख, मानी नरक छेना । राट्टण के पडादण रहताज रहे त तेओने मनोपी

के सुखी करवाने कोई समर्थ नहीं ! कारणके ज्ञानने तैमां कारणभूत मानी लड़प तोपण अर्द्धां सुभद्रा ज्ञानी छतां एण तेने हमणां उय्यां कारणोयी दुःख प्राप्त ययुं हतुं तेथी एम जणाय छे के ज्वांमृषी आत्मामां अभ्यंतर ज्ञान स्थिर ययुं नहीं अने मोहनो फांसो दूर थयो नहीं त्यां मृषी सौ दुःखीज रहेयाना देखाय छे !!!

जो के सुभद्रानी स्थिति सर्वे प्रकारे लोकोने चाइवाजोग हनी कुबेर जेटली रिद्धि लोकमां गणाती. प्राणथी एण अधिक मेम बतावनारो पति हतो. देवकुमार जेवो पुत्र हतो. नोकर चाकर, शरीरे सुंदरता तथा लोकमां मानपानमां कोई प्रकारे कमी नहोतुं तेना पतिनी तथा तेनी भलमनसाइयो हमारो गरीबो तथा श्रीमंतनां कुटुंबो तेने सर्वे प्रकारे संतोष आपवा उत्सुक हतां छतां तेने दुःख प्रथम तो पुत्रने पत्नी साथे उपेक्षा करनारो जोइ दुःख यतुं एण हवे तो वेश्यानीं सुंदरतामां लीन थएलो मावापने मां बताववा जेटली फुरसद लेवाने एण अशक्त थइ पडयो हतो ! आज्ञे आवशे, काल आवशे, परमे आवशे, पखवाडीए आवशे, माहिने आवशे, छ मासे आवशे वरसे आवशे वारतहेवारे आवशे सर्गावहालांना लग्नमां आवशे, नाच तमासा के बीजा कोई जरूरना प्रसंगे एण एकवार आवशे आवशे ने आवशेन, एम मनमां खात्री धरावती आशामांने आशामां बेसी रहेली सुभद्राने वरसो बीतवा छतां एण पुत्रना दर्शननो लाभ दुर्लभ थइ पडयो हतो तेथी अधीरता अने अत्यंत दुःख हृदयमां साळवा लाग्युं हतुं !

जेथी एक दिवस शरम तोडी सुहृदचशेठने सुभद्रा कहेवा लागी ! स्वामिनाथ ! तमे कोई दिवस धम्मिलने बोलावा माटे माणस केम मोकलता नहीं ? जो तमने बहालो होय के न होय ! तोपण मने तो तेना एटलुं दुःख लागे छे के जो तमे ताकीदे नहि बोलावो तो मारो ग थोडा बखतमां तेना वियोगे नीकळी जसे !! शेट मनमां ते नहि आवे एतुं प्रथमथीज जाणतो हतो छतां एण स्त्रीना आग्रहथीज अने

तेने संतोष करवा माटेज बोलावामां मनजावशामां चतुर एवा नोकरोने धम्मिल्लने बोलावया माटे शेडे वसंततिलका वेश्याने त्यां मोकल्या. नि-
मज्जाल्ल नोकरो नुरत त्यां जई धम्मिल्लने एकांतपां बोलावी तेनी
मानाए तथा पिताए कोहलो संदेशो कोहवा तैयार हता पण वेश्यानो
संग छोटवा धम्मिल्ल तैयार नहोतो तेम धम्मिल्लनो संग न छोटवा माटे
क्षणवार बीजा साथे बात करवा देवा वसंततिलका तैयार नहोती !
हवे केवी रीते एकांतमां बात थाय ? तेथी जरम तोडी तेओए धीमेथी
धम्मिल्लने तेना मावापनो संदेशो करी एकवार पण तेमने मळवा सूचव्युं
हजुं. तेओ विचारा कालावाळा करी कोमळ वचनोथी धम्मिल्लने प्रार्थना
करता हता के हे वंयो ! मातपिताथी जगन्मां कोई अधिक नथी तेओ
ए तारा जन्म पहेल्यां पुत्र प्राप्ति माटे केटव्युं कष्ट वेवयुं हजुं ते तथा
गर्भमां धारण करी घाळपणमां उलेरी भणावी गणावी तैयार करी
सेवा करवा योग्य हवे तने कपों छे त्यारे तुं चाकरी करवाने बदले
आवो निर्मोही रई तेओने तदन विसारी मूके ए कोई पण रीते चाहवा
योग्य नथी. तेओ तने बीजुं बंड कहेतां नथी पण एक बखत तारो
मनोहर चहरो तेमने घनावी जेम चंद्रमहारी समुद्रने दर्पवाळो करे छे
तेम तुं पण (तारा मातपिताने दर्शन आपी) सुखी कर ! तारा वियो-
गथी तेओने हृदयमां ग्रीष्मरुनुनो ताप अने आंखमां आंमुधाराथी घर-
साद रात्र दिवस घासी रयो छे अने पाणी खुटवाथी लोही बहेवा
बखत आवी, तेओ अपंग अनाथ बनी गपां छे; माटे तुं करुणा के
भक्ति लावी तेओने दर्शन आप ! आ प्रमाणे घणुं समजाव्या छतां पण
साथे घेठेली सुंदरीना सौमनस्यमां स्थिर थएळा शांत चित्ते साधु माफक
मातपिता उपर पण निःस्नेही रई कोहवा लाग्यो के हुं बंड हाल आवी
शकुं तेम नथी ! छतां पण तेओए आग्रह करवार्थी निर्लेज रई धम्मिल्ले
जणाव्युं के मारा मातापिताने हाथ जोडी विनयथी मारुं कोहेलुं वचन
संभळावजो के निवृत्तिस्थान छोडीने खटपटवाळा मृत्तिस्थानमां कोण

આવવા ઇચ્છે? વઢી ઘાઢપણામાં માતાપિતાના સ્વોઢામાં વેપવાનો અને યુવાવસ્થામાં અર્ધાગનાની સમીપમાં રહેવાનો જે ક્રમ છે તે ક્રમું ઢલુંધન હું વિવેકી યદને કેવી રીતે કરું? માટે તમે કહેનો કે હવે તે વાચતમાં આપે સંતોષી વની ત્યાંજ વેઢે વેઢે મારું દર્શન મારી છેવું!!!

આ સંદેશો આવવાનું શેઢ તો મથમથી જાણતા હતા પણ આશા રાહી વેઢેલી સુમદ્રાને જ્યારે નોકરોણ સુલ્હા અશરે કરું ત્યારે સુમદ્રા પોક મુકીને રઢવા લાગી. મહામહેનતે તેને ધીરજ આપી સમજારી છતાં પણ ન સમજવાથી છેવટે માર્મિક વચનોથી શેઢે સમજાવવા માંડી કે જેને કુદરતથી કે કોઈના કહેવાથી પણ વિવેકદાષ્ટિ ન આવે અને જાણી જોઈને તરસની પીઢામાં વેવકુફ વની પાછા નીકલવાનો રસ્તો શોખા વિના ઢંઢા કુવામાં પઢી દુઃસ પામે તેમાં તેનો અફશોષ કોને આવે? તથા તે દુઃસી થાય તેમાં આશ્વર્ય શું માનવું !

જઢથી માછલું છૂટે, પક્ષી પાંજરામાંથી ડઢી જાય, હાર્થીસાના-માંથી સાંકલ તોઢી હાથી છૂટો થાય પણ સ્ત્રીના મોહમાં ફસેલો યુવાન ઢન્મત્ત કેવી રીતે છૂટી શકે ! જેઓ મવિષ્યના દુઃસનો વિચાર કર્યા વિના મોહાંધ થાય છે તે સોમિલ બ્રાહ્મણની માફક દુઃસ પામે છે !!!

પ્રકરણ ૨૫ મું.

પુત્રદર્શનની ચિંતામાંજ માતપિતાનું પરલોકગમન.

કોણક સન્નિવેશમાં સોમિલ નામનો ઘાલણ માવાપ નાનવળમાં મરી જવાથી અનાથ તરીકે લોકોથી ઉછેરાયો હતો તથા જનોઈ આદિ-નો સંસ્કાર કરાઈ થોડું ઘણું મળતાં એક સામાન્ય સ્થિતિની સ્ત્રી સાથે લગ્નથી જોડાયો હતો પણ સ્ત્રી પેર આવતાં પુત્ર પુત્રી આદિ કુટુંબ વધવાથી સંતોષી થતાં થોડું ઘણું ધન પણ પ્રાપ્ત કરીશું હતું ત્યારે એક વચન વિચારવા લાગ્યો કે મનુષ્ય જન્મ અને જર પ્રાપ્ત થયાં છે તો તેનાથી વંદ પળ પરમાર્થ સાધન કરું તો ઠીક ! અને તેથી મારું નામ પણ રહેશે ! તેમ ધારીને તેણે જાત મહેનત લડને નાનું પણ મુંદર સરો-વર થોડા દ્રવ્યથી વંધાવ્યું અને છાંયમાં લોકો વિશ્રામ લે માટે આજુ-ઘાજુ શાહો પણ રોપ્યાં અને લોકોને તથા પોતાને ભક્તિ કરવા માટે પોતાની રૂદ્રદેવની મૂર્તિ પણ દેવું બનાવી સ્થાપન કરી હતી.

ફૂલનાં શાહોથી ઉતરેલાં મુંદર ફૂલોવટે દેવને પૂજવા છતાં તેને તે પજારી સંતોષ ન થવાથી દિવસ લોકોની રુદિ અંગીકાર કરી દેવને પ્રતન કરવા વાર્ષિક પર્વમાં એક એક ચકરાનું ચલિદાન પણ દેવા લાગ્યો. અજ્ઞાન અને મોહમાં અંધ ચલ્યાને જોવાની દયા વળી હોય ? આવા ધર્મના ઘાને પાવના કરવાથી મરતો વચ્ચે અશુભ વ્યાપારથી આર્તધ્યાનમાં મરી રાત્ર પરિણામે તેજ વશુ યોનિમાં ચક્રારાણે અવતાર લીધો. વિચારા તેના અજ્ઞાન પુત્રો પિતાની દેશ્વાદેશ્વી તેની ચાલ પ્રમાણે દર વરસે એક એક ચક્રો હોમી પિતૃ હસ્તિ કરતા હતા. ઉપારે એક વચન વાર્ષિક તિથિ પરતો શોધવા ગયા ત્યારે તેજ દાયમાં આધ્યાત્મ તેને હોમવા ઉપારે દોરંટ વાર્ષિક પર આગળ લાવ્યા ત્યારે પોતાનું ઘર દેહી ઉઠાવો (વિશેષ વિચાર) કરતાં ચક્રાને પૂર્વમ્મ દેશ્વાથી પોતાનું મૃત્યુ દેહી કરીને ચલિદાનમાં નાંગવા લેઈ જતાં

રસ્તામાં ઘે ઘે કરતો હતો તથા જવાને નાચુશ થઈ વધુ જોરથી તેના ગળાનું દોરડું લેંચાતાં તે ગ્રાસ ન રહ્યાં શક્યાર્થી. વ્યારે પોકાર કરી રહ્યા લાગ્યો હતો, વ્યારે તેના અધમ પુત્રો અનેક પ્રકારે આનંદમાં આવી વાર્જીશ્ર વગાડતા હતા અને સ્ત્રીઓ મધુર સ્વરે તેના આગળ ગીતો ગાતી હતી. વકરાનો અતિશે કઢકઢાટ જોઈ સૌને દયા આવે તોપણ બ્રાહ્મણના નિર્દય પુત્રો છોડે તેવા નહોતા; તેથી એક મુનિ જેઓ અર્તાંદ્રિય જ્ઞાની હોવાથી વકરાને સંતોષ કરવા મધુર સ્વરે બોલ્યા કે હે વકરા ! તે હાથે તઢાવ બંધાવ્યું, હાથે દેવ પથરાવ્યા, હાથે વકરો ઘડાવવાનું વચ્ચાંઓને દેલાડયું તો હવે તારો વારો આવતાં હોમમાં હોમાતાં રહે છે શાના માટે ? તારો દોષ કાં વિચારતો નથી ? આટલું સાંભળી વકરો શાંત થઈ ગયો અને સીધો સીધો ચાલવા લાગ્યો તેથી આશ્ચર્ય પામેલા બ્રાહ્મણ પુત્રો તે મુનિવરની પાસે જઈ પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા કે હે પ્રભો ! તમે આ વકરાને શું સમજાવ્યું કે જેથી તે ઘરાડા પાડતો બંધ થઈ ગયો ? મુનિવર સ્વરી વાત કહેતાં એકદમ કોપાયમાન થયેલા બ્રાહ્મણના પુત્રો તેનો તિરસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યા કે તેની ગ્વાત્રી શું ? ત્યારે મુનિવરે વકરાએ પૂર્વે બ્રાહ્મણના ભવમાં દાટેલું ધન છે તે કાઢી આપેથી તમારે સત્ય માનવું તેથી તે આશ્ચર્ય જોવા હોમ પડતો મૂકી સઘળા ઘેર ગયા અને વકરાને આગળ કરવાથી તેને દાટેલું ધન કાઢી આપ્યું.

આ સાક્ષાત્ દાખલાથી પોતાનો બાપ વકરાને જાણી મૂકી દર્દી પોતાની તેવી અધમસ્થિતિ ન થાય માટે તે મુનિવરના ચરણકમળને સેવી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા કે હે ગુરુવર્ય ! અમારા જેવા અજ્ઞાન અંધ-કારવડે સંસાર સમુદ્રમાં આથટી નવાં નવાં પાપ કરી ભવભ્રમણ કરીએ છીએ તેનો તમે ઉદ્ધાર કરો. ત્યારે મુનિવરે તેમને જીવદયા, સત્યભાષા, ચોરી નિપેધ, બ્રહ્મચર્ય, પરિગ્રહનું પચ્ચાણ એવો સર્વ ધિરતિનો તથા ગૃહસ્થનો ધર્મ સમજાવ્યો. યથાર્શાક્ત આદરી તેઓ પોતાના સ્થળે ગયા.

आ दृष्टांतही घम्मिलनो बाप तेनी माताने समजाववा लाग्यो के जेम सोमिल ब्राह्मणे अज्ञानतायी होम शरु कर्यो तो पोताने होमावा बावत आण्यो; तेम बहुनी दया लावी अज्ञानतायी भविष्यनो विचार न करतां वदेवार शीखववा अपर्म सोचतीओ मारफते वेष्टाने त्यां मोकल्यो तो हवे ते तेमांज लीन रई त्यां गृद्ध रई तेने दर्शन देवा पण इच्छतो नथो तो सेवानी आशा तो शा माटे राखवी जोइए? माटे तारां कर्या तुंज भोगव अने शोक करवो मुकी धर्मध्यान कर के सद्गति मळे!!!

मुभद्राने चारंवार शेट ठपको आपता तेयी ते एक बावत कहेवा लागी के हे माणसिप! तमे कहो छो ते सत्य छे छतां पण माणसनी बुद्धि काई पण काम करती नथी. चारंवार नशीब आवी माणसने पूर्व घनावी चारंवार पश्चात्ताप करावे छे तेना उपर शिव ब्राह्मणनुं दृष्टांत विचारवा जोग छे!!!

सर्वे जातनी औपधिने उत्पन्न करनारा भगव देशमां मुग्राम नामे सुंदर गाम हतु. जेना रहेवासीओ धनबडे शहरना धनिकोने पण हिसाब-मां गणता नहोता. आवी त्यां रिद्धि सर्वना परमां हती छतां पूर्वना अशुभ कर्मना उदयथी त्यां शिव नामनो ब्राह्मण अति दुःखी अने दरिद्रतायी दिवसो गुजारतो हवो. नानपणमां मातापिता मरी जवाथी सयष्टे तेने जातेज कार्य करवुं पडनुं तेयी एक वगव लकडां लेवा माटे जंगलमां बनचर माफक भयनां कोइ योगी मटो आण्यो. योगीनी तेनखी मुद्रा जोइ तेना मनमां आल्हाद यवो के आ प्रभाविक पुरुषने जो सेवा करी मसन्न करुं तो मारुं दारिद्र जरूर दूर रई जशे? एम धारीने निरंतर ते ब्राह्मण ते योगीनी पर्युपासना करवा लाग्यो. योगिए पण तेने योग्य जाणां सुवर्ण घनावानी रसकुंपिका घनाववी योग्य धारीने वयुं के हे शिव! तुं एक पाढानुं पुछ लावी तेने निरंतर तेजमां षोड्डी मूकववा मूचव्युं. ते प्रमाणे भित्ता मागी तेनुं नीच कार्य पण ते ब्राह्मणे सुवर्णना लोभे कर्युं. ज्यारे मसाल योग्य ते तयार वयुं तयारे योगिए

तेना उपर दया लावी कयुं के हे वत्स ! तैयार या ! हुं तने घनेह जेवो थोडा काळमां घनवान् घनावी दउं ! एम तेने साथे लेइ आवी ओळंगी पहाडनी गुफा शोधी तेमां पेसीने चालतां शरीर पत्थर साथे घसडावाथी लोही नीकळवा लाग्युं, पगनी ठोकरो खावा लाग्यो अनं कोइ कोइ जग्याए अंधाहं आवतां साथे राखेली मसाल सज्जगानी चालता. तेओ जेम माताना उदरमांथी महामहेनते बहार नीकळे तेम साप विगेरे शैरी पशु तथा साप विगेरेनां कष्ट सहीने मेदानमां आव्या जेमां एक सुंदर दीपतुं देहं देखीने तेओ अतिशे आनंद पाप्प्या. त्यां योगिए ब्राह्मणने कयुं के तुं आ मंदिरमां रहेली सिद्धेश्वरी देवीने प्रसन्न करीने आ रसकुंपिकामार्थी रस लेइ तारा मनोरथने पूर्ण करजे!!! ब्राह्मण पण उल्लासमां आवी नजीकमांथी फल तोडी लावी देवीने पूजीने तेने नवा श्लोकोवडे स्तवीने प्रसन्न करतां साक्षात् देवी प्रगट थई कहेवा लागी के हे विम ! हुं तने प्रसन्न थई छुं माटे वस्त्रभर ! तने कांड आधुं ! चंचळ चित्तवाळा ब्राह्मणे वस्त्रनो छेडो घरतां मूठी-भर जब देवीए नांख्या ! आ जोई आटलुं कष्ट बेठीने आवेला ब्राह्मणने ज्यारे देवीए फक्त मूठीभर जब आप्या त्यारे तेनी धीरता जती रही अने पोताना जातिस्वभाव प्रमाणे कोपायमान थई जवने पाछा फेंकी देतो घोट्यो के हे देवि ! हुं आटलुं बहु कष्ट बेठीने अही आव्यो अने साक्षात् तुं प्रसन्न थएली छतां फक्त क्रपणनी माफक मूठीभर जब आधी संतोष करवा चाहे छे ? ते करतां तो मारी हमेशनी शोळी गाममां मागी फरवानी सारी के जेमां सामान्य लोको पण आखा दिवसनुं अनाज पकं करी आपे छे. माटे कहेवत छे के देव तो दूरथीज रळीयामणा छे ते सत्य जणाय छे माटे रस विनाना लुखा जब तमारी पासेज कायम रहो एम कही फेंकी दीधा तेथी देवी कोपायमान थई तेने हाथमां झाली पत्थरना टुकडा माफक दूर फेंकी दीधो. आंख भांभी उंचाडे तेदलीवारमां ते ब्राह्मण एक भरजंगलमां आवी पड्यो ! अने नतो देवी के नतो योगी जोवाथी पोतानां कपडां तपासतां कैद-

अक बोटेला अर जोषा. ते दक्षम आतिना पुवर्णना चकचकीत जोई
 गद्यन तो एकदम पद्याताप करवा लाग्यो के अररे ! हू केवो कमधोग्य
 के दारिद्र्ये दहन करवामा वक्षम जाननी उवाळा माफक आ
 वर्ण चकचकीत अर मळबा छता पण ये माहक देखीने निंदी कोषा-
 मान करी आपेला घनने पेंकी देई आवा भयंकर अरण्या देवीवदे
 कतायो हू माटे मन निर्भोगीने धर्णनुं दारण हो एम विववता चान्यो
 यां कोस कोदाळापी खणावानां अवाज यतो जोई ते तरफ गयो.
 मनी बात सांभळी पोते पण कोस कोदाळा पासे रेवेल पुवर्णना
 कर्वा स्त्रीद करी शोदवा लाग्यो अने केटलाक दिवसे भागे आवेला
 रस्तोने पोटीमां बांधी केटलाक सोबतीओ साथे घर तरफ आववा
 तीकळ्यो. केटलोक रस्तो कापी एक अटवीमां आवतां त्यां निर्भय धई
 पुतो. ते पुतेला द्राघणनी लाहनी पोटी जाणी सेई एक बांदरे
 रस्तो एकट्यो. ते समये द्राघण जायत धई सोबतीने जगादतो पोकार
 करवा लाग्यो ! त्यारे सोबतीओ जाग्या अने द्राघणनी करुणा लावी
 तयळा बांदराने एकटवा दोह्या, पण न मळबायी रोता द्राघणने
 तेओए दिलासो आपी मागळ चलाव्यो, अने घेर आवतां निर्भोगीमां
 शिरोमणी पोताने मानतो तथा अनिष्ट हन्या करनारा जेवा मलिन
 मुखवाळो बनी निरंतर हायपीट घेर आवीने करवा लाग्यो तथा गामना
 धणीने खबर पडतां तेनुं दुःख दूर करवा रोहिणी गाय तथा उत्तम
 जालि आप्यां. ते द्राघणने तेथी रडवानुं बंध करी वर्षाक्रानुमां सारी
 जमीनमां जालिने बाध्या. तेम रोहिणी गाय पण गर्भवाळी धई तेवामां
 भिस्ता मागवानुं मोटुं कोई पर्व आववायी पोतानुं छनुं घन ओकरा,
 छोकरीने सोपीने पोते भिस्ता लेवा नर्जाकना गामोमां करवा गयो.
 अही चंखवा तयार धाय ते पदेळां नाटकीआओनुं टोळुं आय्युं. तेमणे
 गामना समूहने प्रसन्न करवायी तेओए एट्युं वयुं घन आप्युं के तेओ
 खुश खुश धई गयो. आवी रीते तेमनी घन मेळववानी, खेल करवानी
 कळा जोईने सोमदेव नामनो ते द्राघणनो पुत्र विचार करवा लाग्यो

એ દયા ભાવીને વધાસિય થનેની ધાત સંધ્યાનો, ત્યારે તિવપ્રાપ્તને
 નિર ગાય પુષ અને પુરી મપટું મુમ ધણું મોદ પરમાં કોડ દિવામાં
 રથ દેનાર ન દોચાથી તથા પોતાનો મુર્ચનાથી પાટોથી ન રસ માટે
 જંગલમાં જાને પોતેપોક રટવા ભાગ્યો. એવામાં તેના પુણ્યોદયથી ત્યાં
 કોતરસમાં મદ્ર અને કરળાના સાગર વચ્ચે મળ્યજનોને મદુપદેશવરે
 મારનારા મુનિગગને જોડ નમસ્કાર કર્યો, ત્યારે મુનિચરે તેનું દુઃખનું
 કારણ પૂછતાં તેણે પોતાની રિયતિ જણાવી. તે સમયે તે મુનિરાજે તરે
 વ્યાધિને નાશ કરનારી અમૃતસવાન શાળી સંધ્યાની કે દે મદ્ર !
 લક્ષ્મી ચોની ! પુષ પુષી ચોની ! ચોનું પર ! પ હું સારી રીતે વિચારી
 છે ? આ જીવે અનેક જન્મ મર્ણ કરી એવાં વેટલાં મેલવી તે મુર્ચને
 પોતે પાલ્યાં ગયો છે અને પાલ્યાં મરો ! માટે જન્મારો વ્યથે ન
 કરતાં નિધજી છુલને આપનારા વચા તિવપદને મેલવવા તિનરાજે
 માપેલ્યા ધર્મનું સેવન કર. યાકો અનિધિત્ સંવંધ પરાવનારા લક્ષ્મી
 પુષાદિમાં જે મેષ ધારણ કર્યો તે આકટાને કે ધંતુરાને ચલ્લટસ
 માની તેનાથી રૂચિત ફલ માગવાની રૂચી રાખવા જેવી મૂર્ચાદ
 સિવાય કીર્તુ તેમાં કંઈ દેખાતું નથી ! ! !

જ્યાં મુર્ચી અજ્ઞાન છે ત્યાં મુર્ચીજ તેવા દેહોના રમણિક પદા-
 ર્થમાં મોદ ઉત્પન્ન થાય છે અને મોદમાં મુંઝાવલો તેની ભૂષામાં રાત્ર-
 દિવસ ચિંતવન કરે છે અને તેવા અનુકૂળ પદાર્થો પ્રાપ્ત કરવા અનેક
 પ્રકારનાં યોગ્ય અયોગ્ય કાર્ય કરે છે, દેશવર મટકે છે, કુટુંબ કબી-
 લાને છોટે છે તોપણ નિર્ભાગીને પૂર્વના પુણ્ય વિના લક્ષ્મી મળવી
 દુર્લભ થાય છે અને કદાચ કોઈ ઘસત થોડો ઘણી પ્રાપ્ત થાય તો
 પાછી ગમે તેમ ગુમાવી વધાનાવ કરાવે છે. તેમજ લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થવા પછી
 પણ સગાંવદાલાંનો સંપોગ નિરંતર રહેવો તે પણ દુર્લભ છે, તેમને કાયમ
 રાખવા પહોંચાડેલી મુદ્ધિ પણ નિષ્ફળ જાય છે અને આજે કર્મ
 આવી ઉમું રહે છે અને તેના માટે આ દાષીનો દટાંત દ્રવ્યમાં વિચાર.

जनां ते श्रेण्यां विन्द्य नाहंज धारेतुं स्वर्गं करी दीयुं ते. अने एकेना मनोरथ पूर्ण यवा दीधा नहीं मोटे सने खरेखर बिचारज छे । आ दृष्टानथी वैराग्य पायी संसारनुं स्वर्ग स्वरूप समजो शिवमाश्रणे शिव-पदनुं स्वर्ग सुख प्राप्त करवाने मुनिवरना चरणनुं शरण करी चरण (पारित्र) ने अर्गाकार कर्युं.

सुभद्रार आ कया कहनि पतिनं कर्युं के कहो स्वामिनाथ ! माणसनी अफल शुं काम लागे ! ज्यां होय त्यां नदीविज दगो दे छे त्यां कोने टपको आधीए !

आ प्रमाणे पाछली अवस्थामां अनेक प्रकारनी संपदाओ छतां पुत्रना विपोगना दुःखथी ते सुखी जोड़ुं पण दुःखी बनीने निरंतर परस्पर दिलामो आपवा नबी नबी शर्त्ताओ कहनि दिवम गुमास्तां हतां पण अंदरनी पुत्रप्रेमनी चिंताए हृदयना मस्तिने चिंतानी अग्रिए शोसी नांखवाधी ते दबधी बज्जेला वृक्ष समान देखानां हतां अथवा कीटाए अंदर रहीने कोरी स्वाधेला चीभटा समान सन्व रहीत थप्लां देखानां हतां. जेप धुणनो कीटां लाकटाने बहाग्यी मार्गं राखी तेपण अंदरथी पोवळ बनवै तेम ते धणीधणीआणी उपरथी लोकलज्जाए धिए राखवा छतां पण हृदयना निःशामाधी निरंतर दुःखी रही हाडना खोखां जेवां मांसगहित बनवा मांइयां हतां. निरंतर आंसनी धारा घेहेनागी तेमनी आंखो हती अने लोकमां तेमना बहू मानधी घणे टेकाणे शुभ प्रसंगोमा जवुं पडनुं के घर दुकाननो मोटा बहीबट चला-घनां नांकरचाकर मिथी कृदुंर्यथी बोलतां के गमन आगपन कगनां ते सघटुं बेभानपणे पटले पर्वना संस्कारथी पतलांओ जेवी चेष्टा करे तेम कगनां हतां.

आपवानना अन्वैत पापथी दर्शन तेओए आयुपनी दोरी टकारी राखी हती छतां अंतरमां जाववानां जग पण उन्छा नहोनी. हमेशां एज उदगार तेमना अंतःकरणमार्थी नांकलवा हता के हे भ्रमिल ! हे बहाला ! नुं आव ! आव ! नुं नाग दृढ मानापितानी सेवा कर-

प्रकरण १६. मुं.

घनहीन सती यशोमतिनो पीयर निवास.

मुंदर शहरना मध्यभागयां हजारो माणसोने निरंतर अवाता दानधी कौन्याहल मची रहेला चोकर्या राजमहेलनो बरोबर सोमता घरमां सैकडो माणसोनुं ज्यां बेपारना कारणे आववुं थनुं अने देवमंदिर माफक जुदी जुदी जातना बार्नीशो बागना अने ते सांभळवा लोकोनी ठठ जामनी. सगां मित्रो नातिना रोजना शुभ कार्यना महोत्सवना आप्रमणार्थी घर देदीप्यमान त्यागनुं. प्रसंगोपात धार्मिक क्रियाना दद्यापन (उजमणां) प्रभावना धर्मरात्रि नागरण थर्ता ज्यां लोकोनी यथारे आवजायी चारे वाजु शहर करतां अधिक मकाश रात्रीए रहेतो. अने विद्वानो पोतानी विद्याकळाने घतावी शेठजीनी हाजरीमां हाजर यथा तेमने एक पली एक मुलाकातनो लाभ केटली महंनने मळतो त्यां अरण्य जंगल जेवो उज्जड घरनो शांत भाग अने अंदरयी अव्य-वस्थित भागेतुं तुटेतुं सपटुं जोइ अंदर पेठेली दासीने हृदयमां अनेक विचार धवा त्याग्या के शुं हुं घर भूली हुं? के लोकोए मारी मझरी करी घर बीजुं बतार्थुं छे के देवताए चमत्कार बतार्थो छे के हुं लंघमां स्वप्न जोउं हुं. के जे शेठ जगन्मां बिल्यात थपलो हतो जेने त्यांयी रकमबंध मोहोरोज मारी मालिक वेश्याने-त्यां हजुं पण चाली आवे छे तेना घरमां आवो देखाव होयन केम ! माणस पण नथी के कोइने पृछी खुलासो मेळवुं. आवा अजाण्या मागेला तुटेला घरमां पेसतां कदाच अंदर दबाइतो नहि जाउं ! अथवा घूतने भ्रमण कर-वाना स्थानमां पेसवायी घेली नहीं थइ जाउं अथवा बरसादमां पडेल पाणीयी उगेली बेलांयी ग्वाढामां के कुचामां सपडाइ नहि जाउं ? आजुवाजु मोटां पडेल देवतातां दरयी बखते कोई उपर पग आवतां साप विगेरेतो नहि करडे ! अंदर कोइ जग्ये भीतोमां उगेला घासने

મંગાવી લીધેલું દોઢાધી ઘરમાં સ્થાવાનું પણ હવે રહ્યું નથી. છતાં પણ તું આવી વધામણી લાવેલી ઉદાસ ચેહરે પાછી જાય તે કરતાં આ પતિ વિયોગે અંગના ચોનારૂપ થતાં આશ્રૂપણો લેની જા ! એમ કહી સૌભાગ્યના ચિન્હરૂપ યયોચિત અલ્પ અલંકાર રાखी बाकीना दासीने स्वाधिन करी दीया. અંગમાંથી આશ્રૂપણ ઉતારતાં પતિના વિરહના દુઃસ્વપ્ની આંધુ પાડતી અવઢાના કરુણાજનક દેસાવધી દાસીનું પણ હૈયું ભરાઈ આવ્યું હતું પણ અઢાના હુકમ અણચાલતે હૃદયમાં વિચારી ધૈર્ય લાવી ધનને વદલે દાગીનાને લેઈ વસ્ત્રમાં પોટલું બાંધી આવી તેથી ઉદાસ ચેહરે ધીમે ધીમે નીકળી પોતાના ઘેરે આવી અઢાને દાગીના અર્પણ કર્યા ! ! !

અઢાણ દાગીના જોતાંજ ધમ્મિચ્છત્રી નિર્ધનતાનું તથા દુઃસ્વી માતાપિતાના સ્વર્ગવાસનું જાણી લીધું હતું અને દાસીએ જ્યારે સઘઢી હકીકત વિસ્તારથી કહી અને યશોમતીએ પતિના નામથી સુરવાન થઈ દાગીના અર્પણ કર્યાનું સાંમઢ્યું કે તે અઢા પણ તેના શ્રેષ્ઠ ચરિત્રથી આશ્રય પામી યશોમતીની સ્તુતિ કરવા મંદી ! અહો ! જગત્ને વિષે હતું પણ સતિરત્નો વિદ્યમાન છે કે જે આવા અધમ દુરાચારી ઘરને પાયમાલ કરનાર પરણેલી પત્નીનું સ્વપ્નમાં પણ નામ ન છેનાર અને પરણીનેજ વિમુક્ત થણ્યા એવા પતિના નામથી પણ સંતોષ પામી તેને પોતાના ભરણપોષણ રૂપ દાગીનાને પણ નિર્માલ્ય નકામા ગણી પતિને મોઢાથી આપે છે ધન્ય છે તે સતિને ! તેના અને મારામાં કેટલો ફેર છે ! વપાં તે વલ્લવેલી અને વપાં હું ચોરદી ! વપાં તે સતિમાં શિરોમણિ અને વપાં હું કુલટાઓમાં કલંકિત આ પ્રમાણે કટોર હૃદયવાઢી હું તેને પણ જે પોતાના શ્રેષ્ઠ વર્તનવઢે કોમઢ્ઢ હૃદયરાઢી બનાવે છે તે સતિ જગત્માં જયવંતી થવો.

આવી સતિના ભરણપોષણ રૂપ અલંકારને હું કેવી રીતે અંગીકાર કરું. ચેરેચર તે સતિના નિર્માલ્યને જો હું અદોષ તો પણ મહા-

પાતક મને લાગશે માટે વહેતર છે કે તેના અહંકારતેનેજ પાછા સોંપાતું. અરેરે પણ હું ભૂલો આવો સતિને અમૂલ્ય રત્નોવડે પણ પૂજીપતો ઓઢું છે માટે ચાલ હું પણ તેવો થોડો લાભ પણ કાં ન લઉં ! એમ વિચારી દાસીને તે પોટલું પાછું સોંપવા સાથે ધમ્મિકની પૂર્વે આવેલી સોના-મોઢોરોમાંથી આઠહજાર તેના ગુજરાન માટે યશોમતીને પાછી મોકલાતી કે જેથી તે સતિને પોતાનું પોષણ કરવા અંગના અમૂલ્ય દાગીનાને નિર્માલ્ય ગણીને પતિ જીવતાં વેચવા ન પડે ! દાસીને પણ વેશ્યાના આવા ઉદાર સ્વભાવથી આશ્ચર્ય સાથે અત્યંત આનંદ થયો અને પત્નીને પાંલો માફક ગતિમાં વેગ મઢવાથી દાસી દોડતી દોડતી જઈ યશો-મતીને નમીને તેના દાગીના અઘ્ઘાની સ્તુતિ સંમઢાવીને પાછા આપ્યા. યશોમતી પણ તેને ચમત્કારિક જાણીને પાછા ગ્રહણ કરી છીંપા. કારણકે વેશ્યાને ત્યાં ગપેલું દ્રવ્ય આ પ્રથમજ પાછું આવ્યું હતું.

દાસી દાગીના લાવી ત્યારે પ્રથમ કિંચિત્ સંતોષ થયો પણ દાસીના જવા પછી દાગીના પાછા આવતાં દાસી પણ સ્વસ્થ થઈ તેના પતિની ઉપેક્ષા સંરંધી સંમઢાવતાં તેને પાછો અત્યંત શોક થયો અને મનમાં વિચારવા લાગી કે હે સ્વામિનાથ ! મેં હું પૂર્વે પાપ કર્યો છે કે છતે પતિ પણ અને શહેરમાં વિચમાન છતાં પણ હું આવું અસદ્દુઃખ દુઃખમાં રીંવાતી દીન બનીને સહન કરું છું ! હજુ ત્યાં આવીને પણ તમને પાછા લાવવાને સમર્થ છતાં પણ લાચાર છું કે લોકઝઙાને તથા સતિ ધર્મને વાથ લાગે માટે આવવા અશક્ત બની ગઈ છું ! સ્વેચ્છા તમારો દોષ જરા પણ નથી કારણકે મારા પૂર્વના પાપના ઉદ્ધવથી છેવે જ્ઞાને પણ તમે મારું દુઃખ જાળવા અશક્ત છો ! એમ બારંબાર વિચારતી ઘરમાં રહેવાથી વિશેષ દીલગીરી થવાથી અને પતિની આવવાનો આશા રહે નિષ્કલ્લ યદ્ જવાથી તુટેલા ઘરને વેચીને સંતારના મુશ્કેલી આશાને સર્વથી મુક્તીને ધમ્મિકના વડીલોના નામને ધર્યાં પણ રહિત કરીને પીયરમાં ચાલી ગઈ અવઢાનો ઘોંઝો આપાર શું રોવ.

પ્રકરણ ૧૭ મું.

અવતાર પંક્તી દીધેલો ધમ્મિલ.

પાણેલી મેઘદા પ્રાણાંત કષ્ટ આવે તોપણ પતિ કનરથી મેઘ
ઓછાં કરતી નથી પણ પૈમાની દ્રાહક પરી વેળ્યા દામ પાંચે ત્યાં
છુપીત કામ સામે છે પણ વેળ્યાનો જાતિની કુદૃષ્ટિ જેને છાગી નથી
પરી સમંતનિલકા પરણેલા પતિ સાપક ધમ્મિલને સ્વરા માવથી ચરાતી
જોડ અકાને હૃદયમાં અતિથિ સંભાવ થયો. તેને એક સ્વને સારજી હૃદ-
યવાર્ડી સમંતનિલકાને સમતાણું કે આ ધમ્મિલ પનથી રહિત થઈ
છે માટે મેંને કોઈ પણ મકારે અહીંથી રસ્તો પહોંચવો જોઈએ કારણ
કે કુલાંગના (પાણેલી) પળાંગના (પૈમાની વેષાપરી) માં એક
જણાવત છે કે એક તો ગ્રીષ્મ રોપ ત્યાં સુધી ધનવાન કે નિર્ધનને પતિ
તરિંગ સ્વીકારી ગ્રીષ્મી સુધી તેના પરણેલા પતિની સ્વરા માવથી
માવરી વરે છે અને પળાંગના તો ગ્યાંગુધી નાણું આવે ત્યાં સુધી
પતિ અને દ્રવ્ય આપતો સંપ વટે કે “ મેં ન હોય રતિ ” મુર્ત રસ્તો
વકટાવરો વટે ! મું હજી દુનિયાના વિચારથી અજાણી છે માટે આવા
નિર્ધન થયેલા નિર્માણ્ય ઉપર મેં ધારીને ગાંડી થી ગઈ છે. અત્યાર
સુધી આ વિચારી સમંતનિલકા પોતાની અથા (માતા) તરફથી
કરી પણ આવું કટું ક્ષત્ર માંમઢતી નહોતી તેમ પોતે પણ વિનય
સાચથી સામું કોઈની નહોતી પણ પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ અધિક
મિય અને ગુણવાન ધમ્મિલને જુદો પાડવા ફરજ પાડવાથી તેને નમ્-
તાથી કરું કે માતા મું હૃદાવસ્થાને સીધે ગાંડી તો નથી થઈ કે આવા
રપમાં કામદેવ, વિવેકમાં દ્રામ્યતિ, અને ગંભીરતામાં સમુદ્ર સરસ્વો અને
સદાસ્તામાં મેં સમ્મા ધમ્મિલથી મને જુદી પાડવા ચાંચે છે ! તેનામાં
અનેક ગુણો છતાં ગુનાદ વિના કેવી રીતે મારે કાઢી મુકવો ? કારણ

કે ધન કરતાં પણ ગુણો ગુણીને વધારે પ્રિય હોય છે ! આટલું
 હોતું ધન તને આપ્યા છતાં પણ શું તારી તૃપ્તિ મટી નથી અને
 ધન આપનારને હું દગો દેઈ કાઢી મુંઝું તો પછી કુતરા કરતાં
 વધારે નિમકહરારામ કહેવાડું ! કારણકે કુતરો રોટલી
 નિમકહલાલીથી ચાકરી કરે છે ત્યારે જણે તો પોતાના ધન સાથે
 સર્વસ્વ મને અર્પણ કરી દીધું છે ! આ પ્રમાણે થંનેને નિરંતર ઘણો
 હેશ થવા લાગ્યો વસંતતિલકા તેના ગુણોથી રંજિત થઈ રાખવા માગતી
 હતી ત્યારે તેની અકા નિર્ધનને કોઈ પણ રીતે ઘરમાંથી કાઢવા તૈયાર
 થઈ હતી અને અકાએ તેટલા માટે વસંતતિલકા કંઈ પણ વસ્તુ જો
 અકા પાસે માગે તો શેરડીને ઘડલે કુચા, તલને ઘડલે સ્વોલ, રંગે
 ઘડલે રસ, નીચોબેલાં ઘોયાં આપવાથી વસંતતિલકા સ્વીકારીને માતાને
 ટપકો આપવા જતાં અકા કહેતી કે નિરસ પતિને જે અંગીકાર
 તેને નિરસ વસ્તુ મલ્લવાની અને જો સરસ વસ્તુ જોઈએ તો સરસ
 (ધનવાન) પતિને અંગીકાર કરવો જોઈએ ત્યારે વસંતતિલકાએ સંપ-
 લાવવા માંડ્યું કે જે દુદ્ધા ! સાઠી ને શુદ્ધિ નાઠી તેમ હવે તારી અકલ
 ગુપ્ત થવા આવી છે કે કુચા જેવી વસ્તુમાં પણ કેયો ગુણ છે તે જા
 કુચાના સ્વારમાંથી સાથે માફક કપડાં જોવાય છે સ્વોલ દોરને સ્વ-
 દાવવાથી પશુ દૂધ આપે છે, અને યોયાવહે દીવા કરવાથી છાલરંગનો
 પ્રકાશ પડે છે માટે આવી નિરસ વસ્તુનો પણ યથાપોગ્ય ઉપયોગ કર-
 વાથી મોટો લાભ આપે છે માટે મારો નિર્ધન પતિ પણ તેના ધીજા
 ઉત્તમ ગુણોથી મને વધારે કામ લાગે તેમ છે માટે હું તેને મુકી દેવા
 चाहती नहीं ! આ પ્રમાણે માતાપુત્રીને વારંવાર સંવાદ થવા છતાં
 પણ અકાની ઇચ્છા પાર પડી નહિ ! તેમ વસંતતિલકાએ ધમ્મિલને
 કાઢ્યો નહિ !

વેશ્યાઓને કમાનારો પુરુષ ઘરમાં હોતો નથી તેમને બાહ્ય આદ-
 શર રાખવામાં મોટું સ્વર્ચ રાખવું પડે છે અને ધમ્મિલના વાપે પૂર્વે

દજારો મોહરો મોકલેલી દોવાયી વસંતતિલકા તથા ધમ્મિલનો ઠાઠ
 વગર રાજ્યે રાણી અને રાજા જેવો હતો અને રોજ ચાલુ આવક દોવાયી
 અઢાપ પળ તેમને સ્વર્ચ કરવા દેવામાં વાંધો કાઢ્યો નહોતો પણ તેથી
 સ્વર્ચ દીનપરદીન વધતું જતું હતું અને પૂર્વે આવેલી રકમ સ્વર્ચાર્તાં હુમ
 શિલિક વાકી રહેલી દોવાયી અને હમણાં તો ફક્ત સ્વર્ચન કાપમ હતું
 અને પેદાશ તો દમદીની નહોતી તથા અઢાપ વિચાર કર્યો કે આ
 મોઝી ધમ્મિલથી જેમ તેનું કુટુંબ પાપમાલ થયું તેમ આ નિર્માળી જો
 વધારેવાર હજુ અહીં પહોંચે રહેશે તો મારા ઘરના પણ તેવા હાલ થશે!
 માટે કોઈ પણ લપાયથી મારે તેને ધરમાંથી બહાર કાઢવોજ પડશે, નહિ
 તો તેનામાં લુલ્લ થઈ જશે આ મારી અક્લ વિનાની પુત્રો તો તેને કદી
 પણ ધરમાંથી કાઢશે નહિ અને જ્યાં સુધી આ નિર્માળી ધરમાંથી નહિ
 નીકળે ત્યાં સુધી ધીનામાં વસંતતિલકાનું ચિત્ત પણ લાગશે નહિ.

ધેશ્યાના હાવમાવ અને વિલાસ તથા વિભ્રમથી તથા અહંકાર
 તથા વદ્ધોથી મોહાંધ થઈ જઈ ધરની કુલ્લવાન સ્ત્રીમાં રાત્રી ન થતાં બહાર
 મટકી જીંદગી રદ કરે છે તેમાં કેટલાકને એવા મયંકર રોગો થાય છે
 કે તેથી સેમની સવડી કાયા સત્વરહિત થાય છે. મોઢાં ડપર તથા શરીર
 ડપર ચાઠાં પડી જાય છે, હન્દ્રિ સડી જાય છે, વિશાચ વદ્ધ મુશ્કેલીથી
 થાય છે, ધરનું ધન સ્વરાવ થઈ જાય છે તથા નવા નવા ધોરે મટકતાં
 સૌનું મન પૂરુ કરવા જેટલું ધન મેલ્લવવા ચોરીઓ કરતાં શીખે છે,
 હુગાર સ્વેલજાં શીખે છે, ધંધામાં ચિત્ત લાગતું નથી અને છેવટે અન્યની
 પરજેટી કુલ્લયા સ્ત્રીથી પણ પ્રસંગ પડે છે તેથી તેની કોઈ આવરુ ગણતું
 નથી. થીયે એવા સ્વરાવ માર્ગે જવાથી પુત્રાદિકની સંતતિ થતી નથી,
 અનેક રોગોથી સદેહાં બંદોની દવા સ્વાવામાં દજારો રુપિયા નાહક
 સ્વર્ચે છે અને કેટલાકને તો ધીનાની રાત્રેલી સ્ત્રી પાસે ગમન કરવા
 જતાં પ્રાણનો મય પણ રાત્રે પડે છે, કેટલાકને નાક કાન વપાવવાં
 પડે છે. પુરુષ હંદ્રિયને કપાવાનો પ્રસંગ આવે છે અને કેટલાક સત્તા-

ધીશોની વેશ્યા પાસે જતાં મૂલ મવાદના ભાગમાં લાકડાની તુંટી ઠોકવા જેવો પણ પ્રસંગ આવે છે.

આ પ્રમાણે અનેક નુકસાન છતાં ઘાલ્યુદ્ધિના જીવો કુસોસે ચઢી તેવી અલ્પ મજાદ લેવા જતાં ઘણાં યુવાર યાય છે તેનાં સંકલ્પો દાખલા અહીં નામ મુદ્દાં નોંધી લઈએ તોપણ નોંધાય તેમ છે છતાં તે વાત જાહેર હોવાથી વિશેષ ન લેખતાં હાલ ધમ્મિલનાજ હાલ જોડે.

શહેરનું ગંદુ પાણી જ્યાં એકઠું થતું અને આજુવાજુ ઘાસ, છાણ, છાદ વિગેરેથી ભરેલી કચરાપટ્ટીની ગાડીઓના કચરાના જ્યાં ઢગલા થતા તેવી ઉકરદાની ગંદી જગ્યામાં સૂર્યના કીરણોને જ્યારે આવવાની તૈયારી થઈ હતી તેવી પ્રભાતના સમયે એક દિવસ ધમ્મિલ પોતે જાગીને જુએ છે તો તેને અતિ આશ્ચર્ય લાગ્યું હતું.

વ્યાં મારી ફુલની કોમલ શર્યા? વ્યાં આ ગથેડાંને આલોટવા યોગ્ય ઉકરદાની જગ્યા? વ્યાં શરીર તથા વસ્ત્રો ઉપર છાંટવાની ઉત્તમ મુગંધી અને વ્યાં આ નર્કની કુપીમાંથી નીકળવા સમાન ગટરનું સ્વાલું ગંદુ પાણી? વ્યાં ચારે વાજુ ગોઠવેલા મુગંધી ફુલોનો મધમધાટ અને વ્યાં આ સડી ગયેલું ઘાસ પાલાથી સડીને નીકળેલો વદવો! પણ આ કેમ થયું હશે! કોણે કર્યું હશે! શું હું મરીને નર્કમાં તો નથી ઉત્પન્ન થયો! ના, ના, નર્કમાં અને અહીં ઘણો તફાવત દેખાય છે. દૂર જતા આવતા માણસો મારા જેવા નારકીના જીવો નથી ત્યારે હું અહીં કેમ આવ્યો! શું ડંચમાં તો ચાલીને નહિ આવ્યો હોંડ અથવા મને કોઈ ઉપાડીને ત્યાં નહીં નાંચી ગયું હોય? પણ તે વનેજ કેમ! મેં કોઈનું વગાડ્યું નથી. મારા ઉપર વેશ્યા રાગવાલીજ હતી ત્યારે મને કોણ આમ ફેંકી દે? શું મારા કોઈ દુશ્મને તો આવું અઘટિત કાર્ય નહિ કરાવ્યું હોય! પણ આહા મને યાદ આવે છે કે મારા સ્વાતર વસંત-તિલકાને તેની માતા સાથે કઝીઓ થયાની વાત સહેજ સહેજ મારા કાને આવી હતી અને તે કઝીઆનું કારણ પણ હવે યાદ આવે છે કે

ધન આવતું થંધ થઈ ગયું પૃથું પળ વાને મેં સાંભળ્યું હતું ! ધન શા માટે થંધ થઈ ગયું હશે ? મારા માતાપિતા જીવતા હોય તો જરૂર ધન મોકલ્યા વિના રહેજ નહિ ! શું તેઓ મરણ પામ્યાં હશે કે નિર્ધન થઈ ગયાં હશે ! ગમે તેમ હો ! પણ તેની ત્તમ્મીજ કરવાની મારે શી જરૂર છે ? મારે તો મારી વસંતવિલકાજ જોઈએ છે અને તે પણ મને પ્રાણ કરતાં વધારે ઘોર છે માટે ચાલુ વસ્ત્ર ટીકાઠીક કરી તેને મટું અને અમે બે મેઘાં થયાં કે થીજાની શું પરવા છે ! એમ જે વચ્ચે ચાલે છે તેવામાં વિચાર થયો કે ત્યાં ગયા અને પેસવા નહિ દે તો મારી પાસે શું ઉપાય છે કે તેના મકાનમાં પેસી શકું ? આહાહા ! તે અજાપ મને ગઈ કાલે ઘણેરેજ અનેક પ્રકારે મોઢવી મિજલસમાં સામિલ કર્યો હતો ; મિજલસમાં પણ કોણ ! સગલી વેશ્યાઓ ! અને મિજલસ પણ શાની ! દારુ પીવાની મોજ ! સ્વપ્ને પણ જેનું નામ સાંભળ્યું ન ગમે તે નજરે દેખ્યો ! ધાનું પણ ટીક શોધી કાઢ્યું. ઘાકી નિર્દોષ વસંતવિલકાંન વેમાન કરી પોતાનું શ્ચિચ્ચત્ત કરવાનું ! અરેરે પણ હું નિર્માણો કેવો કે તેણે અનેક પ્રશંસાઓ દારુની કરી મને લજ્જાવાળો અને હું પણ તે શંખળીના વચનમાં લજ્જાવાળો ! સ્વેચ્છ મેં માતાપિતાને તજ્યાં, ગુરુઓને તજ્યા, હાંકાચારને તજ્યો, સ્ત્રીને તજી ત્યારે પદ્મ અર્ધ પાસે ધર્મ તો વ્યાંધી રહે અને જ્યાં અર્ધ પેડો ત્યાં દારુ વિચારો શું ગળતરીમાં છે ! પણ તેની શિસા પણ થવીજ જોઈએ. જેણે ધીજાઓને સંતાપ્યા તેને સંતાપનાર દુનિયામાં ધીજો શા માટે ન હોય ! જે ગુરુઓના મતાપથી એકોદ્રિય જીવની પણ હિંસા કરવાનું મન ન થતું ! જે માતાપિતાઓના મસાદર્યા દેવકુમાર જેવો પડતો, જે સ્ત્રીની ભક્તિથી રાત્રદિવસ દેવ માફક સેવા કરાતો, સારા મિત્રોથી સત્કાર્ય કરતો તે ધર્મમાં આગેવાન જેવો હું તે કુમિત્રોની સોયતથી નિધ્વંસ પરિણામથી અનેક પ્રકારની મોજમજામાં માતાપિતા તથા સ્ત્રીને દુઃખ દેનારો થયો છું. તેમનું ધન નાશ કર્યું છે. સેવા કરવાને ઘડલે સંતાપ વપજાવ્યો છે ; તેનું લાગેલું પાપ હાલ ઉદય અહીંજ આવ્યું દેવાય

છે અને તેની શરૂઆત થવા મુજબન મને અઘ્ઘાપ ફેંકી દેવદારેજો જણાય છે ! પણ હું ભૂલ્યો ! મને વધારે પાપ તો જ્યારે માતાપિતા અતિ આતુરતાથી ચાકરોને મોકલીને બોલાવ્યો ત્યારે મેં અધમે તેઓને ધોસ્ત્રી ના પાટી હતી તે દુઃસ્ત્રી તેઓ જીવતાં હશે કે મરણ તોજે હાલતમાં સડતાં હશે ? માટે મને તેઓનો લાગેલો શ્રાપ જો પૂરો થયે તો મારું ઠેકાણું ક્યાંય પણ નહિ થાય ! કદાચ નિર્દય હતીલો યજ્ઞે વેશ્યાના ઘરમાં જઈશ અને ત્યાં વધારે અપમાન અઘ્ઘા કરશે તો મને ઘચાવનાર કે સહાય કરનાર કોણ છે ! અને કદાચ વસંતતિલકા મદદે આવશે તો અંદર લઈ જઈને દારુને બદલે મોજન વિગેરેમાં વિષ સ્વ-ઢાવી દેશે તો અકાલમોતથી મરી જઈશ ? માટે જ આશા તો મુકી દે ! જો ઘેર જઈ માતાપિતાનાં દર્શન કરી તેમને સંતોષ આપીશ તો પાછી મારી સારી સ્થિતિ તેમના આશીર્વાદથી કાંઈક પણ થશે એમ કહી કોઈ ઓઢાઈ શકે નહિ તેવા ગંદા વેશમાં ઉદાસ ચેહરે વારે વસે પરદેશથી આવેલો હોય તેમ ઘળી શેરીઓ ફરી ફરીને પગે ચાલતો પોતાને ઘેર આવ્યો, ઘેર આગળ તપાસ કરતાં પોતાની કંઈ પણ નિશાની ન મળવાથી હાંફજોફાંફજો થઈ ચારે બાજુ નિહાળી જોવા લાગ્યો ત્યાં કોઈ ગંભીર ચેહરાના દુઃખ માણસને જોઈ વિનયથી પાસે જઈ પૂછવા લાગ્યો કે હે કાકાજી ! અહીંઆં પૂર્વે સુરેંદ્ર શેઠ અને સુમદ્રા શેઠાણી રહેતાં હતાં તે ક્યાં ગયાં છે ! દેખાતાં કેમ નથી ! તથા તેઓની અપાર રિદ્ધિ અને દેવમસાદ માફક શોભિતું મંદિર ક્યાં ગયું.

સુરેંદ્રદત્ત પ્રખ્યાત શેઠ હતો, અને ધર્માત્મા હોવાથી સૌના હૃદયમાં કોતરાયલો હતો તેથી જ્યારે તે મરણ પામ્યો હતો ત્યારે દેશ-પરદેશ સર્વત્ર તેના મરણથી છોકોએ શોકાતુર થઈ અનેક રીતે ધર્મ કરી તેના આત્માને શાંતિ આપવાને બનતા ઉપાયો કર્યા હતા અને કેટલાક દિવસ સુધી તેના ઉત્તમ ગુણોથી આકર્ષાયેલા સજ્જનો રાત્ર-દિવસ ઇષ્ટ દેવ માફક તેના નામનો જાપ કરતા હતા. તેવા ધર્મા-

તમાના મરણને પણ આ વિચારો જાણતો નથી ? તેથી તે દુઃખ માણે
આશ્વર્ય પામીને તેને કહેવા માંડ્યું કે હે વત્સ ! તું દૂર દેશાવરથી
આવેલો અજાણ્યો માણસ દેશાય છે કે આવા જગત્ વિશ્વ્યાત શેઠના
મરણથી પણ તું અજાણ્યો છે ! અંરેરે કેવો ધર્માત્મા મુરેંદ્રદત્ત શેઠ !
કે જેને ગરીબોના પોષણને માટે અનેક આશ્રપસ્થાન વાંટ્યાં હતાં.
કેટલા ગરીબો તેના સ્ત્રીપે રોટી કમાઈ રહતા હતા. કેટલાં અનાથ
વાલકો, દુદો, વિધવાઓ, અવંગો તેનાથી અશ્રપ પામી રાત્રિદિવસ તેનું
આયુષ્ય દીર્ઘ થાઓ સ્ત્રી આશીષ આપતાં હતાં. શું તેની નમ્રતા !
શું તેની ક્રોધલતા, શું તેની સરલતા, શું તેનું નિસ્પૃહીપણું, શું તેની
શમા, શું તેનો જ્ઞાતિ ચેહરો, જેને કદાપિ પણ કોઈ જીવને સંતાપ્યા
નથી, કોઈનું પણ અદિતિ ચાર્યું નથી, રાજ્યમાં માનીતાં શેઠ છતાં
પણ ગરીબોની સાથે કેવી માયાહુપણાની વાત કરી તેમને ધીરજ આપી
તેમનું દુઃખ દૂર કરતો હતો. તે મરતાં પોતે તો મુઓ નથી. યશસ્વીતિ-
વદે જીવંતોજ સૌના હૃદયમાં કોતરાઈ રહેલો છે ! પણ તેના મરણથી
મુમદ્રા શેઠાણી પતિ સાથે પતિના દુઃસ્વમાં ખાળીયળ થવા શુરી શુરીને
મુઠ્ઠ. વેપાર ધંધો ધંધ પટવાથી આવક ધંધ ધતાં સચલાં ધર્મોદા રહતાં
ધંધ થવાથી દુઝારો અનાથો જીવવા છતાં મરેલા જેવા ધની પરમેશ્વર
પાસે પ્રાર્થના કરી તેવા દાતારની ઉત્પન્ન થવાની રાહ જોતા ઘેટા છે
અને પ્રમુને વિહસિતિ કરે છે કે હે પ્રમો ! આવા ધર્માત્માને મારી અમને
નિરંતર રીવાતા કર્યો છે તે કરતાં તેને અમર કરી અમનેજ માર્યા હોત
તો વધારે વહેતર હતું. અંરેરે ! તેનો મયમ ધર્મમાં લીન થયેલો દેશાતો
શત્રુરૂપ પુત્ર ક્યાંથી ઉત્પન્ન થયો કે આવા ધર્માત્મા શેઠને અકાલમૃત્યુના
કારણરૂપ થયો !

જે અધમ પુત્રે પરણીને પત્નીને દગો દેઈ માલાપને તરછાંઈને
તેમનાથી મોકલાયલા પૈસાથી અધમ વેશ્યામાં મૃદ્ધ થયેલો કોઈ દીવસે
પણ માતાપિતાને યાદ કર્યા નહીં. પટલુંજ નહિ પણ જેને માતાપિતા

प्रकरण १८ मुं.

मृन्मुना उपायो पण चर्ये.

एक भयंकर झाडपानथी रहित अण्णमां उपां फक्त बंटालभूमि
रावेली हती. आंवा, दाढम, नारंगी विंगेरे फळवाळां झाड अने शुगंधी
पुष्पोनी लताओने बदले उपां त्यां बोगडीनां, धावळनां, गुवेरनां, फा-
हडीयानां नानां झाटो छुटां लयाणं देखाणां हतां. सूर्येना असदा
तापथी तथा कुवानां पाणी मुकांड जवार्थी वादव बीचडथी भरेला
अवावर कुवा, तळावनां ग्वापोचीया ओवेलां हतां. रस्त्यामां पाणी
अने फळटुप झाडनीं छायाना अभावने लीधे माणसो नेने रस्तो अति
बिकट लागवार्थी तेथो जना आवता बंध थवार्थी न्यां तदन शुन्य लागतुं
हनुं छतां पण न्यां खून करवाने के खून करी तेना मटदाने फेंकवा
माटे चोरटाओने दिवस पण संतावा माटे ते जग्या उपयोगमां लेवानी
हती तेथी पडेलीं मटदानां निकाल लाववा माट गीध कागडा विंगेरे
पर्क्षाना के घोरखोद विंगेरे जंगली शिकारी पशुना दिवस पण देखाव
नजरे पटतां हतां ते अण्णना वचमांथी हिंमत राखीने धोळे दिवसे
पण कोडथी न नीकलाय तेवुं भयंकर न्यां लागतुं हतुं.

जमीनमां मोटा मोटा गफटा करीने रहलां झेरी साप, भजगर,
चंदनघो विंगेरे न्यां निर्भयपणे फरता हतां तेवामां जानवरथी के पाय
बळ्यी काटे पण प्राणार्थी पोताना घात धरा माटे एक युवान न्यां
जाजा पशोर मुरी फरता हतां पण आश्चर्य न हतुं के नेने मारी तनुं
पाप पोताना अंगमां लेवान दंग्र अथम पशु पण नागज हतां. आम
पोतानुं मरण पण वाडतुं न मरवार्थी नेणे पोतानी पामे पणा काळथी
राखली नानी तळवार नजरावर काढीन तने संवारी उठेया लाग्यां के
हे मारी व्हाली नानी तळवार ! तुं नाग मालिकना गळे वा करवार्थी

मागता युवानना वरुणाननक देखावधी जीवारी पशुपक्षीभो पण शान्त
बनी तेना दुःखने दूर थवानी मधु पारो मार्यना करवा जेवो देखाव
करनारां लागतां हतां. वंटाळ झाडो पण पवनधी पोताना कांटाना
समूहने आप तेप फोंकतां घंघ थड गपां हतां. ते वखते युवाने मोदेयी
बोम्बे मांड्युं के मारो एवो दिव्य शक्तिवाळो छुपो शत्रु कोण छे के
हुं खुशीयी वरं छुं. तेने मरवामां पण विघ्नकर्त्ता याव छे ! हे मभो !
हुं मोतना दुःखने पण मेळवी शकवाने अपोण्य छुं ! हे देव ! हे देवी !
जे कोइ होय ते मत्पस थड मने करो के शा माटे तमे मने पारीने
मरवामां पण अटवाव करो छो !

आवी तेनी अत्यंत मार्यनाधी करो के तेना कोमळ अंतःकरणयी
करो के तेना पूर्व करेला पापोना पथातापना कारणे कोईए पण तेने
अद्रव्य आकाश वाणी संभळवी के हे युवान ! “मृत्यु सादस मां वर !”
आ शब्दो सांभळतां तेने आश्चर्य साधे धैर्यता पण आवी तेथी शान्त
यई विचारवा लाग्यो के नजरे तो कंई देखानुं नथी त्यारे आ बोल-
नार कोण हने ? आहा ! पण देवी देवतानी ते पण शक्ति होय छे !
कदाच मारी हिवस्त्रीनी देवीए मारी दया लावी मारुं भविष्यमां मलुं
थवानुं जोई मने मरतां पण तेणे विघ्न नांखां पचाव्यो होय तो हुं
आश्चर्य छे ! अने ते मने जाहेर न देखाय तो पण हुं घगड्युं छे ! माटे
मरवापां हुं सार छे ? जीवतो नर फरीने घरवार कपां बसावी नथी
शकतो ? मरी जईश तो कुळनी अपकीर्ति मारे माये कायमज रहेने ?
अने जीवतो रही सत्कार्य करीश तो बडीलोनी आवरुमां विशेष वपारो
करनारो पण यईश ? चढती पढतीना दिन साने आवे छ ! शाडनी
छाया पण बदलाती रहे छे तो मारो पण सारो दिवस भविष्यमां
कपां नहि आवे ! माटे अहोआ हवे वपारे वार रहेवामां पण सार नथी
एम कही नीकळी गयो !

પેલો યુવાન તે આપણો ધમ્મિલ હતો અને જંગલમાં મરવા માટે પળ તેજ ગયો હતો. પણ મોત ન આવવાથી અને દેવીના વચનથી પાછો ફરેલો હતો તે એક ફલદ્રુપ ગુલકાર વનમાં ઉતાવળથી ચાલ્યો આવતો હતો કારણકે પ્રથમ જે મોતને લાવવા મોતના મોઢામાં નિર્ભય પણ શિકારી હિંસક પશુઓના કબજામાં ગયો હતો. તે હવે મોતથી દરતો રહેને તેઓ મારી વાંસે ન વડે માટે ક્ષડપથી ચાલતો લોકોથી વહેવારમાં લેવાતા માર્ગમાં આવી પહોંચી થાકેલા અંગને તથા દુઃસ્વથી દમાયેલા ચિત્તને વિશ્રાંતિ આપવાને ઝલટખેર શીતલ મુગંધી પવનથી શુભતા ફળોના કુમરવાથી શોભિતાં ક્ષાડોની શીતલ છાયામાં બેસવાને ઇચ્છતો હતો. વનમાં પેસતાં ક્ષડપ કરી કરી અનુકૂળ વેડકવાટું વંડી છાંપનું ક્ષાડ જોઈ ત્યાં સ્થિર થઈ ચારે બાજુ વનની સુંદરતા જોઈ મગજને શાંત કરવા લાગ્યો. આ વચ્ચે પૂર્વની દશા વિસરાઈ જવા લાગી હતી આશાના તુરંગો સમુદ્રના મોજાં માફક તેના ચિત્તમાં ચોતરફ વ્યાપી રહ્યા હતા પણ આશાને આલંબનરૂપ કોઈ મહાન્ પુરુષના આશ્રયની પણ જરૂર હોવાથી તેને શોધવા આતુર હતો.

પ્રકરણ ૧૯ મું.

કુલીન વસંતતિલકાનો સુદૃઢ પ્રેમ-વિરહ સંકટ.

જેમ અહીં ધમ્મિલ મહાન્ પુરુષનો આશ્રય શોધતો ઘેટો હતો તેમ તેની બહાલી વસંતતિલકા વેંચવાની પણ શું સ્થિતિ થઈ હતી તે પણ જાણું જોઈએ !

જે સવારમાં ધમ્મિલ ઉત્તરદાથી પોતાને ઘેર ગયો હતો તેજ પ્ર-
ભાતમાં દારુનો નિશો ઉત્તરમાં વસંતતિલકા જાગી અને હમેશની માફક
પોતે ધમ્મિલને શય્યામાં તેને ઉઠાડી તેને સ્નાનાદિ કરાવવા માટે
વ્યારે તેના છુવાના ઓરડામાં દાગલ થાય છે ત્યાં શય્યા ઘુની પટેલી
જોઈ ધમ્મિલને ન દેખવાથી ઘેવાકળી ઘનેલી વસંતતિલકા આશ્રય
પામી તેના દાસીને પૂછવા લાગી પણ કોઈપણ સંતોષકારક જુલાસો ન
આપવાથી અચાને પૂછ્યું પણ તે તો સામી ગળે પડવા લાગી કે તે
અવધની ચંદ્ર મને શા માટે પૂછે છે ! શું તે દરેક વાત મને પુછીને
કરતો હતો કે હું તેની ચંદ્ર રાખવા ઘેતું ! ઘડી તેનામાં શું માન હતો
કે તેના માટે આવી શોકાતુર ઘની ઘેટી છે ! અને તે નિર્ધન નિર્ભાગી
જતો રહેવાથી તારું શું ઘગડી ગયું છે ! કમલ સરખાં નેત્રવાળીને તેને
ઘેટવાને ઘુમ્મીને ઘાંછાનારા ઘમરાની માફક કયાં લક્ષ્મીવાન રૂપાળા
ઘુનવાન શ્રીમંત પુત્રો તૈયાર નથી !

આમાં કટાક્ષનાં ઘવનાંથી વસંતતિલકાનું વિચારી નીચું કે આ
અવધ અપા, રે ! મારી દેશીની માતા છતાં પૂર્વ ઘવની ઘેરિણીનું મારા
પતિને ઘવાય પણ ઘેમાન કરીને પેંકારી દીધેલો દેગાય છે કે તેની
પાત કરાવી દેશે ? અને ગઈ વાલે ઉત્સવ કરવાનું તથા સૌને દાર
પાવાનું પણ તે દુષ્ટાનું તં માટેનું કાર્યુ દેશે એમ ઘાંચાર વિચારી તે
અચાને નિરસ્વાર સાથે ઘમરાવવા લાગી કે હે બટાલ બનાવનારી માતા

રુપે વૈરિણી શત્રુ ! તેં મારા પ્રાણપતિને શામાટે મારાથી દૂર કરી તેનું તથા મારું હિત સર્વથા નાશ કરી દીધું ? તે ધમ્મિકે તને આપવામાં શું થાકી રાહ્યું હતું ! તારા ઘરમાં ઠાપ ઠાપ સુવર્ણના ઢગલા કરનાર અને આવી આવાદ સ્થિતિમાં લાવનાર અનેક પ્રકારની ઉત્તમ વસ્તુઓ મને, તને તથા આજના ઘરને શોભાવનાર એવાં કલ્પવૃક્ષ સમાન ફલદારી ધમ્મિકે મારા હૈયાનો હાર તેં શા માટે અને ક્યાં મોકલાવી દીધો ! હે સાપ તું પણ ગર્વ મૂકી દે, અગ્નિ તું પણ માન મૂકી દે, કારણ કે તમે તો દૂધ પાનાર કે મધ કે ઘી હોમનારને ઘાઝો છો પણ આ મારી અક્ષાણે તો સર્વસ્વ અર્પણ કરનારનો પણ અંત આણી દુષ્ટતામાં તમારાથી અધિક દરજ્જે ચઢી છે ! ક્યાં તે બુદ્ધિની ચાતુર્યતાના વિલાસના વાક્યોના દિવસો અને ક્યાં આ મૂર્ખ અક્ષાના દુર્વચન સાંભળવાનાં દિવસો, ક્યાં તે ગુણના સાગર ધમ્મિકે સમાગમ ક્યાં. આ ઘરના મૂર્ખના સરદારો એવા નોકરોનો સમાગમ ! પણ હજુ આ પાપિણી અક્ષા મને સંભળાવે છે કે ! ધમ્મિકે જેવા નિર્ધન તું કહે તો ગલીએ ગલીએ ભટકનારા સૈકડો લાવી આવું ! તેથી મને એમ લાગે છે કે મને ઘીના કોઈ શ્રીમંત સાથે સંબંધ જોડવા અને ધન પ્રાપ્ત કરાવવા તે હમેદ ધરાવે છે ! પણ તે ફોકટ ફાંફાં મારે છે ! એક શ્રીમંત ગુણવાન યુવાનને સર્વ પ્રકારે પાપમાલ કરી તેના કુટુંબનું નિકેદન કરાવી તેને ગમે ત્યાં ફેંકાવી હું અહીં સુખથી બેઠેલી છું. ઓ મારા પ્રાણો તમે મારા અંગથી શામાટે વિમુક્ત થતા નથી ! મેં પૂર્વે મહા પાપ કરી આ અધમ કુલની નિર્દય અક્ષાના કુલમાં અવતાર લેઈ ગુણવાનને પણ નિર્ગુણ બનાવી, ધર્મીને અધર્મી બનાવી, તેના ધનને, આચરુને, સત્યને નાશ કરનારી થવાથી મને કેટલું પાપ આ ભવમાં લાગ્યું છે ! હે મનો ! હું તે પાપોથી કેવી રીતે મુક્ત થઈશ ! મારું ભવિષ્યમાં ક્યાં ગમન થશે ! અને હજુ પણ ધનના લોભમાં પડી જો ઘીજાને ફસાવીશ તો કેવું ભયંકર પાપ બંધાશે !

भले ते परनेली हो के पोतानी करी माननारो होय ! पण मारे तो ते परनेला पति करतां अधिक माननीय, वंदनीय अने चाहावा योग्य छे. जो के ते दुनियां जीवता छे के मरी गया छे के मरणतोल हालनमां छे पण ते जाण्या बिना हुं तेने सहाय केवी रीते करूं ? तेने केवी रीते मळूं ! तेनी क्यां शोध करूं ! क्यां जइने पूछूं ! पूछूं तो कोण पचो आपसे ! मारा रुपयी कोई बधारे संतापनार तथा शीपळ भंग करनार कोई पापी मळी जसे तो मारा पतिव्रतना भंगने दूषण लागसे तेयी अहीं रहूं तो अज्ञायी अने बहार जावूं तो रीजायी मारा शीळने दूषण लागवानो संभव छे ! तेयी ते शीळना रसग माटे तथा पतिना दुःखमां अहीं रहिने पण भागीयण धवा माटे आजयी मांढीने ते पति दैवाना हार प्राप्त न थाय त्यां मुधी मारे दुनियांना सचळा स्वादो तजी देवा जोइप ! तेथो पान खावूं, आभूषणयी अलंकृत यवूं, बेणी बंध बांधवो, के शरीरने शोभाववूं ते सचळूं त्याग करूं छूं. धन्य पुरुषवूं कामवृत्तियी मोटुं जोवूं पण बंध करूं छूं. भले जीवते मळो के मुआ पछी मळो पण तेज मारा प्राणोना मालिक छो, स्वप्नमां पण अग्न्यो संग न याओ ! एम वेदया छतां पण परनेली माकक सतिव्रत पाळवा लागी.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

મુનિચર્યનો મેલાપ-ઉપદેશ પ્રસંગે ગુણવર્માનું દૃષ્ટાંત.

દ્રાક્ષોના માંડવા દ્રાક્ષોથી દેલવા યોગ્ય થઈ રયા હતા. કેળો કેળાંના સમુદાયથી શુકી રહી હતી. પક્ષીઓ કલોલ કરી રયા હતાં. મધુકરો સંકારવ કરી રયા હતા, યુવાનો આરામગૃહોમાં આરામ લેતા હતા, એમ સાચાં સુસ્વી વનને વિષે દેલવા છતાં પણ આપણો ધમ્મિલ હજુ નિરાશ ચહેરે માઢ તલે વેસીને અનેક તરંગો કરી ધોતરફ નિશ્ચલ્લતો હતો. તેવામાં તેના મનઝ પુણ્યોદયથી રત્નોને પેદા કરવામાં રોષ-ળાચઝ જેવા અને ગુણોના સાગર આભયપરમવતું દુઃખ દારિદ્રે દૂર કરનાર શાંત મુદ્રાવાળા દર્શનથી પણ વ્યાધિનો વિનાશ કરનાર સર્વ વિદ્યાના પારંગામી અને ધૈર્ય તથા ધર્મના સ્થાનરૂપ અને કુકર્મનો નાશ કરનારા એવા એક મુનિરાજ જેમો તપશ્ચાષ્ટે કૃશ છે તોપણ જેના મોઢાનો પેહરો તથા લઝાટ મધ્યાનહના સૂર્ય માફક અતિશે તેજ-સ્વી હતો તેમને અશોકવૃક્ષ તલે ધ્યાન કરતા ઉમેલાને દૂરથી જોયા. જે સમતાવાળા છતાં પર ઉપકાર કરવામાં આનુર હતા, પોતે વનમાં રહીને પણ સર્વે પ્રાણીઓનું અવન (રક્ષણ) કરતા હતા.

एकांत शिवरमणीમાં રક્ત છતાં પણ અનેકાંત ધીતરામના માર્ગને પ્રતિબોધ કરવામાં સમર્થ હતા. પોતે અર્કિચન છતાં પણ અર્કિચન (દરિદ્રી) ને ઇંદ્રની રિદ્ધિ આપવા સમર્થ હતા. પોતે વીજા ઉપર ધર્મ સ્નેહ રાલવા છતાં પણ પોતે રમણીક અરમણીક સર્વ વસ્તુ ચરાચર ઉપર નિર્મોહી ગણાતા કર્મનું વિવરણ કરવા છતાં પણ કર્મના સમૂહથી તેઓ દીનપરદીન છૂટા થતા હતા. આવા અઢાંકિક પરમાર્થી પુરુષનું સેવન કરવું તે સર્વે સુલોને આપવામાં સુલની સ્વાળ સમાન હતું! તેમનું સેવન સો દૂર રહો પણ વચન સાંભળવું તે પણ સર્વે વ્યાધિને

જાત કરનારે હતું. કદી વચન ન સંપ્રજાપ અને દૂરથી દર્શન થાય તો પણ દારિદ્ર તો દૂરજ ભાગી જાય તેમ હતું દર્શન તો દૂર રહો પણ કદાચ તેમનું નામ પણ હૃદયમાં યાદ આવે તો હૃદયના મેળને કાઢી નાંચવા તે નામ પણ સમર્થ હતું ! તેથી તે સાધુને દૂરથી જોવાથીજ તેના મનની ચિંતાઓ મનમાંજ સ્ત્રીન ધવા માંડી. ચિંતમાં ષાહના, શ્રંગમાં શક્તિ, ઝીંભમાં શાચલતા અને શીરમાં નયનશક્તિ આવવાથી ત્યાંથી ડઠી તેમની પામે ગયો.

પૂર્વના સાધુને ધંદનના સંસ્કારો હૃદયમાં સ્ફુટાવમાન ધવા ભાગ્યા તેમને પ્રદક્ષિણા કરી મસ્તકમાં અંજલી લગાવી શીરને સાધુમીના શરણમાં ધૂવી મસ્તકેન વંદામિ એમ યથાયોગ્ય વંદન કરતા ધમ્મિજને તે મુનિવરે ધર્મે લાભ પૂર્વા મેયની ગર્જનારૂપ ઘાળીવડે આશીષ આપી. ઉપદેશને યોગ્ય ધારી ઉપદેશ દેવા માંડ્યો ! સર્વે જનોને શ્રેષ્ઠ પદ અપાવનારી સંપદાઓ પ્રાપ્ત થવી મનુષ્યને સુલભ છે. મનોહર લાવગ્નથી ફરકવી રહેલી કાંતિવાલી કાંતાઓ પ્રાપ્ત થવી સુગમ છે, તેમ હાથી ઘોડા રપ અને રાજ્યની સાહવી મઠવી પણ કોઈ ચક્ષુત સુલભ થાય છે પણ મુદ્ધિવાનોનો વહાલો જે અમૂલ્ય ધર્મ તે મહા પુણ્યોદયથી કોઈ ચીરજાનેજ પ્રાપ્ત થાય છે ! તે ધર્મ રત્નોમાં ચિંતામણી સરસ્વો અને ધનોના દુસોને પ્રફુલ્લિત કરનાર જેમ મેઘ અને વસંતઋતુ છે તેમ સર્વે મુસોને આપનાર ધર્મ અને ધર્મ આરાધનની ક્રિયા છે જો તે વિધિપૂર્વક સમર્પીને ક્રિયા કરવાવડે ધર્મ આરાધ્યો હોય તો સર્વે ભયોથી ઘાળ-સને નિર્ભય બનાવે છે અને આ લોકપરલોકમાં વાંછિત ફલ આપે છે ! પણ ધર્મ આરાધન કરતાં ઈંદ્રિયોના વિષયો ધન લેવા જતાં જેમ વ્યંતર કે નાગ વિદ્ર વરે છે તેમ ધર્મમાં વિદ્ર કરનારા તેઓ થાય છે તેથી કરીને કેટલાક વ્રત લેતા નથી તેથી પોષમાં મુશ્કાવેશ જીવો અના-ચાર સેવીને દુર્ગતિમાં જાય છે અને કેટલાક કિંચિત્ દિમત રાહી વ્રત યોદાં ધનાં લે છે તો જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રરૂપી રત્નોને છુંદવા તે

ઈન્દ્રિયોના વિપયરૂપી હુંટારાઓ નિરંતર આડા આવે છે માટે જૈન ધર્મનાં કહેલા વિધિથી પટલે નિશ્ચય વહેવારને હલંચોને જેઓ પ્રવર્તન કરે છે તેઓ ફાળીભૂત થતા નથી તથા વિપયોનેજ જેઓ શ્રેષ્ઠ ગણી તેને લેવા પ્રયત્ન કરે છે તે વિચારા ચિંતામણી રચના અમે કાચના ઢુકડાને ગ્રહણ કરી દુઃખી યાય છે! કોયલાના મૂકાવડે શરીરની શોભા કરવી કે માલાની અળીવડે આંખની રવળા રવળવી તેવી ઈન્દ્રિયોના વિપયવડે સાચી મજાદ લેવા જેવી છે માટે પ્રથમ મચુરતા અને પછાવડે માણ હરનાર હઝાહઝ વિપસમાન જે ઈન્દ્રિયોના વિપયો તેમાં કદી પણ લગ્ન-ચાતું નહિ. માટે દુર્જનના સંગ માફક તે વિપયોના સંગથી દરીને તેનાથી દૂર રહેતાં દુર્ગતિનો રસ્તો દૂરજ રહે છે અને સુલ્ભી ગુણવર્મા માફક સદ્ગતિ મેળવે છે !

ગુણરૂપી અઞ્જૌકિક રત્નોથી અને હીરા માળેક પાનાં વિગેરે છૌકિક રત્નોથી અલંકૃત થયેલા માણસોથી દેદિપ્યમાન થયેલા કુરુ દેશમાં હસ્તિનાપુર નામનું નગર દેવોના અમરાપુર માફક શોભી રોજ છે, ત્યાં દુરય યજ્ઞ અને ચંદ્રાનના નામની પટરાણીથી અદ્ભુત વિક્રમચાલો ગુણવર્મા નામનો કુમાર સિંહસ્વપ્ન મૂર્ચ્વીને उत्पन्न થયેલો હોવાથી ઘાઘપણમાં પણ શત્રુઓને કંપારો ડગાવતો હતો. તેની ક્રાંતિ સૂર્યના જેવી પ્રતાપવાળી હોવા છતાં પણ સરલ પુરુષોને ચંદ્રમા સરસી શીતલ લાગતી હતી. સચલા ગુણોથી તે મરેલ હોવાથી છોક્રને તેના પૂર્ણ રૂપથી તેને નિહાળી જોતાં દૃષ્ટિ તેના રૂપમાં લીન થતી અને તેઓનું હૃદય તેના ગુણોમાં રક્ત થવાથી તેનો સહવાસ ઘડીમર પણ ઊંઘવો તેઓને ગમતો નહોતો. નિશાલે વપાધ્યાય પાસે મળતાં થોડા કાઝમાં સચલી વિદ્યાઓને સ્પિરતાથી રહેવાનું તે સ્થાન થઈ પડ્યો હતો તેને તેના મેલો ગુણનો સાગર સાગર નામનો મંત્રિ પુત્ર નિશાલમાં મળતાં સોલની મઝવાથી ધંનેને એક ઘીના ઉપર અતિશે મેમ વંધાઈ ગયો હતો અને એક ઘીજાને મળવામાં મદદગાર થઈ પડ્યા હતા.

एक दिवस ज्यारे ते कुमार सर्वे विद्याओ भणीने यौवावस्था पायीने पोताना पिता पासे राजसभामां बेसीने पोतानी निपुण-बुद्धिची सभासदोनुं मन रंजित करसो हतो तेवा समये तेनो पिता तेना माटे सरखा गुणवाळी योग्य कन्या शोधवानी तजवीजमां हतो. ते समयेज सीपाईए आवीने सूचना करी के श्रीपूरनगरना श्रीपेणराजानो मंत्रि आपना पासे आववानी ईच्छा धरावतो दरवाजा आगळ उमो छे. राजाए तेने कर्तुं के शीघ्र लाव; त्पारे ते मंत्रिए सभामां आवी राजाने नमस्कार करी अरसपरस कुशळता पूछी राजाए आपेला आसन उपर बेठो, त्पारे पोतानुं आववानुं कारण राजाए पूछवाची मंत्रिए कर्तुं के; अमारा स्वाभिने कनकवती नामनी कनकसदृशी कांतिवाळी अने कळाओना समूहने विलास करवाना स्थानरुप बनेली अने शीलना भूषणे शोभिती एवी यौवावस्थामां आवेली पुत्री छे, एक समये ज्यारे ते पित्राने नमस्कार करवा आवेली त्पारे तेना शरीरना अंगोपांग पूर्णपणे निहाळता तेनी परणवा माटे यएली योग्य उमर चित्तर्मा चितववा लाग्यो के; आतो परणवा योग्य थई पण एना जेवो कळावान् पति तेना माटे ययां शोधवा जवो. आव चितार्मा पढेला राजाने मंत्रिए कारण पूछतां तेणे यथास्थित कही बताव्युं. त्पारे मंत्रिओए धीरज आपो के हे मयो ! तमे चिंता शा माटे करो छो ? ज्यारे प्रबळ पुण्यपी तेणे आतुं रुप अने गुण प्राप्त कार्या छे, त्पारं तेना माटे पति पण ते प्रबळ पुण्ये कां नहि उपजाव्यो होय ? छतां पण अमुक घरने आपो तेतुं बचन काढवाने पण अमो अशक्य छीए; कारण के योग्यने बदले कदाच ते अयोग्य नाकळे तो अमोए अत्यार मुधी पशवीर्ति मेलवीने वाळने सफेद कर्पा छे तेने कळंकलरुप काळो हाप शामाटे लयादीअं ! माटे तेना साय स्वयंवर मंडप रचावो के त्यां आवेल्या उत्तम पुरुषांमांयी एकाइ नररत्नने ते कन्यानुं पुण्यज शोधने तेने आपणे. राजाए पण तेपनुं बचन मान्य कर्तुं कारण के राजानां चर्मचतु तो अंगनी शोभा-

મંદપ મેવાર કરાવ્યો છે તેની સાથેજ સર્વે નામાંકિત રાજાઓને આમંત્રણ
આપવા માટે માણસો મોકલવામાં આવ્યા છે, અને આપશ્રીને ઘોડાવરા
મને મોકલ્યાં છે, આપ ત્યાં પધારી આપના ચરણકમલકંઠે શ્રીનગરની
ભૂમિને પવિત્ર કરો ! આટલું મધાને ક્યાંથી વૃદ્ધ રાજા વિચારવા
લાગ્યો કે મારી ચપ જોતાં અને શરીર ઉપર આવેલ્ય જમનાદુત સમાન
પટ્ટી જોતાં એતકાલે પણ આદરેલો ધર્મ સ્વર્ગનું સ્થાન તથા શિવપદ
આપનારો છે તેને સમ્યક્ પ્રકારે સેવાને મળેલા મનુષ્ય જન્મનો લ્હાવો
લેવા સ્વ મારે કાર્ય કરવાનું ધાકી શું છે તેમાંજ હવે છીન ધવું જોઈએ
છે ! પણ યાથી દ્રઢન કરવું કે યાથી દ્રઢનના મંદપમાં જઈ થેસવું
તે કોઈ પણ રીતે યોગ્ય નથી, પણ તે સુંદરી તો યુવાન ગુણવર્માને
યોગ્ય છે તેવો ચોક્કસ વિચાર કરીને આવેલ્ય મધાનને સંતોષ આપીને
તેની સાથે શુભ મુદ્દતે પોતાના પુત્રને યોગ્ય માણસો સહિત મોકલ્યો.
જ્યારે ઘોડા વસતમાં એક સરસ્વા પ્રયાણથી તેઓ શ્રીપુર નગરની સર-
દમાં આવ્યા ત્યારે શ્રીપેગ રાજાએ પ્રયત્નથીજ સર્વે રાજાઓને યોગ્ય
સન્માન આપવા માણસોની તજવીજ કર્યા છતાં પણ ગુણવર્માના ગુણો-
સ્કરથી આકર્ષાયેલો રાજા જાતે સામે આવીને તેને યોગ્યસ્થાને ઉતારો
આપ્યો. આમ એક એક રાજાનો શ્રેષ્ઠ મહોત્સવપૂર્વક યતો હોવાથી
રાત્રિદિવસ વાર્જાત્રિનો અને ગાયત્રીનો લ્હાવો ત્યાંના શહેરીઓને જોઈએ
તે કરતાં પણ અધિક મળતો હતો; છતાં પણ તેમાં અત્યંત મધુરતા
હોવાથી દેવોના વૈક્રિય શરીર માપક લદારીક શરીરે પણ તેઓ રસમાં
લીન થયેલા ધાકને જાણતા નહોતા ! ! !

प्रकरण २१ मुं.

द्रष्टांत चालु-ब्रह्मचर्यनी शरतधी गुप्त रीते पति पसंदगी.

लग्नो दिवस नजीक आवतां कन्याए एक रात्रे विचार कयों के सारा नरसानी परीक्षा करवाने असमर्थ एवा, राजाए मारा मला माटे सारो वर शोधी काढवा आटलो मोटो प्रयास तन, मन, धन, खर्चीने कयों छे अने ते छतां पण जो हुं योग्य बरने न पामुं सो मारो जन्मारो रद्द थाय, अने पितानी छीधेली महेनत व्यर्थ जाय. पण जे पिता जाहेर रीते सौने मळी तेमना दरेक कार्यधी वाकैफ यवा तेनी पासे सघळां साधन छतां पण जे पुरुषनी परीक्षा करीने योग्य वर शोधवा पोताने अशक्य मानी मने सोंपे छे, त्यारे हुं निरंतर घरना गुणामां पडी रहेली अपरिचित राजाओना गुणोने के दोषोने केबी रीते शोधी काढीने योग्य पुरुष पसंद करीश ? कारणके मने परण-बानी इच्छा राखनारा राजाओ तथा राजकुमारो मळो जेम विजय-छर्पाने बांच्छी अनेक प्रकारनी चानुपना बतावी युद्धमां धीर (लड-बिया) तरीके दीपी उठे छे तेम तेओए अनेक प्रकारना ब्रह्मभूषण पदेरी ठाटमाठधी सिंहासनोनी श्रेणीने स्वयंवरमां शोभावना रहेछे, तेम पोतानी बाहुचानुरी, दृग्धरकळा, वीरत्वना पोताना माट चारणो धीरुदावळी बोल्लावना रहेछे त्यारे हुं त्यां सुगुणी के दुर्गुणीने सग-सगवारनी परीक्षामां केबी रीते पसंद करीश. माटे वहेतर छे के तेओना निरंतरना गुणदोषोने तपासवा आजे हमणांज एकांतमां बेठे-लाने हुं जोई छउं तां ब्यारे सारु कारणके बहार ठाठ बतावनाए एकांतमां पोतानी हमेशनी आदत दूर करी सकता नथी ! एम विचारि पुरुष बेच धारण करी एक वृद्ध स्त्रीने पण बेच बढ्छावीने साथे छाने राजाओना अभ्यंतर गुणदोष तपासवा नीकळ्या. कारणके मानसनी

હમર દેસ, હવ, રિગેરેની પરીક્ષા કરવી મુગમ છે પણ સમુદ્રના તર્જીઆ માફક તેના અંદરના ગુણદોષો તપાસવા અતિ દુર્લભ છે।।।

શુદા શુદા સતારામાં ચ્યારે તેઓ ભ્રમણ કરે છે ત્યારે કેટલાક રાજાઓની વિચિત્ર વર્તણૂક તેઓના જોવામાં આવી તેથી વૃદ્ધાને કુમારી દર્શનમાં કરેલા છાંયી કે આ રાજા પોતાની અલ્પવચ્ચા વાતુ-રૂપી પણ અંદરમાં આવી દાદના નીલામાં આંચેલાની માફક જેમ તેમ ઢોલવામાં પાછી પાની કરતો નથી ! આ શ્રીમો રાજા તો સાપ જેવો પ્રોથી રહીને કિંચિત્ ગુનાદ કરેલો નોકર ચારંચાર માફી માગવા છતાં પણ તેના ઉપર સ્નેહ દષ્ટિથી જોઈ શકતો નથી ! આ શ્રીમો રાજાતો માણસો સાથે કેવા મકારે ધોલતું છે પણ ગામદાના ગમાર માફક જાણતો નથી !

એમ કોઈમાં કોઈ અને કોઈમાં કોઈ દોષ જોતી ગુણ વિનાના અનેક જીવોને નીરસીને નિરાશ બનેલી કુમારી પોતાના દુર્માગ્યને દોષ આપતી અનુક્રમે પડતી પડતી ગુણવર્મા કુમારના વતારે આવી ત્યાં રાજકુમારને નજરે નિહાળતાં જ તેનો થાક તથા પિતા દૂર થઈ ગયાં. વિચારવા છાંયી કે શું તેનું રૂપ, શું તેની યૌવનવસ્થા, શું તેની ઢોલવાની પદ્ધતિ, શું માણસોનું મન સંતોષ કરવાની દૃષ્ટિ, શું કુદરતે ઘણા ગુણોને એકત્ર કરીને જ આ નરરત્નને દુનિયામાં ઉત્પન્ન કર્યો હશે ? કે મારા પુણ્યના ઉદયથી પૃથ્વી ઉપરના સગળા સદગુણો સ્વેચ્છા આવીને તેના શરીરમાં સ્થિરતાથી રહ્યા હશે ! તેની પરીક્ષા કરવાને કોણ સમર્થ છે એન મારો યાચો અને તેને પર્યાને જ હું મારો જન્મારો સફળ કરી શકીશ ! એમ વિચારતી એ પોતાનું ચિત્ત ત્યાં જ તેને અર્પણ કરી કાપાથી પોતાના મહેલમાં આવીને હૃદ્દા (ધાવમાતા)ને હાર તથા સંદેશો આપીને ગુણવર્માકુમાર પાસે મોકલી કુમારે પણ રીશરતવદે માણ-સોને દૂર કરી હૃદ્દા સ્ત્રીનો આદરસત્કાર કરી આગમનનું વચન પૂછ્યું ?

પ્રકરણ ૨૨ મું.

દાનવેન્દ્ર શિરોગાન

દેવ કનકચતી

દેવકી, (૧૦૦૦)

દ્રષ્ટાંત ચાલુ કનકચતીનું લગ્ન.

આ ઘડેની આવી રીતે છૂપી રીતે ગોટવળ થયા છતાં પણ સચડા રાજાઓ તથા રામકુમારો પોતાને તેવો લાભ મળશે, તેવી ઉમેદમાં વાકીના દિવસો ગુજારી છપ્પના દિવસ પહેલાં છેલ્લી રાત્રિ પોતાના નોકરો મારફતે દરેક રાજાઓને અમુક વસ્તે સ્વંયવર મંડપમાં આવવાનું આમંત્રણ કરેલું હોવાથી અમૂલ્ય વસ્ત્રાભૂષણ અઢંકુન થઈ ગયા તેઓ વસ્ત્રતર આવી પહોંચ્યા. ચારે દિશાના દરવાજે પોતપોતાની યોગ્યતા પ્રમાણે હાજર રાખેલા નોકરોએ નામાંકિત આસન બતાવતાં સર્વે રાજાઓ પોતપોતાના સ્થળે વિરાજેલા દેવકુમારો માફક શોભતા હતા. પણ જ્યારે અનુક્રમથી સૌ પોતપોતાને સ્નાનકે બેઠા, ત્યારે ગુણવર્મા-કુમાર પણ પોતાને આસને બેઠો પણ પ્રથમ જે રાજાઓ સૂર્ય માફક આદંબરથી તથા તેજસ્વી ચંદ્રાથી પ્રકાશતા હતા, તે સચડા ગુણવર્મા-કુમારની મમા સેવના ઉપર પડતાં તેમને વિશેષ તેજ મળવાને વડેલે સૂર્ય ડગતાં તારા ક્ષાંત્રા પડી નિસ્તેજ થાય તેમ સચડા ક્ષાંત્રા પડી ગયા. અને અંતરમાં ધોતવા લાગ્યા કે: આપણે પરણવાની આશા રાખવી તે નિર્ણય છે! છતાં પણ આવા અમૂલ્ય નરરત્નને જોઈનેજ તેના દર્શનથી આપણો પ્રયાસ સફળ થયો છે તેવું તેઓ મનમાં માનવા લાગ્યા! થોડીવાર પછી કુમારી શળગાર કરીને જ્યારે પાછલીમાં બેસીને ઘરમાઝ સરખી પાસે ઉપહાવી વાર્જીય વાજતે તથા ગીતો ગવાતી આવી ત્યારે સર્વે રાજાઓ તેને જોવા આતુર થઈ ગયા; અને જ્યારે તે નીચે ઉતરી એક એક રાજા પાસે અનુક્રમે આવવા છામી ત્યારે તો તેઓની હાથે તેના તરફજ આકર્ષાઈ રહેતી હતી, અને વિચારતા હતા કે આતે અપ્સરા છે કે નાગકુમારી છે કે સરસ્વતી છે કે સાશન્

રમાજ કે રતિનોત્તને આરુપ્પ કરવા આવી છે! તેને જોઈનેજ આપણી આંતો મંઝેલી સમજાઈ મારીપ છીપ! ! !

હવે મતિહારિણી જે ઘણારા રાજાઓના ચરિત્રથી પાકેલ હતી, તે મનુર સ્વરે કુમારીને કહેવા લાગી, હે કન્યે ! તારા ઉત્તમ ગુણોથી આરુપ્પાઈને આવેલા સમગ્ર રાજાઓ તને મેઝવવા યાચે છે. માટે એક એક રાજાના ચરિત્રને સાંભળીને તેના ગુણોથી જાણીતી થઈને એક નરરત્નને શોધી છે.

જો આ માઝવાનો મહાશાહ નામનો યઝવાન મહારાજ બેઝ છે, જે શત્રુરૂપ શાહોને વિગે દાવાનઝ સમાન છે, અને સેવા કરનારા ડગર કલ્પદક્ષ માફક યાંચિત દાન આપનાર છે. માટે જેમ પોતાની દૃષ્ટિ, સુંદરતા તથા પ્રફુલ્લિતપણું મેઝવવા જેમ બેઝ વૃક્ષને વીંટી વઝે છે તેમ તારા કલ્યાણને માટે આ મહીપતિને યરમાઝા આરોપ્પ કર ત્યારે કન્યાપ ધીમેથી વશું કે જો એ માઝવાનો મહારાજ છે તો સૌની આગઝ ઘુરી (વેઝ) ધઈને પહેલો કેમ વેઝો છે ! જેથી આગઝ ચાલીને મતિહારિણી કહેવા લાગી હે કન્યે ! જો આ શત્રુરૂપ ચકરાના ટોઝામાં સિંહ સમાન ગાજી રહેલ સિંહ નરેશને પરણીને તેની રાજધાની વંપાને ઐગદેશના ઐગ માફક છે તેને અલંકૃત કર.

કુમારીએ વશું કે સિંહ સાથે સિંહણ શોમે, પણ હું તો ધઝ (સત્ત) વિનાની અવઝા છું, તેથી અયોગ્ય જોડાનો સંવંધ વર્ષા મુખી ટકે? પછી મગધદેશના રાજગ્રહી નગરીના મહા ધઝરાજને હરેશીને કહે છે કે હે ધાઝે ! જો આ (સમૂહ) તો જો કે જેના યશને ગાવાને ખાટ ધારણો રાત્ર દિવસ મુશ્વરી ધનીને ગાયાંજ કરે છે અને જે રાજાએ પોતાની છશ્મીને અસાર જાણીને પ્રજાનાં ગ્રહો સંપત્તિવઢે રાજગ્રહ (રાજાના ધરેઝ) જેવાં કરી મૂવયાં છે તેવા અતુલ્ય સંપદાના સ્વામિને હૃદયમાં ધારણ કર. કન્યાએ વશું કે તેવા ગુણવાઝો તો મારો પિતા ધવાને યોગ્ય છે. પછી કાશીના ધાસી ધીરસેજ ભૂપને મતિહારિણી વર્ણવવા

લાગી. હે મુખ્યે! બેની કીર્તિજ આણે સાક્ષાત્ કર ધારણ કરીને તેના ધારણની સેવા કરવા માટે લલ્લક જલસમુદ્રને ધારણ કરી રયાં ગંગા નદી નિરંતર વહે છે તે ગંગા નદી તથા રાજાના અમૂલ્ય ગુણો જગત્ને પ્રવિષ્ટ કરે છે તેના ચરણનું ધારણ કરું તું પણ જગત્ને પ્રવિષ્ટ કરનારી થા ! કન્યા ધોલી કે હે માત ! તે સાચો છતાં તેની કીર્તિ ધોલી કેવી રીતે હોય ?

આગળ પાલી સોરઠના સુરરાજાને પ્રતિદારિણી ચરણના લાગી કે: હે હુંદરિ! અમલ્યોને દુર્લભ પદ્મ સુગંધ અને ગીરનાર જેવા પ્રવિષ્ટ ત્રિયો જેના રાજ્યમાં સ્થાન કરી સિયરતાર્થ રદા છે તેવા સીધોની નિરંતર સેવા કરવા સુલભ થયા માટે આ સુરરાજાને પસંદ કર, કારણકે જેને કોશાધ્વજ (મંદારી) માફક સમુદ્રવાંછિત સંપદાઓ તરંગોના લલ્લાસ સાથે અર્પણ કરે છે ! કન્યાપુત્ર્યું કે નિરંતર સમુદ્રના લલ્લકાટના ધોવાટથી નિદ્રા કેવી રીતે લેવાય ? આ પ્રમાણે અનેક રાજાઓના અનેક ગુણોને અનેક પ્રકારે સ્તરીને સર્વે રાજાઓને સંતોષીને પ્રતિદારિણી તેમના ઉપર પ્રેમ ધરવા કન્યાને મૂલ્યની હતી, પણ મેરુ પર્વત માફક ધીરતા ધરાવી કન્યાપુત્ર્યું કોઈ ઉપર પણ પોતાનું મન લલ્લકાટનું નહિ. ત્યારે ગુણવર્મા કુમારનો વારો આવતાં વૃદ્ધ સ્ત્રી યાલિકાને કહેવા લાગી કે: હે સૃષ્ટિ સૌન્દર્ય ! તારા પૂર્ણ ભાગ્યના સાક્ષાત્ રૂપી સમૂહ માફક શોભતા આ ગુણવર્મા કુમારને જો ! જે ધર્મમાં દૃઢ, અને કલ્પામાં પ્રૌઢ અને નિરંતર પરોપકારમાં જેની રદ છે તેવાને પરણીને શુદ્ધિના નિવાનનું આશ્રય સ્થાન થા.

આવતું હતું અને થયે વધુ જેથી તેની સ્તુતિવદે સંતોષ પામેલી તે યાલિકાપુત્ર્યું ગુણવર્મા કુમારને ચરમાલ્લા પહેરાવી. જે વસ્ત્રો યોગ્ય ધરકન્યાનું જોઈ મલકાથી સંતોષ પામેલા આકાશમાં જતા વિદ્યા-પરોષ વદ્ધ સારું થયું યોગ્ય વર પસંદ કર્યો. એમ ગર્જારવ કરવા માંડ્યો. આંબલા રાજમંડલન પણ આ યોગ્ય જાંદાને જોઈ અતિ લલ્લાસ

યવાથી તેમણે જાનૈયા તરીકે માગ લેઈ તેઓની સમક્ષ મોટો ઉત્સવ કરીને થીપેણ રાજાએ તે કન્યાને ધવ્વલધંગલ ગવાતે છેને વાર્તાવોના નાદ મેયગર્ભના માફક સંમળ્યાતે છેતે તેમનું લગ્ન કર્યું અને રાજાએ જમાઈને તથા દીકરીને અમૂલ્ય ઘોડા, હાથી, રથ, પાછલી, ફીણ, માળેક વિગેરે આપવા સાથે દીનોની દીનતાને પણ દૂર કરવામાં જરા પણ યાત્રી રાહતું નહિ. પછી રાજાઓને વચ્ચે વધારે યવાથી તેમને આદરસત્કારપૂર્વક ઘોઢાવીને ગુણવર્મા કુમારને ત્યાંજ રાહ્યો હતો છતાં પણ ગુણવર્મા કુમારને વિતાને મલ્લવાની અતિ ઉત્કંઠા હોવાથી વારંવાર રજા માગવાથી પુત્રીપર અત્યંત સ્નેહ છતાં પણ પુત્રી સાસરે અને હાથી રાજદરવારે શોભે તેમ જાણીને ઘોઢાવવાની સામગ્રી તૈયાર કરી વચું કે હે પુત્રી ! તું સર્વે વાતે શાળી છે, સુકુલમાં જન્મેલી છે, સારા અધ્યાપક વાસે થળેલી છે, ગુણવંત સહીઓના સહવાસમાં રહેલી છે, અને માતાપિતાની આજ્ઞાને પૂર્ણપણે પાલનદારી રતી છતાં પણ તને અમારે કહેવું પડે છે કે : હવે તારે વાલ્લવણાની અવસ્થાને માતાપિતાના છાદને, ચાકરોની સેવાને, સહીઓની હાંસી મદકરીને ખૂલી જવું જોઈએ; કારણ કે તારે સાસરે જતાં સર્વે વડીલોનો સેવા કરીને તેમને સંતોષ આપીને અમારા કુલની આવરુ વધારવો તારા હાથમાં છે. પતિ આવતાં ઉઠી ઉભા થવું, નજીક આવતાં આસન આપવું, તેમના સૂતા પછી સૂવું, પહેલાં ઉઠવું, પતિની પૂર્ણ કૃપા છતાં પણ અર્દકાર લાવી નેઈનો તિરસ્કાર કે અપભ્રાજના ન કરવી, પરપુરુષ સાથે કારણ ના થોડું કે ઘણું ધોલવું નહિ, પરચેર મટકવું નહિ, સાસુ સસરાનો વિનય કરવો, સર્ગા, મિત્ર, જાતિ, નાતિ સંબંધીને કડી પણ અસંતોષી કરવાં નહિ; કારણ પડે તો પણ ક્રોધી કે માની થઈને ધીજાતું વગાડીશ નહિ પણ સરલ ચરિત્ર સદ્ગુણનોજ લોભ રાલજે.

આમ અનેક પ્રકારે માતાએ તથા પિતાએ સમજાવેલી શાળી સુ-
) કુમારી પતિ સાથે ચાલતાં માતાપિતાદિ પાછાં ઘરમાં અને ગુણવર્મા-

कुमार इस्तिनागपुर तरफ पोतानी सेना साथे झपाटाबंध मयाण करी
 कुरुदेशनी सीमामा आवी पहुँच्यो. राजाने पण खबर पढ़ता समुद्र
 जेम चंद्र सामे उछळे तेम रोमांच उभां थपलो ते राजा सामे आवी
 अति हर्षयी कुमारने भेज्यो. हजारो माणसो तेमना दर्शने आवेलां त
 बरबवूना जोडाने अनेक गुणोथी वर्णववा लाग्या. स्त्रीओ कुमारीन
 भाग्यने बखाणवा लागी के तेने आवो गुणनो सागर स्वामी मळपो
 त्पारे पुरुषो गुणवर्माना भाग्यने बखाणता के आवी रत्नमाळा तेन
 संबंधमा आवी; त्पारे बेटलाक विधाताने बखाणवा लाग्या के छुंद
 जोहुं यनावी पोतानी कळाने सफळ करी दीधी. आढंवरयी शहरम
 आव्या पडी राजाए कुमारने तया पुत्रनी बघूने जुदां जुदां ररेवान
 रमणीक मन्दिर आप्यां हतां. शहरमां मवेश यया पडी स्त्रीना रुयम
 गुणवर्माकुमार रक्त छातां पण पोतानी पूर्व भविज्ञा ममाणे जरा पण
 तेना व्रतने घाघ लगाइतो नहोतो.

પ્રકરણ ૨૩ મું.

દ્રષ્ટાંત ચાલુ=ઉપકારના ઘડલામાં મઢેલું દિવ્ય અંજન.

જો કેં પોતાની ધાર્મિક ક્રિયા કરી રાજકુમાર સવારમાં તે સ્ત્રીના મહેલમાં જતો અને ઘસતે આસો દિવસ તેની સાથે વાતચીતમાં અનેક પ્રકારે આનંદ મેળવતો છતાં પણ રાત્રે તો તેને પરસ્ત્રી માફક ગળી તેના આવાસમાં પણ પગલું દેતો નહોતો. આમ ઘણા દિવસ થયા પછી એક વખત ચપોરે પોતાના આવાસમાં મધ્યાહ્ને રાજકુમાર જમવાને ઘેસતો હતો તેવામાં કોઈ યોગી રાત્રોડી અંગે લગાવીને કમંડલ હાથમાં ધરેલો, વાઘચર્મને વસ્ત્ર તરીકે ઓઢેલો પ્રેતોના નાયક સમાન (જમ) વિદ્યમાળો બની આવીને કહેવા લાગ્યો કે: હે રાજકુમાર! નત્રીકના ઘનમાં રહેલા મારા ગુરુ ભૈરવાચાર્ય તમને યાદ કરે છે તેનું શું કારણ છે તે તેઓજ જાણે છે. એમ કહીને પાછા ફરતા યોગીની પછવાડે જઈને કુમારે વશું કે તેમને કહેજો કે: હું સવારમાં જરૂર આવીશ. યોગી આટલો ઉત્તર લઈ સંતોષી થઈને પોતાના આશ્રમે જવા લાગ્યો ને કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે આ ભૈરવાચાર્ય કોણ? અને મારે તેનો શું સંબંધ? તથા શા માટે તે મને બોલાવે? એમ કરતાં દિવસ અને રાત્રિ તેના વિચારમાં જ પૂર્ણ થઈ ગઈ. પ્રભાતમાં મંગલપાઠકે વિરુદ્ધાવલી ગાઈ અને વાર્તાત્ર મધુરનાદ સંભળાવ્યો કે રાજકુમાર જાગ્યો, અને પોતાની આવશ્યક ક્રિયા કરી પોતાનું વચન પાળવા ઘનમાં ઘતાવેલા સ્થાનકે યોગીની હાજરીમાં પહોંચ્યો. છાલ પીઢી જટાને ધારણ કરેલા, અને માઢાવડે જાપ કરતા. અને પદ્માસને બેસી લોચનને સ્થિર કરેલા ભૈરવાચાર્યને ચિદ્રોવડેન શોધીને તેમના ચરણમાં નમસ્કાર કરી કુમારે તેમનો આશિર્વાદ મેઢવી પોતાને યોગ્ય આસને તેમણે આપવા જતાં આચાર્યને રોકી પોતાના સેવકના ઉતરાસન (સ્થાનું વસ્ત્ર) વીંછાવી

તેના હર કુમાર ઘેઠો; અને પોતાને યોગ્ય કાર્ય પતાવવા વિશ્વસિ કરી
સ્વારે ભૈરવાચાર્યે કર્યું કે: તારી અપૂર્વ કાન્તિ અને હૃદયની અત્યંત
શાન્તિ તારી મનોહર મુલમુદ્રાજ કહી આપે છે, અને તારી ચાલચલણજ
તારા શ્રેષ્ઠપણાને પ્રગટ કરે છે, અને મળેલી સંપદા તથા સત્ત્વને જે પર-
માર્થમાંન વાપરવા વત્સાહ ધરાવે છે, તેવા તો ગુણોનું વધારે વર્ણન શું
કરવું? વહી પરમાર્થી પુરુષો છેદેલું ધંદન જેમ મુગંધી આપે છે; તેમ
પરમાર્થમાં કદ આપે છે તે પણ પરમાર્થને પ્રાણ કરતાં વધારે વહાલો
ગણે છે માટે હે સૌમ્ય! સાંખ્ય, મને સદ્ગુરુપ્પ એક મંત્ર આપેલ છે
તેને સાધતાં આઠ વરસ થયાં છે હવે છેલ્લી એક રાત્રી પર્યંત સત્ત્વવાન્
પુરુષની સહાયથી તેની સિદ્ધિ કરવી છે પણ તેવો સત્ત્વવાન્ તારા
સિવાય કોનો મજબો દુર્લભ છે માટે તને કીર્તિ અને મને મંત્રસિદ્ધિ
મળે તેવી સહાયતા (હતર સાધકતા) કરજે. કુમારે કર્યું કે હે ગુરુ!
આપ મને આમ વિશેષ પ્રશંસા અપોગ્યને યોગ્ય સ્થાને મોઢવો છો તે
કરતાં મારા યોગ્ય હોય તે કાર્ય કરમાવો કે આપની સેવા બજાવીને
મારો જન્મારો સફળ કરું. તેથી ભૈરવાચાર્યે કર્યું કે-હું આવતી અં-
ધારી ચૌદશના પ્રથમ મહેરે ત્રણ શિષ્યો સાથે સ્મશાનમાં આવીશ તે
સમયે તમારે પણ ત્યાં આવવું. આટલું કરી ગુરુ ધંધ થયા કે કુમાર
રજા હઈ પોતાના મહેલમાં આવ્યો. આ કાર્યમાં વડીલો રજા આપશે
નહિ તથા અન્ય જાણશે તો વિદ્ર કરશે તેટલા માટે કુમાર પોતાનું
વચન પાઢવા ઠરાવેલા વચ્ચે અંધારી રાત્રે એકલોજ રવદગને સોંચતી
કરીને વેશ વદલીને મિત્રોને કે કોઈને કયા વિના ગુપ્તગુપ મહેલમાંથી
નીકળી સ્મશાનમાં આવ્યો.

દૃઢસ્થાવાસમાં હિંસા કરીને કે ઘાઢચેષ્ઠાથી જીંદગી રદ કરી
હોય અને અંતકાળે કિંચિત્ શુભ અવ્યવસાય થવાથી મરીને દેવગતિ
પ્રાપ્ત કરી હોય પણ અલ્પ પુણ્ય વાંધવાથી વ્યંતરજાતિમાં ઉત્પન્ન થઈ-
છા તે બીવો દેવરહે છતાં પણ દેવત્વના મુલના ભાગી ન થતાં જેમ

શ્રીમંતના પુત્રો વ્યભિચારમાં કે મહાન રાજાઓ શિકારમાં કે વિમુક્તો માંસમદિરામાં જીંદગીને રદ કરે છે તેમ તે દેવો પણ સ્મશાન-દિમાં અનાયના મદદાને આમતેમ ફેંકી મોજ મેલ્લે છે. જો ઘડ આવે તો મેદીના વદલે કામ લાગે અને માયું આવે તો દુદા તરીકે કામમાં લે. તથા કેટલાક તો શુઝીય ચડાવેલા રીવાતા માંસ ત્રાવાની ચેષ્ટા કરે છે તથા વિચિત્ર વેપ હર્દ ધીજાઓને ડરાવવા પ્રયત્ન કરે છે તેવાં વ્યંતર પણ વ્યંતરનાં સ્થલ કેટલાંક શાહોમાં તથા અવાપર કુવામાં કે તલાવઆદિના કિનારે હોય છે ત્યારે કેટલાંક તો સ્મશાનમાં જ મટકે છે તેમનું જોર વિશેષે કરીને રાત્રિપૂજ ઉપારે કુમાર સ્મશાનમાં આવ્યો ત્યારે ઉપર કહેલા મયંકર તથા વ્યંતરોપ મદદાને ઉપયોગમાં લીધાથી મદદાને મક્ષણ શિયાલીઅને મક્ષ ન મલવાથી રુદન કરતાં હોવાથી સ્મશાન રાત્રિની મયંકર કાઢાશ, શિયાલીઆં વિગેરેનો પોકાર, તથા વ્યંતરોના વિચિત્ર દેખાવથી તથા શાહોના મુકા પાનોનો સ્વદ્વદાટ, તથા કામાંથી નીકળતી ફોસ્ફરસની હવાનાં વલ્લતાં દેખીને ગમે તેવો છાતી-વાળો માણસ પણ ત્યાં જતાં ઢરે તેવા સ્થલમાં પોતાનું વચન પાઢવા કુમાર આવી પહોંચ્યો હતો.

સ્મશાનના મધ્ય ભાગમાં કુમારને આવેલો દેખીને ગુરુને રી થવાથી ઉચ્ચ સ્વરે આદરસત્કાર આપીને કહ્યું હે વત્સ ! આવ ! કુમાર પાસે આવ્યો ત્યારે હોમની વિધિ સચલી તૈયાર હતી તેથી ગુરુ રાજકુમારને કહ્યું કે મારા શિષ્યો કાર્ય કરવા બેઠા છે પણ તેઓ રાંકડા હોવાથી તારી સહાયથી જ તેઓ ટકી રહેશે માટે સાવચેત રહીને શિષ્ટ સિદ્ધ કરી આપજે. કુમારે હિંમત આપવાથી કાર્ય શરૂ થયું. કુમાર રક્ષા માટે ઉત્તર દિશામાં ઉઘાડી તરવારે સાવચેત ઉભો હતો. બીજી ત્રણ દિશામાં શિષ્યો ઉભા અને વચમાં ગુરુ કુંઢાકું કરીને મોઠવું અને તેનું મોઢું ફાટી કુંઢ માફક તેમાં વલ્લતું સઢાવ્યું.

ત્યાર પછી શ્ચિત્ત મંત્ર ઉચ્ચારતો યોગી તે ચક્રતામાં વળેલા ફૂલ અને ગુગ્ગુલી ગોઢીઓ દોમવા માંડી પટલે ઘોઢોશરમાં જ શાકિની, ઢાકિની, રાક્ષસ, ભૂત વિગેરે આવી પહોંચવાથી તેમના મર્યાદા દેશાવધી ગુરુ તથા શિષ્યોને હાલવાની પણ હિંમત રહી નહિ. ચક્રી યોગીના મોઢા આગળ પૃથ્વીને ફાટી નાંખે તેવો મર્યાદા ચક્રપાત સમાન અવાજ થયો તેથી તે પારે ગુરુ ચેલાતું હૃદય સ્તબ્ધ થઈ ગયું અને ફાટેલી જમીનમાંથી ચક્રત્રી જ્વાળા સરસા માથાના ચાક્રવાળો, ધીલાદીની આંત્ર જેવી આંત્રવાળો, મેરી સરસી નાસિકાવાળો, મોઢામાંથી ચક્ર-તાના મદદ કાઢતા મુઠ જેવી દાઢવાળો, માગેલા ઘડાના ઢીકરા સરસા ગાલવાળો, અને હંટ સરસી સ્કંદવાળો, પાળીના વેડા જેવા ઉદરવાળો, તાઢ જેવી હંચી મુજાવાળો, નદીની કિનારી સરસી કેદ-વાળો, સ્વાંઢળી સરસા પગવાળો, અને મર્યાદા રૂપ પારણ કરેલો જમ ધીલમાંથી સાપ નીકળે તેમ વહારે એક વૈતાલ નીકળી આવ્યો. જેને દેશવર્તી એક કુમાર વિના યાત્રી સવળા ગુરુ તથા ચેલાઓ વિલાડીથી જમ હંદર ગ્રાસ પામે તેમ ગ્રાસ પામી ઘૂપ થઈ ગયા.

આટલેથી અવરૂં હોય તેમ યોગિને મુદ્રર હંચકીને વૈતાલ ધમ-કાવવા માંડ્યો. રે યોગિન ચોઢ ! તું કોના ચક્રથી મારી ભૂમિમાં મંત્ર સાથે છે. મને આરાધ્યા વિના તારી મંત્રસિદ્ધિ કેવી રીતે થશે. મંત્ર-સિદ્ધિ થવાને વહલે વિના પરવાનગીથી પારકી ભૂમિમાં પેઠો છે માટે કુતરાની પેઠે અપમાન પામીશ, તેથી તે યોગી તો અત્યંત મય પામીને દીન વહેરે રાજકુમાર તરફ જોવા લાગ્યો. રાજકુમાર સમય ઓછાથી તલવાર કાઢીને હામીને વૈતાલને ધમકાવવા માંડ્યો કે રે વૈતાલ ! આમ જો ? તે યોગીરાજ મહારી સહાયથી મંત્ર સાથે છે. તારા વાંસડાના ફાટવાથી જે અવાજ થાય તેવા અવાજથી હું દરવાનો નથી. અને જો તું સરસાથી જ યુદ્ધ કરવા તૈયાર હોય તો મારી સાથે લડવા તૈયાર થા. પણ યોગી જેવા મિશ્તાચરણી લડતાં તને શું થશે માત્ર થવાનો

છે. અને ઘડી આ મારું સ્વદ્ગ અંધકારરૂપી શત્રુને રત્નિ માફક દૂર કરવાને તૈયાર છે. તેથી વૈતાલે કયું, હે વાલ ! વાલક ઉપર મારે વજ્ર શું થતાવતું? માટે તું મનુષ્ય જન્મનું ફલ જે રાજ્ય તેને ભોગવવા લાગે આપી શુદ્ધનો હત્તાઈ મુકી દે. પારકાને માટે નાહક શામાટે ઝોલે છુપે છે? તેથી કુમારે કયું હે વૈતાલ ! વાલ જાણીને મારી ઉપેક્ષા મત કર. કારણ કે સિંહનું નાનું વાલક શું હાથીને નથી હરાવતું? નાનો દીવો અંધારાના સમૂહને દૂર કરતો નથી? નાનું વજ્ર શું પર્વતને ખેદતું નથી? માટે જાના મોટાનો કેંઈ સંબંધ નથી. ફક્ત સત્વજ કામ લાગે છે. તેમ પરમાર્થી પુરુષોને પરમાર્થ તેજ છે, સ્વાર્થ છે કારણ કે પરમાર્થ તે લોકોત્તર સ્વાર્થ ગણાય છે અને મેયને, સૂર્યને, ચંદ્રને, જગત્ને સ્પર્કાર કરવા સિવાય બીજો કયો સ્વાર્થ સાધવાનો છે? તેમ વીર-પુરુષોને પોતાનું વીરત્વ અનાધોનું રક્ષણ કરવા માટેજ નિર્માણ થયું છે પરને રક્ષણ અને પોતાને યશઃ પ્રાપ્તિ તેથીજ થાય છે. માટે વિશેષ ધોલવાથી તથા આત્મપ્રશંસાથી સર્વું. પોતાનું ઘઠ હયાંઆરનો સ્પર્ક-યોગ કરતાં પોતાની મેલે પ્રગટ થશે. આ પ્રમાણે તે રાક્ષસના મર્પકર ચહેરાથી કે ઘવનથી કે કૃતિથી કુમારને ન હરેલો જોવાથી વૈતાલ પળ આશ્ચર્ય પામી ગયો તેથી હરામણો ચહેરો ફેરવી દિવ્ય રૂપ ધારણ કરેલો વૈતાલકુમારને મધુર સ્વરે કહેવા લાગ્યો કે હે વીર ! તારા ઉપર હું મસન થયો છું માટે વર માગ !

કુમારે કયું હે દેવ ! તમે જો મસન થયા હો તો આ યોગિસા-જની વાંચ્છા પૂર્ણ કરો. દેવે કયું તે તો મેં વ્યારની તેના શ્વેત મંત્રની સિદ્ધિ કરી આપી છે. છતાં તારું શું ભલું કરું તે બોલ ! કારણકે દેવદર્શન કદાપિ નિષ્ફળ થતું નથી. જ્યારે દેવે મહુ આગ્રહ કર્યો ત્યારે કુમારે કયું કે આપ અનીંદ્રિયજ્ઞાની છો તો મારી મિયા મારા ઉપર અતિશે પ્રેમ ધરાવનારી છતાં તે આવી પૌવન અવસ્થામાં શીલ-વ્રત શા માટે પાલે છે તે કહો ! દેવે કયું કે પ્રભાતનો સમય થયો

आप्यो छे. अने कारण बिना देवां दीवसे देखाव देता नयी. माटे ए लांगो धामतुं वधारे विवेचन करवा करवां आ अंजन हइ जा, जे अजिवाधी तुं अहदप रहीने सर्व धान जाणी सकीश. एम कही अंजन आपी देवता अहदप थइ गयो. पछी योगी कुमारने कोहेवा लाग्यो के हे घत्स ! तारी सहायधी धारो मंग आटे वरसे आज्ञे सिद्ध थयो छे माटे तारो उपकार नहि भूलुं पण तेना बदले तारुं शुं भलुं करुं अने बदलो केवी रीने चातुं ते धोल ! कुमारे कथुं के आपनी कृपा-छिष्टे तेज मंग निरंतर हो ! बीजुं तेथी शुं वधारे छे ! एम अरसपरस आनंद आपता तेओ पोतपोताने स्थाने गया.

પ્રકરણ ૨૪ મું.

દ્રષ્ટાંત ચાલુ-બ્રહ્મચર્યની શરતના ભેદની માહિતી.

રાજકુમારી શા કારણે બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળે છે તે જાણવાને કુમાર ઘડુ આતુર છતાં પોતે આપેલા વચનથી પોતાની સ્ત્રીને પૂછી શકતો નહોતો તેમ બીજું કોણ તે વાતનો ખુલાસો કરી શકે તેથી રાજકુમાર હમેશાં મુંઝાતો હતો તેમ તે સ્ત્રી પણ પોતાના પતિને કોઈ પણ કારણે જરા પણ ખુલાસો આપવા શક્તિમાન નહોતી તેથી તે પણ મુંઝાતી હતી. પણ ધંને જનાં આશામાં ને આશામાંજ દિવસ કાઢતાં હતાં. પણ રાજકુમારને, યોગીને પરોપકાર કરતાં દેવે પ્રસન્ન થઈને આપેલા ઐઝનથી અદૃશ્ય થવાની શક્તિ મળવાથી તે અદૃશ્ય થઈને રાજકુમારીનું છૂપું ચરિત્ર જાણવા ત્યાર પછી એકદમ આતુર થઈ રહ્યો હતો. છતાં પણ રાજકુમારીને કોઈ પણ પ્રકારનો વેપ ન આવે માટે રાજકુમારે યોગી પાસેથી પ્રભાતમાં આવીને થોડીવાર નિંદ્રા જરાતરા કરીને ઊઠીને પોતાની ક્રિયા કરીને હમેશના નિયમ પ્રમાણે તેની સાથે વાતચીત કરી તેનું મન રંજન કરી ચપોરના ઘેરે (પોતાના સ્થાને) આવી સાંજ પડવાની રાહ જોતો બેઠો એમ કરતાં કરતાં રાત્રિ પડી કુમાર પણ અવસર જોઈ અદૃશ્ય થઈ ત્યાં છૂપો રહીને ધંનેની ચેષ્ટા તપાસવા લાગ્યો હતો.

પહેલો પહોર વીતતાં રાજકુમારી અગાશીમાં ચઢેલી દીવી માફક પ્રકાશ કરવા લાગી અને ધંમે રહી સઘીને પૂછવા લાગો કે હે સઘી! કેટલી રાત્રિ ગઈ હશે? સઘીએ ઉત્તર આપ્યો શનગાર સજો બલત થવા આવ્યો છે. તેથી તૈયાર થવા માટે રાત્રિએ ફરી સ્નાન કરી વિશેષ પ્રકારે વસ્ત્રાભૂષણ સજી જેમ પ્રેમદા પતિને પ્રસન્ન કરવા જાય તેમ તૈયાર થયેલી જોઈને કુમારનું તો લોહી ઝકઝકી આવ્યું. તે વિચારવા લાગ્યો કે આ શું? સતિના ચાઝા આવા કદાપિ પણ હોઈ શકે ?

પોતાના પતિને ગમે તેમ સમજાવી છૂપી રીતે આવાં અન્ય પુરુષોથી કુર્કર્મ કરવા માટે સોફાન કરે તે સ્ત્રીના શીઝનો ભરોસો કેવી રીતે આવે ? મારા સિવાય તેને કોઈ કોણ વહાલો છે કે મધ્યરાત્રિ તેની પાસે શળગાર સર્જાને તૈયાર થાને ત્યાં જાને તેનું મન પ્રસન્ન કરે ? રહેલર તે વ્યભિચારિણીજ છે. નાહક હમારા ગળે જોતરું વઢ્યું છે. અરે ! તે આમ મન વાંચિત મજાદ મોગવે, અને હું તેના ફાંસામાં ફમેલો વ્રતચર્ય પાત્રું પણ મારી સરજતાનેજ તે ટપકો ઘટે છે કે હું આવી રીતે અમર્યાદશીલના ભરોસે રહી નાહક દુઃખ રખું છું. પણ રહે છતી આંત્રે કેવી રીતે પોતાની મેમદાને વ્યભિચાર કરતાં દેસી શકું ! માટે આ કુલ્યાને તેના કર્મનો વદલો આ મારી ચઢકતી તલ-ધારના ઘા વેદે લેવા દો ? જેવી તલવાર મારવા લગામે છે તેવામા પાછો કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે આવું સાહસ શા માટે કરવું જોઈએ. અને તેને વકલીનેજ શા માટે ગુનેશગાર ગણવી જોઈએ ? ત્યાંજ સાપે મારે પણ જવું જોઈએ. અને પૂર્ણ તપાસ કર્યા પછીજ તેનો નિવેદો લાવવો જોઈએ. વચ્ચે કોઈના દવાળથી કે દેવતાદિકના કારણે આમ કરવું પડતું હશે તો તેમાં તે અચઢાનો શું દોષ છે ? વ્યભિચાર જોયા વિના, નિર્ણય કર્યા વિના નાહક સ્ત્રીહત્યાનું પાપ શા માટે લેવું જોઈએ. એમ પાછો શાંતિ પામીને તલવાર મ્યાનમાં ઘાલી શું વને છે તે જોવા આતુર થઈ રહ્યો. તેટલામાં આકાશમાં વિમાન આવતું જોઈું અને તે ચંદ્રશાઢા નજીક આવી ઉમું રહેલું અને ફરકતી ધ્વજાવડે આમંત્રણ કરેલું જોતાંજ રાજકુમારી તથા તેની સહી તેમાં સંમાઢથી વેઠાં કે કુમાર પણ અદૃશ્ય થઈ તેમાં ચઢી વેઠો અને વિમાન શ્વપાટાવંધ આકાશમાં વઢ્યું.

ઉત્તર દિશામાં ઘણે દૂર કોઈ આતિ રમણીય સરોવર હતું. તેની નજીકમાં નંદનવનને શોભામાં તિરસ્કાર કરે ણું ઉદ્યાન આવ્યું હતું. ત્યાં જિનેશ્વારું રત્નોના પ્રકાશવડે સૂર્ય કરતાં અધિક દેદીપ્યમાન

મંદિર પૃથ્વીના ભૂપગરૂપ ભવ્ય પ્રાણીના ઉદ્ધાર માટે સ્થાપન કરાવેલું હતું, જ્યાં આગઠ દેવો તથા વિદ્યાધરો પણ પોતાના આત્માના ઉદ્ધાર માટે આવતા હતા. આવા મંદિરમાં જો વિધિ પ્રમાણે પૂજન થાય તો જ કલ્યાણ થાય છે. પણ જિનેશ્વરોએ કહેલી વિધિને અનુસરીને જો ન કરવામાં આવે તો કલ્યાણ થવાને બદલે અકલ્યાણજ થાય છે તેટલા માટે જિનેશ્વર ભગવતોએ પૂજન કરનારને ફરમાવ્યું છે કે: તમારે દર્શન માફક જ્ઞાન અને ચારિત્રને પણ યથાશક્તિ આરાધવું જોઈએ કારણ કે પ્રથમ જ્ઞાન અને પછી દયા માટે જ્ઞાન ભળવાથી જ આવશ્યક ક્રિયા પણ સમ્યક્ પ્રકારે સમજાય છે અને જેટલે અંગે સમજાઈ તેટલી જ કરેલી ક્રીયા સંપૂર્ણ ફલ આપનારી થાય છે પણ એકલા ભળવાથી કે એકલા પૂજનથી જ ઈચ્છિત વસ્તુ પ્રાપ્ત થતી નથી આ મંદિરમાં પણ વિદ્યાધરો યથાવિધિ પૂજન કરત હતા પણ કોઈ વિદ્યાધર જિનેશ્વર ભગવંતે કહેલી વિધિ અનુસાર ન કરતાં પોતાની સ્વેચ્છાએ જિનેશ્વરે રાત્રિપૂજન નિષેધ કર્યા છતાં જિનેશ્વરનું પૂજન તથા નૃત્યાદિ ત્યાં રાત્રિએ કરાવવા માંડ્યું હતું તેમાં કેટલીક કુમારી કન્યાઓને પ્રથમથી તેમના માતાપર્યા છાની રીતે વિદ્યાથી ઉપાડી ભડે જતો હતો અને તેમની પાસે પરાણે રાત્રે આ જિનેશ્વરમાં નાટક કરાવતો હતો. તેવી ઘણી કુમારીઓને પકડી તેમને વચનથી બાંધી નિરંતર રાત્રે વિમાન મોકલી બોલાવતો હતો તથા પરાણે સ્ત્રીને પણ તેના પતિ પાસે જવાનું બંધ કરી પરાણે દ્વંદ્વચર્ચ વ્રત પઢાવી રાત્રિએ ત્યાં વિમાન મારફતે બોલાવતો. આપણી ગુણવર્માની સ્ત્રી કનકવતી પણ તેવા નિશાચર વિદ્યા ધરના ફાંસામાં ચાલ્લપનાથી ફસાઈ ગઈ હતી પોતાના પિતાના ઘેરે ગોસ્વમાં બેઠેલીને આ અધમ વિદ્યાધર છૂપો ઉપાડી જઈ નિરંતર ત્યાં નાટક કરવા આવવાની કયુલાતથી તેને પાછી મૂકી હતી તથા પરાણે પછી તેની પરવાનગી મેઝબ્યા પછી જ પુરુષ સાથે સંસાર મોગવવા ફરજ પાડી હતી.

जे बखले विमान त्यांची उपदयुं त्यांरे तेमां बे स्त्रीभां अने एक पुरुष इतो. ते प्रणे ज्यारे स्त्रियांमां हतां त्यांरे विमानमां रत्नोना प्रकाशे पारं बाजु अमवाळुं थई रगुं हतुं ते अमवाळाना म्ही गुणवर्मा कुमारे कइ दिशाए विमान जाय छे ते ध्यान राखुं हतुं ते पवनना घेगने पण बाजुए मुके तेरा मचळ बेगधी म्पाटाबंध चाली सेंकदो बोल आबी पहाय्छुं हतुं अने मध्यम कहेला मंदिर नजीक आबीने जमीन व्पर स्थिर गतुं हतुं जेहुं त्यां स्थीर गतुं के तुर्त प्रणे जणां उतरी गयां. मध्यम बनकवती, स्थाप पळी तेनी राखी, अने पळी गुणवर्मा कुमार मंदिरमां दाखल थया. हमेशना नियम ममाणे मध्यम जिनेश्वरने नमस्कार करी पधारना मंदपमांज्यां विद्याधर नरेश बेडेले इतो. त्यां आबी पोताना जेवीज पकटापेन्ही कुमारीकाओंनी बाजुमां विद्याधरने नमस्कार करी सन्मुख उभी रही हती. चारेमां मुख्य आ बनकवती होवाची मध्यम ते अने तेनी पछवाटे प्रण एम चारं विद्याधरने पोतानुं आवागमन जाहेर करी उभी हती त्यांरे ते विद्याधर नरेश महाबळ राजाए जिनेश्वरोए निषेध कर्या छतां पण पोतानी स्वेच्छानुसार जिनेश्वरनुं पूजन कर्तुं जेमां मध्यम स्नान करीने पळी पूजाना सर्वे भेदो बडे पूजन करीने पळी नाटक करावचा तथा नाटकने जोवामां उत्साह मानता महाबळ विद्याधर नरेशे पृच्छुं के आजे नृत्य करवानो वारो कोनो छे त्यांरे प्रणे कन्याओए बनकवतीने बतावी जेथी विद्याधरना हुकपधी तेणे नाच करवा मांडयो जेप ईद्रनी सभांमां रंभा अपसरा नाच करे तेम बनकवती नाच करती हती अने तेनी प्रणे सोबतणो ताळ बेणावीशु ययापोत्प वगाडती उभी रही हती आ ममाणे ईद्र नृत्य पोताने मानी आनंद पामी नाचनारी तथा वगाडनारिने शाबाशी आपतो आश्चर्यधी डोकुं बुणावतो विद्याधर महाबळ नरेश संपुर्ण सुखी पोताने मानतो इतो त्यांरे अदृश्य रहेला गुणवर्मा कुमारने दुष्ट महाबळनी आबी अयम वर्तणुकधी तथा पोतानीज

पत्तिने पोताना देखतां ईच्छानुसार पराणे नचावी तेमां पोताने संपूर्ण सुखी मानतो देखीने तेनां रूवे रूवे ज्वाळा ज्वागी रही हवी.

ते विचारवा लाग्यो के ते अधमे मारी स्त्रीने नाचनारी वेश्या तरीके बनावी जेनुं मोडुं कुरु देशना राजाओ पण जोवा समय घषा नथी तेवी मारी अर्धांगनाने नचाववाधी ते राजाने तथा विद्याधरेने उत्सव थाय छे अने जे स्त्रीने हुं तथा मारां घरवाळां स्त्रीरत्न तरीके गणी घरनी मालिक जाणोने तेनुं बहु मान करीए तेवी पवित्र प्रेम-दाने पोताना पतिमां सतिपणे रक्त छतां दासी जेवी बनावीने आ विद्याधर पोतानी पांपणना इसारार्थी इच्छानुसार नृत्य करावे छे ! आ अधम विद्याधरे जिनेश्वरनी आज्ञानुं उल्लंघन करी लोकनीतिनो त्याग करी अनाचार अंगीकार क्यों छे तो तेने हणीने तेनुं मापयित् पुरेपुरं आपनुं जोईए छतां पण भविष्यमां हजु ते केवां केवां दुष्ट कार्यो करे छे ते जाणवा माटेज हाल मारे तो मारा क्रोधने दवावी देवोने जोईए. एम करी शांत उभो रयो तेवामां नाचतां नाचतां तेना पणना कंदोसामांथी घुवरी नीचे पडी के अवसर जोई कुमारे तुर्वे उंचकी लीधी ते नाचना रसमां पडेलाने कोईने मालुम पडी नहि पण नाची रया पछी घुवरी पडी गयेली ओछी यवायी कुमारीने ते कंदोसामां खामी लागवाधी आजुवाजु शोधवा मांडी पण न मळवाधी राजकु-मारीए विद्याधर नरेशने जाहेर कर्यु पण रात्रि घणी जवायी निद्रा आवेळी विद्याधर नरेशे जाणीने कर्युं के वत्स ! तुं हमणां जा ? रात्रि घणी गई छे. तारी कींकीणो गमे तेम करीने काल सुधीमां शोयी आ पीश ! एम कही सौ खाना थया अने सभा घरखास्त थई गई. जे के सौ साने स्थानके जई निद्रावश थई गया हता पण गुणवर्माकुमार तो सुवा पछी पण विचार समुद्रमां गोथां खातो हतो के आ विद्याधर कोण ? आ मारी स्त्रीने तेणे वश केवी रीते करी ? मारी स्त्री मारा वर छतां विचारी शा कारणे पत्न्य थई गई हसे. तेनो उपाय शो करवो

મારે વ્યાં સુધી યેમી રહેવું, મેમ્તેમ થાય પણ મારે તેનો ઉપાય કરવોજ જોઈએ. આમ અનેક વિચારો કરતાં આલ્લી રાત્રિ પૂરી થઈ સવારમાં સૂર્યોદય થયો કે કમળ ચિત્તસ્વર થયાં તેમતેનાં નેત્રો પણ છુલ્લી ગયાં ધાર્મિક ક્રીયા રોજની માફક કરી પાછો સ્ત્રીને ત્યાં જવા માટે પોતાના મિત્રને સાથે લીધો, ત્યાં મંદિરે અનેક પ્રકારની આનંદદાયક ધાર્મિકી મેને સંતોષ પમાડી ધાર્મિકી રમવા ઘેટાં.

પરુ વચ્ચે સ્ત્રી જીતી તેથી વલ્લાસમાં આવીને સ્ત્રી કયું કે થીજી રમન રમવી હોયતો કાંઈ પણ શરત પકવી જોઈએ. ફોકટ દાય ઘમે શું દહાડો ઘેરે ? કુમારે પણ યોગ્ય અવસર આવેલો જોઈ ગઈ રાત્રે મેઝવેલી ઘુમરી પોતાના મિત્રને પ્રથમ આપી રાખી હતી. તે મિત્રને કયું કે દે થયો ! તારી પામ જો કાંઈ થતું હોય તો આપ કે દાવ રેલીને આનંદ મેઝવું ! કુમારીએ આનુરક્ષાથી જોવા માંડ્યું તો મિત્રે કીકીની આપેલી હતી તે પોતે ગઈ રાત્રે ગુમાવેલી હતી તેજ સાક્ષાત્ જોઈને તેને પ્રાસકો પડ્યો, જેથી ઉદાસ થયા છતાં પણ યોજાને તે ધાન જાળવામાં ન આવે માટે ધીરજ રાખી ઘેટી પણ કુમારે તેનો ઘેરો પારસી સ્ત્રીને ધાર્મિક શબ્દોવડે પૂછવા માંડ્યું કે દે મુખ ! સવારનો વચ્ચે આનંદદાયી છતાં મોટું સ્ત્રીલવાને થદલે પીછુએ કર-દવા માફક હૃદયમાં દુઃખ પામેલીનું મોં કાંતિરહિત કેમ થવા માંડ્યું છે ? સ્ત્રીએ ધીરજ ધરીને કયું કે દે સ્વામિન આ કીકીની મારી છે તે મને આપવાને થદલે તેનીજ શરત પકવા ઘેટા છો તે વેલી રીતે હું સંતોષ પામી શકું ?

રાજકુમારે પણ હસીને કયું કે જેમ આ કીકીની તારી છે તેમ મારું રાજ્ય અને હું શું તારો નથી કે ? અને જો તારું સમટું હોય તો પછી શું શરતમાં મૂકું ? સ્ત્રીએ કયું સ્વામિનાય ! તે તો હું સમજી, પણ આ ઘુમરી તમારા દાયમાં વ્યાંથી આવી ? કારણકે તે કોઈ પણ સ્વચ્છે મારા કંદોરામાંથી પડેલી તમારા મિત્રનાં દાયમાં આવેલી છે,

અને વ્યાં પડી તે પણ હું જાણતી નથી ગુમાયા પછીજ મને માલુમ પડ્યું છે. રાજકુમારે કુમારીને ધૈર્ય આપવા કશું કે આ જ્યોતીર્ણમાં મવીળ અને વિદ્યામાં ચમત્કારી મારો મિત્ર છે તેનું વચન તીર્થકર વચન માફક પ્રમાણભૂત ગણાય છે. તેને જે પૂછવું હોય તે પૂછ. કુમારી પૂછતાં તેના મિત્રે સુલાસો કયોં કે જ્યોતીર્ણી જાળોને આવરી કાઢે જોઈતો સુલાસો આપીશ, આમ સોને ભ્રમમાં તથા ભયમાં પાડીને વચત થવાથી ઘંને મિત્રો ત્યાંથી નીકળી ગયા. થીજે દિવસે પણ સાંજે પોતાનું કામ આટોપીને રાજકુમાર ગુપ્તુપ વિમાનમાં બેસી સ્ત્રી સાથે દેવમંદિર રાત્રે આવી પહોંચ્યો હતો.

થોડીવાર પછી હમેશના રીવાજ પ્રમાણે નાટક શરૂ થતાં થીજી કુમારીકાનો નાચવાનો વારો હોવાથી કનકવતીને વીણા વગાડવાનું આવ્યું. વીણા વગાડતાં એક રસમાં લીન થતાં પગનો ઠળકો કરતાં શાંશ્વર નીકળી પડેલું તે પહેલા દિવસ માફક કુમારે કવજેકરી લીધું હતું. જ્યારે જવાનો વચત થયો ત્યારે શાંશ્વરનો ફરીયાદ વિદ્યાધર નરેશ આગળ કરતાં રાત્રી ઘણી વીતી જવાથી તથા વિદ્યાધરો કેટલાક બેરાઈ જવાથી ક્રોધાયમાન થઈલા વિદ્યાધર નરેશે ઘાકી રહેલા માળસોને ધમકાવીને કશું કે રે વિદ્યાધરો ! અહીં ચોર કોણ ઉભો થયો છે ? તપાસ કરો કે તમારા વિના થીજો અહીં કોણ આવવા લાગ્યો છે દેરામાં, અને વચ્ચી મારી સત્તા છતાં પણ ચોર ચોરી કરી છુલે જાય તે કેવી રીતે બની શકે ? હું તેને મારા કોપરૂપી અગ્નિમાં પતંગ માફક વાઝી નાંખીશ હે કુમારિકા તું ધૈર્ય ધર ! અત્યારે જો ! હું તેની શોધમાંજ છું. થીજે દિવસે હમેશની માફક રાજકુમાર મિત્રને શાંશ્વર આપી તેને સાથે લઈને રાજકુમારી પાસે આવ્યો અને રમવાનું શરૂ કરી વરાવર રસ આવતાં કુમારી પાસે કંઈ પણ શરતમાં મુકવાનું કશું તથા ઘુચરાંનો સુલાસો માગ્યો ત્યારે કુમારે મિત્રને ઇશારત કરતાં તે ઘોલ્યો કે હે મિત્રભાઈ ! તારી ઘુચરી સાથે કોઈ થીજી વસ્તુ પણ પડી ગયેલી

શ્રમમાં દેશ્યાય છે માટે વિચાર કરી તરાસી જો કે તારું ધીનું શું
 સ્વોચાપ છે ? કુમારી આશ્ચર્ય પામી તેના સામું તારી તારીને જોરા
 ભાગી ગયા પછવા ભાગી કે, કરો દેવરજી ! મારું ધીનું શું સ્વોચાપ
 છે ? ત્યારે મિત્રે કર્યું કે તારું શાંતર સ્વોચાપ છે અને જો તે આ રહ્યું.
 એમ કરી તેના હાથમાં આપ્યું. રાજકુમારીએ તેને જાંદ તરાસી પોતાનું
 ઘરોદર ઓઝાલીને કર્યું કે તે મારું છે પણ મને તે જગ્યાનું નામ તમે
 કેમ બતાવતા નથી ? ત્યારે નિમિષનો રોઝ ઘાલનારા મિત્રે ધીમે ધીમે
 કરેલા માંડ્યું કે હે ગારંગી ! તે સ્પાન તેજસી અને ઘણું દૂર રહેતું હોવાથી
 સામાન્ય માનસથી ત્યાં જવાય તેવું નથી. રાજકુમારે પાછું પૂછ્યું કે ત્યારે
 તમારા હાથમાં ક્યાંથી આવ્યાં ? ત્યારે ગુણવર્માના મિત્રે ધીરજથી કર્યું
 કે હે મુખે ! જેને આવો ગુણનિધાન ગુણવર્મા જેવો મિત્ર મળ્યો છે તેને
 જગતમાં શું દુર્લભ તથા અગત્ય છે ? આ સાંભળીને લજ્જા પામેલી
 કુમારીના મોં નીચું ઘાલી પૃથ્વીમાં પેમી જવા પૃથ્વી પાસે જગા માગવા
 છાળી. તેના હૃદયમાં અનેક પ્રકારના તુરંગ હટવા માંડ્યા કે જે દિવસથી
 મારી ઘસ્ટુ કેમ ત્યાં પડે છે અને ત્યાંથી અહીં કેવી રીતે આવે છે ? માટે
 જરૂર આ મારો સ્વામી કોઈની સહાયથી કાંતો ત્યાં આવે છે અને કાંતો
 કોઈ દેવીક સહાયથી અહીં પડે ત્યાંના સમાચાર જાણો લે છે અને
 ઘસ્ટુ ત્યાં પડેલી મને મળે પમાડવા માટે તથા આશ્ચર્યતા વતાવવા માટે
 અહીં છાલીને મને આવે છે. હવે મારો એક વપાય રહ્યો નથી હું શું કરું ?
 ધણાં જાઉં ? અને તેની નિદ્રાએ મરેલી આંખો જોતાં ચોક્કસ થાય છે કે તે
 જરૂર ત્યાં મંદિરમાં આવી મારો તમાસો દેશે છે અને અહીં આવી મને
 છૂપી રીતે ફજારન કરાવે મને સતાવે છે, અને આ જોઈ બનેલો તેનો
 મિત્ર પણ તેની સાથે મઠી બંને દંભ કરી મને મોઢીને ટગે છે.

જોઈએ ? જોડે હું શું થાય છે ? એમ વિચારતો કુમાર મિયવંદા સત્તીને
 ફક્તી જતી જોઈને પાછાંદ અદ્યક્ષે પેતી ગયો અને દેવમંદિરમાં
 આગ્યો. મિયવંદા મોટી આવનાં વિદ્યાધર નરેશ મહા કૌપાયમાન થયેલો
 પાર્શ્વે રાજકુમારી વિનાશ પ્રમુનું સ્નાત્ર કરીને રંગમંદપમાં નાટક
 કરાવતો બેઠેલો હતો તેને મિયવંદાને પમકાષણ માંડી કે, રે મૂર્તિ !
 તારી મત્તી હતી કેમ નથી આવી ? આવો પ્રભાદ વરવાપી તેને શું
 નુકસાન થયે તે શું તપા તે જાણતી નથી કે ? મિયવંદાએ ભય પાર્શ્વેને
 વળું કે તેને શરીરે ટીક નથી માટે ઘાટ જોઈને હું ફક્તી આવી છું,
 માટે છમા કરો ! વિદ્યાધરનરેને તેની સુરુચાઈ જાણીને વળું કે તે
 ચોટું પોલી, નથી આવી તો તેની શિલા તેને યોગ્ય થયે પણ શું
 ચોટાપણામાં ભાગ લેનારી છે તેને તો જરા દશદ પસાઈ એમ કરી
 ગળેથી પકડી મારવા જતાં પ્રયત્ન તેને વળું કે, તારા શુદ્ધેવનું સ્મરણ
 કર, તેથી મિયવંદા ભય પાર્શ્વેને પ્રાર્થના કરવા લાગી કે, હે વિદ્યાધર
 નરેશ ! મેં તેજ ધાર્યું હતું અને તેજ થયું છે. અસ્તુ. પણ મને જગત્તે
 શરણ આપવા યોગ્ય એવા જિનેશ્વરનું આ ભવ અને ભવોભવ શરણ
 હો ! અને લોકિકમાં મારી સત્તીનો સ્વામી જગત્તું રક્ષણ કરવા ફક્ત-
 લોજ સમર્પ છે. તેવા ગુણવર્મા કુમારનું થીજું શરણ હો ! આગમાં તેલ
 શેમ્યા માફક તેને અતિશય ક્રોધ વ્યાપતાં વિદ્યાધરનો સ્વામી મારવા
 સ્વદ્ગ હગામી જેવો યા કરવા તૈયાર થાય છે તેટલામાં કુમારે પ્રગટ
 થઈ વળું કે રે અધમ ! અવજાને પ્રાસ આપનારા ! થીકળને થીવડા-
 ઘનારા ! દીનોને ઢરાવનારા ! પોતાને થીર માનનારા ! તારું થીસ્ત્ર
 થીરને થતાવ, અવજા હવર તારી તલવાર જતાં તારું સારું થવાતું
 નથી. તે જો કે જિનેશ્વરની પૂજાતું નિમિત્ત વચમાં આજો અનાચરણ
 જિનેશ્વરના મંદિરમાં આદરવા માંડ્યું છે પણ તેનું ફલ હવે સાક્ષાત્
 અહીં મલ્યે. અવિધિય સ્વધિયું આપવ પણ અમૃત જેવું છતાં પ્રાણ
 લેનારું હજાહજ વિષ સમાન શરીરમાં પરિણમી પ્રાણ હરે છે. થાલા-

ચમેષ્ઠ નિર્ભયપણે વાતો કરી. સારીપ્ પણ સમય જોઈ તૂર ધવાપી ચમેષ્ઠ
પાળ્યા પાલીનો પહેલો રાષ્ટ્રી આજેજ માનીને ધધાપોગ્ય આચરણથી
મનુષ્ય જન્મને સફળ માનતાં દિવ્યોના વિષયને સેવતાં હંચી ગયાં
રતાં. માણસના મનમાં જ્યાં છુપી વિગ્ર જળાય ત્યાં છુપી દીનતા
ઉત્પન્ન થાય અને શુદ્ધિત કાર્ય થતાં આનંદ પામી નિર્ભય થાય છે અને
મનમાં દુઃખને થદ્ભે છુલ્લના તરંગો ઘાય છે પરંતુ એક પણ ઘડી પૂરી
નથી કે કર્મધારી માણસો નિર્ભયપણે એક રાજ પણ મુલ્યથી નીરાતિ
કાઢી શકે. કારણ કે માણસો શું ધારે છે ત્યારે વિધિ તેથી વલ્લુંન
કરી મૂકે છે.

લિલ્લ તથા દીન ચહેરાયી તાપસે તેની ભૂલ, તરસ, પાક ટાઢવા જંગલી ફલ તથા નિર્મલ્લ શરણનું પાણી તથા વિશ્રાંતિ સ્થલ ચતાવી આરામ લીધા પછી કયું કે, હવે ચાલો, અમારા આશ્રમમાં. વહીલ ગુરુને મળીને આનંદથી દિવસ ગુજારો. એમ કહી તેને સાથે તાપસ આશ્રમમાં આવ્યો. ત્યાં અનાપાસે લુનામાં એક સ્ત્રી રોતી બેઠેલી જોઈને તેને ઘણું આશ્ચર્ય લાગ્યું અને તાપસને તેનું નામઠામ પૂછ્યું.

એક તાપસે આનંદ પામીને કુમારને પૂછ્યું કે હે વત્સ! આ યાદ તારી સ્ત્રી છે કે કેમ? જો તારી સ્ત્રી હોય તો મુલ્લેથી તેનું દુર્ગત સાંભલ! જન દિવસ પહેલાં હું ફલ વિગેરે લેવા માટે આ નનીકના ધનમાં ફરતો હતો ત્યાં લતાના શુમલામાં એક સ્ત્રી દીન સ્વરે પોકાર કરતી હતી કે, બનદેવીઓ! હે દિગ્પાલ્યો! તમે મારી આ નમ્ર વિપ્રતિ સાંભલો! મારો પતિ મારા માટે કેટલાં દુઃખ સ્વીકાર્યો હતો, અને આશ્વરે કોઈ પણ રીતે દેવી સહાયથી તેને મારી ગુલ વાત જાણીને પોતાના સત્ત્વથી મારા મનને ટાલ્યો હતો અને મને દિવસે હું તેની સોટમાં મુતી હતી; પણ કોઈ મારા કમભાગ્યે કે પાપના અત્યંત અચોર અશુભ પ્રકાર ઉદય થવાથી કોણ જાણે કેવી રીતે તેને તથા મને જુદે જુદે સ્થલે પેંકી દીધાં છે કે, તેનો પત્નો હજુ લાગતો નથી અને હું પર્વતમાં ભ્રમણ કરતી કેટલેક દિવસે નીચે આવી તેને સમુદ્રમાં પેંકવાનું અનુમાન કરી તેની શોધમાં મટકતી જન દિવસથી લાગલાગટ અહીં ફરું છું, અને હવે મારી આશા પણ નાશ થવા માંડી છે. જેથી તમારી સાક્ષી મારો માણ ત્યાગ કરું છું. કદાચ તે પૂછતો જીવતો આવે તો તમે કહેજો કે તમારી અર્પણનાથ તમને અત્યંત દુઃખ આપીને પોતાના અસગ્ર વિપોગના દુઃખને વધારે વાર સદન કરવા અશક્ત થઈને ત્યાગી પડ્યાત્કારથી પોતાના માણોને પતિને પરમવમાં શોધવા માટે અર્પણ કર્યા છે. રે હતાં પક્ષીઓ! સાંભલો મુલ્લમાં લીન ચળ્યા આ દેવો કદાચ મારા પતિને શોધ કરવા ને આવે છતાં પણ જવાબ ન દેતાં

तमे तेने मारी बात याद करावजो. एम घोळती अवळाए पोताना गळामां पोताने हाये फांसो नाखो माण तजवा उद्यम करवा मांडयो. जेथी में तेना वचनोनी दया आणी तेनी पासे जई तेनो फांसो तोडी मरती अटकावी शांत स्वरे क्युं. हे पुत्रि! आवुं अकृत्य न कर, न कर! त्पारे अवळा गभराईने कहेवा लागी. हे मुने! मारा पतिने शोधतां याकीने तेमना विना रहेवा अशक्त होवाथी हुं मरुं हुं तेने तुं शा माटे अटकाववा चाहे छे? में शुभ चिहोथी क्युं के हे वत्से! तुं चिंता न कर, श्रण दीवस पळी तारो पति आज आश्रममां तने मळ्ये.

कुमारे मनमां विचार्युं के हजु मारुं पुण्यकांडक बाकी रणुं देखाप छे नहि तो आवो अनुकुळ संजोग क्याथी आवत? माटे चाल आगळ सौ सारुं थसे एम मनमां चिंतवी तापस पासेथी पोतानी सीने लई तेमनो मोटो उपकार मानी तेमना तपमां तथा धर्मध्यानमां विघ्न न आवे माटे तथा घेर सौ चिंतामां पड्यां हसे तेमनी चिंता दूर करवा माटे तापसोनुं मन संतोष करी तेमनी रजा लई थोडेक दूर सुधी तापसे बनावेला बनना रस्ते थई थोरी मार्गे आव्यां अने तापसने पाळो फेरवी बंने पगे चालतां सांजना वसते एक नदीना किनारे आव्यां. जो के घणुं संकट तेमणे बैठयुं हतुं, चालवानो शक्ति नहोती, कोमळ अंग हतुं, पगे चालवानो महावरो नहोतो, अनेक प्रकारना स्वादिष्ट भोजनना निरंतर स्वाद लेतां हजारो नोकर चाकरो स्वमा स्वमा करता, पाणी मागतां दुप मळनुं, ते सज्युं बीसरी रेशम अने जरीना गादल्यामां सुनारां अत्यारे भरजंगलमां नदीना किनारे रेतीमां आळो-टनां पडी आनंदनी बातो करी रात्रि गुमारतां थोडीवारमां निद्रावश थपां हतां.

પ્રકરણ ૨૭ મું.

પ્રયાંત ચાલુ-દુર્જનની ચાલુ દુર્જનતા.

બંને જણાં નિર્મયપણે સુતાં હતાં, તે દિવસે સાંજના વિધાંતિ
 સીધા પછી સ્ત્રીને સંતોષ કરી પૂર્વનો અધિકાર ગુણવર્માએ પૂછતાં સ્ત્રીએ
 જમું હું કે જે સ્વામિનાથ ! જે અગ્રમ વિધાપરે તમને ઓળિયા સ્વ-
 કીને દરિયામાં ફેંકવા હતા તેમ વિધાપરે પાછળથી મુર્ત આવી મને
 સ્વકીને ફેંકવા માંડ્યું કે, રે પાપિણિ ! તારા માટે મારા માર્ગનો પાત
 તારા પતિએ કર્યો છે અને તેના મરણથી તમે હવે મુક્તિ પામી સંતોષ કેવી
 રીતે મોગવી શકશો ? માટે જેમ મેં તારા શત્રુને સમુદ્રમાં નાસ્તીને મગરનો
 કોઝીઓ કર્યો છે તેમ તને પહાડની ટોચ ઉપર શિકારી પશુની મધ્ય
 વસ્તુ કરીશ. જોકે હું પરપુરુષના સ્વર્ગને પણ ઘાંચું નહિ છતાં તે
 અધમે મને સ્વકીને મારી દુર્દશા કરવા પૂરો કરવા માફક પત્યરના
 દુકાદા માફક મને ફેંકીને તે માગી ગયો. કોઈ પુણ્યના મનાવથી હું
 જીવી ગઈ અને ચેરાન મયંકર માગમાંથી ધીમે ધીમે દષ્ટિ પહોંચાડી,
 મેદાનમાં સતરી તમારી છોપમાં દરિયા કિનારે મટકવા લાગી. ઘાકીની
 શાયત તો તે પિતા સમાન મળ્યા તાપસે તમને કહી ચતાવી છે. આ
 ઘાત સાંધાઈને કેટલોક શોચ થયા છતાં પણ બંને મેમાં થવાથી ફલ
 સ્વાઈને ત્યાં ઘરની માફક નિર્મયપણે સુતાં હતાં. નિદ્રા સર્વ દિતનો
 વિનાશ કરનારી છતાં કેટલાકો તેને સુખદાયિની ગણે છે. જોકે
 દિવસે સારી રીતે મહેનત લેનારને રાત્રે વિધાંતિ જોઈએ તેને માટે તદ્દન
 દુઃખને એક પહોર, પાકી વપના યુવાનને એ પહોર, વાંચી વપના ઘાલ-
 કને ત્રણ પહોરની અને તદ્દન નાના ઘાલકને ચાર પહોરની પણ ઉંચ
 જોઈએ તો પણ ઘાલક પરવશ હોવાથી તેના માતાપિતાને તેની ચિંતા
 રાસવાની છે, પણ જેઓ સમર લાપક સમજના છે તેઓ નિદ્રા

ઘટાઢવી જોઈએ તથા નિદ્રા લેવા છતાં પણ એવી નિદ્રા ન હોવી જોઈએ કે ઘરમાં કોઈ ચોરી જાય કે આગ લાગે કે કોઈ ઘાંટો પાડીને યાકે તો પણ જાગે નહિ. આવી કેટલાકને સ્વરાવ નિદ્રા હોય છે તો તેઓ વિચારા ઘલતા ઘરમાં ઘટ્ટી મરે છે, તેમના ઘરમાં ચોરો નિર્ભયપણે ચોરી કરે છે, કેટલાકો મોઢી રાત સુધી નાટક તમાસામાં મટકી કે નામું ળસીને જાગતા રહી પછી ઘોર નિદ્રામાં સુવે છે તેવાઓ પછી સવારમાં આઠ વાગ્યા સુધી દરિદ્રી માફક આલોટે છે. તેવાઓને ઘણે પ્રકારે નુકશાન છે. સ્વયં જોતાં દશ વાગ્યા પછીયો ચાર વાગ્યા સુધીની નિદ્રા લેવી વધારે સારી છે; તેમાં પણ ઘોર નિદ્રા તો નમ જોઈએ. જ્યારે ઘરમાં ઘોર નિદ્રા ન જોઈએ તો પછી ભરજંગલમાં જ્યાં ચારે વાજુ ચોરનો, લૂટારાનો કે મયંકર પશુ પક્ષીનો ઢર હોય ત્યાં તો કેવી રીતે નિર્ભયપણે નિદ્રા લેવાય? આવું છતાં પણ તે કુમારને હજુ દુઃસ્વ વધારે વેઠવાનું હતું તેથી વૈરિણી નિદ્રાએ તેને ઘેર્યો અને અધમ વિદ્યાધરનો લાગ પાવ્યો, વજ્રને ડચક્યાં. એકને પાછો દરીયામાં ફેંક્યો અને પેલીને પહાડ ઉપર ફેંકી દીધી અને અધમ વિદ્યાધર હર્ષ પામતો પોતાના સ્થાને જતો રહ્યો. તેમણે સ્વપ્નમાં કષ્ટ જોયું નહોતું, જે એક વસ્ત્ર મયંકર કષ્ટ સહીને કેટલેક શ્રમે પોતાના નગર નજીક આવવાની તૈયારીમાં હતાં તેવામાં આ કષ્ટ આવી પડવાથી સામાન્ય માણસ તો તે અધમ વિદ્યાધરના ભયથી ડચકાતાંજ પ્રાણ ત્યાગ કરી દે તો મયંકર સમુદ્ર-માંથી કે મગરના મયમાંથી કે પહાડના શિખરના વિહામણા દેસાવ-માંથી ઉતરી વાઘ વિગેરેથી વરાડા પડતા જંગલમાં કેવી રીતે વચી શકે ? પણ ના ! જ્યાં સુધી તે મયમાં દુઃસ્વ સુખ ભોગવવા નક્કી થયાં હોય તે પૂરાં થયા વિના કેવી રીતે મરી જાય ? કુદરત તેને વચાવવાના સંજોગો પણ તેવા કરી આપેછે, ગુણવર્મા સમુદ્રમાં પડ્યો, પાટીયું હાથમાં આવ્યું, તેને વાણી પડ્યો, તરતો કિનારે આવ્યો, પાછો તાપસનો આશ્રમ દેસાવો ત્યાં પ્રથમની માફક પાછી અર્ધાંગના મેળી થઈ. અને

તાપાં તેવને મયમ જતી કરાને નિર્માણ કર્યું હતું કે આ લોકોને પાછું
 દેવ. વચ્ચે અહીં આવું પરમે ને પ્રમાણે માતાનું જાણું નેમી. કુમારને
 મંત્રોપકારક કરાવેથી કર્મની વિવિધતા સમજાવી છાંતિ ઉપજાવી અને
 મેંને પાછાં મયમની માફક ચાલ્યાં. મેંમો કેટલેક દિવસો નેન નદીના
 વિનારે ભાંગના પછોળી સ્નાનો ધારા ઉતારવા, ઓળી મટીનતાને દૂર
 કરવા મેંને જાણે સ્નાન કર્યું અને દિવસ છાંતિ વનપાડાદિનું મોજન
 કરી પાછાં સ્વાં રેતીમાંનું છુવાનો વિચાર કરતાં હતાં પણ ઉપમ માણ-
 સ તો મયમમાંનું મયમન દોષ છે અને મયમ દોષ તો તે પણ એક
 વચ્ચે ટોચે સ્વાધા પછી સાચવેત ધાપ છે, તેમ ગુણવર્મા કુમારે વિચાર
 કર્યો કે, મારી યુદ્ધિ તથા કાઢા સર્વેન વિનય આપનારી છતાં મમાદને
 પણ થઈ મેં પૂર્વે નિદ્રા કરી તો આટલું દુઃખ સ્વપ્નું છે તો હવે શા માટે
 નિદ્રા લેવી જોઈએ ?

પતિના છુવા પછી સ્ત્રીનો છુવાનો ધર્મ છે અને તેને દિવસનો
 છાંગેલો ધારા દૂર કરવા માટે તેની શરણસેવા કરવાને દાસી માફક
 વર્ષન કરવાનો મેમદાનો ધર્મ દોષાર્થી અત્યાર સુધી વિયોગમાંનું દરાદા
 ગયાથી આજ પાછો તેનો સમય મળવાથી તેને છુવાની ઘાટ જોતી
 કનકવર્તી બેઠી હતી પણ પતિને તો નિદ્રા લેવાને થઈને જાગતાંનું બેઠેલો
 જોઈ પત્નીએ પૂછ્યું. હે નાથ ! શાતોમાં ઘણો પરત્વ કાઢવા છતાં ધારાને
 દૂર કરવા શા માટે નિદ્રા લેવા હજુ ઉપમવંત પતા નથી ? પતિએ વ્યુ
 હે મુંદરી ! આ સંસારમાં મેં તથા તે પૂર્વે શાં પાપ કર્યાં છે કે હજુ સુધી
 મુશ્કેલી તો લેજ પણ દેશ્વાનું નથી. વઝી જેમ મોટા આગળ કોઢીઓ
 જતાથી મોઢામાં મૂકવા વચ્ચે આવે કે મુંદરી છે તેમ આપણી દુર્દશા
 વિધિ કરાવે છે; માટે ક્યાં સુધી આપણે આવા દુઃખથી પીડાપણાં
 રહીશું. એમ કરી નિસાસો નાખતો પાછો વિચાર સમુદમાં લીન થઈ
 ગયો. પતિ માફક મેમદાને પણ તેવું હૃદયમાં ચારંવાર દુઃખ સાલતું
 હતું છતાં પણ પતિને હિંમત આપવા છાતી કટણ કરી કહેવા લાગી કે,

હે પ્રિય ! તમે વિદ્યાધર જેવા દુષ્ટ નિશાચરને દૈવીક શક્તિથી શોધીને મને બંધનમુક્ત કરી અને હજારો રાજામાં વીરત્વની છાપ પાડી તેઓને જાનૈયા બનાવી મારી સાથે છગ્ન કીધું છે તો હવે કિનારે આવી શા માટે પાછા દુઃસ્વ સમુદ્રમાં ડુબો છો ? શું દુઃસ્વ વીજા વીર પુરુષોને નથી આવ્યાં ? શું તેથી તેઓ હિંમત હારી ગયા હતા ? શું હિંમત રાક્ષસાથી પછવાડે અધિક સુખની માતિ નથી થઈ ! માટે વિચાર સમુદ્રમાં તપ્-ફડીયાં મારવા કરતાં શાંતિથી શયન કરો કે, હું પણ આપની ચરણ સેવા કરી વિશ્રાંતિ લઉં ? આવાં પત્રીનાં ધૈર્યતાવાઢ્યાં વચનો સાંભળીને તેના મનમાં વિશેષ ઉત્સાહ આવ્યો, નવું જીવન આવ્યું, હજારો શત્રુઓને હરાવી દીધા જેટલું વઢ ઉત્પન્ન થયું અને શાંત ચહેરે સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો કે, સુશીલે ! તારું કહેવું યોગ્યજ છે અને હું પણ તેવાં અનેક સંકટો આવે તો પણ કંટાળનાર નથી છતાં પણ નિદ્રા લેવા મારી ઈચ્છા થતી નથી. કારણ કે, એક વખત નિદ્રા લીધી તો આટલું કષ્ટ વેઠવું છે. અને પતિની સેવા કરવાનો સતિનો ધર્મ છતાં પણ આજે તું વિશ્રાંતિ લે; કારણ કે, પુરુષો તો ધૈર્યતા અને વઢને ધારણ કરનારા હોવાથી ગમે તેવા થાકને ગણતા નથી પણ સ્ત્રીનાં હાડ કોમઢ હોવાથી ચાલવાને અશક્ત છતાં મારા ઘરાવર જોસભેર ચાલી આવેલી હોવાથી થાકને દૂર કરવા નિદ્રા લે અને સુખથી શયન કર, પણ અગ્રમ વિદ્યાધર પાછો દગો ન દે, માટે મને તો જાગતોજ રહેવા દે. કારણ કે, વઢવાનનું વઢ જાગે ત્યાં સુધીજ છે અને મને ખય પણ લાગે છે કે, તેની વિદ્યાનો તે સ્વોદ્યો ઉપયોગ કરવા રાત્રિદિવસ આપણું છિદ્ર શોષતો વેઠો રહેતો હશે અને લાગ જોઈ પાછું દુઃસ્વ દેવાની તૈયારી કરી અહીં આવવાની ઈચ્છા રાખતો હશે. આમ ઘણું કહેવાથી સ્ત્રીને શોકાં આવવાથી ઈચ્છા નહિ છતાં પણ નિદ્રાવગ્ન થઈને પતિના સામે અચેતનપણે પડી. ત્યારે કુમાર સુકેલાં પાંદડાંની શય્યામાં સ્ત્રીને મુતેલી મુકીને ચારે બાજુ નિદ્રાઢતો વિદ્યાધરની રાહ જોતો ડમો રહ્યો હતો.

જેઓ સમ્મન છે તેઓ સ્વપ્નમાં પણ પીજાનું અહિત ચઢાતા નથી પણ પોતાના કર્પનોજ દોષ જાણીને કર્મને તોડવા પ્રયત્ન કરે છે અને તેથી તેઓ જગત્ને મિત્ર તરીકે ગણી કોઈનાથી પણ ભય પામ્યા વિના નિશ્ચિન્ત્વે ધર્મને આરાધીને મનુષ્ય જન્મને સફળ કરે છે. પણ જેઓ દુષ્ટ છે તેઓ પોતાનું કોઈએ બીગાડયું હોય અથવા બીજાએ પ્રેરણા કરી હોય તો ગમે તેવા ઉત્તમ માણસને પણ શત્રુ ગણીને પોતાના દોષ ઝોપા વિના તેનું બીગાડ કરવા ચાહે છે પણ તેના પ્રયત્ન પુણ્યથી તેનું બીગાડી શકે નહિ ત્યારે રાત્રિદિવસ મનમાં સ્વેદ કરતો આર્તધ્યાન કરતો રહે છે અને બીજાનાં હિતો શોધ્યાં કરે છે અને વારંવાર પોતે પીઠાઈ બીજાને પીઠે છે. તેથી રીતે તે અધમ વિદ્યાધરે જે વસ્તુ રાજ-કુમારને તથા તેની સ્ત્રીને દુઃખ દીધા છતાં પણ તેઓ નમસ્વાથી તેમને મારવાનું ચિંતવતો આજે લાગ પડવાથી પોતાની વિદ્યાબદે તેમનું સ્થાન જાણીને આવ્યો હતો. તેના મનમાં એમજ હતું કે, આજે પણ પૂર્વની માફક લાગ પાવશે. પણ જ્યારે તે આવીને જુષ છે ત્યારે ફક્ત સ્ત્રીને જોઈને આશ્ચર્ય પામીને જેવી સ્ત્રીને દુઃખ દેવા માટે ઉચકે છે તેવોજ કુમારે દાકોટો કયોં કે, જેમ સિંહની ગ્રાહ્યો પકલું ગમરાય તેમ તે વિદ્યાધર ભય પામી ગયો અને જ્યારે કુમારે નજીક આવી જુલ્હી સહવારનો બીજલી માફક ચમકારો દેખાડ્યો કે, તે પોતાનું મોત નજીક આવેલું જાણી વેમાન થઈ ગયો. તેની વિદ્યાઓ પણ ક્યાંય જતી રહી તેથી જ્યારે કુમારે તેને ડોહરીને કરું કે, રે દુષ્ટ ! રે છલ્લ-શોષક ! તને હું શી શિક્ષા કરું ? શિક્ષાનું નામ સાંભળી તે કાલાવાલા કરવા લાગ્યો કે, હે વીર પુરુષ ! હું જાણું છું કે મને મારા અપરાધથી મોત શિવાય બીજી શી શિક્ષા મળે તેમ છે ? છતાં દીનપર દયા કર. એજ મારી છેલ્લી પ્રાર્થના છે. રાજકુમારે ભય પામતાને સ્થિર કરવા સહવાર મ્યાનમાં ધાલીને કોમળ વચને પૂછ્યું. રે નિશાચર ! આવો તું સત્વરીનું છે ત્યારે શા માટે અપારા વિરુદ્ધ આવું વર્તન વારંવાર કરે

છે ? કારણકે, સુખમાં મુતેલાને અજાણપણે હપાડી સમુદ્ર તથા પશાદ ઉપર મરવા પેઠી દેવા એ અતિ નિંદનીય અને શત્રુને પણ આદરણીય નથી ? ત્યારે તે યોલ્યો દે સત્ત્વ શાલિન્ ! હું ભાગ્યહીન છું. મારા દુર્માગ્યની શી વાત કહું ? કારણકે, સત્ત્વહીનતા મારામાં છે અને વીરત્વ માત્ર તારામાં છે. આપણા બેની સરસ્વામણી કેવી રીતે યાય ? તારા સામે રૂદ્ર પણ ટકવાને અસમર્થ છે તો તારું અદિત કરવા સ્વપ્નમાં પણ કોણ चाहे ? છતાં પણ ભાખીના મેરાયલા ઘાઢબુદ્ધિના આ અધમે પોતાની વિદ્યાનો ગેરઉપયોગ કરી તમને નાહક દુઃખ દીધું છે અને તેના પાપના વીજરૂપ આ મરણથી પણ અધિક દુર્દશાને પ્રાપ્ત થયો છું ? અને ભવિષ્યમાં મારી શું ગતિ થશે તે તો પ્રમુજ જાણે છે. ધયથી કંપેલા અને હાકોટાથી હથીઆરરહિત થઈલાને મારવો અયોગ્ય જાણીને અભયદાન આપીને ફરીથી સ્ત્રીની મેરણાએ ન દોરાવાની શિસ્તામણ આપી છોડી દીધો. જ્યારે આ વિદ્યાધર સિંહના પંજામાંથી હરણ છૂટેલું જીવ લઈને ભાગે તેમ ભાગી ગયો. ત્યાર પછી સ્ત્રીને મુતેલીજ રહેવા દર્ડેને પાછલી રાત્ર મુધી જાગતોજ બેસી તેનું રક્ષણ કર્યું અને પ્રાતઃકાલે જ્યારે સ્ત્રી જાગી ત્યારે તેને વિદ્યાધરની વાત કહી સંતોષ પમાડી બંને જણાં સ્વદેશ તરફ ચાલતાં થયાં.

પ્રકરણ ૨૮ મું.

પ્રહાસ બાહુ-ધર્મોપદેશ, દીક્ષાની ઈચ્છા, પુરુષાર્થની મંદતા.

“માણીને મનુષ્ય જન્મ પૂર્વના પુણ્યથીજ મળે છે તેમાં પણ ધર્મોપ-
દેશ દેનાર ગુરુવર્યનો સમાગમ થવો અતિ દુર્લભ છે અને એ જે કદાચ
માત્ર થાય તો પછી ધર્મપર થઈ પડી મુઠ્ઠેલ છે. એ પ્રણે માત્ર યના-
રને તે આદરવાની છત્તિ અતુલ્ય ભાગ્યોદયે માત્ર ધાય છે, અને એ
પરે માત્ર જોખોને યયા હોય તેઓ જો ધર્મ આરાધવામાં કદી મમાદ
કરે છે તો તે મુગ્ધજનો યદા પુણ્ય મળેલા નિતામણી રત્નને વ્યર્થ
શુભારી દેવા માપત્ર આચરણ કરે છે તથા હે મલ્યજનો ! જો તપને
જન્મ ધર્મથી અને અનંત રોગોથી ભરેલા એવી અનાદિકાલના શરીર
ધંધનથી મુક્ત થવું હોય તો તમે પ્રમાદ છોડીને, ઇન્દ્રિયોના વિપયોને
ત્યાગીને, આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ ઓઝર્ગીને તેમાંજ રીન થાઓ પણ આપા
તરમ્ય એક અનંતકાલ દુઃખ દેનારા સ્વાદિષ્ટ વસ્તુઓના ભોગોપયોગથી
વિરક્ત થાઓ. વહી જેમ વેપારી વિદેશમાં ખટકીને અલ્પભાર અને
મટ્ટ મૂલ્યવાળા અમૂલ્ય રત્ન શોધે છે તેમ તમે પ્રણ રત્નસમાન જ્ઞાન-
દર્શન જાગ્રિની વાંચલા રાખો.”

આ પ્રમાણે સુધાસમાન મધુર વાણીએ ઉપદેશ દેતા શાન્ત મુદ્રા-
વાળા મુનિવર્યને દેર્શીને સ્ત્રીસદિત આવતા ગુણવર્માકુમારને તે વચનો
કાનમાં પડતાં હૃદયમાં અતિ આનંદ થતાં રોમરાજી વિકસ્વર વળ્યો
તે કુમાર ત્યા જઈને ગુરુવર્યને વગે લાગીને વયોચિત સ્થાને વેસી શાંત
ચિત્તે ઉપદેશ માખઝવા લાગ્યો. વહી ગુરુએ કહ્યું, હે મુગ્ધજનો ! જેને
તમે તપાગ માનીને તેને માટે રાત દિવસ અનેક પ્રકારનાં કષ્ટ સહો
છો અને રક્ષક તરીકે-સહાયક તરીકે માની રયા છો તેવા વહાલા પુત્રો,

સુંદર સ્ત્રીઓ ને ઇંદ્રાસન જેવું રાજ્યાસન પણ તમને મળ્યાં રક્ષણ આપી શકતાં નથી, પણ તમારો સંબંધ પૂરો થતાં કાંતો તે તમને છોડી જશે અથવા તો તમારે તેમને મુકીને પણ ચાલતે કાઢીને સ્વાધિન થવું પડશે. આવાં હૃદયભેદક પરલોકનું દિત કરનારા વચનોને હૃદયમાં રુચાવીને વૈરાગ્ય તરંગમાં રંજિત થતો કુમાર સ્ત્રીને ધીમે રહીને કહેવા લાગ્યો, હે પ્રિયે ! આવો અમૂલ્ય સમય ફરી ફરીને આવતો નથી માટે જો તારી ઇચ્છા હોય તો હું શિવપદ પ્રાપ્ત કરવાને દીક્ષા ગ્રહણ કરું.

વિષયોને વશ થઈને આપણે વેનેઈ કંઈ ઓછું દુઃખ સ્વપ્નું નથી, અને રાજવંશમાં જન્મ લીધા છતાં કે અરણ્યના વાસી ભીલભીલડી સમાન આપણે દુઃખજન વેઠવું છે. અને તે છતાં પણ કાઢીને વચારે કોઢીઓ કરી જશે તે પણ માલુમ પડતું નથી; માટે તપશ્ચારુપી તલ-વારવડે દુઃખરૂપી ધંધનને આપણે વેને દૂર કરી દઈએ. ત્યારે પત્નીએ કયું હે નાથ ! તમે સર્વ સત્ય કહો છો. સુરેન્દ્રના મુખોને પણ વીસરાવે એવું શિવપદનું મુખ કોણ નથી વાંચ્છતું ! પણ મયંકર સર્પો જેમ અમૂલ્ય નિધાનની આસપાસ ફરી ગૃહણ કરનારને અંતરાય કરે છે. તેમ ઇન્દ્રિયો ઉન્મત્ત બનીને આપણને તેજા સત્તમ પદને પ્રાપ્ત કરવા વિગ્ન કરી રહી છે. વહી આપણું તારુણ્ય હજી સ્ખોલતું છે. મોગાકાંસા પૂર્ણ થઈ નથી, તેમ મોગોપમોગનું મુખ આવી આવીને દૂર થઈ ગયેલું છે. તેથી થોડો પણ કાઢી જો સાંસારિક વિષયમુખમાં નિર્ગમન કરવામાં નહિ આવે તો સ્થિરતાથી ચારિત્ર પાલવાનું આપણાથી બની શકતું મુશ્કેલ છે. તેથી હે નાથ ! જો કોઈ ત્રિકાલજ્ઞાની ગુરુ બીજી વચન મળશે તો આપણાથી ચારિત્ર પાલશે કે નહિ તેનો નિર્ણય કરી ચારિત્ર ગૃહણ કરવું; કારણકે વ્રત ભૂલેને જો પાલવામાં પ્રમાદ કરવામાં આવે તો મદાન્ત દોષ પ્રાપ્ત થાય છે. સ્ત્રીનાં આવાં હીનસત્ત્વનાં વચનો સાંભળી વ્રતમાં દૃઢ આદર ધરનારા ગુણવર્મા કુમારે કયું હે મુગ્ધે ! મવિષ્યમાં

દાંત જાનુ-અમોઘદેહ, સીધામી ર્દેહજા, પુનર્પાર્થની મંદના. ૧૪૫

જુ જ્યારે આવશે તેનો મળેમો નથી તેમ તેના મળેશે જેમાંને યત
 રીતે પણ અર્જુન છે. માટે હવે પુનર્જીવ મો જ્યારે સંસારપદ્ધતિ
 કરવા કહ્યું છે જ્યારે પોતાનું આત્મહિત કરી ને છે અને રૂઢિચોના
 સહ મમુદને રોકવામાં આવ્યાને મર્મર જાણે છે. નવી જ્ઞાન તેને મહા-
 ત્ત્વ ધાય છે, અને ગુરુ મેવામાં જેઠેના શુદ્ધિપત્રે મોદ પણ પરામર્થ
 તથા શક્તિવાન નથી નો તેની શામીઓ વિષય તુળ્યામો શું કરી
 રક્ષાનો છે. છતાં પણ મારું મન હતું અરિપર છે માટે મોટો વચન
 શરી મપાધિ માટે હતું રાદ જોઈશ; એમ કરી ગુરુને નમસ્કાર કરી
 મને જળ નીકળી દેશ તરફ ચાલ્યાં.

प्रकरण २९ मुं.

द्रष्टांत पूर्णाहुति-विधिनी विचित्र कृति-कनकवतीनी
अष्टता तथा गुणधर्मांनी दीक्षा.

[illegible]

ઓ મોટા ચૌદ પૂર્વના પારંગામી મહાન વિદ્વાન મુનિરાજોને પણ સંચ
 ત્યાનથી ભ્રષ્ટ કરી અવગતિએ પહોંચાડ્યા છે, તો સામાન્ય જીવોનું
 શું કહેવું ? તે પ્રમાણે કનકવતી સતિ જેવી મુલક્ષણા સ્ત્રીને પણ ભોગા-
 વાંસામાં દાદિ રહી અને ઘન લેવામાં પ્રમાદ કીધો તો આગળ ચાલતાં
 કેવા ઘુરા દાલ ધાય છે તે આપણે જોઈએ. એક ઘન ધાન્યથી ભરપૂર એવા
 નગરને રસ્તામાં આવેલું દેસીને વિના પૈસે શહેરમાંથી માલ તથા સ્થાન
 મલ્લવાનું અગ્રવ્ય હોવાથી અને સાચે ભૂદ ઠામ ઠામ લોકોના દેખતાં મટ-
 વનું અયોગ્ય લાગવાથી શહેર બહાર નજીક જે ઉદ્યાન હતું તેમાં એક
 છાયાવાણું શાદ જોઈ તેને ત્યાં થેસાહી પોતે શહેરમાં ગયો. જુગારબંદે ઘન
 મેઝવી સ્વાચાના પદાર્થો મીઠાઈ ફલ વિંગેરે ભેદે ઉપારે પાછો આવે છે તે
 વચ્ચે ઘણા લોકોને તે શુભ શુકનના કારણરૂપ યતો હતો તેના દેદિ-
 પ્યમાન હેદેરાથી તથા ચાલવાની સ્વૈર્થી તથા દાયમાં આવી રીતે પદાર્થ
 ભેદે એકલો પગે કેમ ચાલતો દેશે તેના માટે અનેક પ્રશ્નો કરનારા તથા
 આદરમાન આપનારા તેને ઘણા મલ્લત તોપણ સ્ત્રીને એકલી મૂકવી
 અયોગ્ય લાગ્યથી તુરત તે પોતાના સ્થાને આવ્યો. સ્ત્રીને પ્રથમ વૃત્ત કરી
 પછી પોતે ભોજન સ્વીયું પણ ને વચ્ચે તેનાં કેટલાંક ચિન્હોથી માલુમ
 પડ્યું હતું કે તેના ચંદ્રા ઉપર એકદમ ફીકાગ આવેલી હતી; તેનું કારણ
 શું, એમ વિચારતાં તેના મનમાં આવ્યું કે વચ્ચે તેને તેનાં સગાંવહાલાં
 સાંભરી આવ્યાં દેશે અને સ્ત્રીનાં સ્વભાવ કોમલ હોવાથી તેને રહવું પણ
 જલદી આવી જાય છે, છતાં પણ તેની સ્વાધી કરી જોઈ ! એમ વિચારી
 દિશા જવાનું વાનું કરી ઘાટના ઓંઠે પોતાની સ્ત્રીને પોતે ન જણાય
 પણ પોતે તેને જાણી શકે તથા તેનાં હેષ્ટ વર્તી શકે. શ્રી એકલી પદ-
 વાથી જમીનમાં પુણ્ય ચાનું જોઈ ચાંતરી તેને નિરાહી નિરાહીને
 જોવા લાગી તથા પંચમ સ્વરના ઉદગાર કોયલ માફક વાદવા લાગી.
 યોડીવાર પછી વિદ્યાગતાં ચિન્હ બતાવી આજમ સ્વાતી દીપ્ત નિઃશાસા
 મૂકવા લાગી અને ચાંદ દિશામાં ધારીને જોવા લાગી ત્યારે ગુણવર્મા

કુમારે આ સઘળું જોયું ત્યારે તેના મનમાં ચોક્કસ યંત્રું કે તેનું પ્રેમ પાત્ર વીણું કોઈ અહીં તેને મળી ગયેલું હોયું જોઈએ અને તેના માટે આ ઉદાસ થઈને બેઠેલી છે અને ઘડી ઘડીમાં તેનો સ્વભાવ બદલાય છે. પણ હજુ તેની પાસે જો હું એકદમ મગટ યાત્રું ત્યારે તેનો ચંદ્રો લાઈ જશે તો જાણીશ કે તે જરૂર વ્યભિચારિણી છે. તેથી એકદમ આવ્યો ત્યારે તેના ધારવા મુજબ સ્ત્રી પોતાનો પ્રયમનો દેખાવ ગોઠવી દીધો હતો અને પૂછતાં છુલાસો આપતાં પણ ગમરાયલા જેવી દીસતી હતી, છતાં પણ પક્ષો નિર્ણય કર્યા વિના તેને કંઈ પણ વધારે કહેવું કે માની લેવું તે અયોગ્ય ધારતો હતો તેથી તે દિવસે ત્યાંજ આશ્રમ શોધી રહ્યાં હતાં. યોદીવાર પછી કુમાર ત્યાં એકલો ફરતો હતો. તેવામાં જોઈએ તેને પૂછયું કે હે વંધો ! અહીં અમારા રાજકુમારને જોયા કે ? ત્યારે ગુણવર્માએ પૂછયું કે તે કુમાર કોણ છે ? ત્યારે તે માણસે કહ્યું કે શંભુપુર નામનું આ નગર છે તેમાં ઇશાનચંદ્ર રાજા છે, તેને ગુણના સાગર સમાન ગુણચંદ્ર નામના કુમાર છે પણ તે રાજાની કીર્તિને કલંક લગાડનારી ચાલમાં ફસાયેલો તે રાજકુમાર કોઈ અહીં નવી આવેલી પરદેશજ સ્ત્રી ઉપર તેના રુપથી મોહિત થયેલો છે, અને તેનો મિલાપ એકાંતમાં ઇચ્છી મને કોઈ કાર્યનું બહાનુ ધતાવી દૂર કરી દીધો હતો, તે કાર્ય કરીને અહીં આવતાં તેને ન જોવાથી તેને શોધું છું અને તેને તે સ્ત્રી મળી કે કેમ તે તમે જાણતા હો તો કહો ? ગુણવર્માએ વાતનો નિકાલ લાવવા કહ્યું કે તેનું ઇચ્છિત થવાથી તે તો શહેરમાં ગયો. આ વાત સાંભળી આવી મનોહર મુગ્ધા એકદમ મળી गई તેથી આશ્રય પામતો તે માણસ શહેરમાં ગયો ત્યારે કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે આ સંસારનું સ્વરૂપ કોઈ વિચિત્રજ છે, તેનો પાર પામવા કોઈ સમર્થ નથી. ઘડી ઘડીમાં માણસની વૃત્તિઓ બદલાતી જાય છે. એક વસ્તુથી વીંચી અધિક વસ્તુ જ્યાં સુધી માત્ર થઈ નથી ત્યાં સુધી તેને પોતાની માનીને તેના ઉપર પ્રેમ થાય છે અને વિશેષ સુંદર વીંચી પડતાં વાછા ભાવ

કર્મની વિચિત્રતાનો પાર નથી, રંકને રાજા અને રાજાને રંક બનાવે છે, તેમ આ વિચારી અવલ્લાને કર્મે દગો દીધો હતો અને તેનું હૃદય સતિત્વને છોડી અસતિત્વમાં પ્રવેશ કરી ગયું હતું. તેના મનના વિચારો પૂર્વે શંસ્વપુરના રાજાના કુમારને અત્યંત રૂપવાન જોષેલો હોવાથી તેમાંજ દોડયા કરતા હતા અને હવે પતિ જે વચમાં વિગ્રહ હતો તે પણ નીકળી ગયો હતો. તેમ તેના મનમાં સ્વામી પણ થઈ હતી કે તેણે મારું કોઈ પણ રીતે દુષ્ટ ચરિત્ર જોયું હશે તથા તેના વૈરાગ્ય રંગમાં વિશેષ વધારો થવાથી મારા દુર્ગુણોની ઉપેક્ષા કરીનેજ નીકળી ગયેલો જણાય છે તો હવે મારે પણ મારા મનનું અભિલપિત કાનું જોઈશ; છતાં પણ લોકલજ્ઞાણ પ્રણ દિવસ સુધી પતિનો શોક કરી વાદ્યવૃત્તિથી અનેક પ્રકારે લોકોના મન ઉપર પોતાના સતિત્વની અસર કરીને લાગ કાવતાં ચોથે દિવસે મધ્ય રાત્રે રસ્તો પકડી गई હતી. યાર ઉપર પ્રેમ તેનો રથ બન્યો હતો, હૃદયનો ઉત્સાહ તેનું માનું થયું હતું, મોગની તૃષ્ણા વલ્લની મસાલ બની હતી, ચાલવાની ત્યરા (વેગ) તેની સહી બની હતી, યુવાવસ્થાનો મદ (ઉન્માદ) તે શુભમૂલક શુકન થયો અને કામદેવ તેનો રસ્તાનો ભોમીયો થયો હતો.

રંક વિચારી અવલ્લા પતિના સ્થાનથી ભ્રષ્ટ થઈ શીલને ત્યાંની કુરસ્તે સેવવા તૈયાર થઈ હતી પણ તેના નસીવમાં સુલ માત્ર દેવતા-રૂપજ હતું. પૂર્વના પુણ્ય વિના મોગોપમોગો માત્ર વ્યાંથી વાપ? અને વાપ તો મુલ્યથી મોગવાપ કેમ? અને વિપયમોગની તૃપ્તિ વાંછે તો વ્યાંથી મહે? એ તો ઇન્દ્રિયોને ઉન્મત્ત અશ્વની માફક જ્ઞાનરૂપી સ્થાનથી કચડામાં રાખે તો ઇચ્છિત સ્થાને પહોંચાડે, અને મોતનું મુલ મેલવે; પણ આ વિચારીને તેનું મુલ્ય અહીંનું પણ લલ્લું નહોતું તેમ પર શોકનું પણ લલ્લું નહોતું. શંસ્વપુરના રાજપુત્ર પાસે તે નિર્ભયપણે આવી પહોંચી અને રાજકુમારે તેને પ્રાણથી પણ અધિક વહાલી ગળીને તેને સર્વે રાણીઓમાં શ્રેષ્ઠ (પદરાણીનું પદ) આપ્યું હતું. પણ તેથી

પૂર્વનો રાણીઓ આવી કોઈ પરમારી નામ ઠામ વગરની વેદપા પેરે પરણ્યા વિના ઘરમાં પેઢેલીને મહાલતી જોઈને તેઓનાથી ઘડીબર પણ મુલે વેસાતું નહોતું, તેમ રાજપુત્ર પણ તેમને ગણકારતો નહોતો. તથા તે વિચારીઓ પીજો કોઈ ડપાપ ન જોઈ શક્યાથી તેને છૂપી રીતે ક્ષેર આપીને તેનો નિકાલ આપ્યો હતો, અને તે મરતાં દુઃખિતવન કરી દુર્ગતિમાં જ ગઈ. અને સાત સાગરોપમથી અધિક દુઃખ ભોગવવાનું, ધોયી નારકીનું સ્થાન તેના માટે નિર્માણ થયું. તેનો પતિ ગુણવર્મા કુમાર સંસારનું તથા કર્મનું વિચિત્ર રૂપ સમજીને જ્ઞાન ધ્યાનમાં ચિત્ત રાખી તપશ્યાવલે અશુભ કર્મનો નાશ કરી ઇંદ્રિયોના વિષયોને વિષ સમાન ગણી તેનો ધીલકુલ મરોસો ત્યાગેલો હોવાથી અંતકાળે પણ સર્વે જીવો ઉપર પણ મૈત્રીમાત્ર ભાવિને સમાધિ મરણે દેવલોકમાં હત્યા થયો. ત્યાંથી સાગરોપમનું મુલ ભોગવી ઉત્તમ કુલમાં અવતાર લેઈ ધીજા ભવમાં મોક્ષ જશે. માટે હે કુમાર ! તું આ ગુણવર્મા કુમારની કથા સાંભળીને ઇંદ્રિયોના વિષયથી નિવૃત્ત થા ! ત્યારે કુમારે કયું હે સ્વામિન્ ! આપ કહો છો તે સત્ય છે. મેં પણ ઇંદ્રિયોના વિષયોને વશ થવાથી અતિશે દુઃખ ભોગવ્યું છે. ગુરુ પૂછ્યું હે મદ્ર ! તે શું દુઃખ ભોગવ્યું છે તે યથાસ્થિત વર્ણવ ? ધમ્મિલે કયું કે હે મુનિવર ! જેણે દુઃખ વેઠ્યું નથી અને ધીજાના દુઃખે દુઃખી થયો નથી અને દુઃખને દળવા સમર્થ નથી તેના આગલ દુઃખ કહેવામાં શો સાર છે ?

મુનિવરે કયું કે દે વત્સ ! મેં દુઃખ વેઠ્યું છે તેમ દુઃખ હરવાને સમર્થ છું તેમ અન્યના દુઃખોને સાંભળીને કરુણાના લીધે મારું હૃદય પણ ખીંજાય છે માટે નિર્ધિનપણે તારું વર્ણન કરું, ત્યારે ધમ્મિલે પોતાનું પેદલેયી છેલ્લું મુખી વર્ણન કયું. તે સાંભળીને કરુણાના સાગર પણ તે મુનિવરે તેને ધીરજ આપવા પોતાનું વૃત્તાંત કહેવા માંડ્યું.

પ્રકરણ ૩૦ મું.

મુનિવર્ગનું વૃષાંત.

સાવત્રી સંવત્સરોના મંડારાળ્ય અર્ચના દેશમાં વૃક્ષાધિની નામની નગરી માગમોના મનના મનોરથો ધર્મ, અર્થ, કામ વેદ નિરંતર પૂરે છે તે નગરમાં શશુને સંવાળાળ્ય નિવશ્ય નામનો રાજા મધ્યાન્હના મૂર માદરુ મહાશયો હતો. તેને અમોઘરથ નામનો સારથી સર્વાંગીરો મૂળગળ્ય મર્જુનને કૃષ્ણ માદરુ મળ્યો હતો, તેને યગ્નોમની નામની અર્ધામનાથી અગત્યદત્ત નામનો નેત્રમ્વી પુત્ર કન્યમ્ન યયો હતો. આ નાનો શાઙ્ક પોતાની માતાના મ્બોલામાં નિરંતર રમનારો છતાં પોતાની શાઙ્ક મુદિયો તેના હૃદયનું દુઃખ જાણી શકવાને અગમ્યો હતો. પણ જ્યારે તે કાર્શિક સમજળો યયો તે વ્યવે કોઈ પણ કારણે તેની માતાના આરા માંથી સ્વોધાર આંધુ પડતાં મોઈ પૂછવા છામ્યો કે, હે માત! તને પૂરું શું દુઃખ છે કે તેના મ્બે નું રાત્ર દિવસ રહે છે, દુનિયાના રંગથી તદન અજાણ્યા પોતાના પુત્રને જાણીને માતાનું હૃદય વિશેષ મરાપનું છતાં પણ ધૈર્ય આળી રહેવા મ્બાળી કે હે વદાલા! નું દુનિયામાં જન્મ્યા છતાં પણ હજું શાઙ્ક મુદ્દિનોજ રહેવાથી મને નિરંતર રહું આવે છે, જો તારામાં કાર્શિ પણ સન્ન રાત્ર તો તારા પિતાના મરણથી અત્યંતદુઃખી થા છામવા છતાં પણ કાર્શિક દિલાસો લેત, કે મારો મુપુત્ર તેના પિતાનું ઉત્તમ પદ અને રાજ્યનું માન વાઙ્તું મેઝવશે, પણ અત્યારે તેમાંનું કિંચિત્ પણ ચિન્હ દેઘાનું નથી. મૂર્ય અવઙ્કાઓ પતિના મર્ણથી પોતાના વૈભવનો નાશ યપ્છો જાણી રાત્ર દિવસ રહે છે તેનું રહ્યું કોઈ પણ રીતે સારું નથી પણ ઘરનો મોમો સાચવનાર માળથી વદાલો પતિ નિરાધમ મૂકીને ઘાલ્યો ગયો એજ મને વધારે દુઃખ દે છે. કદાચ તું જો મોટો યાય અને વિજ્ઞાઓ મળીને તારા યાપનું મહત્વ માત્ર કરે તો માર

दिग्भेदितामो ज्ञेयानुं रथान ते नहि तो पछी आ किंचिन् आनी-
 रिता आपणा गरमी छे ने दण म्बराह जनी मारे तथा तारे केरी
 दुःखद अकल्पा भोगवरी परछे ? ते तो तने विचार पण बसोयो आ-
 वे ? अरेरे ! तारा पिताना मरणना पदले मार्ग मोत यहुं होत तो बपारे
 मार्ग यात ! कारण के आ मरना मदिमानो पराधर तो न यात ! अने
 जराक ते दुःख विमारे पटे छे के पाछो जागे मने बाळवाने मांटेन
 तारा पितानो मविपत्ती आ रम्हो तने फरवा जवानो नहि छत्ता पण
 अर्हीपी होत छेयाणी भेषो वनी घोडो खेयावतो पोतानी घालाकी
 बनावतो थारंथार नौरळे छे अने ने तारा पितानोन सांखी होयायी
 मने बारे बारे रदवुं आवे छे. माटे हे पुत्र ! नो तुं माताना दुःखने
 पछतो होय अने तारायां जो बंइ पण समजठत्ति होय तो तुं विद्या
 भणीने तारा बापना पदने फरी मात बर. आ समये पुत्रना दिलमां
 पोतानी माता माटे अनिदय त्यागी आठुं हनुं अने बाळक छत्ता पो-
 ताना माण सुचां पण माताना दुःखने दूर करवा माटे अर्पण करवा
 सैथार हनो तेथी कहवा लाम्पो के हे मात ! आज्ञा आप के हुं हमणां
 ने हमणांज अर्ही ज्यां विद्या दुस्तरनी पाठशाला होय त्यां भणवा चा-
 ल्यो जाउं ! पुत्रना आवी हिमन जोई मातानुं हयुं उल्लासपय थई गयुं
 अने बोली के हे वत्स ! तने अर्ही भणवामां घणां विघ्न छे. प्रथम तो
 तारा बापनां मनिर्भी तने उमर लयक थपेलो जाणने हणवा प्रयत्न
 करछे अने तेषां नही फावे तो पछी भणवानुं बंध करावछे अथवा धी-
 री रीति तने पीटछे, माटे तुं अर्हीपी दूर थाय तेषांज हाल तो सारं
 छे. तारा पितानो परम मित्र हट प्रहारी नामनो कांसंधी नगरीयां
 शत्रु अने शत्रुनी नानिमां निपुण छे तेना आश्रय ले तोज तारं भवि-
 ष्य सुखे नेम छे. आ प्रमाण पुत्र माताए त्यांज बात करीने संतोष
 मान्यो हनो पण मातायी व्पारे पुत्र जरा छुटो पढ्यो के पोताना
 भविष्यना कल्याण माटे तेना मनमां अनेक प्रकारना तुरंगो उठवा

मांड्या हता अने ते तरंगोमां उल्लसित थपेलो धीजे दिवसेज माताने पगे लागीने तेनो आशीर्वाद लईने सिंहनी माफक धोजानो आश्रय लीधा विना पोतानुं नशीव अजमायवा परदेश नीकळी गयो हनो तेनी उमर जो के तदन नानी नहोती तो पण तेवा एकना एक घाळकने पतिना वियोगे निरंतर दुःख पापती तेनी माता तेने स्वमे पण बहार काढवा ईच्छे नहि पण अणचालते पतिना प्रतिपक्षीने सन्मुख उभो रहेवा जोवाने पुत्रने प्रवीण करवा माटेज काळनुं कठण करीने छूटो पादयो हतो. रस्तानां अनेक दुःखोने भोगववां छातां पण शुन्य वित्ते नहि गणकारतो कौसंबी नगरीमां प्रवेश करीने परमेश्वरना नामनी माफक गुरुना नामनो जाप करतो पूछी पूछीने अध्यापक पासे होंसथी आवी पडोच्यो हतो. बढोलोने विनय करवामां तत्पर एवा आ घाळके ते अध्यापकने कोई पण धरत नहि जोया छातां अत्रे फक्त नामनी ओळखाण आप्याधीज सन्मुख रही मस्तके अंजळी लगावी प्रणाम कर्यो हतो. अध्यापक पण आवा विदेशी नाना घाळकने विना कारणे हयाना उल्लासथी नमस्कार करतो जोई ज्यां तेनी दिव्य कांति जोईने तेने पोताना पुत्रथी पण अधिक प्रेम तेना छपर थतो हतो जेथी खोळामां घेसाढी माथे हाय फेरवी स्नेह दृष्टिथी दिलासो आपी पूछवा मांडयुं. हे वत्स ! तुं कोण छे ? कयांथी आवे छे ? तारी शुं वाण छे ? आम मने अजाण्याने शा माटे आटलो बधो प्रणाम करीने धोजा तळे दबावे छे ? त्यारे ते घाळके पोतानुं तथा पोताना पितानुं नाम तथा ठेकाणुं आप्युं तथा भणवानी ईच्छा जणावी. आटलुं जाणवाथी ते अध्यापक मोटा विचारमां पडी गयो के आह्वा ! शुं नशीबनी धली-हारी छे के राज्यमां अतिमाननीय मारा मित्रनो पुत्र आवो एकाकी अनायनी माफक पगे चालीने मारे त्यां आवे ! जेने खमाखमा कहे-नारा सेंकडो माणस होय, जेने घेसवाने माटे अनेक वाहन होय, जेने पहरेवा ओढवा माटे अनेक प्रकारनां वस्त्राभूषण होय, जेनुं लालन

પાલન કરવાને કેટલીક માલ માતાઓ હોય, તે બાલકના એક રૂક
 બાલક જેવા દાસ ! અરે તેની માતાએ તેને શા માટે એકલો મૂક્યો
 હશે ! તેના શાપની સ્થિતિમાં કેવો પેરફાર થયો હશે ! એમ વિચારી
 પછી પાછું પૂછું, હે વગ્ન ! તારી આવી દુર્દશા એકદમ કેમ થઈ ? તું છૂપો
 નાસી આવ્યો છે, કે તારા શાપની રાજ્ય રિદ્ધિ નષ્ટ થઈ છે, કે તેના
 ઉપર રાજ્યની ફતરાજી થઈ છે, કે તને કાંઈ થોડું થયું છે ? અરે હું
 કેવો નિર્માણી કે મારા મિત્રની મેં મળ્યા વરસથી કંઈ પણ સ્વરૂપ પૂછાવી
 નથી ! ત્યારે તેજસ્વી બાલકે માતાએ કહેલી વાર્તા પોતાના પિતા સંવં-
 થી મગજી તે પિતાના મિત્રને જણાવી. કોમલ વચનોથી કહેતા બાલ-
 કના એક એક વચનથી ઘીંધાતા બાલકનાથી તે અધ્યાપક મિત્રની દુર્દ-
 શાથી પોતાની મોટી ઉમરને પણ વિસારી નાના બાલક માફક પોકે
 પોકે રડવા લાગ્યો અને ડ્યારે ડ્યું ભરાયતું ત્વાલી થયું ત્યારે રડતો
 બંધ થઈ મિત્રના પુત્રને છાતી મરસાં પોંચી કરું કે, હે વત્સ ! તારે કંઈ
 પણ ઓછું લગાડવું નહિ, હું તને મારા પુત્ર તરીકે મળાવીશ, પણ કહે
 તારે કંઈ વિદ્યા શીખવી છે ? તેને ધનુર્વિદ્યા શીખવા ઈચ્છા જણાવ્યાથી
 ધીજી વિદ્યાઓને ગાળપણે શીખવ્યા. રાજાઓને અતિ પ્રિય એવી ધીરત્વ-
 દર્શક ધનુર્વિદ્યા તેને મુગ્ધપણે શીખવવા માંડી. યોગ્ય ગુરુ અને વિનયી
 શુદ્ધિવાન શિષ્ય મળ્યા જવાથી ગુરુએ તેને શીખવવામાં જરા પણ ભેદ-
 ભાવ રાખ્યો નહીં તેથી તે શિષ્ય પણ ઉદ્ધાસથી મળવા માંડ્યાથી
 દિવસે દિવસે ઉત્તમ ગુણોથી વધારે પ્રિય થવા માંડ્યો હતો અને તેથી
 તેને ધનુર્વિદ્યાનાં અનુભવ મેળવવા માટે ગુરુના ઘરના પહોંચાડે મોટું મેદાન
 હતું તેમાં જવા લાગ્યા. માતઃકાલે વિદ્યા અધ્યયન વધારે શ્રેષ્ઠ થતું હો-
 વારથી સવારનાં વચન તે ત્યાં ગુજારતો હતો, તેવામાં નજીકના ઘરની
 ધાર્મિકાર્થી કાંઈ યુવાન વાલિકાએ તેને અભ્યાસ કરતાં જોયો. આ
 અભ્યાસ કરનાર જન આપણે પૂર્વે બાલક અવસ્થામાં જોયેલો તે હવે
 વિદ્યામાર્ગ દાનપરદાન વધારે કરવા સાથે ઉમરમાં પણ વધતાં વધતાં યુવા-

કાંતિથી આકર્ષાયેલી ગોરખમાં બેસાને નિરંતર તારી રાહ જોવા કરું હું. કુધાનુરને જેમ દુધપાકને દેહીને જમવાની ઇચ્છા થાય છે, વેલહી જેમ વૃક્ષને ધોંટાવા ઇચ્છા કરે છે તેમ હું કામથી હાઈ અનાય બનેલી તારા આશ્રય નીચે રહેવા ઇચ્છું હું માટે હે દીનોના ઉદ્ધારક ! કોઈ પણ રીતે હું મારો ઉદ્ધાર કર ! હજુ પણ અગદદત્ત તેના તરફ જોઈએ તેનું શ્વસ આપતો નહોતો તેથી નીચે ઉતરી એકાંત જોઈ તેના પગમાં પડો.

દૂરથી પણ ચંદ્ર શીતલ સુધા વરસાવે છે, દૂર રહેલું સ્ત્રીલેલું કમલ સુગંધીના રત્નકળો આપે છે, દૂરથી પણ વાગેલું વાર્જાત્ર કાનમાં મધુર શબ્દો મોકલી આપે છે. ચીતરેલી પદ્મણી દૂરથી પણ માણસના નેત્રને સ્થિર કરે છે, સ્પંધ સાથે સ્થિર રહેલી પુતલી દેવાંગનાનો દેશવાય આપી માણસોના મનને મોહિત કરે છે તો આ સાક્ષાત્ સખા ગુણ વ્યાવનારી સામે આવીને ઊભી રહીને માર્યના કરતી લીલાવતી કોને મોહિત ન કરે ! અને તેથી અગદદત્ત પણ પોતાની સ્થિરતાથી વિમુક્ત થઈ ચંચલ બની ગયો પણ ગુરુનો દાવ માયા ઉપર સજ્જદ હોવાથી તે જાને કહેવા છાગ્યો કે હે તન્વત્રિ ! તારું કહેવું સત્ય છે ! અને હું ચીર પુષ્ટ હોવાથી તારું રક્ષણ કરવા યોગ્ય હું છતાં પણ ગુરુના ઘરમાં ગયેલો મુર (સૂર્ય ઘરસ્પતિના ઘરમાં જાય ત્યારે) પણ સારાં કાર્ય કરવાને અપોગ્ય થાય છે તેમ હું હજુ ગુરુના કવજામાં હોવાથી તેનું મન દુઃસ્વાર્ચાને વિદ્યામાં વિદ્ય પાટીને તને શૃણ કરવાનું હું રાહ કોઈ પણ રીતે યોગ્ય ધારતો નથી. આવાં તેનાં વચનોથી કંટાળેલી મુગ્ધાઈ થઈ કે, હે સત્વશાલિન ! આ તારું ચીરત્વ કેવું કે સાક્ષાત્ મેમદા માર્યના કરે છે છતાં પણ વચમાં ગુરુનો મય રાત્રે છે ! જાણતો નથી કે કલ્યાણ રસિક એવા ચંદ્ર ગુરુની જી અહત્યા સાથેજ મોગ મોગવવા ભવિષ્યનું કાલંક લાગનારું જાણવા છતાં પણ આનુર થયો હતો. (આ લૌકિક કથા છે.) આમ વચન વાનુરીથી તેને બોલ્યો પણ હુંદરીય વંચ કરવાથી તે નમ્ર થયેલો અગદદત્ત કહેવા છાગ્યો, હે

મુક્ત થઈને આવ્યો હોય તેમ દેશવાથી કંપવા લાગ્યો તેથી રાજાના
 મુખેના પળ મદ ગઢવા લાગ્યા. મલ્લોને પણ કીડા જેવા નિઃસત્ત્વ
 બનાવી દીધા. હજારો મુખેથી પણ જે હાથી કબજામાં ન આવે તેવા
 હાથીને જરાવારમાં ગાય જેવો બનાવી દીધાથી સઘળા સભાસદો તેને
 સજાણના મારું ઘુંણાવવા લાગ્યા. આવી આવી અનેક કઢાઓ ઘતા-
 વવા છતાં પણ સભાસદોની સાથે રાજા મઢતો થયો નહોતો અને
 રાજા જ્યાં મુથી પાસ ન કરે ત્યાં મુથી અગદદત્તનું કાર્ય સિદ્ધ થાય
 વેતું નહોતું, તેથી લાગેલા શ્રમને વિસારી વારંવાર જુદી જુદી જાતની
 હુમ્મર કઢાઓ ઘતાવી રાજાને મુશી થપ્પો દેશવા તેના તરફ જોવા
 લાગ્યો છતાં પણ રાજાએ માન ધારણ કર્યાથી અગદદત્તને કંટાળેલો
 દેશી રાજાએ પોતાના મનનો અભિપ્રાય તેને મુલ્લા શબ્દોમાં મંબલાવ્યો કે
 હે મદ ! તારી આવી કઢાઓથી મારું મન આશ્ચર્ય પામતું નથી; કાર-
 નકે પેટ ભરવાને માટે આવી આવી અનેક કઢાઓ શીખેલા મનુષ્યો
 દુનિયામાં ઘણા મઢ્યા આવે છે પણ તેનાથી આવી કઢાઓવડે તેનું
 કે ઘોંઝા કોઈનું કંઈ પણ આત્મહિત થતું નથી માટે તેવી કઢામાં હું
 શ્વેશાં ઉપેક્ષાજન કરું છું; છતાં પણ હું જૈનધર્મ પાળતો હોવાથી જૈનધર્મ
 માળે કોઈ પણ જનને નિરાશ ન કરવાનું હોવાથી તારી રૂચ્છા પ્રમાણે
 ન આવવા તૈયાર છું. માટે હે વન્મ ઘોઝ, તને શી વાંચ્છા છે ? અગ-
 દત્તે કયું હે નરેટ ! હું મિત્રુક નથી કે તમારી પામે ધનની યાચના
 કરું. માન્ત પુરુષો ધનરાશીને પણ તૃણ સમાન ગણે છે. ફક્ત તમારી
 રૂપર્યા સાવાશી મહે તેજ મને ઘમું છે. વઢી જેના વચનમાં પણ તે
 (મીટાશ) નથી તો છાપા આવવાને અશ્નક વ્વા વૃક્ષ પામે ફલની
 શું વાંચ્છા રાગવવી ? અને કદાચ અમૃત દષ્ટિ વિના ઇન્દ્રિયન ધન આપે
 તો પણ શું ? આદર આપાને માદા અશ્નતું આપેતું ભોજન પણ અમૃત
 સદૃશ પુષ્ટિ કરનારું થાય છે અને અપમાન કરીને કે ઉપેક્ષા કરીને સ્વા-
 દેલો દુષપાક પણ દદ્યના બોદીને વાઢનામે થાય છે

રાજાએ તેને આ પ્રમાણે દુઃખી થયેલો

કહ્યું હે વત્સ ! જે કલાથી અજાણ છે તેને ધીજાની કલાથી

છાગ છે પણ જોયો તે સઘળી કલાનો જાણ હોય તેને ધીજાની

કલાથી કેમ આશ્ચર્ય થાય ! છતાં પણ

આવી અનેક કલાઓ છતાં પણ ધર્મકલા વિના શાકી સઘળી

શુન્ય છે અને તે સ્વરા વચ્ચે કંઈ પણ હિત કરનારી

હે વત્સ ! તું મારા વૃત્તાંત ઉપરથી સારી રીતે સમજી શકશે

દેહને સાંભળ.

પ્રકરણ ૩૨ મું.

શ્રીયેન રાજાનું વૃત્તાંત.

શૈભવી નગરીમાં શ્રીયેન રાજાને ય્વાં કૃષ્ણની હૃદયી માપક શરિયાં નામની અધીગતા હતી. તેને યુધિદિ નામનો મંત્રી મતિને રે-કના મંદપ સમાન હતો. તેને યુવા યાળી ઘેરેઘઢાવનારી સિદ્ધ્યા નામની હુમાયો હતી, તેને આનંદ આપનારો આનંદ નામનો પુત્ર યયો હતો, પણ યુવાકસ્યામાં આવે તે પહેલાં તેને કોઈના રોગે દયાનનક સ્થિતિમાં આળી યુવર્ણવર્ણની યામડીને કોહેલી કેરી માપક દુર્ગેષ ધરજાવરા જોગ મંપાતી અને પદ છોરી ઘેરી કરી મુકી હતી.

તેની દુર્ગેષી તેને અને ધીજાને છટલી પીઠાકારક હતી કે તેની પામે પક્ત માચો મિયાપ ધીનું કોઈ જવા કે ઝમું રહેવા ક્ષણ કરતું નહોતું. રાજાના માર્નાતા મંત્રીય મોહોરને કોઈ માપક ગર્જાને અનેક રેડોને ઘોલાવીને તેની ચિરિલ્લા કરાવ્યા છતાં પણ તે મૂર્ખ શિષ્ય જેવ વિચારે માત્ર કરયા અશક્ત નીવડે તેમ તેનાયી નિરોગતા દૂરજ રહી હતી. વિચારો તે યુવાન અવસ્થામાં આવ્યા છતાં પણ અવંગ માપક ધરનો યુવો છોટો શક્તિમાં અશક્ત ધયો હતો. સ્વાટલાથી નીચે ઉતરતું તેને પહાડ ઉપરથી નીચે કુદવા માપક મુન્કેલ હતું. તેથી તે વિચારો મનુષ્યવળામાં પણ નારકીનાં દુઃખ અંગ અનુભવતો હતો અને તેનાં માચાપ ઉપાય વિના વિચારો અશક્ત ધની તેના સામે રડીનેજ ઝમો રહેવામાં મંત્રોપ માનતાં હતાં. એક વખત તે રાજાની સપામાં યવન દેશથી કોઈ બુદ્ધિવાન ટૂન કાંઈ કારણે આવેલો અને ક્યારે તેણે પોતાનું કાર્ય કરીને પાછું જવા માંડયું ત્યારે તેની ચોલ-ચાલ ઉપરથી મંત્રીય તેને બુદ્ધિવાન જાણીને પોતાને ઘેર હઈ જઈને તેનું છટલું ઘલું સન્માન કર્યું કે તે વિદેશી છતાં પણ સગા ઘંધુ માપક મંત્રી સાથે ઘાતચીત કરવા લાગ્યો.

જ્યારે મંત્રી તથા વિદેશી દૂતની વાત ચાલતી હતી તે વચ્ચે મંત્રીનું મોઢું ઉદાસ તથા દુઃસ્વપ્ની તરફડતા કુવાના દેડકા માફક આમતેમ શર્યામાં હલ્લતો અને હજારો માસીઓથી વીંટાયેલો અને અંધારા ઓરઠામાં ઢુર્ગથી મારતો તેનો પુત્ર પડેલો જોઈને દૂતે મંત્રીને પૂછ્યું કે, આ કોણ તરફડે છે તથા તમારું વદન નિસ્તેજ કેમ છે ? મંત્રીએ ગદગદ સ્વરે એકના એક પુત્રનું યુવાવસ્થામાં પુત્રની તથા પોતાની જીંદગી બગડવાનું સઘળું વર્ણન તેને કરી વતાવ્યું, તેમ અનેક વૈદોના અનેક ઉપાયો કરેલા તે નિષ્ફળ થયેલા કરી વતાવ્યા. ત્યારે આ વિદ્વાન કે જે પૃથ્વીમાં ઘણી જગ્યાએ રાજ્યના કાર્ય માટે ગયેલો અને અનેક નિપુણ પુરુષોથી સમાગમ થતાં અનેક ઔષધ શીખેલો હતો; એણે તે પુત્રનો રોગ ટાલવા મંત્રીને ઔષધ વતાવ્યું. મંત્રીની પણ તે ઔષધ વિષે સ્વાત્રી થવાથી તે દૂતનો ઉપકાર મારી તેને રજા આપીને તે ઉપાય કર્યો, પણ એ ઉપાય તેના આસા કુડુંવનું નિકંદન કરવારુપ થયો હતો અને તેથી જો કે લોહીના કુંદમાં ડુબેલો કુમાર ચોલ્યા ચાલ્યા વિના પડી રહેલો હોવાથી બચી ગયો હતો. બાકી સઘળું સત્યાનાશ થઈ જવાથી જ્યારે રાજ્યના માણસો સઘળું લૂટીને, તોડીને, ફાડીને ગયા ત્યારે આ વિચારો રોગી જોયાજ કરતો હતો પણ જ્યારે તેની ચોક્કસ સ્વાત્રી યઈ કે હવે અહીં કોઈ નથી ત્યારે તે લોહીના કુંદમાંથી નીકળી ગયો અને અંધારી રાત્રે લોહીથી સ્વરઢાયલોજ ધીમે ધીમે પાણીના સ્થાન આગલ આવ્યો ત્યાં જ્યારે નાલો ત્યારે તેની કાપા તદન નિર્મલ અને દેદિપ્યમાન દેલાવા છાગી. આ મંત્રિપુષ્પ વિચારતો હતો કે હું કેવો નિર્ભાગી છું કે માતાપને મહેનત આપીને મોટો થયો, અને મોટો યઈને રોગને પામીને તેમને રાત્રિદિવસ પીડા ઉપજાવી અને તેમની સેવાનો વદલો આપવાને તેમના માણ છીધા. અરે તે કરતાં એ ઉપાય ન કર્યો હોત અને હુંજ રીવાયા કર્યો હોત તો વધારે વહેતર હતું. હે મમુ તે કરતાં મારું મોત થયું હોત તો હું

મનુષ્યને તેમની શિદ્ધિનું નિરંદન કરવાનું નો ન થાય. જે
 પિતાની ! મને મારા શિદ્ધિવાન ભાઈ મારા પુત્ર મેયના મોહમાં મુંઝારી
 રું જાણ્યું થઈ. જે રામાય પોતાનો જરવાનો યુવાન અથવા પુત્ર-
 દિવસ પળ છુટો થઈ અમુક શાપન માપક સમયે યોગ્ય પારીને
 શાપ આપ્યો તેનેજ દુષ્ટો. હું દુનિયામાં સૌથી જુવાન ધોડો ન મળ્યો ?
 રુદ્ર પંચદી ખીલ્યાં. હવે કરીને મને પારીને શા માટે વચાવ્યો ?
 જોઈ રહ્યાં કે મોરમાં મુંઝાયેલો મરિચનો વિચાર થૂંટી જાય છે.
 મામ થઈ કરનાર વર્ષાથી છુટી થાય ? ના ના, પણ મારા પિતાના
 સ્વપ્નનો વિચાર પણ વર્ષાથી આવે કે આરો દુષ્ટ અથવા ધોડું
 છોડી નીકળવાથી મરી જશે ? અને દૂર આરો ઉત્તમ અથવા લેવા જતાં
 વિલંબ થતાં મરણ પુત્રનો નાશ થઈ જશે તો હું રત્નની મરીશ. અહાહા !
 જે પિતા ! તમારો મારા ઉપર કેટલો વધારો ? હું તમારે માટે છું
 મરું ? રાજા પણ કેવો દુષ્ટ ? જે મંત્રીય રાજદિવસ રાજાની સેવા સરી
 નિમકદલાતીથી સમાવી તેવા રાજ્યના સ્વંમ સમાન મંત્રીને એકાદ
 ઊદ્ગ્રાસક શત્રુના કરેલાથી પ્રોથમાં આવી એક યુવાન ધોડા માટે
 મંત્રીને ત્યાં મંત્રીના આજ્ઞા કુટુંબને પાપમાલ કરી નાંખ્યું. અરે
 પ્રોથી માણસ પણ આગળ પાછળ કશું દેખતો નથી ! મારા પિતા જા-
 નના દેશે કે પુત્રને નવરાવવા જેટલું છોડી નીકળ્યો કે મને તેમ કરી
 તે ધોડાની નાદી બંધ કરી છોડી મેલું અટકાવી દેઈ અને તેને યોગ્ય
 દવા કરી પાછું સ્વરાવી પીવાની પુષ્ટ કરી દેઈ અને ત્યાં સુધી
 મારા ઘરની છુટી પાત સૌજનો કોણ જાણનાર છે !

જે નસ કપાઈ તે કપાઈ, ઉપાય સચળા વ્યર્થ વિચારો ધોડો પણ
 છોડી પડાવા બંધ નીસરી જવાથી નિસ્તેજ ચોરે સરકાવીને ધોડા
 કાઢ્યાં મુઝો. ઊદ્ગ્રાસક પાલીઆ પોતાનું વેર છીંચું, રાજાને જેમ
 તેમ સમજાવ્યું અને રાજા પણ કશુંપણ જોયા વિના ઘર ઘર છુટાવી
 છીંચું, આજ્ઞા કુટુંબને મુર દાહે માર્યું, છતાં પણ જેના માટે આ સચળું

નિકંદન થયું તે પાપી હજુ દુનિયામાં જીવતો રહ્યો છે ! રે ચેતન ! હવે શું કરું ? વ્યાં જાઉં ? મારે કોનો આશ્રય લેવો ? રાજા જાણશે તો માણ લીધા વિના રહેનાર નથી, તેમ હું નાટેલો હોવાથી રીઝી રીઝીને મારશે, માટે ચાલુ હું અહીંથી ધીજે શહેર. કોઈ પણ મનુનો લાલ મઝી જશે એમ કહી આગલ ચાલતાં તેને કોઈ દયાટુ દીલના શેઠે જોયો તેણે પણ તેને પિતા માફક ગળી પોતાની સથઝી દુર્દશાની ફકીકત કહી થતાવી. શેઠે પણ વધારે ધાંધલ ન કરતાં છૂપી રીતે તે પુત્રની માફક ધરમાં રાખી લીધો; તો પણ તે મંત્રી પુત્ર રાજાથી ઢરીને બીલ-કુલ વહાર નીકળવા હિંમત કરતો નહોતો. એક વચ્ચત તેના પુણ્ય યોગે ધર્મરથના ધોરી ચઢદ સમાન તથા દુર્ગતિમાં પડતા જીવને અટકાવવામાં વારણાના કમાદ સમાન પાપથી નિર્મુક્ત અને તપશ્ચર્યામાં રક્ત એવા જે મુનિરાજો તેના ધરમાં આહાર લેવા માટે આવ્યા. તેઓએ તેને ઉદાસ જોઈ કહ્યું કે હે વત્સ ! તું ઉદાસ કેમ રહે છે ? ત્યારે પછી તેણે પોતાનું સથઝું દુઃખ રોતે રોતે જણાવ્યું, કરુણાથી મીંજાપલા મુનિરાજોએ પણ કહ્યું કે, આ ભવારણમાં ભટકનારાને શાંત્રવાના પાળીના દેલાવ સમાન જરા પણ સાચું સુખ નથી, માટે હે વત્સ ! તેવા આપાતરમ્ય હિંદ્રિયોના સુખોમાં લલચાવા કરતાં તારા કિંચિત્ સુખના માટે આ લોકમાં પણ તારા કુટુંબે કેટલું દુઃખ વેઠયું છે ? તે હૃદયમાં વિચારીને ભવોભવ વૈરની સંતતિ વધારનારું જે વિષય સુખ છે તેને પરિણામે દુઃખ આપનારું માનીને તેનાથી નિવૃત્ત થઈ સાચું સુખ આપનાર એવા ધર્મને અંગીકાર કર અને તે ધર્મ વીતરાગ મનુષ્ય સાચુ અને ગૃહસ્થને યથાયોગ્ય સર્વે વીરતિ અને અને દેશ વીરતિના બેદોથી વર્ણવ્યો છે, તેમાં સાચુને સર્વે જીવાંને અભયદાન આપવા માટે છકાપની હિંસાનો ત્યાગ, અસત્ય વચન, પર દ્રવ્ય, સ્ત્રી અને પરિગ્રહનો ત્યાગ એ પંચ મહાવ્રત પાલવાનું છે તે સર્વે વીરતિ કહેવાય છે. તેથી શક્તિ ન હોય તો, ગૃહસ્થને યોગ્ય વ્રત જીવની હિંસાનો ત્યાગ, ધીજાને નુકસાન થાય તેવા જુઠનો ત્યાગ, ચોરીનો ત્યાગ એટલે જેથી કેદમાં જવું પડે તથા લોકમાં આવરુ જાય તેવી ચોરી ન કરવી, પરસ્ત્રીનો

ત્યાગ, સ્વપરણેલી સ્ત્રીમાં જ મનોપ અને દ્રવ્ય વિગેરેનું પરિમાણ કરવું. માણનાં મહાવનો ધ્રેષ્ટ તનાં પણ તે યુવકને તેથી શક્તિ ન હોવાથી દુરસ્પનાં વ્રત ઐશીકાર કર્યાં. મુનિરાજો પણ યોગ્યને યોગ્ય વ્રત આપી આનંદ પામેને વિદ્યાર કરી ગયા. આ યુવકે સારી રીતે વ્રત પાળી અંત-કાળે વ્રતના અતિચાર આલોચીને મદ્રક પરિણામથી મનુષ્ય આગુ ધા-ધેનું હોવાથી મરીને દરિયે જ રાજાનો પુત્ર થયો. હે અગદદત્ત ! યુવક જેને દુરસ્પનાં વ્રત પાળી શ્રીયેળના પુત્ર થયો તે હું જ હાલ આ રાજ્ય મેળવું છું. થોડા કાલ પહેલાં ત્યારે હું ગોમ્વમાં બેઠેલો ત્યારે મેં મુનિ-રાજોને શરેમાં ચીંચરતા જોઈને મને યથારે વિચાર કરતાં કરતાં જાનિ સ્મરણ વ્રાન થવાથી પૂર્વમત્ર દેવતા છામ્યો તેથી હું મારા પૂર્વ પિતાની સ્પિતિ વિચારી તે સર્વે કલ્યામાં ધર્મ કલ્યાનેન મુખ્ય ગણું છું. વડી માણસને તો મહેનત કરીને કલ્યા શીખવી પડે છે પણ હુદ્ર ઐતુ જે કરોડીયો છે તેનામાં ધર ધાંધવાની કલ્યા છે, મુગ્રી-માલો ધાંધવામાં નિપુણ છે, હંસ ગતિમાં અને પોપટ મધુર ઘોલવામાં ઘનુર છે, જલ્દતરણ કલ્યા માણલીમાં છે હુદલ્લદવાની કલ્યામાં ગપેડું તથા કુકડો ચલત જાણવામાં અને મોરમાં નાચવાની કલ્યા છે તેમ ગાવામાં કોયલ છે. આવી રીતે વશુ પરીમાં પણ કેલ્લવળી લીધા વિના કલ્યાઓ દેવતા છે તો મનુષ્યે શ્રમ મેલવીને કલ્યા મેલવી હોય તો તેથી શું વિશેષ છે ? પણ તે કલ્યાઓથી પરમાર્થ સાધન તેમણે કરેલું દેવતાનું નથી, નેથી માયા વિનાના ધડ માફક ધર્મકલ્યા વિના વાકીની સઘલી કલ્યાઓ શુન્યરૂપ છે. આ પ્રમાણે રાજા પોતાનો અનુભવ કહી દેવતા-સ્વાથી તથા પોતાની કલ્યાઓ જે મહા મહેનતે પોતે શીખેલો તેની કદર અર્પિયાવ તેવું નહોતવાયો અગદદત્ત ઘણી ચિંતા પામીને દુઃખના સાગરમાં હુલ્લા છામ્યો હતો તેવામાં તેના પુણ્યાદયથી એક આશ્રય કારક બનાવ બની ગયાં કે જેમાં તેની કલ્યાની કાંમત રાજાને તથા મુજોને પણ જણાઈ આવી તેથી તેને માન તથા અપૂર્વ ધનની પ્રાપ્તિ થઈ ગઈ.

પ્રકરણ ૩૨ મું.

અગડદત્તાનું ચાલુ ઘૃત્તાંત.

જ્યારે શ્રીમંતો અનેક કષ્ટ સહન કરીને ઘરનો પૈસો રોકીને ઘણી મહેનતે દ્રવ્ય પેદા કરે છે ત્યારે તેમના ધનના વિનાશને માલિક યવા ચોરોને પસંદ પડે છે પણ તે ધન જાહેર રીતે કે દિવસે લેવું અશક્ય હોવાથી કેટલાક લૂટારાઓ કે તેના સાગ્રીતો (મઝતીઆ) ઘોળે દિવસે યજારમાં શાહુકારના વેશે ફરીને શ્રીમંતોનું ધન ધ્યાં રહે છે, તેના ઘરમાં કેટલા માણસો છે, રાજ્યનો વંદોષસ્ત કેવો છે, અમલદાર લાંચીયા છે કે નહિ इत्यादि સવચ્છું દિવસે જાતે દેખીને કે સોવતી પાસે સાંભળીને રાત્રે ચોરી કરે છે; તે ચોરટા જ્યારે ચોરી કરતા હોય ત્યારે તે ધનના માલિકો તથા તેના રાखेલા કે સરકારી રક્ષકો નિદ્રામાં શોકાં ટાવતા હોય છે તેમ તે ચોરટાઓ જુદી જુદી જગ્યાએ ચોરી કરતા રહેવાથી તથા વેશ બદલીને દિવસે ફરનાર હોવાથી જ્યાં વિશેષ વંદોષસ્ત હોય ત્યાં ન જતાં વીજે સ્થળે ચોરી કરે છે અથવા વિલંબ કરી જાય છે તેથી લોકો નિર્ભય થાય કે પાછા ઘાઢ પાડે છે તેથી કરીને શ્રીમંતોને તેવા ચોરોથી ઘણું દુઃખ સહન કરવું પડે છે અને જો રાજા તેવાઓથી રક્ષણ કરવા સમર્થ હોય તો તે વિશ્વસ્તિ કરે છે નહિ તો વીજા રાજ્યમાં રહેવા જાય છે.

જે વચ્ચે અગડદત્ત અને રાજાની વાતચીત ચાલતી હતી ત્યારે રાજા ધર્મકલાને મુખ્ય ગણતો હતો અને અગડદત્તમાં તે કલા ન હોવાથી નારાજ થતા હતા, તેવામાં તે શહેરના મોટા મોટા નામાંકિત શેઠીઆઓ મોટું મેટણું લાવીને રાજાને વહુ નમ્રતાથી માર્પના કરવા લાગ્યા હતા કે, હે પ્રભો ! તમારા જેવો અમારે માથે મવલ નાથ છતાં અમને અનાથ ગણીને ચોરો અમારું ધન ચીરી જઈને વિના ઈચ્છાએ

જાણી જોઈ શકાય નાહી. પણ આ, હજી તેની પૂર માત્ર પામ્યું
જોઈ તેવી તેના શબ્દો વિચાર કરવામાં આવ્યા, કે એવન ! દિવસ આ
મોટો જો છે ! પુણ્ય વધી મહત્ત્વ નથી વધતું ! અવનનો આ માટે ઉપયોગ
ન થાયો ! મહાદેવ પણ ગુણીનું ન પાડે છે, જોઈની સત્તા ચોરસ જાણે.
આ શરેશ્વર પ્રમાણે છે ! દિવસ તેને વિચાર્યું કે કાંઈ માત્ર દિવસ
છે, દિવસ તો આવ્યો ગયો છે, એક શરિયા વધુ ચાલે શરણું છે, આ
વાર કે પોતે વાર ! એમ ની તેને પણ જેવું વદન્યો હતો. મંજીવાળે
શરેશ્વર થોડે દૂર જ્યાં સીમ હતી ત્યાં એક આંધાના દસ મીલે
એક શરિયાના મંજીવાળે જદામ જાંને પૂર્વીમાં મોટું ઘાટી બેઠો
હતો. તેવામાં જરા અગદદસને શરેશ્વરી થોડે દૂર એક વિચિત્ર વેવ
ધારેલાં યવના દુન શરયો પશિયાનક આવતો જાયો. આ પરિમા-
જક્તી શંકા ધોળા મજુપરથી ધાતળાને વકરવાને જાણ શરયી હતી.
તેનો જાટો દંડ અમદાતના દંડને ધીંગરાવે તેવો હતો. ચોરધિવાને
જવરા માટે જાણે દોઢ પાંચપાટાવતો હતો, તેના મધ્યે શરેશ્વરી કાપો-
પોપો તો સ્થાન જવના ધરનો પોળો ધાવ તેમ હતું, પણ આ તો તેના
જેવા જવનમાંને દુરો પડે તેવો શંકાથી ધારી રિયર કરાંને તેની પેટા જોરા
પાટે જ તથા ધન ચોરેલું શેવા માટે જ બેઠો હતો. શાકી તેના પ્રસંગ ઉપર-
તીજ તે અગદદસ તેને ચોર તરીકે ઓળખી રહેને ગુપ્તગુપ્ત બેસી રહ્યો હતો.

જરા અંધારું થવાથી આજુબાજુ નમીકમાં ચોરેને ન જોવાથી
પોતાની જણાવિ આંધાના સાટે છટકારી, જેવો તે ચોર નમીક આવે છે
તેમાં તેને ધવમાં આ શરિયાને પેટેલાં જાયો, અને તેના ઉપર દયા
છાવી કરેલાં છાવ્યો, કે ધમ્મા ! તું આમ વદામ થઈ કેમ બેઠો છે ? તારો
દેશવાસ દરિદ્રતાને મકટ શરે છે, દેશને માટે કયા કયા દેશમાં તે
અપણ થયું છે ? તારું આજે દરિદ્ર દૂર થયેલું સમગ્રી છે, વિશ્વાસ
શરયીને મન્ય હોય તે કહી દે. અગદદસે પણ તેને પગે છાગાંને થયું,
કે પ્રમો ! તું જાણીનીનો શરેશ્વરી અને પાઠ્યગમાંથી જ વહીલોથી
અનાય થનેલો છું અને છાગીનો તો સ્વમે પણ સમાગમ મને

હૃદયનો પિત્તો ઊછળી આવ્યો અને ઇકદમ ઊભો થઈ રાજાને નમસ્કાર કરીને કહેવા લાગ્યો. હે પ્રભો ! આ રંકોને મુકી દો હું તેમના મદલે તૈયાર થયો છું અને સર્વે સમાસદોનો સમગ્ર પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે સાત દિવસની અંદર તે ચોરોને માલ સીલે પકડી આપીશ. રાજા પણ તેની ચાતુર્યતા જોવા માટે અને પોતાની પ્રજાનું દુઃસ્વ દૂર કરવા માટે ઉત્તંઙિત થયેલો હોવાથી તથા પોતાના મુખડોથી તે કાર્ય થઈ દુષ્કર હોવાથી તુરત તેને રજા આપી. ઊઠાસમાં આવેલો અગદદત્ત પોતાના અધ્યાપકનો આશીર્વાદ લઈ પોતાનું તેજ મકાનવા માટે જેમ પૂર્વ દિશામાં પ્રકટ થાય તેમ તે પ્રકટ થઈ જ્યાં જ્યાં ચોરોને રહેવાનાં સ્થાનો હોય તે ડોપવા માંડ્યા. તેવા સ્થાનકોમાંથી પત્તો ન લાગવાથી સાધુ, સંન્યાસી, વૈરાગી, વાસા, અનીલ, ગોસાઈ વિગેરે વેપારીઓની સંગત કરી તેમના ઉપાસક થઈ તેમનાં લાગણ તપાસી ચોર પકડવા માટે અનેક પ્રકારના ઉપાય દિવસ તથા રાત્રે કરવા માંડ્યા હતા, સુસ્વર્ણાંતિને ડંચાં મુક્યાં હતાં.

છ દિવસ અને રાત્ર નિદ્રાને તથા આરામને ડંચાં મુકી ચોરને પકડવાની પેરવામાં મટકવા છતાં પણ ચોરનો પત્તો લાગતો નરોત્તો જાણે કે આકાશમાંથી આવી અદ્વય રહી ચોરી કરી. લોકોને સંતાપી ભાગી જતોજ ન હોય ! આવા ચોરને પકડવા કોણ સમર્થ થાય, અને જો તે ચોર નહિ પકડાય તો મારી પ્રતિજ્ઞા ભંગ થશે, અને પ્રતિજ્ઞા ભંગ થયા વગેરે મારે મોટું કોને બનાવું, મારી કટાક્ષો શું કામ લાગશે, કદાચ આપવાન કરું તો વગેરે માથાને કોનો જાણશે ! અરે, પોતામાંથી જો તેવા પ્રતિજ્ઞા ન કરી હોત તો શું બાદી પ્રજાનું હતું, સાથે છલુંદર ગળ્યા જેવું થયું, ન તો મારા ન તો મોટું દેશાદાય; સ્વારે રહે શું કાનું? હે પ્રભો ! મારી પ્રજા કેમ રહેને? દિવસ તો આંખ મી-લતાં ને ઉપાદર્શ શનિચરમાં રીતી ગાય છે, કાર્ય કર્યું છું નથી ? ચોરનો પત્તો નથી, નાચ નથી, ઠામ નથી, કોને પૂછું, વર વિચાર

જાનકીદાસ શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા, પણ ના, હવે તેનું મુખ્ય માત્ર પાઠનું
મંત્રનું તેવી તેના ધનમાં વિચાર ચલાવવા લાગ્યા. કે પોતે ને ! દિવસ કા
માં હોય છે ? મુખ્ય થયાં મદદ મળી જાય ? આજનાં કા માટે કયોગ
થ જાય ? મળીશ પણ અપમાનનું પડે છે, પોતાની કાલા પોતાને જાણે.
આ શરેણ મમાળે છે, દિવસે તેને વિચાર્યું કે આજે જાનકી દિવસ
છે, દિવસ તો જાનકી મળે છે, એક શરિમાં પડું કાર્ય કરવાનું છે, આ
વાર કે. પેંડે વાર ! એમ મતી તેને પણ શેષ થઈ જાયો હતો. સંધ્યાકાળે
કોરે જરા થોડે દુર જ્યાં તીથ હતી ત્યાં એક આજના છત્ર મીસે
એક શરિવાના મંડપમાં વદાસ થાંને પૃથ્વીમાં માંડી યાત્રી બેઠો
હતો. નેશામાં જરા અમલાટ્ટ શરેણથી થોડે દુર એક વિવિધ શેષ
થાંજો થવના દૂત જરામાં પરિવાજક. આજનો જોયો. આ પરિવા-
જકની મંદા મંદા મનુષ્યરથી માણસને પકડવાને જાણ જારાથી હતી.
તેનો જાતો દંડ જમદગ્નના દંડને થોડાશે તેણે હતો. પોરવિયાને
જપવા માટે જાણે હોટ પાપાટાવતો હતો, તેના મપંકર શેષથી થાંજો-
પોષો તો ત્યાં જાવના થરનો પરાંનો થાય તેમ હતું, પણ આ તો તેના
જેશ ઉપનસાને પુરો પડે તેણે હોશથી ધારી રિપર કરીને તેની પેટા જોવા
માટે જ તથા ધન પોરેલું શેશ માટે જ બેઠો હતો. થાંજી તેના લગ્ન ઉપર-
થી જ તે અગદદસ તેને થોર તરીકે મંડાવવી ત્યાંને ગુપ્તુપ થતી રહ્યો હતો.

જરા અંધારું થયારી આજુબાજુ મર્જાકમાં કોઈને ન જોવાથી
પોતાની ઉપાધિ આજના કાટે સ્પષ્ટ થાવી, જેણે તે થોર નર્મીક આવે છે
તેવાંજ તેણે થચમાં આ શરિવાને બેઠેલાં જોયો, અને તેના ઉપર દયા
લાવી કહેવા લાગ્યો, કે જન્મ ! હું આમ વદાસ થાં જેમ બેઠો છે ? તારો
દેશવાદન દરિદ્રતાને મકટ કોર છે, દેશાને માટે કયા કયા દેશોમાં તે
અમળ કર્યું છે ? તારું આજે દારિદ્ર દુર થયેલું સમગ્રી છે, વિશ્વાસ
રાગ્યીને સત્ય હોય તે થાવી દે. અગદદસ પણ તેને પગે લાગીને થયું,
દે મમો ! હું વજ્રવિનીનો શરેણથી અને થાલવળમાંથી જ વરીલોથી
તમાઈ અનાથ થનેલો છું અને સ્પર્ધાનોનો સ્વપ્ન પણ સમાગમ મને થયો

મરતી બચતે પણ તેને મરાવવોજ હતો. ત્યારે અગદદત્તને તો તેની સંપદા ગ્રહણ કરી રાજાની સમક્ષ જેની તેને અર્પણ કરી પણ મેઢબો હતો. તેણે સાવચેત રહી રસ્તો જોઈ જોઈને ચાલતાં અંધારે પણ નિશાની-વાલું ઘર શોધી કાઢીને હાંક મારી કે ચોરની ઘેન ચતુરા ચોરીએ તુલેન ઘરનો દરવાજો ઉઘાડ્યો. ડ્યારે તેનું રૂપ જોયું ત્યારે આ અગદદત્ત યુવક હોવાથી મોહદશાથી પોતાની સળવાર અવસ્થાને ભૂલી તેના રૂપની પ્રશંસા કરવા લાગ્યો કે, આ શું કોઈ માનુષી છે, કે પૃથ્વી ખેદીને મને અશ્રમિત કરવા નામકન્યા આવી છે ? જેનું તેનું રૂપ તેવાંજ તેનાં સ્નેહયુક્ત મધુર વચન સાંભળીને અગદદત્ત પાળી પાળી થઈને તેની સાથે નિર્મયપણે ઘોંસરામાં ગયો અને અંદર જઈને માઈની ઘાત પુછતાં તેણે યથાવોગ્ય સમાચાર કહેતાં તે કન્યાનું હૃદય ખેદાઈ ગયું, પણ તે ચતુર હોવાથી તેને પોતાનો શોક જણાવ્યા વિના આશા ઉત્તમ પતિથી મારો સંબંધ થયો. એમ પોતાને તથા પતિને પ્રશંસતી તેને બેસવા આસન આપ્યું. પછી નિર્મલ પાળીથી તેના વગ ઘોડે સાક કરી તેને ત્યાં બેસાડી ઘરના એક યુગ્મામાં મનોહર પટ્ટંગ બીછારી કહેવા લાગી હે નાય ! મારો માઈ તેના દુષ્ટ કૃત્યોથી મરણ પામ્યો છે તેમાં તમારો જરાપ દોષ નથી અને આજથી આ લક્ષ્મી તથા હું પોતે-સચ્ચું તમારે સ્વાર્થીન છે માટે યથારુચિ જમ યોગ્ય લાગે તેમ તેનો ઉપભોગ કરો. પણ હે સ્વામિન્ ! તમારાં નેત્રો ઘેરાયઝાં જોવાથી તમને નિદ્રાની જરૂર છે, આપણી વાતો તો પછી પણ યજે માટે રાત્રિનો ધાક દૂર કરવા જરા વિશ્રાંતિ છો ! તમારે માટે આ શર્યા તૈયાર કરી છે. એમ કહેવાથી તે મુતો ત્યારે તે સ્ત્રી, પતિના ધાકને વિશ્રાંતિ આવવા માટે કાંઈક વિલેપન લાવવાનું મ્હાનું કરી જરા નીંચે વનરી કે ચોરની ચતુરાઈને જાણનાર અગદદત્તે વિચાર્યું કે સાવની મગિની સાવગમાં નિર્વિવરતા વર્ણાથી હોય ! વઢી શુભના ઘરમાં મુઠું પણ નિર્મય વર્ણાથીજ હોય ! એમ વિચારી શર્યાને શૂઢી સમાન ગળી ઉઠી દૂર જઈને ડમો રશો અને યોડીવારમાં મોટો ઘરામો થયો. શર્યા ઉપર ઓંચાંતી

दीला नाबीने शर्याना धूरेधूरी करी नाखुपो. पछी पोतानी निपूणता
 बतावती ते स्त्री ताळी पादती वपर आबी ने चोल्वा लागी के मारा
 बंधुनो घात करनार क्यांधी छुले छुई शके? ज्यारे आम बोलीने ते
 आम तेप नाचवा कुद्वा लागी त्यारे एकदम अगददत्ते उछळीने तेनो
 चोटलो पकडी थपकाववा मांदी के, रे ! गायना मुखवाळी बापण !
 विचारती नधी के जगत्तुं रक्षण करवाने हुं समर्थ हुं तो मारुं केम
 रक्षण नहि करी शकुं ? ज्यारे स्त्रीए पोताना मस्तक वपर धीजळीना
 सबकारा देखावती तलवार जोई त्यारे तेणे पोतानुं आबी बनेलुं धार्युं
 अने पगे लागीने कालावाटा करती कहेवा लागी हे देव ! तमेज मारे
 शरण करवा योग्य छे. खीने मारवी ए निदनीक तथा ते शरणे आ-
 बेली ने मारवानुं कंई पण प्रयोजन न होवायी पोतानी घात चितवनारीने
 पण अथळा जाणी दया आणी क्षमा धारीने मुकी दीधी. सवारमां तेणे
 स्त्रीसहित राज्यसभामां जई सयलो वृत्तांत करी घताव्यो. राजा पण
 आश्चर्य पायी पोतानी मजाने तेनायी रक्षण मळेलुं जाणी बारंवार सेनी
 स्तुति करवा लाग्यो त्यारे पोतानी वधारे प्रशंसायी नीलुं जोता अगददत्ते
 ते खीने भगिनी गणीने मुकी दई ते खोरतुं घर जोवा माटे राजाने लई
 आव्यो. राजाना भंडारधी पण अधिक रत्नोनो तथा अमूल्य वस्तु-
 ओनो हारधूप ढगलो करेलो जोई राजा कहेवा लाग्यो के, आ निर्भागी
 घारे पोतानी बुद्धिनो गेरउपयोग करी लोकाने घास पमाडी पोते दुःख
 बेटीने नाहक आटलुं धन अहीं भेगुं करी मुक्युं छे. जेमांनी केटलीक
 वस्तुने तो स्पर्श पण कर्यो नहोतो. राजाए मालधणीओने बोलावी सौ
 सौनो माल ओळखीने लई जवा सुचना करवायी हजारो माणसोनो
 त्यां जमाव थई गयो. जेनो माल मळपो तेओए तथा राजाए बारं-
 बार सेवेलो तथा नाणांधी पूजाएलो एक मोटो गृहस्थ परोणानी
 माफक राजाने त्यां वरसवमां दिवस गुजारतो हतो, पण ते मुखना
 वखतमां माताने तथा श्यामदतानी साथे प्रेम बंधायलो हतो तेने पण
 वीसरी गयो हतो. पति तरीके मानवी ते तरणी पोताने मुखना दिवसो

આવવાની રાદ પાળીની માફક જોતી હતી તેવામાં તેની પ્રશંસા સૌને માતા જોડે તેને વધારે આનંદ થયો અને પોતાનું પણ નહીં જાણતું તેવો તેને ખાસ થયો હતો; પણ જ્યારે તે પતિને વસ્ત્રવર્માન દિવસ ગુનારીને તેણીને સમુલ્લગી વિસાગી મુકી ત્યારે તેણે પોતાની સર્પીને પોતાના સમાચાર જણાવવા મોકલી. જ્યારે અગદદત્ત એક વસ્ત્ર વર્માનમાં ઘેટો હતો ત્યારે તે સર્પીએ આવીને કહ્યું કે, જેણે આમુ વસ્ત્રવર્માન વડે સચલાં સુખને મળાંજાળી આપી છે, પતિના વિયોગે તથા તેની ઉપેક્ષાથી ઉપેક્ષિત થતી શ્યામદત્તા શ્યામ મુખવાળી નદિ છતાં શ્યામ મુખવાળી દેશવાદા લાગી છે, નિઃસંતર વિયોગથી વહેતી, ગોણિતથી રહિત થઈ દુકાળના કાંઠો માફક મુકાઈ ગઈ છે. જેણે પતિના પ્રેમના અભાવે પાન ગ્રાવું તજ્યું છે, જળગાર મનવા વિમાયા છે, અમ્મને પણ અરુચિપણે ગ્રાવા માટ્યું છે અને શય્યા આગળ વિગેરે ઘરનો સવડો સામાન તો તેને ગ્રાવું સમાન થઈ પડ્યો છે.

આ પ્રમાણે વિયોગદુઃખથી વિપરીતવશાને પાંચની દારી સર્પીને તારી અર્થાગના કરી તામ સ્પર્શની શાંતિતાવદે તેના શિશુનાંજાને શાંત કર. વળી અંતમાં તેણે કહ્યું છે કે હે નાથ ! તમે છને રાત્રાએ અનાથ બનેલા નગરને ચાંચનો ઉપદેશ કરી મનાથ બનાવ્યું છે ત્યારે આ એક તમારી શાળે આવેલી વિયતમાને શા માટે ચરણની સેવામાં દારી તરફથી સ્વીકારવામાં વિચલ્ય કમે છો ? અગદદત્ત મુશ્કાત અને રમીલીના રમાસ્વાદથી અનાથો ન હોવાથી મર્યાદાને કહ્યું કે હે મુખે! આવું તું શા માટે વચન વાંચે છે ? તેને તો મેં મારા અંતઃકરણની કલાત્રીએ સ્વીકારી લીધી છે, તેને અર્થાગના કરવાને વહેને મારું આત્મું ગરીબ ગોષ્ઠી દીધું છે, કહે જેવ મુક્તાકલ્પની માટા ગોષ્ઠી તેવે ને હૃદયમાં રમગતા કરી રહેલી છે. માટે હે શાંતિ ! તું શાંતિતા, તેને કહે કે તેણાં યદને માતઃકાળે શયનાં ધેમીને ઉત્તાધિનીના દરવાને આંધે ઉપી રહે. હું પણ તેણાં વચ્ચે સવારમાં સ્નાન મટી ઝાંઝ. તે સર્પી પણ હાંમેર ગઈ. જેને તમાં માતઃકાળે મેળાં થતાં પતિ મેનદા

महि तनी ते प्रमाणे लग्न कर्या विनाज अगददत्ते तेने अर्धांगना तरीके स्वीकारी लीधी.

एक शेठनी नातुक पुढी, जेना एनि हतो के नहि, के लग्न थयुं हतुं के नहि, के तेनी मातपिता आ घात जाणतां हतां के नहि, तेम आ लग्न दाखरणे थयुं के नहि तेनो करां पण विचार कर्या विना पुशनीना भद्रमां कळाकौशल्पमां निपुण एवा अगददत्ते लयथी रंगित पाने जोंके तेजे आगळ पाउळनो कथो विचार नहि करतां स्वीकारी लीधी हनी छतां पण छवी रीति लड जाय तो पोताना धीरत्वने सोको पडपाटेथी नोंदये तो मेळवेळी आराम जती रहेसे, एवा दरथीज दरोने तेजे प्रगट घरा तथा पोताने त्यागती एवने दूर करवा मोटा भराजथी सर्वे लोकां सांमळे तेम दरवाजे उभा रहीने वृष पाढी के हे गर्ववट तेजस्वी विचशाला राज्य तथा राज्यनी प्रमाना रक्षको चित्त दर्शने सांमळे "हुं अगददत्त मृत्यु, गोम, यमकाळ, देवो विंगरेनी साक्षीथी श्यामदत्ता नामनी शेठनी पुत्राने जयजयस्वीर्या लड जाउं छुं, मोटे जेनी भुजायां बळ होय मेघनाववा अथवा नवो जन्म लई नवी मानानुं दुष पीवा इच्छता होय ते मागे आवी पोतानुं शौर्य प्रगट करी ते मुग्धाने लड जतां अटकावो."

जेजे महान चोरने मारी पोतानुं मन्व साक्षात वनाव्युं हतुं अने जेना लीधे पोताना मोटां श्याम थना अटकवा हतां, जेजे प्रजानुं गंयलुं पन पैए प पाहुं मेळवी आणुं हतुं अने राजा प्रजाथी एक सरलुं मान सामळे नेवा निस्पृही अने वीरन्व धगावनार पुरुष सांम जई नाहक शा मोट मरवुं. एम धारी सर्वेण तेनी उपेक्षा करी हनी, तेम हजारो मुभटोथी पण जे न रोकायो अने राजा ज अग्रपद आपे छे तेवा धीर पुरुष साथे ते युवनी मई छे एम तेना मायापे जाणवा छतां पण तेनी संभाळ न लीधी होय के राजा कांड पण कारणे तेने अटः

આવવાની રાહ પાળીની માફક જોતી હતી તેવામાં તેનો પ્રશંસા સીને ગાતા જોઈ તેને વધારે આનંદ થયો અને પોતાનું પણ નક્કી વચ્ચે તેવો તેને ખાસ થયો હતો; પણ જ્યારે તે પતિએ વત્સલમાર્ગ દિવસ ગુજારીને તેણીને સમુલ્લસી વિસારી મુકી ત્યારે તેણે પોતાની સર્સીને પોતાના સમાચાર જણાવવા મોકલી. જ્યારે અગદદત્ત એક વચન એવાં- તમાં પેટો હતો ત્યારે તે સર્સીએ આવીને કહ્યું કે, જેણે આંધુ વરસાવવા વડે સવળાં સુલેને જલાંજલિ આપી છે, પતિના વિયોગે તથા તેની ઉપેસાર્થી ઉપેક્ષિત થતી શ્યામદત્તા શ્યામ મુલ્લવાળી નહિ છતાં શ્યામ મુલ્લ- વાળી દેખાવા લાગી છે, નિરંતર વિયોગથી વહેલી, શોણિતથી રહિત થઈ દુકાળના શાદો માફક મુકાઈ गई છે. જેણે પતિના પ્રેમના અભાવે પાન રવારું તજ્યું છે, શણગાર સજવા વિસાર્યા છે, અન્નને પણ અરુચિપણે खावा માંડ્યું છે અને શર્યા આસન વિગેરે ઘનૌ સવળો સામાન તો તેને શત્રુ સમાન થઈ પડ્યો છે.

આ પ્રમાણે વિયોગદશાથી વિપરીતપણાને પામેલી મારી સર્સીને તારી અર્ધાંગના કરી તારા સ્પર્શની શાંતિલાવડે તેના વિરહાનલને શાંત કર. વહી અંતમાં તેણે કહ્યું છે કે હે નાથ ! તમે છતે રાજાએ અનાથ ઘનેલા નગરને ચોરનો ઉપદ્રવ ટાળી સનાય બનાવ્યું છે ત્યારે આ એક તમારી શરણે આવેલી પ્રિયતમાને શા માટે ચરણની સેવામાં દાસી તરીકે સ્વીકારવામાં વિલંબ કરો છો ? અગદદત્ત ગુપ્તાન અને રસીલીના રસાસ્વાદથી અજાણ્યો ન હોવાથી મર્મ્યાને કહ્યું કે હે મુગ્ધે ! આવું તું શા માટે વચન ઘોળે છે ? તેને તો મેં મારા અંતઃકરણમાં વ્યારનીએ સ્વીકારી લીધી છે, તેને અર્ધાંગના કરવાને વદલે મારું આશું શરીરજ સોંપી દીધું છે, કેંટે જેમ મુક્તાફલની માઝા શોમે તેમ તે હૃદયમાં રમગતા કરી રહેલી છે. માટે હે શાળિ ! તું ધીવ્રજા, તેને કહે કે તૈયાર થઈને માતઃકાળે રથમાં બેસીને ઉજ્જવિર્નાના દરવાજે આવી ઊભી રહે. હું પણ તૈયાર થઈને સવારમાં ત્યાંજ મઝી ઝઈશ. તે સર્સી પણ હર્ષભેર गई. યંને જનાં માતઃકાળે મેળાં યતી પતિ પ્રેમદા

नहि तत्तां ते प्रमाणे न्म कर्षा विनाज जगददत्ते तेने अर्थागना तरीके स्वीकारी छोपी.

एक शेटनी नाशुर पुत्री, जेना पनि हतो के नहि, के लग्न थयुं हनुं के नहि, के तेना मातपिता आ बात जाणनां हतां के नहि, तेम आ लग्न शासनने थयुं के नहि तेना कसो पण विचार कर्षा विना युवानीना मदमां कळारौशल्यसां निपुण एवा अगददत्ते कथी रंगेत थाने जोके तेणे आगळ पाछळनो कसो विचार नहि करतां स्वीकारी छोपी हनी उर्ता पण छपी रीने न्ह जाय तो पोताना वीरन्वने छोको पछराटेथो नांदने तो मेळवेची आबरु जनी रहेछे, एवा दरथोज हाने तेणे प्रगट घरा कथा पोताने त्यागनी एवने दूर करवा मोटा भवाजयी सर्वे लोको सांभळे तेम दरबाने उभा रहीने घुम पाढी के रे गर्दवटे तेनर्वा चित्तवाळा राज्य तथा राज्यनी प्रजाना रक्षको चित्त दाने सांपळो "हुं अगददत्त सूर्य, सोम, यमकाळ, देवो विंगेरनी साक्षीथी श्यामदक्षा नामनी शेटनी पुरातन जयरजमर्त्यथी न्ह जाउं छुं. मोटे जेनी मुजापां बळ हांय तेवनाकरा अथवा नवो जन्म न्ह नवो मातानुं दुध पीवा इच्छता हांय ते मांमे आर्वी पोतानुं थार्य प्रगट करी ते मुन्धाने न्ह जतां अटकावो."

जेणे महान चांगने मारी पोतानुं सन्व माधान वनाळ्युं हनुं अने जेना लोधि पोतानां मोटां श्याम थनां अटकां हतां, जेणे प्रजानुं गेयळुं पन पण प पाडुं मेळवीं आळ्युं हनुं अने राजा प्रजार्थी एक सगनुं मान पांमळो तेवा निस्तूही अने वीरन्व धरावनाम पुरुष मांमे जई नाहव शा मोटे मरवुं? एम धारी सर्वेण तेनी उपेक्षा कर्षी हनी, तेम हजागे मुभटोथी पण जे न रोकियो अने राजा ज अग्रवद आपे छे तेवा वीर पुरुष माथे ते युवनी गर्ड छे एम तेना माथां जाणवा छता पण तेनी संभाळ न लीवीं होय के वीजा कोट पण कांरणे तेने अटकाव न थवार्थी पोताना पवनवेगी घोडाने एकदम दोडाचां मुक्का.

આવવાની રાદ પાળીની માફક જોતી હતી તેવામાં તેની પ્રશંસા સૌને ગાતા જોડ તેને વધારે આનંદ થયો અને પોતાનું પણ નહીંવ ઉચ્છેદે તેવો તેને ભાસ થયો હતો; પણ વધારે તે પતિએ ચત્સવમાંજ દિવસ ગુજારીને તેણીને સમુઠ્ઠાગી વિસારી મુકી ત્યારે તેણે પોતાની સહીને પોતાના સમાચાર જણાવવા મોકલી. વ્યારે અગડદત્ત એક વસ્ત્રત્રેણીમાં વેઠો હતો ત્યારે તે સહીએ આવીને કહ્યું કે, જેણે આંધ્રુ વરસાવવા વડે સઘળાં સુખને જલાંજલિ આપી છે, પતિના વિયોગે તથા તેની ઉપેક્ષાથી ઉપેક્ષિત થતાં શ્યામદત્તા શ્યામ મુખવાળી નહિ છતાં શ્યામ મુખવાળી દેખાવા લાગી છે, નિરંતર વિયોગથી વહેલી, શોણિતથી રહિત થઈ દુકાળના શાદો માફક સુકાઈ ગઈ છે. જેણે પતિના પ્રેમના અભાવે પાન સ્વાદું તજ્યું છે, જળગાર સજવા વિસાર્યા છે, અન્નને પણ અરુચિપણે ખાવા માંડ્યું છે અને શય્યા આસન વિગેરે ઘરનો સઘળો સામાન તો તેને શત્રુ સમાન થઈ પડ્યો છે.

આ પ્રમાણે વિયોગદશાથી વિપરીતપણાને પામેલી મારી સહીને તારી અર્થાગના કરી તારા સ્પર્શની શીતલતાવડે તેના ચિરહાનઠને શાંત કર. વઢી અંતમાં તેણે કહ્યું છે કે હે નાથ ! તમે છલે રાજાએ અનાથ ઘનેલા નગરને ચોરનો ઉપદ્રવ ટાળી સનાય બનાવ્યું છે ત્યારે આ એક તમારી શરણે આવેલી પ્રિયતમાને શા માટે ચરણનો સેવામાં દાસી તરીકે સ્વીકારવામાં વિલંબ કરો છો ? અગડદત્ત યુવાન અને રસીલીના રસાસ્વાદથી અજાણ્યો ન હોવાથી સહીને કહ્યું કે રે મુખ્યે ! આવું તું શા માટે વચન બોલે છે ? તેને તો મેં મારા અંતઃકરણમાં વ્યારનીએ સ્વીકારી લીધી છે, તેને અર્થાગના કરવાને વડલે મારું આહું શરીરજ સોંપી દીધું છે, કંઠે જેમ મુક્તાફળની માળા શોભે તેમ તે હૃદયમાં રમણતા કરી રહેલી છે. માટે હે શાણિ ! તું શીઘ્રજા, તેને કહે કે તૈયાર થઈને પ્રાતઃકાળે રથમાં બેસીને ઉજ્જાપિનીના દરવાજે આવી ઉભી રહે. હું પણ તૈયાર થઈને સવારમાં ત્યાંજ મઢી જઈશ. તે સહી પણ હર્ષભર ગઈ. વંને જણાં પ્રાતઃકાળે મેળાં થતાં પતિ પ્રેમદા

જોકે પ્રેમની ખાતર નવા પુરુષને પતિ તરીકે શ્યામદત્તાએ સ્વીકારી સાહસ કૃત્ય કરી અગડદત્ત સાથે નીકળી ગઈ હતી, છતાં પણ માથાપ તથા માઈ વિગેરેનો સ્નેહ હૃદયમાંથી સ્વસ્થો નહોતો. જેમની દૃષ્ટિ પર વચ્ચે સામે રહેતી તેનાથી તદ્દન જુદી પડી, એક વિદેશી સાથે કંઈ પણ કથા વિનાજ નીકળી ગઈ તેથી આજે રસ્તે હતાસીમાં તે ગુપ્ત થઈ ગઈ. તેની આ સચલી જેણે અગડદત્તના જાણવામાં આવી ગઈ હતી પણ પ્રસંગ વિના વધારે બોલવું કામ લાગે તેવું ન હોવાથી અને તે બંને જગજગ રમ્યાં હોવાથી ક્ષણભંગ રથ દોડાવી મુક્યો.

પ્રાતઃકાળની ગુલાબી ઠંડીમાં વનમાં એકાંત ભાગમાં ચાલતા ઘોડાને પણ એકદમ અસાધ્ય થઈ ગયો હતો જેથી ઘણો રસ્તો કપાયો અને પોતાને, સ્ત્રીને તથા ઘોડાને યોગ્ય સ્થાન આપવા વિશ્રાંતિની જગ્યા આવતાં તલાવના કિનારે ઘોડા છોડી ચારો નાંચી પાળી પાડ ઘોડી-વાર છુટા મુક્યા અને સ્ત્રીને વાતોના વિનોદમાં લીન કરી પૂર્વનો શોક વીસરાવી શાંતિથી ભોજન કરાવ્યું. વપોરનો તડકો ગાલી પાછાં સ્વાર થઈ રથને એકદમ દોડાવ્યો કે ઘોડીવારમાં ઘણે દૂર આવી પહોંચ્યાં. જ્યાં દશર્ણ દેશની નજીકમાં એક ગામની સીમ હતી, ત્યાં ઘણા માણસોનો સમુદાય એકઠો થયેલો દેખાતો હતો. તે સમુદાયમાંથી આવતાં બે જણાએ અગડદત્તને પુછ્યું કે હે વંશ ! તું કોણ છે અને ક્યાં જાય છે ? પેછાણે ઉજ્જવિની જવાનું નામ દીધાથી બે જણા હર્ષમાં આવી કહેવા લાગ્યા, હે વીર પુરુષ ! જો તું આજ્ઞા આપે તો અમારો વંશ સમુદાય તને નાયક બનાવે અમે તારી પછવાડે ચાલીએ, કારણકે ઉજ્જવિનીનો માર્ગ કમ્પન્ન થાયી, દૃષ્ટિ વિષ સાપ, તોફાની દીવડો, અને અર્જુન ચોર દુઃસ્વ દેનારા હાંવાયી વંશ થઈ ગયો છે

પ્રથમ ભાગ સમાપ્ત.

